

Kronika a drobné památky ostruženské farnosti

Autorská monografie studentských prací

Jana Stráníková – Vladislava Říhová (edd.)

Pardubice
2012

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita
Pardubice

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Kronika a drobné památky ostruženské farnosti

Autorská monografie vzniklá v rámci odborných seminářů na FF a FR UPa

Jana Stráníková – Vladislava Říhová (edd.)

Univerzita Pardubice

Pardubice 2012

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita
Pardubice

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Práce vznikla v rámci projektu Inovace studijního programu Historických věd Filozofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, CZ. I.07/2.2.00/07.0188
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Recenze:

BcA. Petr Gläser

PhDr. Radek Martinek

doc. Mgr. Radmila Pavlíčková, PhD.

Text: © Vladislava Říhová, Jana Stráníková (hlavní editorky); Petra Coufalová, Hana Černá, Lucie Herklocová, Aneta Hořínková, Eliška Chadimová, Tomáš Kopecký, Magdalena Kořenská, Jan Kutěj, Vladimíra Nesibová, Michaela Pólová, Lucie Sekyrová, Tereza Šimonová, Michal Štěpánek, Zuzana Váňová, Andrea Vašíčková, Andrea Vodáková, Lucia Vrabcová, Barbora Žákovská, Aleš Hvizdal, Tereza Justová, Věra Kašparová, Roman Kolář, Pavel Mrověc, Petra Zítková, Radka Pavlovská, Hana Vávrová, Lucie Živná

Foto: © Městský úřad Jičín, oddělení státní památkové péče
© Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Josefov
© Národní památkový ústav, ústřední pracoviště Praha
© Regionální muzeum a galerie v Jičíně
© Státní okresní archiv Jičín
© Státní oblastní archiv v Zámruku

Jazyková korektura: Hana Stoklasová (lat.), Milan Skřivánek (lat.), Květoslava Hegerová (ČJ), Petra Míčková (ČJ),

Grafická úprava a sazba textu: Jana Stráníková, Vladislava Říhová

Zpracování grafického návrhu obálky: Martin Fišr

ISBN 978-80-7395-503-8 (print)

ISBN 978-80-7395-504-5 (online)

Obsah

Pár slov úvodem	5
Abstract (deutsche Zusammenfassung)	6
Stará farní kronika	
Úvod	9
Ediční poznámka	10
Stará farní kronika – edice úvodních zápisů	11
Stará farní kronika – překlad úvodních zápisů	
Seznam kněží	19
Kronikářské zápisy z let 1756–1792	20
Farní kronika založená v roce 1836	
Úvod – historie farnosti Ostružno	27
Vznik farní kroniky a její autoři	31
Ostruženská farní kronika – struktura a publikované části	35
Ediční a překladatelská poznámka	36
Farní kronika založená v roce 1836 – překlad a edice	
Topografie farnosti	41
<i>Ostružno (41), Březina (44), Lochov Dolení (44), Lochov Hoření (45), Obaveč (47), Brada (47), Prachov (49), Holín (49), Rybníček (50), Staré Místo (51), Čejkovice (54), Lbota Hlásná (55)</i>	
Dějiny kostelů, kaplí a drobných náboženských památek	56
<i>Farní kostel v Ostružně (56), Kronikářské zápisy týkající se farního kostela v Ostružně (71), Filiální kostel na Braděch (92), Kronikářské zápisy týkající se filiálního kostela na Braděch (100), Filiální kostel ve Starém Místě (114), Kronikářské zápisy týkající se filiálního kostela ve Starém Místě (120), Kaple Loreta (127), Kronikářské zápisy týkající se kaple Loreta (133), Kaple sv. Anděla strážce (142), Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Anděla strážce (145), Kaple sv. Anny (147), Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Anny (150), Kaple sv. Trojice (154), Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Trojice (156), Kaple sv. Isidora (158), Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Isidora (162)</i>	
Drobné náboženské památky	167
<i>Ostružno (167), Březina (169), Lochov Dolení (173), Lochov Hoření (174), Obaveč (177), Brada (178), Holín (178), Prachov (181), Rybníček (182), Staré Místo (182), Čejkovice (183), Lbota Hlásná (184)</i>	
Kronika neboli pamětihodnosti farnosti	185
<i>1739 12. února (185), 1787 (185), 1808–1810 (185), 1824 (186), 1839 (186), 1840 (187), 1841 (187), 1842 (189), 1844 (190), 1845 (190), 1846 (191), 1866 (192), 1871 (193), 1873 (194), 1874 (195), 1879 (196), 1880 (196), 1881 (196), 1883 (198), 1884 (199), 1885 (201), 1886 (202), 1887 (203), 1888 (204), 1889 (204), 1890 (206), 1891 (206), 1892 (207), 1893 (213), 1894 (213), Konsekrace a instalace Jeho Milosti nejdůstojnějšího biskupa Eduarda</i>	

Brynychy v Hradci Králové dne 25. března 1893 (215), 20. června 1893 (221), 1893 (221), 25. srpna 1893 (221), 1894 (223), 1895 (224), 1897 (225), 1898 (226), 1900, konec 19. a počátek 20. století (226), 1902 (227), 1908 (227), 1910 (228), Jeho biskupská Milost, monsignore František X Brusák, světitel biskup pražský (228), 1910 (229), Krádež v kostele ostruženském v noci na 17. května 1910 (229), 1911 (230), 1912 (230), 1914 (230), Vyřízení generální kanonické visitace ve vikariátě kopidlenském v roce 1910 (230), 1921 (239), Církev československá (239), 28. července 1914 zavražděn v Sarajevě následník trůnu pan arcivévoda František Ferdinand a jeho choť Žofie, vévodkyně z Hohenbergu (239), Generální visitace 8. 5. 1924 (240), František Kordač (241), Dr. Mořic Pícha biskupem v Hradci Králové (241), Generální visitace v Ostružně 2. 6. 1932 (241), Rok 1838, náš stát slavil dvacetileté trvání (242), 1940 (243), 1941 (243), Soupis zvonnů 31. 12. 1941 (243), Pro visitační protokol – zvony ve farnosti Ostružno (248), 1942 (249), Platební výkaz na poplatkový ekvivalent pro farní obročí v Ostružně za dobu od 1. 1. 1941 do 31. 12. 1950 (250), 1942 (250), Vykoupení pozemků při obmezníkování silnice Vokšice – Dolní Lochov (251)

Drobné památky ostruženské farnosti

Drobné památky ostruženské farnosti v terénu	285
Drobné památky ostruženské farnosti v písemných pramenech	288
Drobné památky jako průsečík oborů	292
Kaple sv. Isidora na Vinici – příběh drobné architektonické památky v čase.....	300
<i>Historie kaple v rodinné kronice (301), Kaple sv. Isidora v soupisu památek Jičínska (309), Současný stav kaple sv. Isidora (311), Svatý patron sedlák Isidor (314)</i>	

Drobné památky ostruženské farnosti – výběr dokumentovaných objektů.....

Brada, kamenný kříž	319
Brada, sochy sv. Petra a Pavla	322
Brada-Rybníček, výklenková kaple	326
Březina, pylony sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína Paduánského	329
Březina, socha sv. Františka Xaverského	334
Dolní Lochov, sloup s litinovým křížem	337
Hlásná Lhota, kamenný kříž	340
Holín, socha Panny Marie	344
Horní Lochov, socha Panny Marie	347
Ohaveč, kamenný kříž	351
Ohaveč, kamenný kříž	355
Ostružno, kamenný kříž	358
Ostružno, sochy kartuziánských světců	361
Ostružno, sv. Kateřina Sienská	366
Staré Místo, sv. Jan Nepomucký	369
Staré Místo, pilíř se sochou Panny Marie	372

Použité prameny a literatura	375
------------------------------------	-----

Obrazová dokumentace	379
----------------------------	-----

Pár slov úvodem...

Tato publikace je další z řady autorských monografií vzniklých v rámci realizace aktivity Management regionálního dědictví, která je součástí projektu *Inovace studijního programu Historických věd Filozofické fakulty a Výtvarných umění Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, CZ. 1.07/2.2.00/07.0188*. Většinu textů zpracovali studenti Fakulty filozofické v semináři MAREG a studenti Fakulty restaurování v seminářích DHV3 a DHV4. Rozhodli jsme se zpřístupnit starou ostruženskou farní kroniku edicí a překladem latinského textu ve dvou samostatných kapitolách a mladší farní kroniku založenou na základě Chotkova nařízení v roce 1836, a to formou překladu německého textu a edice českého textu. Věříme, že i tato publikace bude sloužit jednotlivým obcím Mariánské zahrady i samotnému svazku obcí Mariánská zahrada jako podklad pro propagaci, případně také jako zdroj informací k jednotlivým památkám při zhotovování žádostí o různé dotační programy na ochranu a obnovu nemovitého kulturního dědictví. Pro studenty obou fakult Univerzity Pardubice potom publikace představuje zajímavý studijní materiál.

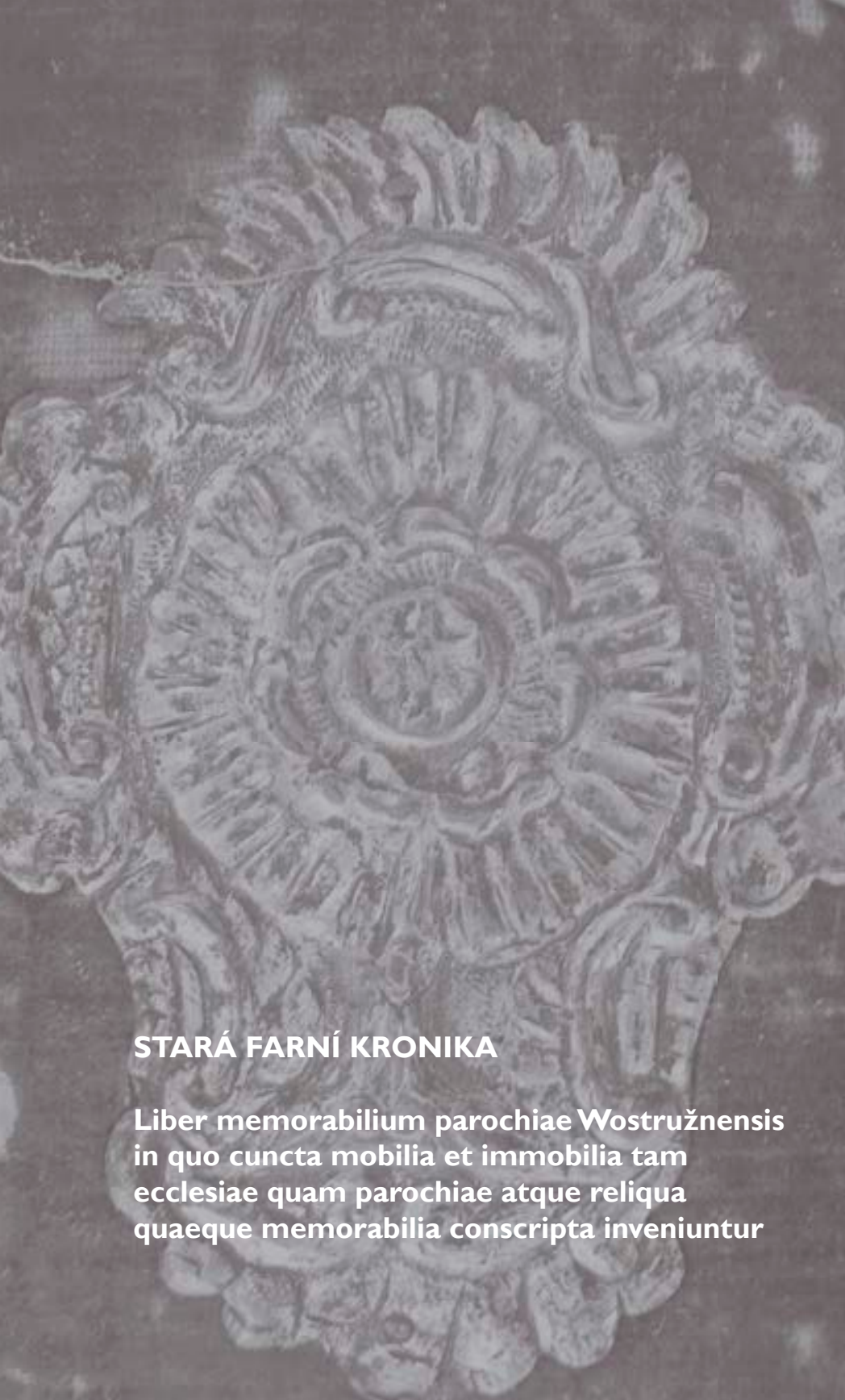
Rádi bychom na tomto místě poděkovali všem, kteří byli nápomocni radou, pomocí či konzultací nad vznikající publikací. Jsou to především zaměstnanci Státního okresního archivu v Jičíně, Muzea a galerie v Jičíně, jičínského arciděkanství a obyvatelé regionu. Za odbornou pomoc bychom rádi vyjádřili svůj dík prof. PhDr. Eduardu Maurovi, CSc. Hlavní editorky sborníku děkují také všem spolupracovníkům, kteří poskytli své texty pro tuto publikaci, a rovněž milým kolegyním Mgr. Kateřině Čadkové, PhD., Mgr. Zuzaně Čevelové, PhD., a paní Ludmile Pilné, které zajišťovaly administrativní zázemí vzniku publikace.

Abstract

Diese Publikation entstand anhand von Seminararbeiten, die im Rahmen der Fachseminare an der Philosophischen Fakultät und der Restaurierungsfakultät der Universität Pardubice im akademischen Jahr 2011/12 geschrieben wurden. Sie veröffentlicht eine Quellenedition der ausgewählten lateinischen Texte, die im 18. Jahrhundert in die alte Ostružner Pfarrchronik niedergeschrieben wurden, und deren Übersetzung. Es handelt sich um das Verzeichnis aller Geistlichen, die in Ostružno von der Gründung der Administration an der Wende von 17. zum 18. Jahrhundert bis zum Jahre 1835, als Jan Makeš Pfarrer in Ostružno wurde, wirkten. Weiterhin beinhaltet die Publikation ausgewählten Kapitel aus der im Jahre 1836 gegründeten Ostružner Pfarrchronik. Diese wurde zuerst auf Deutsch geschrieben, nach dem Tode des ersten Verfassers Jan Makeš (1866) dann überwiegend tschechisch. Wir veröffentlichten die tschechischen Eintragungen als Quellenedition, während die deutschen übersetzt wurden. Die in der Chronik abgeschriebenen deutschen Urkunden und Briefe blieben jedoch in der Originalfassung; die Übersetzung ist in den Fußnoten zu lesen. Alle editierten Quellen ergänzt ein umfassendes Anmerkungsapparat, in dem ein Sachkommentar mit Angaben über die erwähnten Persönlichkeiten, schriftlichen Werke, Ereignisse, Begebenheiten usw. zu finden ist. Die Editionsregeln werden in den Einführungen beschrieben. Außerdem befinden sich hier Studien über die editierten, bzw. übersetzten Texte, deren Verfasser und der Geschichte der Pfarrei.

Die Studenten der Restaurierungsfakultät untersuchten die religiöse Standbilder des Ostružner Pfarrbezirks, wie sie heute aussehen und erhalten sind. Die von ihnen verarbeitete Dokumentation (Bilder, Aufzeichnungen und kurze Studien) ist in dieser Publikation auch veröffentlicht.

Das Dorf Ostružno gehörte im 18. und 19. Jahrhundert zur Herrschaft Veliš (bzw. Veliš-Vokšice), die fast die ganze Zeit ein Bestandteil des ausgedehnten der adeligen Familie Schlik gehörenden Dominiums bildete, dessen Zentrum das Städtchen Kopidlno war. Das Dorf Ostružno war aber zugleich ein Sitz des Geistlichen – zuerst befand sich hier eine Administration, die im Jahre 1776 zur Pfarrei erhoben wurde. Im Pfarrbezirk befinden sich viele Denkmäler – Statuen, Betsäulen, Kapellen usw., die überwiegend in der Barockzeit errichtet wurden. Die Quellenedition, bzw. die Übersetzung der ausgewählten Chronikeintragungen, die Studien, sowie auch der Katalog der Denkmäler bringen viele wichtige Informationen und Ergebnisse, die für den Denkmalschutz in dieser Gegend nutzbar sein können.

STARÁ FARNÍ KRONIKA

**Liber memorabilium parochiae Wostružnensis
in quo cuncta mobilia et immobilia tam
ecclesiae quam parochiae atque reliqua
quaeque memorabilia conscripta inveniuntur**

Jana Stráníková, Hana Stoklasová

Úvod

Stará farní kronika vzniklá v Ostružně nese název *Liber memorabilium parochiae Wostružnensis in quo cuncta mobilia et immobilia tam ecclesiae quam parochiae atque reliqua quaeque memorabilia conscripta inveniuntur*. Jedná se o jednu z oněch pamětních knih, které badatelé často nalézejí ve fondech farních úřadů, případně doposud deponované na jednotlivých farách a děkanstvích. Byla založena na počátku 18. století a obsahuje zápisy z 18. a 19. století. Je psána latinsky, nachází se v ní ale i české texty. Objevuje se i němčina, ta ovšem velmi sporadicky a až v době po josefínských reformách jako projev jazykové unifikace státní byrokracie a dobového vzdělávání. Jinak je kronika česko-latinská, jak je obvyklé u písemností tohoto typu vzniklých v oblastech s českým obyvatelstvem.

V kronice lze najít pamětní zápisy vztahující se k významným událostem týkajícím se farnosti. Kromě textů, které jsme vybrali pro naši edici, jsou v ní i jiné zápisy. Mnohé z nich jsou důležité z hlediska hospodářství fary – soupisy majetku, výnosů z farních pozemků. Dále se v ní nachází opisy důležitých listin a potvrzení.

Ediční poznámka

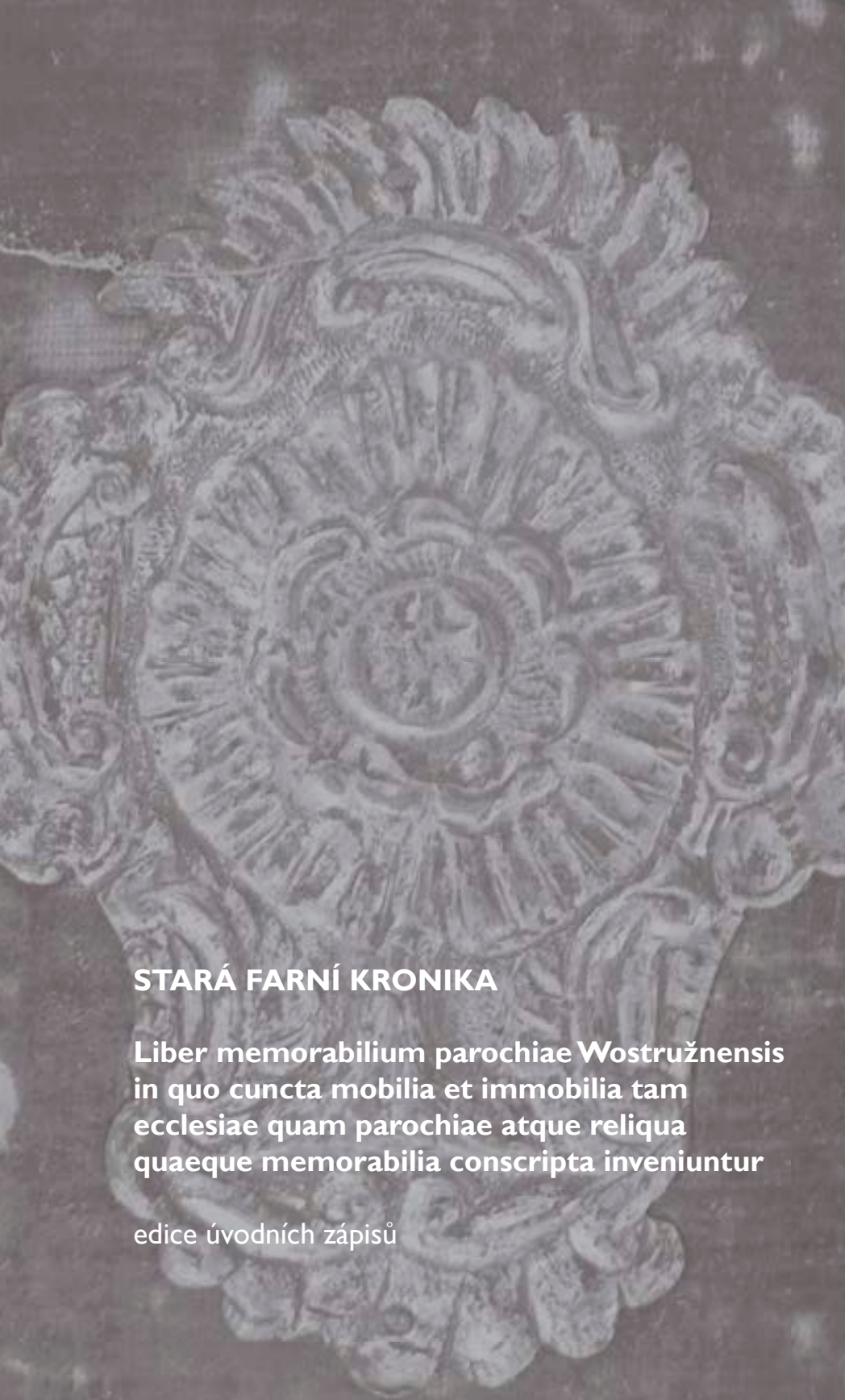
V následujících dvou kapitolách najdou čtenáři edici a překlad kronikářských textů z 18. století, které jsme vybrali ze staré ostruženské farní kroniky *Liber memorabilium parochiae Wostružnensis in quo cuncta mobilia et immobilia tam ecclesiae quam parochiae atque reliqua quaeque memorabilia conscripta inveniuntur*. Jde o důležité kronikářské zápisy týkající se významných mezníků. Seznam duchovních působících v Ostružně je v kronice zaznamenán na straně 1. Vybrané kronikářské zápisy vztahující se k výstavbě farní budovy, kostela, povýšení administratury na faru a dalších souvisejících událostí lze nalézt na stranách 18–20.

Úpravy, které jsou v latinském textu provedeny, byly motivovány snahou o větší přehlednost a čitelnost textu. Nejsou však nikterak rozsáhlé, neboť naším cílem bylo zprostředkovat text tak, aby byl co nejvíce shodný s původním.

Byly opraveny evidentní chyby pisatele. Dále došlo k nahrazení písmena *-j-* uprostřed slov mezi samohláskami písmenem *-i-*. Velká písmena jsou ponechána pouze u osobních a místních jmen, názvů svátků, zasvěcení kostelů a ve slovech označujících Boha – *Deus* a *Dominus*. Ve všech ostatních případech byla velká písmena upravena na malá. Zkratky jsou rozepsány na celá slova.

Uvedené úpravy se však netýkají chronogramu, který je ponechán v původním znění.

V českém překladu byly upraveny místní a osobní jména podle dnešních pravidel českého pravopisu (*Wenceslaus Dirschmid ex mola Slatinensi, proto curatus* → *Václav Diršmíd z latinského mlýna, protokurát*). Číslice byly ponechány pouze u dat, letopočtů a cen; v ostatních případech byly nahrazeny slovy. Šlechtická jména jsou uvedena v běžně užívané podobě, tj. je vynechán titul *Svaté říše římské (dominae Annae Josephae Sancti Romani Imperii comitis, viduatae Schlikianae, natae comitis Krakovský de Kolovrat* → *paní Anny Josefy, ovdovělé hraběnky Schlikové, rozené hraběnky Krakovské z Kolovrat*). Pro větší přehlednost a jednotnost textu do něj byl vložen uměle vytvořený nadpis (*Kronikářské zápisy z let 1756–1792*).

STARÁ FARNÍ KRONIKA

**Liber memorabilium parochiae Wostružnensis
in quo cuncta mobilia et immobilia tam
ecclesiae quam parochiae atque reliqua
quaeque memorabilia conscripta inveniuntur**

edice úvodních zápisů

Hana Stoklasová

Series Sacerdotum, quo anno, et ordine ad Ecclesiam Wostružnensem singuli residere co- eperunt

Nota.

Ecclesia Wostružnensis spectabat alias Kopidlňam, et separatis a paro-
chiali Kopidlňensi videtur facta anno 1697 prout scribit Jacobus Franciscus
Hrzanka in sua matrica, de anno 1704 ubi haec prostant: „Quae non sunt hic
scripta, in antiqua matrica per annos septem anotata quaerantur; quia septem
annis iam separatio facta est a Copitno, Wostružnensis.“ An tamen ille ipse
ante annos septem hanc ecclesiam per se administraverit, an alius ante ipsum
fuerit, non apparet. Ab illo ergo tempore separationis videtur fors fuisse.

1. Jacobus Franciscus Hrzanka, administrator..... 1704
ab anno: 13. aut 14. videtur iterum intercessisse alius, cuius tamen nomen
non apparet.
Hinc ponitur:
2. Leopoldus Franciscus Strnad 1719
3. Josephus Joannes Cordule, eques de Slaupno 1734
4. Joannes Felix 1737
5. Ignatius Franciscus Cimbrich 1738
6. Joannes Daniel Briscen 1752
7. Wenceslaus Dirschmid ex mola Slatinensi, proto curatus 1776
8. Thaddaeus Questell Reginae Hradecensis, prius proto curatus Slatinae
..... 1792
9. Joannes Nep. Czerny Sezemicensis prius proto curatus Wrsecii 1794
10. Hermannus Josephus Schadek Neopakensis prius capellanus Kopidlňae
14 annos 1803
11. Dominicus Hawranek Nymburgensis, prius curatus Slatinae 1806
12. Franciscus Khun, prius Curatus Slatinae, patria Petzkensis 1807
13. Joannes Makesch. Reginae Hradecensis prius curatus Slatinae 1835

N ^o	Series	Anno
<u>Cacodactylus, que anno, et ordine in Ecclesia Wostružnensis</u> <u>lingulis retinere coeperunt.</u>		
<u>Notae</u>		
Ecclesia Wostružnensis spectabat alias Kozubianam, et Agan- thia a Parochiali Kozubianensi videtur facta. Et. 1597. post. subit Jacobus Franc. Hoggauka in sua Matrica, de Et. 1704. ubi Agan- thia. qui non sunt hic. Et. 1704. in antiqua Matrica per auct. Episc. notata quorundam, quia Episc. ante jam Aganthe facta est a Co- pitas. Wostružnensis. An tamen ille ipse ante auct. Episc. hanc Ecclesiam per se administraverit, an alius ante ipso, quid, non ap- paret. Et ille ergo tempore Aganthonis vices, fore fuisse:		
1.	Jacobus Franc. Hoggauka, Administrator.	1704.
ab auct. 13. aut 14. vices item interest fuisse alius, cujus tamen nomen non apparet. Hinc ponit.		
2.	Leopoldus Franc. Hoggauka.	1719.
3.	Josephus Franc. Cordula Eques de Rungus.	1724.
4.	Joannes Felix.	1727.
5.	Ignatius Franc. Amblich.	1728.
6.	Joannes Daniel Briska.	1752.
7.	Michaelis Dorotheus de la Barche, Sacerdos Curatus.	1776.
8.	Paulus Augustus de la Barche, prius Sacerdos Curatus.	1782.
9.	Joannes. Pfr. Czerby, Regimontanus prius Sacerdos Curatus.	1777.
10.	Hermannus Pfr. Schadek Nobiliensis prius Cap. Regimontanus.	1802.
11.	Dominius Pfr. Hamranek Nymburgensis, prius Curatus Nativus.	1806.
12.	Franciscus Albus prius Curatus Nativus.	1807.
13.	Joannes Mathesch. Regimontanus, prius Curatus Nativus.	1808.

venit ex
et venditis accipit

Soupis duchovních zaznamenaný na první straně knihy „Liber memorabilium parochiae Wostružnensis in quo cuncta mobilia et immobilia tam ecclesiae quam parochiae atque reliqua quaeque memorabilia conscripta inveniuntur“.

Cum annutu ex licentia reverendissimi episcopalis consistorii sub vicariatu generali reverendissimi domini Joannis Josephi Sax cathedralis ecclesiae Reginae Hradecensis ad Sanctum Spiritum capituli decani insulati, patronatu illustrissimae ac excellentissimae dominae, dominae Annae Josephae Sancti Romani Imperii comitis, viduatae Schlikianae, natae comitis Krakovsky de Kolovrat.

DoMuS WostrUžnensIs ParoChIae agente Ioanne BrIsCeneX Integro eXtaUrata fUIt. 1756.

Nota: In hocce ipso loco, quo moderna domus parochialis stat, erat quondam praedium rusticale Jacobi Nowotnii, cum quo commutatio facta est, et ipsi multo melius aedificium antiquae parochiae, quod defacto exsistit, sub numero 18 erga illius totam rimosam, et ruinosam domum concessum. Sub quibus conditionibus, aut quali resarcitione commutatio haec sit facta, nihil constat; certum tamen est, quod magnam iniuriam parochia ab illo tempore patiatur, et plura amiserit. Agri optimi cum pessimis commutati; 10 modii plane desiderantur; hortulus pro amplo horto datus. Hortu ad antiquam parochiam erat 5 funiculi aut 2 strichi hic solum repertus est ad sumum 2 funiculi. Nam inferior pars horti, ubi prius erat via ad parochiam, quae ex altera tandem parte facta est, ex post primo accrevit, dum antecessor meus viam hanc complanatam in hortum inclusit, et cum superiori parte coadunavit. Optimam desuper haeredes Nowotniani, et Jacobus Karasek leuterationem dare possent, si tantum vellent vera fateri.

Anno Domini 1772 cum licentia reverendissimi ac amplissimi episcopalis consistorii Reginae Hradecensis et annutu excellentissimi domini, domini episcopi Reginae Hradecensis Hermanni Sancti Romani Imperii comitis Blümegen et quae licentia in archivio vicariatus foranei Gicžinii asservatur. Ecclesiae Wostružnensis sub titulo Exaltationis Sancti Crucis a fundamentis coepit aedificari, sumptibus ex interusurio omnium ecclesiarum dominiiii Wokschiczensis et Bartoschowiensis provenientibus.

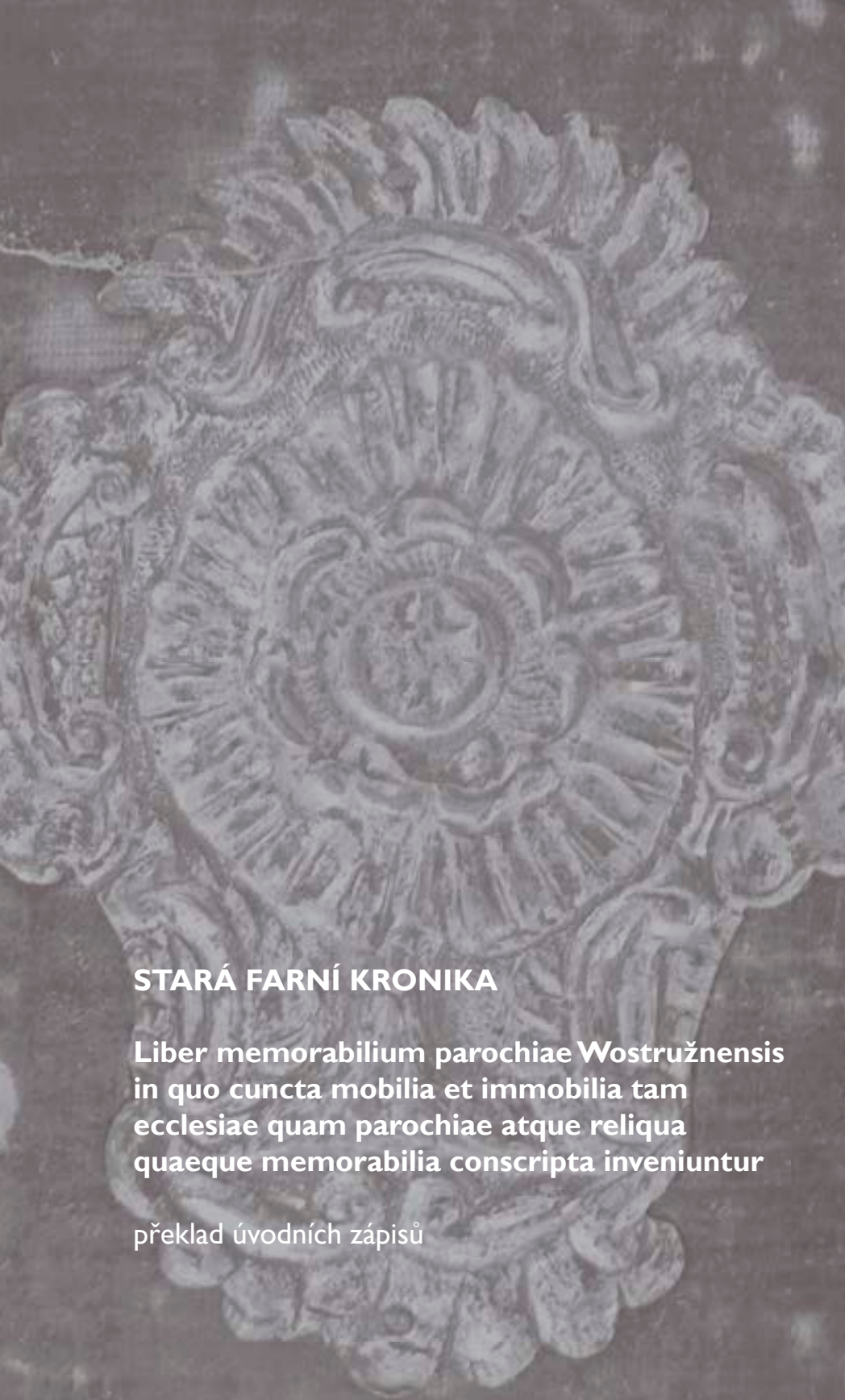
Anno Domini 1776 administratura Wostružnensis in parochiam evecta est, cuius instrumentum sub reverendissimo ac illustrissimo domino, domino Joanne Andrea Kayser de Kaysern episcopo Reginae Hradecensi die 2. Maji anni currentis evectum, et dein 5. Maji ipso in Domino defuncto sub reverendissimo illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Josepho Adamo Sancti Romani Imperii comite ab Arco, Dei et apostolicae sedis gratia episcopo Reginae Hradecensi die 11. mensis Augusti eiusdem anni ratihabitum et confirmatum fuit.

Sub patronatu celsissimae principis dominae, dominae Elisabethae Esterhazianae natae comitis Weisenwolffianae dominae in Bartoschow,

Wokschitz, Drschiekrei et Samschina etc. etc. pro quo beneficio curato Wostružnensis in proto curatum ab eadem gratiosissima patronantia presentatus, et desuper die 30. mensis augusti Reginae Hradecii a reverendissimo illustrissimo ac amplissimo domino, domino Procopio Sancti Romani Imperii comite a Schaffgotsche liber baro de Kynast et Greifenstein cathedralis ecclesiae Reginae Hradecensis canonico residentiali, vicario generali et officiali investitus ac confirmatus fui. Causam pro bono publici agentis nobili ac generoso domino Wenceslao Augustino Edler de Hawle. Domino in Mladiejov et Rowna et dominiorum Esterhasianorum Wokschitz Bartoschoschow et actuali administratore ac plenipotentiaro optime merito.

Anno Domini 1780 die 19. mensis Novembris incidit in dominicam 27 a pentecosten in festo Sanctae Elisabethae in die onomastica gratiosissimae patronantiae celsissimae principis dominae, dominae Elisabethae Esterhazianae natae comitis a Weisenwolff, dominae in Bartoschow, Wokschitz, Drschiekrei et Samschina etc. etc. neoerecta ecclesia parochialis sub titulo exaltationis Sanctae Crucis Wostružnae benedicta fuit de licentia reverendissimi consistorii Reginae Hradecensis a reverendissimo prenobili eximio ac amplissimo domino, domino Joanne Georgio Selb, autoritate pontificia proto notario publico ac jurato, antiquissimae collegiatae ecclesiae vetero Boleslaviensis ad Sanctos Cosmam et Damianum canonico, episcopali vicario foraneo dignissimo, nec non decano giczinensi optime merito, qui absoluta benedictione primum missae sacrificium in dicta ecclesia decantavit. Hac eadem die pro concione dixit admodum reverendis venerabilis ac precellens dominus Joannes Schlapak sanctae theologiae bacalaureus formatus, Welleschicensis curatus sub proto curato Wenceslao Dirschmid.

Nota: Ecclesia Wostružnensis antiquitus erat sub patronantia illustrissimorum dominorum, dominorum comitum a Schlik; post mortem vero excelentissimi domini Francisci Josephi 1740 dominia allodialia Wokschitz et Bartošov ex testamento devenerunt in manus illustrissimi domini comitum de Weisenwolff, manente tamen ad dies vitae usufructuaria domina Anna Josepha vidua Schlikiana. Post eius mortem, 1773 possessionem accepit illustrissimus dominus Quido comes a Weisenwolff, et paulo post soror illius celsissima princeps Elisabetha ab Esterhazii; quae, dum anno 1790 decessisset, ex testamento delata sunt nominata supra dominia familiae Esterhazianae. Anno 1791 excelentissimus dominus Josephus comes a Schlik dominia haec familiae Schlikianae receperare volens, eadem a celsissimo domino Antonio principe ab Esterhazii 600000 floreni emit, atque desuper anno 1792 a festo Sancti Joannis Baptismati in possessionem accepit, et cum Kopidlno denuo coadunavit.

STARÁ FARNÍ KRONIKA

**Liber memorabilium parochiae Wostružnensis
in quo cuncta mobilia et immobilia tam
ecclesiae quam parochiae atque reliqua
quaeque memorabilia conscripta inveniuntur**

překlad úvodních zápisů

Hana Stoklasová, Jana Stráníková

Seznam kněží jednotlivě podle let a pořadí, tak jak počali sloužit při kostelu v Ostružně.

Poznámka:

Kostel v Ostružně patřil jako ostatní ke Kopidlnu a oddělil se zřejmě roku 1697, jak píše ve své matrice z roku 1704 Jakub František Hrzanka:¹ „Údaj o tom, že se Ostružno odtrhlo před sedmi lety od Kopidlna, byl hledán ve staré matrice vedené po sedm předcházejících let, ale nikde to v ní není napsáno.“ Snad přece on sám byl oněch sedm let duchovním správcem kostela a není zřejmé, jak to bylo předtím. Zdá se tedy, že Ostružno je od oné doby samostatné.

1. Jakub František Hrzanka, duchovní správce (od roku 1713 nebo 1714 zde službu vykonával někdo jiný, jehož jméno není známo) ² Dále se uvádí:	1704
2. Leopold František Strnad ³	1719
3. Josef Jan Cordule, rytíř ze Sloupna ⁴	1734
4. Jan Felix ⁵	1737
5. Ignác František Cimbrich ⁶	1738
6. Jan Daniel Briscen ⁷	1752
7. Václav Diršmíd ⁸ ze slatinského mlýna, protokurát	1776
8. Tadeáš Questell ⁹ z Hradce Králové, dříve protokurát slatinský	1792
9. Jan Nepomuk Černý ¹⁰ ze Sezemic, dříve protokurát vršecký	1794
10. Heřman Josef Šádek ¹¹ z Nové Paky, dříve po 14 let kaplan kopi- dlenský	1803
11. Dominik Havránek ¹² z Nymburka, dříve duchovní slatinský	1806
12. František Khun ¹³ dříve duchovní slatinský, původem z Peček	1807
13. Jan Makeš ¹⁴ z Hradce Králové, dříve duchovní slatinský	1835

Kronikářské zápisy z let 1756–1792

Na pokyn a z vůle biskupské konsistoře a generálního vikáře a kapitulního děkana královéhradeckého katedrálního chrámu sv. Ducha ctihodného pána, pana Jana Josefa Saxe,¹⁵ a pod patronátem nejjasnější a nejurozenější paní, paní Anny Josefy, ovdovělé hraběnky Schlikové, rozené hraběnky Krakowské z Kolowrat.¹⁶

Ostruženská fara byla znovu nově vystavěna přičiněním se Jana Bris-cena¹⁷ roku 1756.

Poznámka:

Na tom samém místě, kde nový farní dům stojí, byla kdysi selská usedlost Jakuba Novotného, s nímž byla provedena výměna a jemu byla postoupena budova staré fary pod číslem 18, která byla o mnoho lepší než jeho původní dřevěná a zřícením hrozící obydlí. Za jakých podmínek byla provedena tato výměna, např. zda za opravu, není známo. Jisté však je, že farnost trpěla od té doby značnou újmou a mnoho ztratila. Nejlepší pole byla vyměněna za nejhorší, deset měřic se vůbec nepodařilo vymoci zpět, malá zahrada vyměněna za rozlehlou. Rozloha zahrady u staré fary byla pět provázků nebo dva strychy,¹⁸ nově obdržená měla nejvýše dva provázky. Neboť níže položená část zahrady, kde dříve byla cesta k faře, která pak byla vedena z druhé strany a napojovala se vpředu, byla menší, dokud můj předchůdce nesrovnal tuto cestu se zemí, nepřipojil ji k zahradě a tím spojil dolní část s horní. Taktéž nejlepší díl pozemků Novotného a Jakuba Karáska by byl býval mohl být získán, kdyby jen byla vůle.

Povolení o vystavění kostela z roku 1772 s dovolením ctihodné a slavné biskupské konsistoře královéhradecké a z vůle nejurozenějšího pána, pana královéhradeckého biskupa Heřmana, hraběte z Blümegenu,¹⁹ je uloženo a opatrováno ve vikariátním archivu v Jičíně. Ostruženský kostel Povýšení sv. Kříže byl nově od základů vybudován ze jmění všech kostelů panství vokšického a bartoušovského.²⁰

Roku 1776 byla ostruženská administratura povýšena na farnost, toto rozhodnutí vydal 2. května téhož roku ctihodný a nejjasnější pán, pan Jan Ondřej Kayser z Kaysern,²¹ biskup královéhradecký. Když 5. května v Pánu zesnul, bylo toto rozhodnutí 11. srpna téhož roku ještě jednou schváleno a potvrzeno nejurozenějším, nejjasnějším a nejctihodnějším pánem, panem Josefem Adamem, hrabětem z Arco,²² z milosti Apoštolského stolce biskupem královéhradeckým. Za podpory nejvznešenější paní, paní Alžběty Esterházyové, rozené hraběnky z Weissenwolfu,²³ paní na Bartoušově, Vokšicích, Drštěkryji, Samšině etc. etc., byl jsem jmenován protokurátem²⁴ a za

pomoci této nejmilejší patronky byl také 30. srpna v Hradci Králové oficiálně potvrzen a uveden do úřadu nejctihodnějším, nejjasnějším a nejurozenějším pánem, panem Prokopem, hrabětem z Schaffgotsch, svobodným pánem z Kynastu a Greifensteinu,²⁵ sídelním kanovníkem královéhradeckého katedrálního kostela a generálním vikářem. To vše také velkou zásluhou urozeného a šlechtetného pana Václava Augustina Edlera z Havle, pána na Mladějově a Rovné a plnomocného správce esterházyovských statků Vokšice a Bartoušov.

Roku 1780 dne 19. listopadu, který vyšel na 27. neděli po Letnicích na svátek sv. Alžběty a na jmeniny nejmilejší patronky nejurozenější paní, paní Alžběty Esterházyové, rozené hraběnky z Weissenwolfu, paní na Bartoušově, Vokšicích, Drštěkryji, Samšině etc. etc., byl benedikován nově vystavěný farní kostel Povýšení sv. Kříže v Ostružně s povolením nejctihodnější biskupské konsistoře královéhradecké a zásluhou nejctihodnějšího, urozeností vynikajícího a nejvznešenějšího pána, pana Jana Jiřího Selba,²⁶ papežského protonotáře a kanovníka kolegiálního kostela sv. Kosmy a Damiana ve Staré Boleslavi, nejdůstojnějšího vikáře a také děkana jičínského, který sloužil ve zmíněném kostele první mši po onom benedikování.

Onoho dne promluvil před shromážděním také ctihodný, důstojný a vynikající pan Jan Šlapák²⁷ vzděláním bakalář svaté theologie a také duchovní velešický a za duchovní správy Václava Dirschmida.

Poznámka:

Kostel ostruženský byl od dávných časů pod patronátem pánů hrabat Schliků; avšak po smrti nejurozenějšího pana Františka Josefa (1740)²⁸ se alodiální statky Vokšice a Bartoušov podle závěti dostaly do rukou pánů hrabat z Weissenwolfu, za svého života je užívala paní Anna Josefa, vdova Schliková. Po její smrti (1773) dostal majetek pan Quido, hrabě z Weissenwolfu,²⁹ a krátce potom jeho sestra nejvznešenější paní Alžběta Esterházy, po jejíž smrti roku 1790 podle zanechané závěti přešly tyto statky do vlastnictví rodiny Esterházy. Roku 1791 nejurozenější pan Josef, hrabě Schlik,³⁰ chtěl získat tento majetek zpět pro schlikovský rod, vykoupil jej od nejvznešenějšího pana Antonína Esterházy³¹ za 600 000 zlatých a roku 1792, na svátek sv. Jana Křtitele, jej dostal zpět a konečně připojil ke Kopicům.

Poznámky:

- 1 Jakub František Hrzanka, katolický kněz. Působil jako administrátor v Ostružně na přelomu 17. a 18. století. Patrně byl prvním duchovním správcem po zřízení administratury v roce 1697.
- 2 Podle údajů v ostruženské farní kronice založené v roce 1836 (viz SOKA Jičín, fond Farní úřad Ostružno, ostruženská kronika, s. 173) to byl Jindřich de Meur, katolický kněz. V Ostružně působil od začátku roku 1712 do září 1718.
- 3 Leopold František Strnad, katolický kněz. Působil jako kaplan ve Veliši v letech 1710–1718 a od roku 1718 do roku 1734 jako administrátor v Ostružně.
- 4 Jan Cordule, rytíř ze Sloupna, katolický kněz. Působil jako administrátor v Ostružně od června roku 1734 do začátku roku 1737.
- 5 Jan Felix, katolický kněz. Působil jako administrátor v Ostružně od března 1737 do dubna 1738.
- 6 Ignác František Cimbrich († 1752), katolický kněz. Působil jako administrátor v Ostružně od října 1738 do své smrti v roce 1752. Ve své závěti odkázal 100 zlatých rýnských formou mešní fundace ostruženskému kostelu.
Na sklonku života I. F. Cimbricha a po jeho smrti byl do Ostružna dosazen viceadministrátor František Klouzal, který zajišťoval duchovní správu farnosti.
- 7 Jan Daniel Briscen (1720–1784), katolický kněz, vysvěcen v roce 1744. Poté působil jako kaplan v Libáni, v letech 1752–1776 jako administrátor v Ostružně a v roce 1776 se stal prvofarářem nově zřízené fary ve Veliši.
- 8 Václav Diršmíd († 1792), katolický kněz. Po vysvěcení působil jako kaplan ve své rodné obci, ve Slatinách, poté se stal v roce 1774 kaplanem ve Veliši a v roce 1776 byl jmenován prvofarářem v Ostružně.
- 9 Tadeáš Questell (* cca 1737), katolický kněz. V letech 1765–1776 působil jako kaplan v Kopidlně, poté se stal prvofarářem ve Slatinách a následně byl jmenován ostruženským farářem, kde působil v letech 1792–1794. V roce 1794 odešel na své přání zpátky na slatinskou faru, kde působil řadu let. Posléze musel duchovní úřad kvůli své nemoci opustit, odešel do Nového Bydžova, kde později zemřel.
- 10 Jan Nepomuk Černý (asi 1751–1813), katolický kněz. Po studiích teologie v Olomouci a vysvěcení získal místo kaplana v Chocni, po deseti letech byl v roce 1787 dosazen na nově zřízenou faru ve Vršcích jako protokurát (prvofarář), kde strávil sedm let. Poté se stal farářem v Ostružně a v roce 1803 v Kopidlně, roku 1787 mu královéhradecký biskup udělil titul čestného děkana.
- 11 Heřman Josef Šádek († 1805), katolický kněz. V letech 1789–1803 působil jako kaplan v Kopidlně, na sklonku roku 1803 se stal ostruženským farářem, kde působil až do své smrti.
- 12 Dominik Havránek († 1807), katolický kněz. Působil 23 let jako kaplan v Libáni, poté se stal farářem ve Slatinách, v roce 1806 byl jmenován ostruženským farářem, kde 17. srpna následujícího roku zemřel.
- 13 František Khun (1759–1835), katolický kněz, vysvěcen 7. 6. 1787. Působil jako kaplan v Radimi, Veliši, Ostružně a nakonec v Kopidlně. Poté byl krátce administrátorem ve Vršcích a farářem ve Slatinách, v roce 1807 byl jmenován farářem v Ostružně.
- 14 Jan Makeš (1786–1866), katolický kněz, vysvěcen 3. 8. 1808. V letech 1809–1825 působil jako kaplan v Kopidlně, poté se stal farářem ve Slatinách a v roce 1835 farářem v Ostružně.
V roce 1836 začal na základě nařízení nejvyššího českého purkrabího Karla, hraběte Chotka, psát novou farní kroniku (německy).
- 15 Jan Josef Sax, katolický kněz. Byl generálním vikářem královéhradecké diecéze a kapitulním děkanem v Hradci Králové.
- 16 Anna Josefa, hraběnka Schliková, rozená Krakowská z Kolowrat (1691–1771), dcera Jana Františka (1650–1723) ze starší, březnické linie rodu Krakowských z Kolowrat a jeho manželky Marie Františky z Valdštejna (1654–1691). V roce 1716 se provdala za ovdovělého Františka Josefa, hraběte Schlika (1656–1740), majitele rozsáhlého dominia na Jičínsku, manželství zůstalo bezdětné. V této éře však na panství probíhala rozsáhlá stavební činnost, která dala vzniknout novým hospodářským budovám, rezidenčním sídlům a sakrálním památkám. Poté, co Anna Josefa v roce 1740 ovdověla, pokračovala v budování kostelů na alodiální části dominia, kterou

spravovala. Díky tomu vznikl kostel sv. Václava ve Veliši, fara v Ostružně, kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách a řada dalších sakrálních památek. Anna Josefa také začala budovat kostel Povýšení sv. Kříže v Ostružně.

- 17 Jan Daniel Briscen (1720–1784) – viz poznámka č. 7.
- 18 Metrologické systémy (systémy vah a délkových, plošných a objemových měr) se v dávné minulosti vázaly na místní trhy a neměly nadregionální charakter. Písemné prameny zachycují měrné jednotky v českých zemích až od 11. století, jejich užívání je však nutné předpokládat už mnohem dříve. Středověké míry a váhy měly v jednotlivých zemích Evropy a jejich regionech podobné, nebo dokoce totožné názvy, přesto neoznačovaly stejné množství, objem, či rozlohu. Tento systém dlouho přetrvával, ačkoli v 16. a 17. století postupně narůstal tlak k unifikaci metrologické soustavy. I v Čechách přispíval rozvoj trhu od 16. století k postupnému sjednocování regionálně odlišných měr a vah. V roce 1615 zakázal český zemský sněm užívání všech místních měrných jednotek a s konečnou platností tak prosadil normativně jednotnou metrologickou soustavu pro celou zemi. Základní plošnou mírou se stal (kvadrátní) provazec, tj. provázek, který měl rozlohu cca 944,5 m². Byl odvozen od délkových měr – provazec měl mít 52 loktů, přičemž jeden pražský loket jako základní jednotka délkové míry byl roven 0,5914 m. Už v průběhu 17. století a zejména pak v 18. století se ale objevují snahy sjednotit metrologickou soustavu na území celé habsburské říše. Povinnost užívat dolnorakouskou (vídeňskou) soustavu měr a vah byla uzákoněna dekretem Marie Terezie s účinností od 1. 1. 1765. Pro soukromé řízení však bylo nadále tolerováno (a v roce 1785 nakonec i uzákoněno) používání některých českých měr. Strych (též korec) jako jednotka plošné míry byl roven cca 2877,32 m².
- 19 Heřman, hrabě Blümegen (1716–1774), katolický kněz, kanovník a prelát olomoucké a brněnské kapituly, v roce 1763 se stal biskupem královéhradeckým.
- 20 Jednalo se o tyto kostely: sv. Václava ve Veliši, Nanebevzetí Panny Marie v Kostelci, Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách, sv. Šimona a Judy v Chyjicích, sv. Martina v Údrnicích (zde byla duchovní správa i kontrola hospodaření zajišťovány z Kopidlna), sv. Prokopa v Nadslavi, sv. Matouše v Dolanech, sv. Bartoloměje na Bradě, sv. Františka ve Starém Místě, Povýšení sv. Kříže v Ostružně.
- 21 Jan Ondřej Kayser z Kayseru (1716–1776), katolický kněz. V roce 1760 se stal světitím biskupem pražské arcidiecéze, v roce 1776 sídelním biskupem královéhradeckým.
- 22 Josef Adam, hrabě z Arco (1733–1802), katolický kněz, vysvěcen 7. 12. 1755. Stal se kapitulním kanovníkem v Pasově, později se stal světitím biskupem pro dolnorakouskou část pasovské diecéze, v letech 1776–1780 byl biskupem královéhradeckým, později biskup seckovským (Seckau ve Štýrsku, dnešní Rakousko).
- 23 Marie Alžběta, kněžna Esterházy, rozená hraběnka Ungnad z Weissenwolffu (1718–1790), dcera Ferdinanda Bonaventury, hraběte Ungnada z Weissenwolffu (1694–1781), a Marie Terezie, rozené hraběnky ze Starhembergu. V roce 1737 se provdala za Miklóse Josefa, knížete z Esterházy a Galanty (1714–1790).
- 24 Protokurát, tj. prvofarář – první farář po zřízení fary v určité lokalitě, resp. po povýšení tamního kostela na farní.
- 25 Jan Prokop, hrabě z Schaffgotsch, svobodný pán Kynastu a Greifensteinu (1748–1813), katolický kněz, vysvěcen 25. 5. 1771. Pocházel ze slezského rodu, původně hraběcího, který byl na počátku 18. století povýšen do hraběcího stavu. Po vysvěcení se stal sídelním kanovníkem královéhradeckého katedrálního kostela a posléze i generálním vikářem a oficiálem. V roce 1783 se stal světitím biskupem pražským a o rok později prvním biskupem nově založeného biskupství v Českých Budějovicích.
- 26 Jan Jiří Selb (* cca 1725), katolický kněz. Studoval filozofii a teologii. V 70. a 80. letech působil v Jičíně, byl vikářem jičínského vikariátu, děkanem a kanovníkem kolegiální kapituly sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi.
- 27 Jan Šlapák, katolický kněz. Jeho kariéru se nepodařilo podrobně zmapovat, je však známo, že působil jako administrátor v Jerčicích, posléze jako farář ve Velešicích.
- 28 František Josef, hrabě Schlik (1656–1740), prvorozený syn Františka Arnošta, zemský soudce, královský místodržící, majitel schlikovského panství na Jičínsku. První manželství s Kateřinou Kinskou z Vchynic a Tetova († 1713) i druhé s Annou Josefou Krakowskou z Kolowrat (1691–1771)

zůstalo bezdětné. Za jeho éry byl přestavěn kopidlenský kostel sv. Jakuba Většího a vybudována nová fara, vznikla také řada dalších sakrálních staveb.

- 29 Quido, hrabě Ungnad z Weissenwolffu (1723–1784), syn Ferdinanda Bonaventury, hraběte Ungnada z Weissenwolffu (1694–1781), a Marie Terezie, rozené hraběnky ze Starhembergu († 1738). V roce 1723 se oženil s Josefou, svobodnou paní ze Salzy a Heidersdorfu.
- 30 Josef Jindřich, hrabě Schlik (1754–1806), c. k. tajný rada, syn Leopolda Jindřicha, hraběte Schlika (1729–1770), majitele panství Kopidlno a Marie Antonie, rozené hraběnky z Frankenbergu a Ludwigsdorfu (1728–1794). Koupí veliš-vokšického panství od dědiců kněžny Esterházy došlo k opětovnému sloučení dominia pod panstvím Schliků.
- 31 Antonín (Antal), kníže Esterházy de Galanta (1738–1794), nejstarší syn Miklóse Josefa, knížete z Esterházy a Galanty (1714–1790), a Marie Alžběty, kněžny z Esterházy a Galanty, rozené hraběnky z Weissenwolffu.

Jana Stráníková

Úvod – historie farnosti Ostružno

V rámci naší práce zaměřené na památky a historii Mariánské zahrady jsme nemohli opomenout ostruženskou farnost, která byla jednou z prvních, kde bylo po třicetileté válce založeno samostatné centrum duchovní správy, nezávislé na Kopidlnu. Historie místního kostela však sahá mnohem dál. Jeho existence je doložena už v roce 1384, kdy byl farní. Později ovšem tento statut ztratil. Autor ostruženské kroniky předpokládá, že k tomu došlo v průběhu husitských válek, které zdecimovaly farní síť v Čechách.¹

Obec Ostružno byla od 17. století součástí velišského panství, jež patřilo Schlikům. Ti po třicetileté válce vytvořili skupováním jednotlivých panství a drobných svobodných statků a dvorů rozsáhlé dominium, které zahrnovalo především panství Staré Hradý, Kopidlno, Veliš a Bartoušov a dále pak drobnější državy přičleňované k těmto panstvím. Když v roce 1675 zemřel František Arnošt, hrabě Schlik, zdědil dominium jeho prvorozený syn František Josef. Vedle několikaletého soudního sporu o dědictví, které vedl se svým bratrem Leopoldem Antonínem, byla jeho hlavní starostí obnova a zlepšení hospodářství na rozlehlém území. Přelom 17. a 18. století proto přinesl čilou stavební aktivitu na jednotlivých vrchnostenských dvorech, na níž se podíleli i významní architekti. V roce 1690 projektoval Jean Baptiste Mathey, architekt pocházející z Francie a působící v Čechách, sýpku ve Střevači. Je rovněž autorem návrhu sýpky ve Vokšicích, realizátorem stavby se po jeho smrti stal Filip Spannbrucker. Schlikové budovali také rezidence. Po přestavbě a dobudování rodového sídla v Kopidlně, které uskutečnil František Arnošt Schlik, zbudoval jeho syn František Josef na počátku 18. století zámek ve Vokšicích. Vzniklo tak nové centrum velišského panství, které nahradilo hrad Veliš pobořený na císařský rozkaz v polovině 17. století. O několik let později byla postavena rezidence i v nově získané Jičíněvsi, kam byla posléze přesunuta administrativní správa panství.²

Schlikové se v rámci svých stavebních aktivit věnovali i sakrální architektuře. V letech 1704–1705 byl v centru dominia v Kopidlně postaven nový kostel sv. Jakuba Většího a fara, které byly významně zničeny při požáru města v roce 1667. Nové kostely vznikly také v Chyjicích a ve Vršcích. Nový kostel, ale ze dřeva, byl postaven i v Ostružně. Původní byl totiž již zchátralý,

1 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 123. – SOKA Jičín, fond Farní úřad Ostružno, dodatky (neuspořádáno) – farní kronika založená v roce 1836.

2 Pavel HÁJEK, *Česká krajina a baroko*, Praha 2003, s. 43–51; Michaela HORÁKOVÁ, *Sakrální architektura doby baroka na šlikovském panství Kopidlno*. Diplomová práce, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc 2008, s. 29–33; Lucie RYCHNOVÁ, *Filip Spannbrucker*. Diplomová práce, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2008, s. 60–67, 83–85; František PISKAČ, *Dějiny hradu Veliše a panství šlikovského*. *Historické pojednání*, Jičín 1898, s. 49–67.

a navíc malý. Specifický typ stavební činnosti potom představuje zbudování několika kaplí mimo obydlené oblasti – kaple sv. Anny, Lorety, kaple sv. Anděla strážce a kaple sv. Trojice.

Duchovní správa značné části schlikovského dominia byla zajišťována z Kopidlna. Stejně jako většina zdejších kostelů bylo i Ostružno součástí rozsáhlé kopidlenské farnosti, která měla dva farní kostely, kopidlenský a velišský, a byla spravována farářem, jenž se honosil titulem farář kopidlensko-velišský. Sídli v centru schlikovského panství v Kopidlně. Zajistit duchovní správu tak rozsáhlého území muselo být velmi obtížné. Není tedy divu, že probíhala ve spolupráci duchovního z Kopidlna a jičínského děkana.³

V roce 1697 nebo 1704 bylo Ostružno vyčleněno v kopidlenskou farnost a stalo se administraturou, tj. samostatnou územní jednotkou duchovní správy s vlastním duchovním. Prvním knězem působícím v Ostružně, kterého prameny zmiňují, byl František Hrzánka. Jeho přítomnost v Ostružně lze doložit až od roku 1704, vznikla-li administratura dříve, je možné, že nebyl prvním administrátorem. Kromě farního kostela, u kterého přebýval v dnes již neexistující dřevěné farní budově, zajišťoval duchovní správu filiálních kostelů sv. Františka Sefarínského ve Starém Místě a sv. Bartoloměje na Bradě. Nebylo to jistě jednoduché, neboť území bylo poměrně členité a cesta do obou filiálních kostelů nebyla snadná. Zvláště obtížné bylo dostat se na Brada, která se nacházejí na kopci, na úpatí zříceniny někdejšího hradu. Ještě ve 30. letech 19. století si farář Jan Makeš při psaní kroniky posteskl, jak náročné a nepříjemné je vážit cestu do filiálního kostela sv. Bartoloměje na Bradech.

Za významný zlom v dějinách regionu můžeme považovat rok 1740, kdy zemřel majitel schlikovského dominia František Josef, hrabě Schlik. Po jeho smrti získala panství Veliš-Vokšice do doživotního užívání jeho druhá manželka Anna Josefa Schliková, rozená Krakowská z Kolowrat. Skončila tak významná éra společné stavební činnosti obou manželů, kteří byli sezdáni v roce 1716. František Josef byl tehdy bezdětný vdovec, Anna Josefa se vdávala poprvé. Motivací vzniku řady sakrálních staveb byla touha po dítěti, i jejich manželství však zůstalo bezdětné.⁴ Po smrti Františka Josefa získala jeho manželka zpupnou část dominia, fideikomisní část zdědil synovec František Jindřich, hrabě Schlik. Toto rozdělení bylo potvrzeno i v soudní při obou dědiců. Zbožná vdova se tedy stala držitelkou rozsáhlého panství, na kterém se nacházely mj. i dva zámky, ve Vokšicích a v Jičíněvsi. Kromě toho získala další, odlehlejší državy, které přímo nehraničily s tímto panstvím (např. Hostinně).⁵

3 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 123.

4 Vladislava ŘÍHOVÁ – Jana STRÁNÍKOVÁ, *Schlikovský úředník Karel Říha a výstavba kostela ve Veliši*. *Theatrum historiae* 9, Pardubice 2011, s. 473–490.

5 PISKAČ, *Dějiny hradu Veliše*, s. 67–68.

Období 1740–1773, kdy panství spravovala, bylo ve znamení intenzivního budování nových sakrálních staveb. Na místě menších kamenných budov z gotické epochy či nevyhovujících pozdějších dřevěných objektů nechávala zřizovat nové velkolepě pojaté svatostánky doby pozdního baroka. Prvním významným stavebním podnikem byla novostavba farního kostela (náležejícího do kopidlenské farnosti) sv. Václava ve Veliši, který byl budován v letech 1747–1752 podle návrhu a pod vedením pražského architekta italského původu Anselma Luraga. V Ostružně vznikla v roce 1756 nová kamenná farní budova. Dalším stavebním podnikem byla přestavba kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách (1760–1764), posléze výstavba kaple sv. Prokopa v Drštěkryjích (1761) a velká kaple sv. Matouše v Dolanech, která vznikla na místě starší dřevěné stavby (1765–1768). Můžeme předpokládat, ale bohužel ne doložit, že zbožná vdova byla donátorkou i některých drobných památek nacházejících se na jejím panství. Epilog její stavební činnosti představuje zahájení přestavby kostela Povýšení sv. Kříže v Ostružně, který byl však dokončen až po její smrti.

Anna Josefa Schliková se soustřeďovala především na budování velkých sakrálních staveb, farních a filiálních kostelů a kaplí, které každodenně využívali její poddaní. Co bylo důvodem tak rozsáhlé a kontinuální stavební činnosti? Odpovědi se nabízí hned několik. Jedním z nich byla snaha o emancipaci církevní správy. Dříve zmiňovaná velká kopidlensko-velišská farnost měla své centrum v Kopidlně, tj. na fideikomisní části panství, které patřilo Františku Jindřichu, hraběti Schlikovi. Anna Josefa měla na svém panství pouze dvě samostatné administratury, v Samšíně a v Ostružně, duchovní správa většiny území však byla zajišťována z Kopidlna. Usilovala o zřízení dvou nových far, a to ve Veliši a ve Slatinách. V roce 1764 si v této věci dopisovala s královéhradeckou konzistoří, bohužel bezúspěšně.⁶ Dalším důvodem byla bezesporu její osobní zbožnost a péče o zbožnost poddaných. V neposlední řadě je nutné v její intenzivní stavební činnosti vidět snahu o seberealizaci obvyklou u barokních vdov. Řada z nich byla mecenáškami umění, zbožnými donátorkami sakrálních staveb, řeholních domů a církevních řádů, nebo aktivními budovatelkami vlastních rezidencí.⁷

Ostružno získalo díky její péči monumentální pozdně barokní kostel, který je dodnes výstavní dominantou obce. Hlavní zásluhu na dokončení stavby má však Alžběta, kněžna z Esterházy a Galanty, rozená hraběnka Ungnad z Weissenwolffu, která nechala kostel v roce 1780 vysvětit. Drobné stavební úpravy probíhaly ovšem i nadále. Josef, hrabě Schlik, který po její smrti koupil vokšické panství a opětovně tak vytvořil rozsáhlé dominium,

6 SOKA Hradec Králové, Biskupská konzistoř Hradec Králové, část fondu Spisová manipulace I, karton č. 32, inv. č. 116 a 1175.

7 Milena LENDEROVÁ (ed.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 492–496.

pořídil mj. nové varhany. Poté byl kostel v roce 1797 ještě jednou slavnostně konsekrován královéhradeckým biskupem Mariou Tadeášem, hrabětem z Trautmannsdorfu.

Cíl, o který usilovala Anna Josefa Schliková, se podařilo naplnit až v roce 1776. Tehdy královéhradecká konzistoř potvrdila vznik několika nových center duchovní správy na vokšickém panství, fara byla zřízena i v Ostružně. V nově zřízené farnosti byl jeden farní a dva filiální kostely. Do ostruženského farního kostela docházeli obyvatelé farní obce, Horního Lochova, Dolního Lochova, Ohavče a Březiny, k bradskému filiálnímu kostelu příslušel Prachov, Jinolice, Rybníček a Holín a do staroměstského kostela přicházeli kromě obyvatel obce ještě lidé z Čejkovic. Farnost čítala celkem 977 osob.⁸ Jinolice byly v roce 1787 přičleněny k Libuni a staly se součástí litoměřické diecéze.⁹

V době, kdy byla psána tato kronika, byla ostruženská farnost součástí kopidlenského vikariátu zřízeného v roce 1834. Pokud budeme věřit tomu, že František Hrzánka byl administrátorem v Ostružně, byl zakladatel této farní kroniky Jan Makeš třináctým duchovním správcem a sedmým farářem působícím v Ostružně. S duchovní správou rozsáhlé farnosti mu pomáhal kaplan, který obýval pokoj v přízemí farní budovy vlevo.¹⁰

Na farní budovu navazovaly hospodářské budovy, v nichž byla sýpka, stáj pro čtyři koně, chlév pro devět krav a další místnosti pro uschování vozů, náradí a hospodářských produktů. Hospodářství by však nemohlo fungovat bez dalších osob. V přízemí fary se nacházela na pravé straně komora, kuchyň a za ní byl pokoj pro čeleď. V horním patře se pak nacházela jídelna a obytné pokoje. V jedné z místností byl také farní archiv. Střecha farní budovy byla tehdy ještě krytá šindelem a zdobily ji dva železné kříže.¹¹

8 Zřizovací listina viz: SOA Zámorsk, fond Rodinný archiv Schliků, inv. č. 535, sign. XI. 7., fasc. 14.

9 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 125.

10 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 141.

11 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 141–145.

Vznik farní kroniky a její autoři

V roce 1835, konkrétně 31. srpna, vydal nejvyšší český purkrabí Karel, hrabě Chotek (1873–1868), prezidiální dekret č. 5952, který stanovoval povinnost zřídit a vést kroniky: „Vom 1. Jänner 1836 anzufangen wird in jeder Stadt- Marktgemeinde und jedem bedeutendem Orte, Pfarr- und übrigen geistlichen oder weltlichen Komunen, ein Memorabilien-, Zeit- oder Gedenkbuch, auch Chronik in deutscher Sprache fortgeführt. Übrigens bleibt es unbenommen, diese Zeitbücher auch in lateinischen Sprache zu führen.“¹² V nařízení byly jmenovitě uvedeny všechny církevní a světské instituce, kterých se tato povinnost týkala, což byly mj. i fary. Bylo rovněž přesně stanoveno, jak má kronika vypadat po obsahové a formální stránce. Chotkovo nařízení publikované v konzistoriálních kurendách mělo za následek vlnu zakládání nových německy psaných farních kronik s jednotnou strukturou. Ačkoli nevznikly zcela všude, setkávají se dnešní badatelé zabývající se historií jednotlivých farních osad a okrsků při své práci často s farními kronikami nesoucími datum založení 1836.

V době, kdy bylo Chotkovo nařízení publikováno, byl ostruženským farářem rodák z Nového Hradce Králové Jan Makeš. Bylo mu tehdy téměř 50 let, nicméně duchovní správu ostruženské farnosti zajišťoval teprve prvním rokem. Přesto znal region poměrně dobře, neboť již od svého vysvěcení v roce 1808 působil na schlikovských panstvích, nejprve jako kaplan v Kopidlne a poté téměř deset let jako farář ve Slatinách.

Jana Makeše známe nejenom jako zakladatele kroniky, kterou začal psát na základě prezidiálního dekretu a vedl v souladu s jejími jednotlivými ustanoveními, ale také jako zřizovatele nadace nazývané později makešovská fundace. Ve své závěti odkázal finanční částku, za kterou se nakoupila státní obligace. Její úroky byly posléze využívány na doplňování a obnovu kostelního inventáře, liturgických předmětů a mešních rouch. Makeš tím svým následovníkům odkázal prostředky na řešení problémů, se kterými se potýkal během svého působení a také při svém příchodu. Když se v létě roku 1835 přistěhoval na ostruženskou faru a seznámil se se stavem kostela, zjistil, že se zejména liturgické oděvy nacházejí ve velmi špatném stavu, a podnikl několik kroků k nápravě. Protože kostelní jmění bylo poměrně vyčerpané, přispěl i z vlastních prostředků. Financoval, resp. spolufinancoval, také opravu a zakoupení dalšího vybavení pro ostruženskou farní kostel a pro filiální kostely

12 Překlad:

„Od 1. ledna budou v každém městě a městečku, v každém významnějším místě, farní a další duchovní nebo světské obci vedeny německé knihy memorabilií, pamětnice neboli kroniky. Je nadále dovoleno psát je také latinsky.“

Viz ostruženská farní kronika, s. 183–185.

v Bradě a Starém Místě.¹³ Jiným úkolem, před který byl příchodem do Ostružna postaven, byla obnova poněkud zanedbaného hospodářství a farních budov. Nechal zřídit nová kamna v místnosti pro farní čeleď a v kuchyni, upravil obytné místnosti v prvním patře a v jedné z nich nechal postavit nová kamna. Duchovní správu farnosti vedl přes třicet let. V té době také sepsal kroniku, na niž poté navazovali jeho nástupci.

Dalším pisatelem kroniky byl krátce kaplan František Rašín, který zde působil od roku 1854 a v roce 1863 byl jmenován z důvodu špatného zdraví faráře Makeše administrátorem *in spiritualibus*. Po třech letech převzal úřad a tím i vedení kroniky nově jmenovaný farář Josef Meergans, který do Ostružna přišel v bouřlivém roce 1866, v době, kdy se region vzpamatoval z následků prusko-rakouské války. Řádění pruského vojska v Ostružně a další události (byla mj. vydrancována i fara) popsal barvitě kaplan Jan Tichý, který se později stal farářem ve Veliši a své vzpomínky zaznamenal ve velišské farní kronice.¹⁴ Neméně zajímavé je líčení bojů zapsané v ostruženské farní kronice kaplanem Františkem Rašínem.

Josef Meergans se do Ostružna přestěhoval až na podzim roku 1866, takže bitvu u Jičína nezažil jako očitý svědek. I on prožil celý svůj profesní život jako duchovní na schlikovských panstvích. Do Ostružna přišel z vršecké fary, kde působil patnáct let. Též farář Meergans si ve svém životopise zaznamenaném ve farní kronice postěžoval na špatný stav farního hospodářství, o které se jeho předchůdce nemohl pro nemoc dobře starat, a tak většinu pozemků pronajal. Podobně jako Jan Makeš na začátku svého působení stál i on před úkolem vydobýt zpět pronajaté pozemky a nechat opravit zanedbané a neudržované hospodářské budovy. Poměrně záhy mu však také přestalo sloužit zdraví a i on si zjednodušil péči o farní hospodářství tím, že většinu pozemků opět pronajal. V roce 1879 v Ostružně zemřel.¹⁵

Jeho nástupce Josef Stifter, rodák z Jaroměře, byl jmenován na sklonku roku 1879. Rovněž on působil dříve pouze na schlikovských panstvích. Po gymnaziálních studiích v Rychnově nad Kněžnou a absolvování dvouleté filozofie v Litomyšli vstoupil do semináře v Hradci Králové. V roce 1848 byl vysvěcen a na podzim téhož roku se stal kaplanem ve Veliši. Poté působil krátce jako dočasný administrátor fary ve Slatinách, v Samšíně a ve Veliši. V roce 1866 se stal farářem ve Slatinách. Když se uprázdnila ostruženská fara, zažádal si, aby tam byl přeložen. Motivací pro něho bylo mj. i to, že v Ostružně působili také kaplan a výpomocný kaplan, kteří pomáhali s duchovní správou farnosti. Při svém chatrném zdraví považoval jejich přítomnost za výhodnou. V úřadě zůstal až do své smrti v roce 1896.¹⁶

13 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 183–185.

14 Jana STRÁNÍKOVÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ, *Kronika a drobné památky velišské farnosti. Sborník studentských prací*, Pardubice 2010, s. 34–35.

15 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 188–191.

16 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 193–195.

Jan Tichý, který byl v roce 1896 jmenován ostruženským farářem, byl s farností již dobře obeznámen, působil zde dříve jako kaplan, a navíc byl rodákem z Holína. Vracel se tedy do míst svého někdejšího působení a do své rodné farnosti. Po vysvěcení působil krátce v Libici u Chotěboře, ale poté se stal v roce 1866 kaplanem v Ostružně, kde působil čtrnáct let. Na schlikovských panstvích už zůstal. Z Ostružna odešel na jiné kaplanské místo – do centra panství, Kopidlno. Na sklonku 80. let administroval krátce faru ve Slatinách a nato v Samšíně, zde byl v roce 1889 jmenován farářem. Po třech letech se stal farářem ve Slatinách. V Ostružně zůstal celých deset let a v té době pilně zapisoval vše důležité do farní kroniky. Jeho osobitým rukopisem charakteristickým drobným písmem, mnohdy obtížně čitelným, je zaznamenáno množství zajímavých informací z přelomu 19. a 20. století.¹⁷

V roce 1906 po odchodu Jana Tichého do Veliše se stal ostruženským farářem František Dvořák, rodák z Bystřice u Benešova, kde se 19. února 1857 narodil. Několik let studoval gymnázium v blízkém Benešově, studia však dokončil na akademickém gymnáziu v Praze. V roce 1879 vstoupil do kněžského semináře v Litoměřicích a v roce 1882 byl vysvěcen. Poté poměrně rychle vystřídal tři kaplanská místa – v České Kamenici, posléze v St. Georgentalu, tj. v dnešním Jířetíně pod Jedlovkou u Varnsdorfu, a ještě později v Alt Ehrenbergu, tj. v Starých Křečanech u Rumburka. V roce 1884 byl jmenován kaplanem v Libáni, což mu udělalo radost i proto, že se konečně dostal do české oblasti. Duchovní službě na schlikovských panstvích pak zůstal věrný až do své smrti. V roce 1900 se stal farářem v Samšíně a v polovině roku 1906 byl jmenován farářem v Ostružně, kde zůstal až do své smrti 4. dubna 1918. Duchovní správy farnosti a tím i vedení kroniky se ujal kaplan Alois Nožička.¹⁸

V říjnu roku 1919 oba úkoly převzal nově jmenovaný ostruženský farář Josef Klepl, který se narodil v roce 1870 v Mlázovicích. Po absolvování kněžského semináře v Hradci Králové a vysvěcení v roce 1895 byl dva roky vikaristou při katedrálním chrámu sv. Ducha v Hradci Králové. Když přišel do Ostružna, měl za sebou již delší duchovní kariéru, která obnášela mj. post kaplana ve Veliši, administrátora ve Veliši, v Samšíně a v Ostružně, faráře v Samšíně. Na rozdíl od svých předchůdců neměl k dispozici kaplana, takže duchovní správu členité farnosti musel zastávat sám.¹⁹

Poté co se Josef Klepl v roce 1919 stal farářem ve Veliši, administroval krátce ostruženskou faru kněz Václav Jančík a v roce 1920 sem byl dosazen Alois Nožička, rodák ze Soběrazí v okrese Jičín. I on působil s výjimkou krátkého intermezza, kdy po vysvěcení působil rok jako kaplan v Německé

17 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 195–197; STRÁNÍKOVÁ – ŘÍHOVÁ, *Kronika a drobné památky velišské farnosti*, s. 34–35.

18 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 198–199.

19 Viz ostruženská farní kronika, s. 199–200; STRÁNÍKOVÁ – ŘÍHOVÁ, *Kronika a drobné památky velišské farnosti*, s. 25, 27.

Rybné u Žamberka, celý život na schlikovských panstvích. V roce 1900 se stal kaplanem v Kopidlně, ještě téhož roku odešel do Veliše, kde působil jako kaplan osmnáct let. Poté krátce administroval faru v Ostružně a následně v Samšíně, kde byl v roce 1918 jmenován farářem. Už následujícího roku byl pak dosazen na ostruženskou faru. Duchovní správu zajišťoval až do roku 1932, kdy musel pro nemoc odstoupit.²⁰

Poté nastalo období, kdy se v Ostružně rychle střídali duchovní, kteří se tam na faru často ani nenastěhovali. V době nemoci ostruženského faráře Nožičky do farnosti dojížděl Václav Jančík působící tehdy v Jičíně, poté co farář na podzim roku 1938 zemřel, byl jmenován administrátorem Vladimír Hájek, který však byl zároveň administrátorem fary v Samšíně, kde také zůstal bydlet. Na jaře následujícího roku se novým administrátorem stal Václav Ševčík, jenž se však postu vzdal, a tak byl na jeho místo jmenován Rudolf Matěna, kaplan v Novém Městě nad Metují. Po jeho příchodu do Ostružna mu bylo svěřeno i administrování samšinské farnosti. Byl to poměrně náročný úkol, který nebylo možné zvládnout v plné šíři, a proto byly bohoslužby ve filiálních kostelích značně omezeny. Když se odstěhovala hospodyně po zemřelém faráři Nožičkovi, zůstal na faře sám, a jeho úkol byl o to obtížnější. V roce 1940 nakonec odstoupil.²¹

Posledním, kdo zapisoval do ostruženské farní kroniky, byl František Pech, který byl v roce 1940 jmenován administrátorem fary v Ostružně a zároveň ex currendo administrátorem fary v Samšíně. Narodil se v roce 1894 v Bukovině u Pecky. Po absolvování kněžského semináře v Hradci Králové a vysvěcení v roce 1918 byl nejprve katechetou ve Dvoře Králové, posléze působil v letech 1920–1926 jako kaplan v Lázních Běláhoř a následně vystřídal řadu míst, kde působil jako kaplan, katecheta nebo administrátor. Do Ostružna přišel na jaře roku 1940.²²

20 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 200–201; STRÁNÍKOVÁ – ŘÍHOVÁ, *Kronika a drobné památky velišské farnosti*, s. 27, 28.

21 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 200–201.

22 Viz ostruženská farní kronika založená v roce 1836, s. 201.

Ostruženská farní kronika – struktura a publikované části

Ostruženská farní kronika je členěna do jednotlivých kapitol, které nejsou tyto názvy: I. *Kurze Geschichte der Herrschaft Welisch-Woksitz und deren Grundherren* (Krátké dějiny panství Velíš-Vokšice a jejich držitelů), II. *Topographie des Pfarrbezirkes* (Topografie farnosti), III. *Geschichte der Pfarre* (Dějiny fary), IV. *Geschichte der Kirchen, Kapellen und religiösen Standbilder* (Dějiny kostelů, kaplí a drobných náboženských památek), V. *Geschichte des Armeninstituts* (Dějiny chudinského institutu), VI. *Geschichte der Schulanstalten* (Dějiny škol), VII. *Chronik oder Denkwürdigkeiten des Pfarrbezirkes* (Kronika neboli pamětihodnosti farnosti). Náš zájem je směřován především k jednotlivým památkám a jejich historii, proto zde publikujeme pouze kapitoly, které se týkají struktury farnosti, kostelů, kaplí a drobných náboženských památek, a dále pak kronikářské zápisy o dění ve farnosti. Přeložený a editovaný text tedy zahrnuje pouze kapitoly označené v kronice II, IV a VII.

Autory jednotlivých editovaných částí kroniky byli tito ostruženští duchovní (první číslo označuje číslo strany, číslo v závorce označuje pořadí odstavce na dané stránce, přičemž nadpisy jako odstavce nepočítáme):

<i>Jan Makeš</i>	41, 43 (4), 44 (2–4), 44 (7)–46 (1), 47 (4)–50 (4), 50 (7)–59 (7), 59 (9)–60 (8), 61 (10)–62 (9), 62 (12)–64 (20), 64 (22), 65–68 (30), 69–70, 92 (1–9), 92 (1–10), 93–99 (21), 114–116 (12), 117–119 (28), 119 (32), 127–133 (2), 142–144 (15), 144 (19), 147, 149 (1–22), 149 (24), 154–155 (12), 155 (16), 158–161, 167 (1), 167 (5)–168 (1), 169 (3–4), 170 (8)–171 (3), 173 (6), 173 (9)–174 (6), 174 (8, 9), 177 (1), 178 (6), 179 (3–7), 181 (16), 182 (5, 6), 183 (2–5), 185–191
<i>František Rašín</i>	167 (2–4), 177 (2), 179 (1–2), 192–193 (4)
<i>Josef Meergans</i>	71, 133 (3)–134 (1), 145 (1), 150 (1, 2), 156 (1), 168 (2–5), 170 (1–7), 171 (5)–173 (5), 175 (4)–176 (7), 179 (8)–180 (5), 182 (7), 183 (6)–184 (1), 193 (5)–195 (3)
<i>Josef Stifter</i>	50 (5), 68 (31), 79–79(4), 99 (22)–100 (1), 100 (9)–110 (1), 119 (29–31), 120–121 (7), 134 (2)–137 (2), 144 (16–18), 145 (2)–146 (7), 149 (21–24), 150 (3)–151, 155 (13–15), 156 (2), 162–164 (9), 174 (7), 174 (10)–175 (2), 177 (4, 5), 178 (1–5), 180 (7)–181 (15), 181 (17)–182 (2), 182 (4), 184 (2–4), 195 (4)–225 (6)
<i>Jan Tichý</i>	46 (2)–47 (1), 59 (8), 60 (9, 10), 61 (7–9), 64 (23), 79 (5)–88 (1), 92 (10), 110 (2–6), 121(8)–125 (1), 137 (3)–141 (1), 152–153 (1), 156 (3)–157 (2), 164 (10)–166 (1), 168 (6), 168 (8)–169 (1), 171 (4), 177 (3, 6), 180 (6), 225 (7)–227 (7)
<i>František Dvořák</i>	88 (2)–89 (2), 111–112 (4), 125 (2–5), 153 (2), 157 (3), 182 (3), 227 (8)–228 (2), 228 (5)–239 (5)
<i>biskup Josef Doubrava</i>	228 (3, 4)
<i>Josef Klepl</i>	43 (5 a 6), 44 (5), 50 (6)
<i>Alois Nožička</i>	43 (7 a 8), 44 (1, 6), 47 (2, 3), 89 (3)–90 (4), 112 (5)–113 (2), 125 (6)–126 (1), 141 (2, 3), 146 (8), 153 (3, 4), 157 (4, 5), 168 (7), 176 (8), 181 (1), 184 (5), 239 (6)–242 (1)
<i>neznámý autor, (zápisy 1939–40)</i>	90 (5)–91, 141 (4, 5), 146 (9), 157 (6), 173 (7, 8), 173 (3), 242 (2)–243 (2)
<i>František Pech</i>	61 (6), 62 (10, 11), 113 (3–12), 116 (3), 126 (2–10), 153 (5–11), 166 (2–5), 177 (7), 243 (3)–251

Ediční a překladatelská poznámka

Vybrané kapitoly kroniky jsou prezentovány formou překladu německého textu a edice českého textu. Aby mělo výsledné dílo co možná nejvíce jednotný ráz, vytvořili jsme určitá pravidla, která jsou společná jak pro edici, tak pro překlad. Zároveň však byly použity specifické zásady pro vytváření edice, resp. pravidla překladu.

Pravidla společná pro překlad a edici

Úryvky z latinských a německých pramenů a listin jsme v textu ponechali v původním znění, pouze jsme upravili interpunkci a velká písmena – ta zůstala jen u osobních a místních jmen. Překlad těchto úryvků nalezne čtenář vždy v poznámce pod čarou. Náписы na zvonech, sochách, náhrobcích, předmětech v kostelích apod. jsme nechali v původním znění.

V souvislém textu jsou číslovky menší dvaceti nebo dělitelné deseti psány slovy, číslovky nad dvacet uvádíme číslicí. V soupisech kostelních příjmů a výdajů píšeme číslicí i rozlohy pozemků. Peněžní částky píšeme výhradně číslicí.

Zkratky *N^o*, *číslo*, *čís.*, *N. Ex.*, *Nro.* apod. sjednocujeme, pokud se jedná o součást označení spisu, a převádíme je do podoby *č.* (*spis č. 27. července 1855, č. 6402*), v ostatních případech je rozepisujeme celým slovem. V úryvcích z německých pramenů píšeme obdobným způsobem *N^o*, resp. *Nummer*.

Interpunkci uvádíme v souladu se současnými pravidly českého pravopisu. Interpunkci u označení spisů jsme sjednotili takto: „...*dato Vídeň 1. září 1889, č. 8099, ...*“.

Vynecháváme duplicitní zápisy, doplňujeme vynechaná slova či jejich části, vypouštíme poznámky pod čarou, v nichž pisatel kroniky odkazuje na kapitoly, které nejsou součástí naší edice.

V českém textu a překladu sjednocujeme termíny *Wiener Währung*, *vídeňské číslo*, *vídeňská měna* a *rakouské číslo* a uvádíme *rakouské číslo*. Znak † nahrazujeme slovem *zemřelý*. Po výrazech *Jeho Excellence*, *Jeho Milost* apod. ponecháváme shodu podle mužského rodu. Toto pravidlo dodržujeme i v překladu, kde proto píšeme: „... *který nechal Jeho Excellence královéhradecký biskup ... rozdělit ...*“, „... *Jeho Vjísost císař a král František I. se vydal ...*“ apod.

Sjednotili jsme zápis přejatých slov, pokud se v textu vyskytovala knižní i neutrální varianta, a uvádíme jen podobu *knižní* (*konzistor* / *konsistor* → *konsistor*).

Dodatek týkající se oprav na kapli Loreta, který byl původně vepsán na konci inventáře, jsme zařadili na stranu 128–129, tj. k textu, k němuž se

vztahuje. Podobně jsme přesunuli některé dodatky psané na konci stran a oddílů a přiřadili jsme je k textům, k nimž se pisatel odvolával.

Abychom docílili jednotné formální podoby všech kapitol, zařadili jsme do textu na některých místech uměle vytvořené nadpisy. Podnadpisy v kapitolách s kronikářskými zápisy týkajícími se jednotlivých kostelů a kaplí a podnadpisy v kapitole Kronika pamětihodností farnosti jsme v případě potřeby zkracovali do nejkratší smysluplné podoby.

Pravidla užitá pro překlad

V popisu jednotlivých obcí v rámci kapitoly Topografie farnosti jsou v originálním německém textu většinou uvedeny překlady českých slov, z nich autor odvozuje původ názvu obcí. Tato slova jsme vynechávali, neboť pro český překlad nejsou relevantní, např. větu „*Seinen Namen Wostružno hat der Ort wahrscheinlich von der in den nahe gelegenen Wäldern häufig wachsenden Brombeerstaude, deren Frucht böhmisch ostružiny genannt wird.*“ jsme tedy přeložili takto: „*Obec získala svá jména po ostružinových keřích hojně rostoucích v okolních lesích.*“ Také jsme vynechali věty, v nichž autor uváděl české ekvivalenty místních jmen. Výjimečně jsme pozměnili obsah termínů, např. slovo *Schloss* překládáme podle analogie buď *zámek*, nebo *hrad*, stejně tak výraz *Kaiser* překládáme buď jako *císař*, nebo jako *car*.

Při překladu jsme upravili osobní a místní jména do podoby odpovídající současným pravidlům českého pravopisu (*Marquard* → *Markvart*, *Friedrich* → *Bedřich*, *Franz Ernerst* → *František Arnošt*, *Žiškovec* → *Žižkovce*, *Jeschko / Johann / Wartemberg von Wesely* → *Ješko / Jan / z Vartenberka a Veselí, Wohawecz* → *Obaveč*). Výrazy *Ober*= *Lochov* a *Unter*= *Lochov* překládáme *Lochov Dolení* a *Lochov Hoření*, aby byly názvy sjednoceny s územ české části textu kroniky.

Při hledání dobových odborných výrazů pro německé termíny jsme při překladu v prvé řadě využívali termíny uváděné v české části (např. *bücherliche Kaufvert* překládáme jako *knihovní kupní hodnota* /tj. *zákupovaná, evidovaná*/).

Pravidla užitá pro edici

Interpunkci upravujeme v souladu s dnešními pravidly pravopisu, stejně tak i háčky a čárky. Odstraňujeme koncovky infinitivů *-ti* a upravujeme je na *-t* (*obnoviti* → *obnovit*).

Výrazy *firmaisem*, *firnišem*, *feinaisovou* apod. jsme sjednotili do podoby *fermež*, resp. *fermežový*. Slovo více jsme v českém textu podle kontextu buď odstranili, nebo nahradili výrazem zvýšený. Výrazy, které se v textu

objevovaly v různých podobách, jsme sjednotili a rovněž jsme upravili některé archaičtější, resp. osobité výrazy, do dnešní podoby (např. *lánický* → *lánový*, *uvítající* → *uvítací*, *kapitola* → *kapitula*, *poustna* → *pustina*). Osobní jméno *Šlik* a *Schlik* jsme sjednotili do podoby *Schlik*. Slovo *dětinou* jsme nahradili slovem *dětskou*.

Jsou-li v textu uvedeny dnes běžně užívané zkratky, upravujeme je v souladu s dnešními pravidly pravopisu (např. *t. zv.* → *tzv.*, *t. j.* → *tj.*, *i. e.* → *tj.*). Ostatní zkratky rozepisujeme (např. *p.* → *pan*, *str.* → *strana*, *malorol.* → *malorolnická*, *d.* → *dělnická*, *Fr.* → *František*).

Data upravujeme do jednotné podoby (7. 4. 1921). Sjednotili jsme také časové údaje, a to tak, aby byla uvedena slovem (*v osm hodin*).

I. Bei Ceghovic.

1. Ein auf dem Dorfschulzen wohnen am 1ten Aug.
1837. Personend. Josef Döring von Siegenfeld.
mit seiner Frau Maria Döring von Siegenfeld, v.
dem er ihm 2 Kinder mit dem Namen besetzen.
woraus die Söhne im Namen der Eltern ausständig
ausständig gemacht, darüber ein besetzend
besetzend, welche Söhne ein folgendes besetzend
ausständig besetzend. Im Jahr 1837. sind
und vorigen Söhne Döring im Jahr 1837.
von Döring ein besetzend von dem Ceghovic
Personend. und im Jahr 1838 am 15. Juli nach
nachstehender Besetzend. Besetzend vom 28.
November 1837. Nr. 5382. folgendes besetzend
vom Söhne Johann Maseoch. Die Personend.
sind sich durch ein in dem Besetzend besetzend
Besetzend. Besetzend. Besetzend. Besetzend.
ausständig von Regist. III. Fasc. II. aufbesetzt wird,
von Söhne Johann Maseoch. Die Personend.
sind sich durch ein in dem Besetzend besetzend

FARNÍ KRONIKA ZALOŽENÁ V ROCE 1836

**Gedenkbuch der auf der Herrschaft
Welisch-Wokschitz Bidschower Kreises
im Kopidlner Vikariat Königgrätzer Diözese
verstehenden Wostružner Pfarre**

překlad a edice

Jana Stráníková (hlavní editorka)

Petra Coufalová, Hana Černá, Lucie Herklocová, Aneta Hořínková, Eliška Chadimová, Tomáš Kopecký, Magdalena Kořenská, Jan Kutěj, Vladimíra Nesibová, Michaela Pólová, Lucie Sekyrová, Tereza Šimonová, Michal Štěpánek, Zuzana Váňová, Andrea Vašíčková, Andrea Vodáková, Lucia Vrabcová, Barbora Žáková

Topografie farnosti

Ostruženská farnost patří ke královéhradecké diecési¹ a od 1. listopadu 1834 ke kopidlenskému vikariátu. Předtím byla součástí jičínského vikariátu, který ale nechal Jeho Excelence královéhradecký biskup a c. k. tajný rada Karel Boromejský Hanl² s vysokým zemským povolením ze dne 23. července 1834, č. 28.380 a 32.149, rozdělit na dva vikariáty, a to jičínský a kopidlenský.³ Všechny obce přiřazené k Ostružnu patří k panství Veliš-Vokšice,⁴ jehož majitel byl vždy zároveň patronem fary, a současně se nachází v bydžovském kraji.⁵

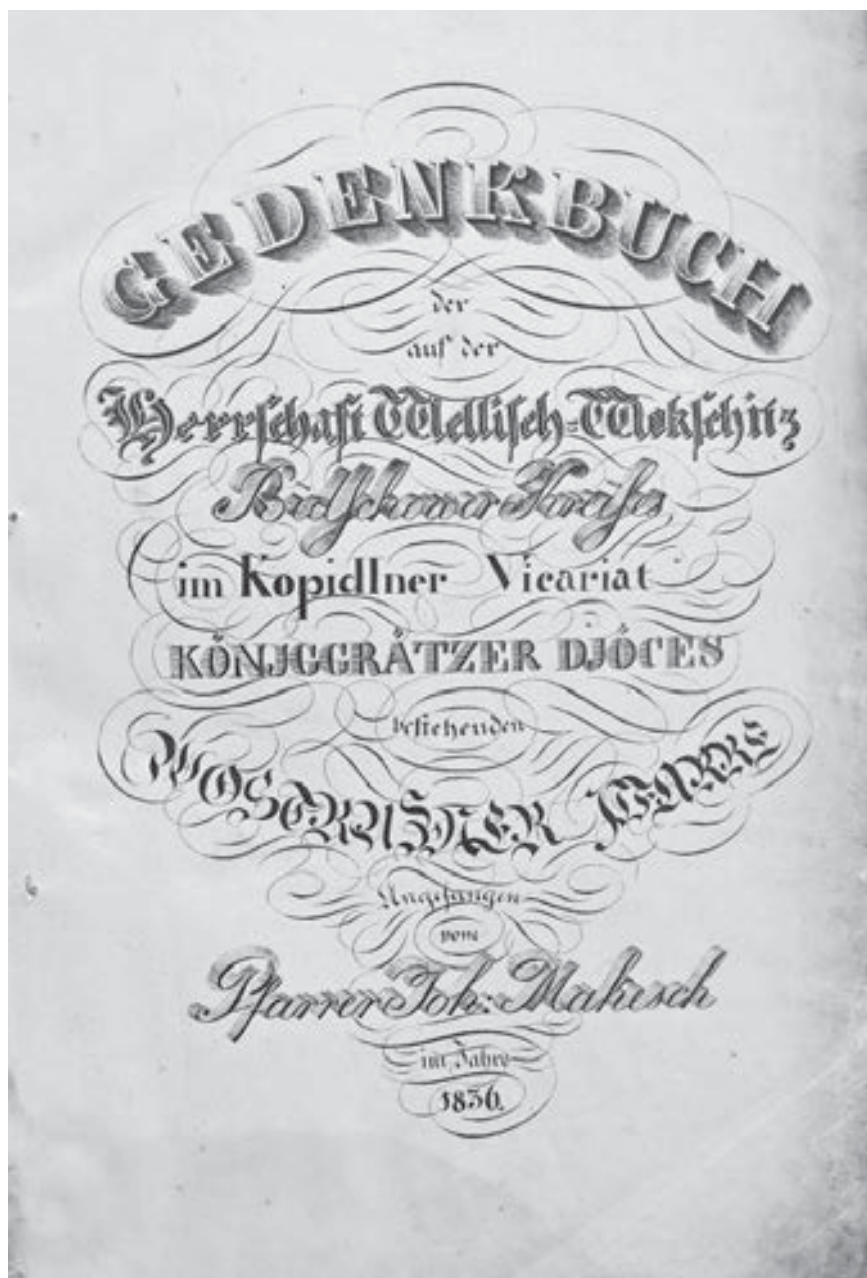
Farnost hraničí na východě s jičínským, na jihu s velišským, na západě s velišským, markvartickým a samšinským a na severu se samšinským, libuňským a železnickým farním okrskem.

Poloha farnosti je v ohledu možnosti zajištění duchovní správy poněkud nepohodlná. Protože samotné Ostružno leží skoro v jihozápadním výběžku farního obvodu, jsou od něho některé přiřazené obce velmi vzdálené. Do Čejkovic a Starého Místa se lze dostat jen přes území cizí, a sice velišské farnosti, a do obce Brada vede špatná a mnohdy téměř nesjízdná cesta. Velmi nemilý je pro místního duchovního správce také fakt, že nevidí skoro nikdy většinu svých oveček shromážděnou ve vlastním farním nebo filiálním kostele, neboť zejména holínští a čejkovičtí pospíchají raději každou neděli a svátek do blízkého města Jičína, kde se většinou účastní jen krátké bohoslužby, a tak velmi zanedbávají poslouchání slova Božího. Odstranit tento nešvar je těžké, když se lidé při všech představách a napomenutích, že se podle své povinnosti zúčastní bohoslužby ve svém farním nebo filiálním kostele, vymlouvají na kratší a pohodlnější cestu do Jičína a na různé tam odbývané obchody.

Jednotlivé obce této farnosti jsou následující:

Ostružno

Sídlo fary, dříve nazýváno Ostružan nebo Vostružan, vesnice ležící v západním výběžku farního obvodu, ve velmi úrodné oblasti, hodinu západně od města Jičína, skládající se ze tří celolánových, šesti pololánových, šesti chalupnických a devatenácti domkářských usedlostí,⁶ s kostelem, farou a farní školou, dohromady čtyřicet domovních čísel s 261 katolickými obyvateli a jednou židovskou rodinou. Ještě na konci 18. století tu bylo jen 32 domovních čísel, ale rozdělením tří někdejších celolánových usedlostí na šest pololánových a zbudováním jednoho židovského domu na místě, kde kdysi stála škola, a čtyř nových domků u obecní pazderny vzdálené čtvrt hodiny od obce Ostružno stoupl počet domů na čtyřicet.

Titulní list ostruženské farní kroniky:

„Gedenkbuch der auf der Herrschaft Welisch-Wokschnitz Bidschower Kreises im Kopidlner Vicariat Königgrätzer Diöces bestehenden Wostruzner Pfarre angefangen von Pfarrer. Job. Makes im Jahre 1836.“

„Pamětní kniha ostruženské fary nacházející se na panství Veliš-Vokšice v bydžovském kraji, kopidlenském vikariátu a královéhradecké diecési založená v roce 1836 farářem Janem Makešem.“

Obec získala své jména po ostružinových keřích hojně rostoucích v okolních lesích. O původu a prvních majitelích této vsi bohužel chybí historické zprávy. Nejpozději ve 14. století ale už existovala, neboť podle Balbínova⁷ *Codex decimalis*⁸ tu už před rokem 1384 byl farní kostel. Jakým způsobem a kdy obec získali majitelé velíšského panství, není známo. Rozhodně se to ale stalo dříve než v 18. století, protože v dílčích dokumentech nemovitého jmění zemřelého Františka Arnošta, hraběte Schlika,⁹ z roku 1675 se Ostružno objevuje jako vesnice patřící k alodiálnímu panství Vokšice, jehož součástí pak zůstala natrvalo.

Čtvrt hodiny cesty západně odtud se vedle vrchnostenské hájovny patřící k Ostružnu nachází kaple sv. Trojice a jeden domek. V lese obklopujícím kapli se nachází několik pramenů, které poskytují velmi dobrou a oblíbenou pitnou vodu. Ještě na konci 18. století tu byla také vrchnostenská bělírna plátna, hostinec a lázně, které byly velmi navštěvované. Dnes tu ale po těchto stavbách už není ani stopy.

V roce 1841 byl na místě patřícím zdejšímu kostelu a nazývaném Kuchyňka postaven jeden nový domek, který dostal číslo 41.

Dne 27. října 1841 vypukl okolo desáté hodiny dopoledne v domě č. 3 požár a obytné části pololánových statků č. 3 a 4 včetně stodoly a stájí lehly popelem. Protože od farních budov odděloval obě jmenované budovy pouze statek č. 2, byly také ony a stejně tak i kostel ve velkém nebezpečí. Díky Bohu vál silný východní vítr, který odháněl plameny na druhou stranu, do polí, což zabránilo dalšímu rozšíření ohně. Farář¹⁰ odpustil pohořelým, tak jako vždy všem, které ve farnosti postihl oheň, roční desátek¹¹ a všechny ostatní dávky, které by mu v tom roce měli odvést, a podle možnosti je podaroval obilím, chlebem, senem a slámou.

Dne 25. února 1919 vypukl požár ve stodole Františka Hercíka v Pazderně č. 31. Jelikož bylo bezvětrí, požár více se nešířil. Pohořelému poskytlo se od občanstva mnoho darů jak v naturáliích, tak i na penězích, takže se mu škoda nahradila.

Dne 15. června 1919 konaly se první demokratické volby do obecního zastupitelstva, zvoleno bylo sedm členů ze strany maloročníků, domkářů a dělníků a pět členů ze strany republikánské (dřívější tzv. agrární). Starostou později zvolen pan František Janata ze strany maloročnické dělnické a jeho náměstkem pan František Zachoval ze strany republikánské. Jiných stran nebylo.

Roku 1923 dne 16. září konány druhé demokratické volby do obecního zastupitelstva a zvoleno bylo pět členů ze strany domkářů a sedm ze strany republikánské. Starostou zvolen pan Oldřich Vejlupek ze strany republikánské a jeho náměstkem pan František Janota ze strany maloročníků a domkářů.

Roku 1927 konány třetí demokratické volby do obecního zastupitelstva a starostou zvolen pan Jan Bednář ze strany republikánské.

Roku 1931 konány čtvrté volby demokratické do obecního zastupitelstva a byly dvě kandidátky: republikánská a rolnická a zvolen starostou opět pan Jan Bednář a náměstkem pan Jan Splítek, oba ze strany republikánské.

Březina

Vesnice vzdálená čtvrt hodiny cesty jihovýchodně od farní obce, skládající se ze dvou celolánových, čtyř pololánových, tří chalupnických a osmi domkářských usedlostí,¹² dohromady sedmnáct domovních čísel se 119 katolickými obyvateli. Leží v nížinné a vlhké, ale přitom vcelku úrodné oblasti. Tato vesnice je patrně novějšího původu, existovala ale přesto již před rokem 1675, protože je v dílčích dokumentech zmiňovaných výše u popisu obce Ostružno uvedena jako vesnice patřící k panství Vokšice. Jméno obce znamená březový les a pochází patrně z toho, že se takový les na jejím místě nebo přinejmenším někde v blízkosti kdysi nacházel.

V roce 1844 v této vesnici v krátkém čase třikrát hořelo, a sice 21. března a 3. a 10. května. Pokaždé oheň vypukl v nočních hodinách v nějaké stodole. Poprvé byly spáleny na popel stodoly, stáje a částečně i obytné budovy pololánových usedlostí č. 15 a 14 a chalupy č. 13. Podruhé shořely všechny budovy chalupy č. 12 a sýpka sedláka Valenty z č. 11 a potřeťi shořely všechny budovy chalupy č. 9. Majitel této poslední chalupy č. 9 (Křelina) upadl v podezření, že všechny tři požáry sám založil, dostal se proto do vyšetřovací vazby, která trvala tři roky a skončila úmrtím podezřelého ve vězení.

Dne 30. dubna 1848 se odpoledne objevily zdánlivě neškodné bouřkové mraky, brzy potom se ale ozvalo silné zahřmění a najednou hořela pololánová usedlost č. 15. Díky horlivé snaze obyvatel obce byl ale oheň brzy uhašen, takže byla zničena jen střecha obytné budovy a stájí.

Roku 1919 chtěli březinští občané vystavět silnici do Jičína a do Ostružna, ale ulekli se velikého nákladu, a tak ze stavby sešlo.

Roku 1921 daroval pan Jan Obst, soukeník v Březině, pozemek u své kaple, aby na něm byl postaven hřbitov pro obec Březinu. Hřbitov byl nákladem obce Březinské postaven a dne 10. dubna 1921 (druhou neděli po Velikonocích) od faráře ostruženského Aloise Nožičky¹³ s povolením biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 7. 4. 1921, č. 4568, posvěcen.

Lochov Dolení

Vesnice vzdálená čtvrt hodiny severně od farní osady, ležící zčásti v poměrně hlubokém údolí, zčásti na malém svahu, skládající se z jednoho třičtvrtělánového, čtyř pololánových, osmi chalupnických a jedenácti domkářských usedlostí,¹⁴ dohromady 24 domovních čísel se 149 katolickými obyvateli.

Původně se obec jmenovala Hlohov, neboť tak je to zaznamenáno ve starých knihách. Jméno pochází z českého slova hloh, který se v okolí hojně vyskytuje a i dříve vyskytoval. Obecný lid, který ve výslovnosti názvů vesnic vždy miluje a hledá jednoduchost (*vulgus compendia quaerit*),¹⁵ počáteční *h* vynechal a zostrl koncové *h* a tak ze slova Hlohov vzniklo současné jméno Lochov.

Tato vesnice tvořila kdysi s dále uvedeným Lochovem Hořením jeden celek a byla samostatným statkem. Jako jeho majitel je k roku 1448 připomínán Oneš z Hlohova, který byl vedle jiných rytířů z této oblasti v družině, s níž Jiří z Poděbrad¹⁶ dobyl 3. září 1448 hlavní město Prahu.¹⁷ Dalšího majitele tohoto dvora uvádí Paprocký¹⁸ v *Popisu stavu rytířského*¹⁹ na straně 284, totiž Jaroslava Saka z Bohuňovic a v Lochově, a v inventáři z roku 1675 po Františku Arnoštu Schlikovi²⁰ uloženém v hraběcím schlikovském archivu je uveden rytíř Hubrich nebo Hobrik jako někdejší pán Lochova Hořeního a Doleního. František Arnošt, hrabě Schlik, s ním dvůr Lochov Hoření a Dolení vyměnil za trochu vzdálenější dvůr Mackov a připojil ho k panství Vokšice, posléze koupil zpět i Mackov a taktéž ho připojil ke svému panství. To, že jmenovaný Hubrich skutečně patřil k českému rytířskému stavu a měl své sídlo nedaleko Jičína, dokazuje i jedno místo v Balbínově²¹ *Jičínském rukopisu*.²² V něm je totiž na straně 125 v seznamu šlechtických chlapců, kteří v roce 1629 studovali na jičínském jezuitském kolegiu, uveden i jistý „Caspar Hubrich eques Bohemus“.²³ Ten byl jistě oním mužem, který se účastnil výše uvedené výměny statků, což lze s vysokou pravděpodobností tvrdit na základě roku jeho přítomnosti na jičínské škole (1629) a roku vzniku zmiňovaného inventáře (1675).

V roce 1842 byla rozdělena tříčtvrtělanová usedlost č. 9 patřící Loumovi a tak vznikla pololánová usedlost č. 9, chalupnická č. 25 a domkářská č. 26. V roce 1846 byl zase postaven nový domek, takže teď je tu 27 domovních čísel.

Lochov Hoření

Vesnice vzdálená asi půl hodiny severně od farní osady, na jižním úpatí Prachovských skal a blízko silnice vedoucí z Jičína do Sobotky, skládající se ze dvou celolánových, dvou pololánových, šesti chalupnických a šesti domkářských usedlostí,²⁴ dohromady šestnáct domovních čísel se 125 katolickými obyvateli, kteří se živí zemědělstvím a sadařstvím. Jak bylo poznamenáno u Lochova Doleního, byly v dřívějším čase obě vesnice jedinou obcí, ale už v 16. století byly rozděleny na Lochov Hoření a Dolení, jak je to zapsáno v jedné knize z 16. století, kde je Vavřinec z Hořeního Hlohova uveden ne jako pán celého Lochova, ale pouze Hořeního Lochova. Pozdějším majitelem této obce byl rytíř Hubrich, zmiňovaný už výše u Lochova Doleního, který kolem roku 1645 vyměnil obě vesnice s Františkem Arnoštem Schlikem²⁵ za dvůr Mackov. Od té doby náleží trvale k panství Vokšice.

V roce 1840 zde byl postaven jeden nový domek a v roce 1846 dva další, takže tu teď je 19 domovních čísel.

Koncem roku 1900 při všeobecném sčítání lidu bylo v této obci celkem 31 domovních čísel a 156 přítomných obyvatelů, nepřítomní příslušníci byli čtyři.

Blízké Prachovské skály odedávna byly navštěvovány od milovníků přírodních krás, hlavně z blízkého Jičína. Hlavně však od roku 1870 rozšiřovala se pověst o podivných útvarech Prachovských skal vždy více. Velikou zásluhu si o to získal bývalý ředitel jičínského gymnasia pan František Lepař²⁶ a profesor Vánkomil Maloch,²⁷ jehož zásluhou jako předsedy turistického klubu²⁸ jičínského i z dálných krajů přicházeli přemnozí výletníci do skal, a vydána byla k tomu účelu i zvláštní mapa Prachovských skal. Pro pohodlí návštěvníků dal hrabě Ervín Schlik²⁹ zřídit ve skalách restauraci. Na „Svinčici“ byla postavena „rozhledna“, po různých cestách v lese a ve skalách dal turistický klub umístit orientační nápisy.

Poněvadž návštěva skal byla vždy častější a ozývaly se časté hlasy, aby pro návštěvníky, již zde letní dobou bydlet chtěli, zřízeny byly byty, ustavilo se v Jičíně roku 1900 Společenstvo k zřizování letních bytů v okolí jičínském a toto zakoupilo roku 1900 v Lochově Hořením nedaleko Fortny pozemek pro první pensionát spojený s restaurací. Se stavbou započato na podzim roku 1900 a stavba dokončena z jara roku 1901. Otevření pensionátu stalo se 30. června.

Dolní Lochov – dům z 30. let 19. století, 1930.

Druhý podobný letní byt zřídil u Prachova téhož roku tehdejší prachovský hraběcí lesní správce pan Rudolf Krýš.

Roku 1926 postaven v Prachově nový pensionát (Hotel Pension), majitel pan František Khun.

Roku 1920 daroval pan František Brodský, rolník v Lochově Hořením, pozemek pro stavbu nového obecního hřbitova. Hřbitov byl roku 1921 nákladem obce Lochova Hořeního postaven a dne 17. července 1921 od faráře ostruženského Aloise Nožičky³⁰ s povolením biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 11. 7. 1921, č. 8909, posvěcen.

Ohaveč

Vesnice vzdálená čtvrt hodiny severovýchodně od farní osady, při silnici vedoucí z Jičína do Sobotky, skládající se z jedné celolánové, osmi pololánových, tří chalupnických a deseti domkářských usedlostí,³¹ dohromady 22 domovních čísel se 149 katolickými obyvateli. Dříve stál na místě této vesnice jen vrchnostenský dvůr s hostincem a kovárnou. Tento dvůr byl v 17. století zrušen a rozdělen mezi několik hospodářů, kteří předtím měli své usedlosti v Jičíněvsi a přenechali je vrchnosti ke zvětšení tamního vrchnostenského dvora. Tím vznikla tato vesnice a od té doby vždy patřila k panství Vokšice.

Dne 17. června 1847 ve tři hodiny po půlnoci vypukl požár, který zcela zničil hostinec a pololánovou usedlost č. 15 včetně všech hospodářských budov a včetně právě sklizeného sena a jetelového sena. O týden dříve ve stejnou dobu vyhořel hostinec nazývaný Šalanda, který se nachází při silnici ze Samšiny do Sobotky.

Brada

Vesnice s filiálním kostelem, skládající se z šesti malých chalupnických a šestnácti domkářských usedlostí,³² dohromady 22 domovních čísel se 158 obyvateli, vzdálená hodinu a čtvrt severovýchodně od farní osady. Leží poměrně vysoko u paty pahorku naproti velišskému a loretánskému hřbetu a je kolem dokola obklopena lesem. Dříve to byl svobodný rytířský statek, jehož majitel měl na zmiňovaném pahorku pevný hrad, z něhož jsou dodnes patrné určité pozůstatky. Dlouhou dobu drželi jeho majitelé také svobodný dvůr Labouň, kvůli čemuž se většinou psali rytíři z Brady a Labouně nebo Bradští z Labouně.^{a)}

a) Jedna rodina Bradských žije dosud v obci Lochovo Hoření ležící nedaleko Brady, kde drží selský statek, a není nepravděpodobné, že se jedná o potomky rytířů z Brady. Také farní louka nacházející se vedle pozemků zmiňovaného Bradského se nazývá louka bradská.

Prvního známého člena rodu rytířů z Brady uvádí Paprocký³³ ve svém *Popise stavu rytířského*³⁴ na straně 239 a nazývá ho Markvart z Brady a Labouně, byl svědkem Udalricha z Hasenburga a na Kosti při koupi Hostinného. Ve stejné souvislosti se jeho jméno objevuje v jiné listině z roku 1468, kde je také nazýván rytířem z Labouně a Brady.^{b)} Už v době života tohoto Markvarta byl bradský hrad s největší pravděpodobností poničený a rytíř asi sídlil na svém druhém dvoře, a sice ve zhruba dvě hodiny vzdálené Labouni. Neboť to, co Balbín³⁶ všeobecně vypráví o hradech na hranicích boleslavského a královéhradeckého kraje (současný bydžovský kraj s ním dříve tvořil jeden celek)³⁷ a hlavně těch v okolí Jičína, platí bezpochyby i pro bradský hrad, který se také nacházel v této oblasti. Uvádí totiž, že po husitských válkách (kolem roku 1442) mnoho lapků, kteří se opevnili v hradech uvedené oblasti, podnikalo vpády do okolních obcí, takže cesty přestaly být bezpečné. Až se nakonec dobře smýšlející rytíři, kteří už nechťeli dále trpět tyto nepřístojnosti, sjednotili a zničili sídla lapků.^{c)} Blízký Bradlec a Lomnici nechal dobýt a zničit už dříve Václav IV. (1417),³⁸ a to ze stejného důvodu – byly také sídly lapků. Proti rytířům a lapkům sídlícím v těchto hradech poslal družinu pod vedením hejtmána Hynka Jablonského, který se mu musel zaručit hlavou, že nenechá uniknout ani jediného. Lomnice byla dobyta hned a vítězům padlo do rukou osmnáct tamních lapků, ale u hradu Bradlec narazil hejtmán Jablonský na tvrdý odpor, a tak poručil svým mužům probdít nastalou noc a být v tichosti ve střehu. Obležení na Bradleci si mysleli, že obléhatelé tvrdě spí, a spustili se jeden po druhém z hradeb, aby se zachránili útekem. Většina z nich, totiž 35, ale byla zajata a poslána s ostatními zajatci do Prahy, kde je král Václav poručil nechat všechny oběsit.

Paprocký³⁹ dále uvádí, že v roce 1534 byl majitelem bradského dvora Bedřich Bradský z Labouně. Další držitelé bradského dvora nejsou známi, až ho konečně koupí získali majitelé panství Veliš-Vokšice, jehož součástí pak už zůstal natrvalo.

Čtvrt hodiny jihovýchodně od Brad leží významná zahrada patřící rodině Rostových, zvaná Vinice, která, jak jméno napovídá, byla kdysi vinicí, o rozloze deseti jiter a 837 46 čtverečních sáhů zahrady a 8 jiter a 816 čtverečních sáhů lesa, s obytným domem a soukromou kaplí sv. Isidora, jejímž donátorem byl jičínský měšťan a písař Ignác Rost.⁴⁰ Tato tak zvaná Vinice je sice ze všech stran obklopena pozemky patřícími k vokšickému panství, přesto ale nepodléhá jurisdikci tohoto panství, nýbrž jičínskému magistrátu. V ohledu duchovní správy patří do ostruženské farnosti.

b) Paprocký *O stavu rytířském*,⁴¹ strana 274.

c) Viz Balbín *Epitome*,⁴² kniha pátá, kapitola třetí, kde je uvedeno: „Omnia tum in Bohemia latrociniis plena fuisse scribuntur, praecipue ad Gičinium in Boleslaviensis et Reginaebradecensis districtus limitibus arces innumerae occupatae a latronibus, viae omnes infestae cum denique nobilitas tot malorum pertaesae insurgeret, et nidos illos latronum expugnaret.“⁴³

Prachov

Vesnice vzdálená tři čtvrtě hodiny cesty od farní osady, skládající se z devíti chalupnických a devíti domkářských usedlostí⁴⁴ a jedné hájovny, celkem devatenáct domovních čísel se 75 katolickými obyvateli. Dříve to byl svobodný statek a sídlo vladyky, neboť mezi třiceti direktory, kteří byli protestantskými stavy pověřeni správou země poté, co byli na Pražském hradě z okna vyhozeni někteří nejvyšší císařští zemští úředníci, je jmenován i Valentin Kochan z Prachova. Tento šlechtic byl spolu s ostatními rušiteli pořádku odsouzen Ferdinandem II.⁴⁵ k trestu smrti stětím mečem a byl 21. června 1621 popraven.^{d)}

Poblíž této vesnice se nachází rybník zvaný Žižkovec, který patrně za své jméno vděčí slavnému českému vojevůdci Žižkovi z Trocnova, jenž zde patrně nechal napojit své koně, když po zpusťování Smidar táhl přes Jičín do Turnova.

Od této obce mají své jméno krásné Prachovské skály, které se rozkládají v severní části vokšického panství, od Brad směrem na západ až k obci Blata. Jsou pískovcové, většinou je pokrývá jedlový les a tvoří téměř stejně rozmanitý a romantický skalní labyrint jako proslulé Adršpašské skály. Proto jsou hojně navštěvované milovníky přírodních krás. Dokonce sám Jeho Výsost císař a král František I.⁴⁶ se vydal s velkým doprovodem 19. června 1813 navštívit toto neobyčejné skalní uskupení (jeden sedlák v Pařezské Lhotě dodnes uchovává jako vzácnou relikvii lískový klacík, který Jeho Výsost při procházce použil jako hůlku), když mnoho týdnů pobýval ve městě Jičíně, aby byl blíže bojišti a mohl zprostředkovat dlouho očekávaný mír. Bylo to v neblahém roce 1813, když Napoleon,⁴⁷ francouzský císař, v touze získat vládu nad Evropou rozpoutal krvavou válku s Ruskem a pronikl až k Moskvě, ale hrozným požárem Moskvy a vytrvalým odporem ruského cara Alexandra⁴⁸ byl přinucen se po ztrátě téměř celého vojska stáhnout z Ruska a připravoval se na další boj.

Holín

Kdysi zmiňován také jako Holim, a sice podle listiny sepsané kvůli výměně panství Veliš za Kostelec nad Orlicí mezi císařem Karlem IV.⁵¹ a Ješkem z Wartenberga,⁵² vesnice vzdálená tři čtvrtě hodiny cesty od farní osady, blízko cesty z Jičína do Sobotky, skládající se ze sedmi celolánových, devíti pololánových, tří třičtvrtělánových, pěti chalupnických a 28 domkářských usedlostí,⁵³ celkem patnáct domovních čísel se 420 katolickými obyvateli. Je

d) *Londorpona Acta publica*,⁴⁹ 1. svazek, strana 648. *Adaugta Voigta Beschreibung der Böhmschen Münzen*,⁵⁰ 3. svazek, strana 303.

to největší vesnice v celé farnosti a má vlastní triviální školu, kterou nechala na své náklady postavit obec. Kromě dětí z Holína do ní chodí také děti z Prachova, Brad a Rybníčku. Holín je jedna z oněch vesnic, které patřily k panství Veliš už ve 12. století.

V roce 1838 zde byla rozdělena celolánová usedlost na dvě pololánové, čímž přibýlo jedno domovní číslo.

Dne 30. června 1842 vypukl o půlnoci ve stodole pololáníka Tichého v čísle 17 požár, čímž byly zničeny všechny obytné a hospodářské budovy, včetně veškerého vybavení domu, oblečení a hospodářského náčiní. Obyvatelé zachránili jen holé životy. Dokonce jedna žena, která spala se svým dítětem na seně, zachránila jeho a svůj život jenom odvážným skokem z hořícího okna.

Posledního února 1844 vypukl o půlnoci ve stodole sedláka č. 47 požár, při kterém do základů vyhořely všechny budovy. Sotva se podařilo zachránit dobytek a něco šatstva a domácího náčiní. Příčinu tohoto požáru se nepodařilo objasnit, podle mínění obyvatel byl založen úmyslně. Naštěstí byl sedlák postižený tímto neštěstím, Hlaváček, který byl zároveň místním rychtářem, pojištěn na 2000 zlatých a také ze všech stran podporován, takže mohl již následující rok znovu a řádně z kamene vystavět obytné a hospodářské budovy.

Dne 5. března 1887 vyhořela nešťastným pádem školní budova v Holíně, načež se až do roku 1889 vyučovalo v soukromých bytech. Přískolené obce, totiž Holín, Brada, Rybníček a Prachov, postavily novou školní budovu a rozšířily ji o jedno patro pro nově zřízenou druhou třídu nákladem 6000, kterážto budova s povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové dne 14. září 1889, č. 7246, od duchovního správce církevně posvěcena a svému účelu odevzdána byla.

15. června 1919 volby do obecního zastupitelstva a zvoleno [...].⁵⁴ Za starostu zvolen pan učitel Kabelka.

Rybníček

Malá vesnice vzdálená hodinu severovýchodně od farní osady, skládající se ze čtyř celolánových usedlostí a pěti domků⁵⁵ postavených teprve v novější době, dohromady devět domovních čísel s 62 katolickými obyvateli. Leží v nížinné a vlhké oblasti, což je patrně způsobeno tím, že na jeho místě byl kdysi rybník, od něhož patrně má obec i své jméno. Jakým způsobem se stala součástí panství Vokšice, není známo. Patrně patřila k blízkému svobodnému statku Brada a jeho koupí byla získána i ona.

Dne 20. prosince 1842 v deset hodin dopoledne vyhořela usedlost sedláka Kořínka z č. 2.

Staré Místo

Vesnice ležící skoro čtvrt hodiny cesty východně od farní osady při silnici vedoucí z Kopidlna do Jičína, s kostelem sv. Františka Serafinského. Skládá se z jednoho vrchnostenského dvora, vrchnostenského ovčína a jedné trochu odlehlejší cihelny, dále pak ze dvou celolánových, jedné pololánové, devíti chalupnických^{e)} a dvanácti domkářských usedlostí,⁵⁶ dohromady 27 domovních čísel s 215 katolickými obyvateli.

Do konce 17. století bylo Staré Místo svobodným dvorem a sídlem vладыky. Že tato lokalita původně nepatřila k panství Veliš, dokazuje listina z roku 1358, podle níž Ješko (Jan) z Wartenberga a Veselí,⁵⁷ purkrabí pražský, vyměnil své panství Kostelec nad Orlicí za panství Veliš patřící císaři a králi Karlu IV.⁵⁸ Mezi vesnicemi patřícími tehdy k Veliši není zmiňováno Staré Místo. Svědčí o tom také nápis z roku 1573 nad branou starohradského zámku, který uvádí svobodného pána Jiřího Pruskovského z Pruskova⁵⁹ jako stavitele zámku a zároveň jako majitele Starého Místa, ačkoli mu nepatřila žádná další lokalita nynějšího panství Veliš-Vokšice. Je to důkaz, že Staré Místo nikdy nepatřilo k žádnému z panství a statků, které nyní tvoří panství Vokšice (Veliš, Kostelec, Bartoušov, Bílsko a Jičínoves), nýbrž bylo samostatným svobodným dvorem. První držitelé tohoto dvora však nejsou známi. Protože při zdejším kostele patrně nebyla žádná plebanie, tak jejich patroni nejsou zmiňováni v zakládacích knihách⁶⁰ arcibiskupa Arnošta,⁶¹ které jsou až do 16. století téměř jediným historickým pramenem k nižší šlechtě Čech. Prvním známým majitelem tohoto dvora byl výše zmiňovaný Jiří Pruskovský z Pruskova v roce 1573, kterému zároveň patřilo i zhruba dvě hodiny vzdálené panství Staré Hradky.

Když panství Staré Hradky přešlo z majetku rodu Pruskovských do majetku Lobkowitzů,⁶² koupil patrně Staré Místo jako samostatný dvůr někdo jiný. V Balbínově *Jičínském rukopisu*⁶³ je na straně 152 často citován rytíř Adam Rodovský z Hustířan,⁶⁴ kterému svěřil Jindřich, hrabě Schlik,⁶⁵ správu veškerých svých panství a který mnoho let z titulu zplnomocněného neboli hejtmána bydlel na Starých Hradech.

Je velmi pravděpodobné, že rytíři Adamu a potom jeho synu Jiřímu, který byl v roce 1651 hejtmánem panství Kumburk ve službách hraběte Tiefenbacha,⁶⁶ patřilo Staré Místo, protože v tamním kostele je pohřbena jeho snacha, manželka Jana Jiřího Rodovského, jak o tom svědčí nápis na náhrobku nacházejícím se dosud v kostele, který zní: „Ao. D: 1665 die 21 Aprilis: Praenobilis ac Generosa Domina Catharina Anna Rodowskiana de Gründorf aetatis 56 annos, cujus insigne virtutis specimen nec mors

e) Jedna z chalupnických usedlostí vznikla v roce 1837, kdy zde byl jistému Kabelkovi místo jeho usedlosti ve Slatinách sestávající se z dominikální půdy odměřen z pozemků vrchnostenského dvora stejný rozsah půdy a byla mu přidělena stavební parcela vedle ulice pro potřebné obytné a hospodářské budovy.

obrupere nic fata vitae tela scindendo delere potuere, pie obdormivit in Domino. Huic moestissimus conjux cum filia et duobus filiis superstites memoriae ergo hoc triste fieri curavit monumentum. Lector piis manibus pie precare.“^{f)} *Jičínský rukopis* jmenuje tohoto Adama jako muže pocházejícího ze starobylého šlechtického rodu – „virum pervetustae inter equites stirpis“⁶⁷ – a to plným právem, neboť rytířský rod pánů ze Záruby, který se rozdělil na větve Rodovských, Bukovských a Chvalkovských,^{g)} patří mezi nejstarší v Českém království a vlastnil mnoho statků. Patřil jim Miletín, Štěpanice, Bydžov, Poličany, Cerekvice atd. V těchto místech se také nacházejí náhrobky a jiné památky po členech rodu.

Rytíř Rodovský se vynikal chvályhodnou a příkladnou zbožností a tím, že hojně poskytoval pomoc chudým lidem a zbožným společenstvím. V jeho době vznikla v Jičíně mariánská společnost,⁶⁸ jejímž cílem byla jak pocta této svaté Panně, tak i podpora chudých potřebných. Vznikla v roce 1630, tehdy nechala vévodkyně frýdlandská, rozená hraběnka z Harrachu,⁶⁹ vytisknout a rozdělit jednotlivým členům statuta této mariánské společnosti. Také Rodovský byl jejím členem a horlivě plnil všechny povinnosti, které mu z členství vyplývaly. Ačkoli byl jedním z nejváženějších mužů v této oblasti, nepovažoval za hanbu nést při veřejných procesích pochodeň stejně jako jičínsí měšťané, objevovat se na shromážděních, doprovázet je na jejich poslední cestě a konat i jiné povinnosti, které byly popsány ve statutech, proto byl také vybrán jako předseda této společnosti.^{h)} Mnohá dobrodiní prokázal také jičínské jezuitské koleji a na jeho žádost poskytl řádu mnohou podporu také Jindřich, hrabě Schlik,⁷⁰ jak to vděčně zmiňují autoři *Jičínského rukopisu*. V roce 1668 se v seznamu chovanců druhé gramatikální třídy jičínské jezuitské koleje mezi několika chlapci z rytířských rodů objevuje také Jan Rodovský, který byl patrně vnukem pochvalně zmiňovaného Adama z Hustířan a synem jičínského hejtmana Jiřího Rodovského a Kateřiny Rodovské pohřbené ve Starém Místě.

Adamův syn Jiří byl patrně posledním, kdo vlastnil Staré Místo jako svobodný statek. Poté ho nejspíš prodal Schlikům, kteří postupně skupovali

— — —

f) *Česky by nápis na brobu zněl asi takto*: „21. dubna léta Páně 1665 ve věku 56 let v Pánu usnula šlechtaná a urozená paní Kateřina Anna Rodovská, jejíž znamenitou mravnost nemůže zničit smrt ani ji nemůže zničit osud přetrnutím jejího života. Na její památku nechal tento smutný nábrobní kámen zhotovit pozůstalý truchlící manžel se svými dvěma dcerami a dvěma syny. Ty, čtenáři, modli se za nevinnou zesnulou.“

g) *Paprocký O stavu panském*, strana 371 a *O stavu rytířském*,⁷⁴ strana 132.

h) *To říká i Jičínský rukopis*,⁷⁵ strana 152: „Civica congregatio, quae jam a biennio vel triennio ob calamitates bellicas jacebat, reflouescere coepit adnitente praesertim perillustri Equite Rodonskio, qui cum semel nomen sodalitati dedisset, servire Beatissimae Virgini aequam esse putabat, neque erubescere vir primae per viciniam dignitatis, inter cives Giczinenses facem ferre, ad conventus magno itinere Giczinium equitare, comitari funera, aliaque hujus sodalitatis munia explere, quo merito pietatis postea Rector sodalitatis est electus. Unde Seite 168 heisst es von ihm: Qui mox, ubi claves cum face accepit, ceteris ut bono exemplo praeluceret, pauperibus prandium lautum instruxit, crumenam aperuit, quod feria V. in coena Domini praemissa pedum lotionem iteravit.“⁶⁹

drobné statky v blízkosti Veliše a přivtělovali je k svému panství Veliš-Vokšice. V roce 1675 se totiž ve výčtu vesnic, které byly po smrti Františka Arnošta, hraběte Schlika,⁷¹ inkorporovány do vokšického panství, objevuje jako *quarta legitima pars* také Staré Místo, které připadlo jednomu z jeho synů, a sice Leopoldu Antonínovi.⁷²

Svobodný dvůr Staré Místo byl krátce před tím a brzy poté, co se stal majetkem rodu Schliků, významně rozšířen koupí vícero selských statků, přičemž v *calculo revisionis* a v jedné staré staroměstské gruntovníci je k tomu uvedeno:

„Vedle rule generální visitace léta 1654 takto zní: V též vsi (v Starém Místě) jest dvůr, kterýž se *landfestem* řídí, náleží hejtmanu jičínskému (Rodovskému), jenž se za dvůr svobodný pokládá.

Johann Antonín Debosy. Léta 1656 vedle knihy purkrechtní jest upsáno, že milostivá vrchnost statek od pana Antonína Debosy s jistým přídavkem koupit a jemu dle kontraktu učiněného peněz hotových v jedné sumě zaplatit ráčila 1350 zlatých, činí 592 kop grošů 51 grošů 3 dr.

Jakub Jeník Zásadský, léta 1660, že milostivá vrchnost doctěný statek s jistým přídavkem od Jakuba Jeníka Zásadského koupit, a jemu peněz hotových v jedné sumě zaplatit ráčila 1330 zlatých, činí 570 kop grošů.

Václav Kubín, léta 1666 ráčila milostivá vrchnost při vychování nového dvoru z koupených dvorů pana Rodovského, pana Antonína Debosy a Jakuba

Hlásná Lhota – roubené stavení, 1931.

Poznámka na zadní straně fotografie: „roubení malované černou barvou ve vodě; latě vrat, dveře, okenní a dveřní zárubně zelené“.

Zásadskýho od té krčmy dvě a půl čtvrti role odnít a k témuž dvoru pana Rudovskýho obrátit, za kteroužto podle prošacování z důchodů složeno být má 87 ½ kop grošů.

Jiřík Vodička, od toho gruntu milostivá vrchnost léta 1666 celou přídavnost ke dvoru staroměstskému obrátila a jemu, Vodičkovi, zase statek Jiršovský v Holíně od pana hejtmána Václava Stanislava Holánka v té sumě koupený a na dva termíny náležitě zaplacený postoupit ráčila 323 kop grošů.

Šimon Martinicius, léta 1666 od toho gruntu vysoce milostivá vrchnost jednu čtvrt role odnít a ku novému staroměstskému obrátit ráčila, za kteroužto dle prošacování práva zaplacené být má 35 kop grošů.

Jiřík Kule, léta 1666 jest od toho gruntu dle milostivého nařízení vysoce urozené vrchnosti odňata jedna čtvrt role a ku dvoru novému staroměstskému přivtělena, za kteroužto z důchodů dle prošacování práva se zaplatit má 40 kop grošů.

Jiřík Janda purkrabí, léta 1666 jest od toho gruntu dle milostivého nařízení vysoce urozené hraběcí milosti jedna čtvrt role odňata a ku dvoru staroměstskému připojena, za kteroužto jemu z důchodů složeno být má 40 kop grošů.“

Co se týče duchovní správy této obce, viz dále v popisu Hlásné Lhoty na straně 115.⁷³

Dne 28. dubna 1847 před půlnocí vyhořely ve vrchnostenském dvoře stodoly s velkou zásobou sena, oheň byl založen úmyslně.

Čejkovice

Vesnice vzdálená hodinu a čtvrt od farní osady, ležící při silnici z Kopidlna do Jičína a na řece Cidlině, skládající se z jednoho dominikálního mlýna a pily, dominikálního hostince, stáje c. k. připouštěcí stanice, která byla vystavěna v letech 1813 a 1814 vrchností a poddanými, dále pak ze tří celolánových, jedné tříčtvrtělánové, tří pololánových, pěti chalupnických a osmnácti domkářských usedlostí,⁷⁷ dohromady 32 domovních čísel s 257 katolickými obyvateli. Je to jedna z vesnic, která patřila k panství Veliš už ve 12. století. Kdysi byl v této vesnici špitál pro chudé nemocné. Není však známo kým a kdy byl založen. Ve zdejší matrice je mezi zemřelými z této vsi uvedena ke dni 21. února 1706 jistá Veronika Kropáčková, „ve špitále“. Kdy a jakým způsobem špitál zanikl a co se dále stalo se zbožnou nadací, se pisateli této kroniky dosud nepodařilo zjistit.

Co se týče zajištění duchovní správy v této obci, viz dále u Hlásné Lhoty na straně 115.⁷⁸

Dne 20. listopadu 1841 zde v sedm hodin večer vypukl požár, který hořel až do druhého dne ráno. Byly zcela zničeny následující obytné a hospodářské budovy včetně veškerých zásob obilí: celolánová usedlost č. 12,

pololánová č. 5 a 15, chalupa č. 4, domky č. 6 a 16, obecní pastouška a krátce poté domek a kovárna č. 1, domek č. 3. Ze všech pohořelých byl pojištěn pouze sedlák Voves z č. 12. Díky podpoře, kterou postiženým poskytli majitelé gruntů z vokšického panství a další dobrodinci z okolních panství na hotových penězích a naturáliích, zčásti dovozem stavebního materiálu, si dokázala většina z nich už rok poté znovu vystavět budovy svých usedlostí. Brzy po tomto neštěstí se většina zdejších hospodářů, a to jak pohořelých, tak těch, kteří zůstali ušetřeni, stala členy české pojišťovny proti požáru a brzy se měli všichni možnost přesvědčit o užitečnosti tohoto ústavu, neboť již v následujícím roce, 17. ledna a potom 21. srpna, zde znovu řádl požár, který zničil chalupu č. 18. a stodolu tříčtvrtelánové usedlosti č. 10. Na podzim roku 1845 zde zase vyhořela stodola sedláka Brusáka z č. 8, včetně sklizeného obilí.

Lhota Hlásná

Obě předchozí obce, tj. Staré Místo a Čejkovice, jsou sice přiřazeny k Ostružnu, ale pro velkou vzdálenost od farní osady zajišťuje křty, sňatky a poslední pomazání ve Starém Místě velišský farář a v Čejkovicích jičínský pan děkan. Naproti tomu ostruženský duchovní má na starosti tytéž úkony v Hlásné Lhotě, která patří do velišské farnosti. Jen zdejší mlýn již od svého vzniku patří ve všech ohledech duchovní správě, i co se týče pohřbů, pod pravomoc ostruženského faráře. To dokazuje poznámka od faráře Khuna⁷⁹ v matrice zemřelých obce Hlásné Lhoty na straně 1, kde je uvedeno: „Pagi Lhotae Hlasensis Numerus 29, nempe molendina mox ab existentia sua, id est ab anno 1793 ad collaturam Wostružnensem cum pleno jure quoad omnia sacramenta administranda et omnia cetera munia et officia sacerdotalia obeunda spectat.“⁸⁰ Kdysi patřila také jedna chalupa zcela pod jurisdikci ostruženského faráře, což dokazuje vlastnoruční zápis zdejšího administrátora Jakuba Hrzanky⁸¹ na druhém listě *Liber baptizatorum ab anno 1704*⁸² z roku 1706: „Jedna chalupa se nachází ve vsi Lhotě Hlásné, kterážto na obci vystavena jest byla, jmenovala se chalupa Peřilova, potom Kodešova blíž statku Kodešova, nyní pak již Kadleckova, a ke statku jest připojena, však ale od starodávna vždycky patřila pod správu duchovní k Ostružnu, pročez jak se křty, tak s pochováním se k Ostružnu ucházet mají. Annotavi die 25. Novembris 1706. P. Jakobus Franciscus Hrzanka, Administrator Wostružensis.“⁸³

Nástupci tohoto pana administrátora patrně nechali upadnout jurisdikci nad touto chalupou v zapomnění, neboť v žádné zdejší matrice se neobjevuje případ úmrtí z této chalupy, kromě zemřelých po roce 1793 z mlýna č. 29, který, jak již bylo výše uvedeno, je v ohledu pohřbů příslušný k Ostružnu.

Dějiny kostelů, kaplí a drobných náboženských památek

Farní kostel v Ostružně

Už v roce 1384, nebo dokonce ještě dříve byl v Ostružně farní kostel, což dokazuje nejen *Codex decimalis* publikovaný v Balbínových⁸⁴ *Misceláníích*,⁸⁵ nýbrž i jedno místo v Paprockého⁸⁶ *Popisu stavu rytířského*,⁸⁷ kde je na straně 102 zmiňován k roku 1400 rytíř z Dolan, který věnoval ostruženskému farnímu kostelu jistý obnos peněz. Kvůli husitským válkám, které vypukly v roce 1419, přišlo Ostružno o svého duchovního správce a takto osiřelé zůstalo až do roku 1697. Zda zůstal během této dlouhé doby kostel nadále zachován, nebo zanikl, bohužel nelze s jistotou zjistit pro nedostatek pramenů. První možnost je však pravděpodobnější, neboť P. František Švenda⁸⁸ píše s odvoláním na Rohnovy⁸⁹ *Antiquitas Ecclesiarum*⁹⁰ ve své knize *Třetí měděný obraz historie Království českého etc.*⁹¹ na straně 67 o ostruženském farním kostele, který tedy v roce 1693 existoval, toto: „kostel starobytný farní pod jménem Povýšení svatého Kříže“.

V roce 1693 nechal František Josef, hrabě Schlik,⁹² poté, co koupí opět získal dvůr Vokšice přičtený jeho bratrovi Leopoldu Antonínovi,⁹³ postavit v Ostružně na místě starého chatrného kostela nový, a sice se stejným zasvěcením Povýšení sv. Kříže. Dosáhl také toho, že v roce 1697 zdejší farnost získala konečně zase svého duchovního správce.⁹⁴

Kostel postavený v roce 1693 jmenovaným panem hrabětem byl pouze dřevěný a tak malý, že brzy nemohl pojmut množství farníků, jejichž počet se každý rok zvyšoval. Proto se Anna Josefa, hraběnka Schliková, rozená Krakowská z Kolowrat,⁹⁵ po něm pozůstala vdova, které podle závěti připadlo alodiální panství Vokšice, rozhodla zbourat malý a už dost chatrný kostel a místo něho nechat na stejném místě postavit nový, větší a z kamene. V roce 1772 k němu skutečně položila základní kámen, ale protože v následujícím roce zemřela, nemohla stavbu dokončit. Další držitelé panství Vokšice, totiž Quido, hrabě z Weissenwolffu,⁹⁶ a především jeho sestra Alžběta, provdaná kněžna Esterházy z Galanty,⁹⁷ potom horlivě pokračovali ve výstavbě. Během stavby se služby Boží konaly v blízké kapli sv. Anny, kde bylo také uloženo sanktissimum, nebo v předsíní fary, speciálně k tomu upravené, později potom v sakristii kostela. Náklady na stavbu byly uhrazeny ze jmění všech kostelů tohoto panství⁹⁸ a jejich výše činila bez nákladů na vápno, cihly, dřevo na stavbu a lešení, prkna, hřebíky a tašky celkem 11500 zlatých. Stavitelem byl Filip Heger z Prahy. Viz uzavřený stavební kontrakt

uložený ve zdejší farním archivu pod Reg. III. Fasc. I. V roce 1780 byl kostel dokončen a 19. listopadu téhož roku vysvěcen jičínským vikářem a děkanem panem Janem Selbem.⁹⁹ Jeho Excelence Josef, hrabě Schlik,¹⁰⁰ který v roce 1791 koupil panství Vokšice za 600 000 zlatých, nechal později ještě zkrášlit interiér kostela, což probíhalo pod vedením zplnomocněného hejtmána panství Ignáce Böhma, v době působení zdejšího faráře a pozdějšího děkana pana Jana Černého.¹⁰¹ Náklad byl zčásti uhrazen z pozůstalosti obnášející 1300 zlatých a připadlé zdejšímu kostelu po smrti protokuráta Václava Diršmída,¹⁰² který zemřel bez testamentu, a zčásti z dobrovolných darů. Nakonec byl kostel 17. září 1797 slavnostně vysvěcen Jeho Excelencí veledůstojným panem biskupem, hrabětem z Trautmannsdorfu.¹⁰³ Podrobný popis této slavnosti si lze přečíst ve staré *Libro memorabilium* na stranách 43 až 49.

Památkou na toto zkrášlení interiéru a také na konsekraci kostela jsou mramorové desky a nápisy na nich uvedené. Jedna se nachází na zdi klenby pod kůrem a uvádí následující slova:

„A. D. 1797
hanc ecclesiam exornari decrevit
Excellentissimus D. D. Josephus
S. R. I. Comes de Schlik
Dnus in Kopidlno, Altenburg, Wokschitz etc.
S. C. M. Intimus Consiliarius et Legatus
Moguntinus
Curatum agente Joanne Nep. Čžerny.“¹⁰⁴

Z původního nápisu na mramorové tabuli dnes chybí předposlední dva řádky. Prázdné místo obsahovalo jméno a titul pana Ignáce Böhma, tehdejšího zplnomocněného hejtmána na hraběcím schlikovském panství, s jehož správou a vedením úřadu byla později vrchnost nespokojená,^{a)} a tak nechala vymazat část textu, která se ho týkala. Původně ten nápis zněl:

„A. D. 1797 hanc ecclesiam exornari curavit [sic]... Praenobilis ac Generosus Dominus Hinek Böhm, Dominus in Lhota Hlawačkova, Dominiorum Excellentissimi D. D. Comitis de Schlik p. t. Supremus officialis Curatum agente Joanne Nep. Čžerny.“¹⁰⁵

— — —
a) Protože vedl velmi nákladný život a jezdil ve skvostném kočáru, který by se hodil spíše k hraběti, ale ne k jeho úředníkovi, řekl prý tehdejší majitel panství Kumburg, kníže Trautmannsdorf hraběti Schlikovi: „Přál bych si být Tvým hejtmánem, neboť já jako kníže nemohu vést tak skvostný život, jaký vede tvůj hejtmán.“ V ýše uvedený nápis, pro pana Böhma nadmíru lichotivý, nechal sepsat tehdejší místní děkan, pan Čžerný, kterému onen na náklady vysoké vrchnosti v lečems přilepšil.

Ostružno – kostel Povýšení svatého Kříže, 1. polovina 20. století,

Druhý nápis, který se nachází nade dveřmi do sakristie, zní:

„A. D. MDCCXCVII.

die XVII. Septembris

consecravit hanc Ecclesiam

sub tit. Exalt. S. Crucis

Illustrissimus D. D. Maria Thaddaeus

D. G. Episcopus Reginaehradecensis

e S. R. I. Comitibus de et a Trautmannsdorf.“¹⁰⁶

Naproti tomuto nápisu nade dveřmi do druhé sakristie se nachází knížecí esterházyovský a hraběcí schlikovský erb.^{a)}

Tento dosud existující kostel je ze všech krásných, které se nacházejí na hraběcím schlikovském panství, ten nejkrásnější, dokonce je jedním z nejkrásnějších venkovských kostelů v celých Čechách a právem je považován za okrasu širokého okolí. Hezký pohled skýtá především jeho průčelí, kde je hlavní portál lemován po obou stranách dvěma věžemi. Jen škoda, že v roce 1788 nebylo pro stavbu zdejší školy vybráno jiné místo než to stávající ležící v těsné blízkosti kostela, neboť je tak velmi narušen celkový pohled na tuto velkolepou stavbu.

Po dokončení byl kostel pokryt taškovou střechou, protože ale základní a hlavní zdi (Grund- und Hauptmauern) nebyly dostatečně silné, aby unesly tíhu tašek, které se tehdy ještě vyráběly velmi masivní, a v klenbách a zdech se objevily trhliny, byly tašky v roce 1794 odstraněny a celá budova kostela s výjimkou věží byla pokryta šindelem.

Dále bude následovat popis inventáře kostela, jeho náčiní, příjmů a výdajů v roce 1837:

A. Kostelní budova

1. Kostel byl nově postaven v letech 1772 až 1780 z kamene ve tvaru kříže, od roku 1794 má šindelovou krytinu.^{b)} Má dvě věže postavené z kamene, pokryté plechem a opatřené železnými kříži (podle stavebního plánu tu měla být ještě jedna, třetí věž, a sice nad vysokým oltářem, místo toho je tam jen malý železný kříž), jedenáct velkých a dvě malá okna, tři dvoukřídlé portály zabezpečené zámky a závorami a zvenku pobité plechem. Kolem dokola jsou pod

^{a)} V roce 1901 byly oba znaky v heraldických barvách provedeny. *Vide str. 254.*¹⁰⁷

^{b)} Podle kostelních účtů z let 1820 až 1822 bylo z kostelní kasy vydáno na výdaje a opravy farního kostela 1300 zlatých a 59 1/2 krejcarů.

střechou okapy a odvodní roury z plechu. Nad hlavním portálem se nachází knížecí esterházyovský a hraběcí weissenwolský erb. Zámek⁹⁾ tohoto portálu je velmi umělecky a mistrně vyroben.

Na kostel navazují na jižní a severní straně dvě sakristie, které jsou pokryté šindelem. Každá má okno směřující do areálu hřbitova opatřené železnou mříží a zasouvací okno směrem do lodě kostela a dále pak dvoukřídlé vchodové dveře pobité plechem a opatřené zámkem a dvoukřídlý portál směřující do interiéru kostela. Na každé z obou sakristií je nahoře nad vchodem plechový okapový žlab.

Šindelová střecha kostela je už poměrně poškozená a okapové žlaby jsou na několika místech prožrané rzem nebo zcela zničené. Také některé části odvodních rour chybí.

2. Kolem kostela je hřbitov pro zemřelé z Ostružna, Březiny, Horního Lochova, Dolního Lochova a Ohavče. Je obklopen zdí pokrytou taškami vy-
stavěnou v roce 1795, která má dvě dřevěné brány a jeden mřížový portál. Na hřbitově se nenacházejí žádné zvláštní náhrobky, pozoruhodný je snad jedině hrob někdejšího chomutického faráře Františka Černého¹⁰⁸⁾ zemřelého v Ostružně v roce 1796, což je možno si přečíst i v staré *Libro memorabilium* na straně 51.

Kolem kostela stály kdysi vysoké topoly, protože ale narušovaly kostelní zeď, ba dokonce i samotný kostel, nechala je obec, která je kdysi zasadila, v roce 1837 pokácet, odstranit a jejich dřevo prodat.

Před rokem 1795 byl před vesnicí, tam, kde nyní stojí stodola učitele, zřízen hřbitov. Brzy poté se ale ukázalo, že je příliš malý, a tak byl opět zrušen. Viz *Libro memorabilium*, strana 33. V roce 1837 se do Ostružna v této záležitosti dostavila komise krajského úřadu a určila jako pohřební místo kus pole, poměrně vzdáleného od obce. Vzhledem k tomu, že kostelní jmění je v tuto chvíli poměrně vyčerpané, než aby se z něho daly uhradit výrazné náklady na nákup onoho pozemku a na zřízení kostelní zdi, tak to bude ještě dlouho trvat, než se tato záležitost posune kupředu.

3. Márnice se nachází v kostelní věži a je opatřená dřevěnými dveřmi.

Strop kostela je klenutý a vyzdobený malbami, které zobrazují scény související se svatým křížem.⁹⁾ Jména malířů jsou zaznamenána na stropě nad chórem, je zde uvedeno „Joseph Radelmayer et Joseph Hager pixerunt 1779“. Podlaha je pokrytá pískovcovými kvádry a presbyterium je vydlážděno mramorem.

9) *Viz strana 246.*¹⁰⁹⁾

10) *Viz oprava těch maleb na str. 254.*¹¹⁰⁾

B. Oltáře

4. Vysoký oltář Povýšení sv. Kříže^{x)} je z pravého mramoru. Stavební plán k tomuto oltáři se nachází ve farním archivu pod označením Reg. III. Fasc II. Zpodobnění Krista včetně kříže, výše nad ním Bůh Otec a mezi nimi Duch svatý, dále sochy svatých apoštolů Petra a Ondřeje po stranách, postavy andělů a další ozdoby jsou ze dřeva, bíle štafírované, zčásti pozlacené.^{y)} Ve středu mramorového oltářního kamene je zazděna cínová zapečetěná schránka se svatými relikviemi.^{%)} Na oltáři jsou tři obvyklé zasklené modlitební tabulky v dřevěných pozlacených rámech a na každé straně je krásná zasklená relikviářová tabulka v dřevěném pozlaceném rámu. Tyto dvě relikviářové tabulky zhotovila v roce 1796 jeptiška Ludmila Reismanová za 50 zlatých. Z kostelního jmění bylo uhrazeno 20 zlatých, tehdejší farář Jan Černý¹¹¹ na ně dal 20 zlatých a tehdejší kaplan František Khun¹¹² 10 zlatých. K oltáři vedou dva mramorové schody.

Místo už poměrně opotřebovaných modlitebních a kánonových tabulek nechal v roce 1849 farář Jan Makeš¹¹³ vyrobit nové, původní byly přemístěny na postranní oltář sv. Václava.

5. Presbyterium je od ostatních prostor kostela odděleno mramorovým zábradlím s dvoukřídlou železnou brankou, které slouží jako chórová přepážka.

6. Boční oltář^{z)} sv. Václava je rovněž z pravého mramoru, oltářní obraz představuje zavraždění světce¹⁾ a jeho autorem má být slavný malíř Škréta.¹¹⁴ Pod oltářním obrazem je schránka (Kasten) s postavou zmrtvýchvstání Krista, slušně štafírovaným. Tato postava se během Velikonoc vždy vystavuje na hlavním oltáři, samozřejmě bez schránky. Svaté ostatky jsou zazděné v mramorovém oltářním kameni.^{c)}

7. Boční oltář, dřevěný, se sochou, která představuje Ježíšův křest, slušně štafírovanou. Místo oltářního kamene se zde nachází křtitelnice zřízená v roce 1795.^{d)}

Sochařská práce není příliš kvalitní.

— — —

x) *Hlavní oltář Povýšení sv. Kříže prohlášen privilegium quotidianum perpetuum 16. 4. 1942 od Jeho biskupské Milosti Mořice Píchy*,¹¹⁶ biskupa královéhradeckého, UE 4785, na základě Canonum 916. *Oprava hlavního oltáře viz na straně 249–252.*¹¹⁷

%) *Roku 1898 bylo do hlavního oltáře sv. Václava nové oltáře portatile*¹¹⁸ *zazděny s ostatky sv. Benigna a Deodaty. Viz o tom strana 252.*¹¹⁹

z) *Nové ostatky sv. Benigna a Deodaty viz předchozí poznámka. Zřízení nových postranních oltářů sv. Jana Křtitele a sv. Jana Nepomckého v roce 1891 viz strana 249–250.*¹²⁰

c) *Zřízení kopie obrazu sv. Václava viz strana 255.*¹²¹

c) *Vysoký oltář, postranní oltář sv. Václava a kazatelna byly v roce 1796 štafírovány Janem Procházkou z Jilemnice, za což mu vedle stravy poskytnuté farářem bylo z kostelní pokladny zaplacen 400 zlatých.*

d) *Dva boční oltáře uvedené pod číslem 7 a 8 a také varhany byly v roce 1797 štafírovány a řemeslníky za to bylo z kostelní pokladny zaplacen 320 zlatých.*

8. Boční oltář, dřevěný, se sochou sv. Jana Nepomuckého, slušně štafírovanou. Byl zřízen v roce 1796. Oltářní kámen nese tento nápis: „Anno Domini 1754 die 16. mensis Decembris Nos Antonius Petrus e Lib. Baronibus Pri-chowsky de Prichowitz, Dei et Apostolica Sedis gratiae Archi- Episcopus, Episcopus Reginae- Hradecensis, utriusque S. Caesa. Regioque Maj. Consilia-rius actualis intimus, Rmi ac Celsissimi Principis, Sedis Apo. Legati nati (Tit.) D. D. Archi- Episcopi Pragensis Coadjutor et Sucessor, consecravimus Altare hoc portatile et Reliquias SS. Honorati et Liberati in eo inclusimus.“^{d)}¹¹⁵

C. Kazatelna

9. Je ze dřeva, zřízená a štafírovaná v roce 1796.

D. Zpovědnice

10. Jsou dvě, z dubového dřeva, zčásti štafírované, zřízené v roce 1796.

E. Lavice

11. V lodi kostela je na každé straně deset, dohromady tedy dvacet důklad-ných lavic.

12. V každé z bočních křídel lodi je u zdi klekátko z dubového dřeva zhoto-vené v roce 1796 z dobrovolných příspěvků zdejších farníků.

13. Malé klekátko z dubového dřeva v sakristii.

F. Kostelní zvony

14. Velký zvon^{©)} nese tento nápis: „Anno Domini MCCCCC decimo haec campana fusa est ad laudem Dei omnipotentis et beatae Mariae semper Vir-ginis et omnium Sanctorum per me Andream de Hradez nomine Žacžek.“¹²²

15. Střední zvon^{©)} s nápisem: „A° 1621 slit gest zwon tento ke cti swatě Trogice a k chwále swatemu Petru a Pawlu nakladem zádušj Drahoraského za panowánj F. J. SS. H. z P. za zprawi a přičžininj u. P. H. S. G. H. D. G. H. T. P.,“¹²³ tj. za panování Františka Josefa Schlika,¹²⁴ hraběte z Pasounu, za správy a přičinění urozeného pana Heinricha Samuela Gselice.¹²⁵ Co znamenají písmena „H. D. G.“ atd., není jednoduché vypátrat.^{©)}

d) Viz předchozí strana.

©) Vzat za války světové 1914–1918.

©) Také vzat za války světové 1914–1918.

e) Viz následující strana.

V roce 1830 se na tomto zvonu objevila trhlinka, která se stále zvětšuje a má za následek, že zvon má velmi nečitlý a nepřijemný zvuk.

16. Malý zvon má nahoře pod korunou nečitelný nápis. Podle zběžného prozkoumání se zdá, že je ze zdejších kostelních zvonů nejstarší. Nikde není uvedeno, jakou má hmotnost.

Nápis považovaný za nečitelný byl v roce 1846 zčásti vylustěn P. Rojkem, expositou z Bohuslavic, během jeho návštěvy v Ostružně. Zní: „An. Dom. scte Trinitatis WCCC scte... cruc... ded... Joan.“^{e126}

G. Oltářní zvon

17. U sakristie zvonek s řemenem.

18. Větší oltářní zvonek.

19. Dva menší oltářní zvonky.

20. Dva zvonky k upotřebení při zaopatřování nemocných.

H. Křtitelnice

21. Je cínová, s cínovým víkem, nachází se uprostřed postranního oltáře uvedeného pod číslem 7.

I. Kostelní náčiní a kovové předměty^{f)}

22. Měděná monstrance,¹²⁸ pozlacená, s věncem z českých křišťálů, včetně pouzdra potaženého kůží. Křišťálový věnec a stejně tak i stříbrný *melchisedech*¹²⁹ pocházejí ze stříbrné monstrance odevzdané v roce 1811 c. k. eráru, dva křišťály už vypadly a ztratily se.

V roce 1839 byly vyrobeny a zasazeny dva chybějící křišťály.

23. Ciborium¹³⁰ s deklem, horní část stříbrná, podstavec měděný, vše pozlacené, s hedvábným kabátkem.^{g)}

e) Že byl tento zvon vlastně vyroben pro draborský kostel vystavěný ke cti svatých apoštolských knížat dokazuje dostatečně výše uvedený nápis. Kdy ale a z jakého důvodu se dostal do zdejšího kostela, se pisatel této kroniky nepodařilo zjistit. Ve staré *Libro memorabilium* se nachází konsistoriální potvrzení o proběhlé konsekraci zvonu ulitého ke cti svatých Petra a Pavla následujícího znění: „*Campanam a Sua Rma et Illma Gratia Domino Domino Joanne Leopoldo ab Hay Episcopo Regino- Hradecensi die 18. Aprilis 1781 in honorem SS. Petri et Pauli apostolorum consecratam fuisse, praesentibus testatum facio. — Datum Reginae: Hradecii die 18. Aprilis anno 1781 (L. S.) Ignatius Mayer Consist. Secretarius*“^{a27} Protože ale zvon uvedený pod číslem 15 byl podle nápisu na něm ulit už v roce 1621 a podle dosvědčení několika pamětníků byl zavěšen na staré zvonici ještě před postavením nového kostela, tj. před rokem 1781, a vyzvánělo se s ním zde odnepaměti, tak se ono konsistoriální potvrzení nemůže vztahovat na tento zvon, ale vztahuje se pravděpodobně na malý zvon, který si nechala zhotovit obec Obavečská a dala ho v Hradci Králové posvětit.

f) a g) Viz následující stránka.

24. Kalich, stříbrná kupa a paténa, podstavec měděný, vše pozlaceno, s pouz-
drem potaženým kůží.^{e)} Podstavec nechal v roce 1841 farář znovu pozlatit.
25. Druhý kalich se stříbrnou kupou a paténou a měděným podstavcem.^{h)}
26. Měděný pacifikál,¹³¹ pozlacený; z růží, které ho zdobí, tři chybí. V roce
1840 nechal farář ozdoby obnovit.^{®)}
27. Dvě malé měděné patény s dekly k zaopatřování nemocných, vnější stra-
na postříbřená, vnitřní pozlacená.
28. Dvě stříbrné nádoby na svaté oleje u křtitelnice, v krabičce potažené kůží.
29. Dvě cínové nádoby na svaté oleje, s dvojitými dekly, v dřevěném pouz-
dru, s dvěma malými mešními lžičkami.
30. Dvě malé cínové nádoby na svaté oleje v plechových pouzdrech k zao-
patřování nemocných.
31. Měděná kadidelnice s loďkou, postříbřená, s malou cínovou lžičkou.
V roce 1841 nechal farář kadidelnici postříbřit.
32. Rošť na uhlí (Kohlenrost) do kadidelnice a krátký železný hák.
33. Mosazné *aspergillum*,¹³² poškozené. V roce 1841 ho farář nechal opravit
a postříbřit.
34. Měděná nádoba na svčenu vodu.

f) *Kostel dále vlastní mnoho skvostně provedených stříbrných předmětů vyrobených převážně v novější době, a sice:*
1. *velkou monstranci,*¹³⁵ *dobře pozlacenou 130 lot těžkou, zhotovenou v roce 1795, u níž bylo jenom za práci a pozlacení zaplacen 131 zlatých a 58 krejcarů.*

2. *malou monstranci, pozlacenou, 33 lot těžkou, pro filiální kostel*

3. *dobře pozlacený kalich 48 lot těžký, zhotovený v roce 1796, z něhož se nyní v kostele nacházejí už jen kupa a paténa.*

4. *pozlacený pacifikál 28 lot těžký.*

5. *Kadidelnice včetně loďky a lžičky, 84 lot těžká, zhotovená v roce 1799 za 152 zlatých, k čemuž zbožní dobrodinci přispěli 78 zlatými.*

Stříbrné předměty zde uvedené byly v roce 1811 na základě vysokého nařízení odevzdány c. k. eráru do Prahy k umoření válečných dluhů a kostel za to náhradou dostal dvě obligace dvorské komory, jednu za 160 a druhou za 200 zlatých na dvě procenta. Na nutné obstarání nových kostelních předmětů z neuslechtilého kovu se ale muselo vydat 100 zlatých v bankocetlích.

g) *Stříbrná kupa s víkem byla vzata z ciboria loretské kaple, jebož stříbrný spodní díl byl v roce 1811 vedle dalšího kostelního stříbra odevzdán c. k. eráru. Protože kostel neměl vlastní ciborium, používal až do roku 1811 stříbrné ciborium náležející bradskému filiálnímu kostelu, které ale muselo být v uvedeném roce rovněž odevzdáno c. k. eráru.*

®) *Jeden nový gotický kalich se stříbrnou kupou daroval roku 1900 veledůstojný monsignor František Brusák,*¹³⁶ *kanovník u sv. Víta a generální vikář pražský. Viz strana 254.*¹³⁷

h) *Vedle dvou kalichů uvedených pod číslem 24 a 25 se v tomto kostele nachází ještě třetí, který ale vlastně patří kapli Nejsvětější Trojice, jak dokazuje nápis na paténě, a tam je taky veden. Tento kalich bývá obvykle brán do filiálních kostelů a do kaplí, protože všechny tamní kalichy musely být v roce 1811 odevzdány c. k. eráru.*

®) *Relikviář s ostatky sv. Kříže v podobě kříže, kovový, postříbřený a z části pozlacený pořízen z Makešovic*¹³⁸ *fundace roku 1902 za 32 korun. Relikviář s ostatky sv. Jana Nepomuckého kovový, v podobě malé monstrance, celý pozlacený, daroval roku 1902 kostelu veledůstojný monsignor František Brusák, generální vikář pražský, v ceně 40 korun. Viz strana 255.*¹³⁹

35. Pár cínových mešních konviček¹³³ včetně tácu.
36. Dva páry cínových mešních konviček, poškozených a bez tácu. Jeden pár nechal farář v roce 1811 přelít a druhý opravit a koupil k němu nový tác.
37. Mešní konvička včetně tácu u křtitelnice.
38. Cínová krabička s dvojítm víkem na hostie.¹³⁴
39. Cínová krabička s víčkem na vysokém oltáři k čištění prstů.
40. Cínová krabička s víčkem pro sůl při křtu.
41. Cínová lampa před vysokým oltářem s měděnou lampou na olej na lněné šňůře.
42. Plechová láhev na olej do lamp.
43. Šest velkých cínových svícňů na vysokém oltáři.
44. Čtyři malé cínové svícny na vysokém oltáři.
45. Dva malé mosazné svícny na vysokém oltáři.
46. Čtyři cínové svícny na oltáři sv. Václava.
47. Dva cínové svícny na oltáři sv. Jana Nepomuckého.
48. Dva cínové svícny u křtitelnice.
49. Cínový svícen v sakristii.
50. Dva docela malé cínové svícny v sakristii.
51. Dvanáct železných nástěnných svícňů na zdi kostela.
52. Čtyři malé železné nástěnné svícny na kůru.
53. Tři železné lichtpucy.
54. Dvě plechové lucerny na tyčích.
55. Železná forma na pečení hostií.
56. Dvě kružadla k vykrajování hostií.

Erb Anny Josefy Schlikové, rozené Krakovské z Kolowrat na budově fary v Ostružně, 2011.

57. Plechová pokladnička se zámkem.

58. Dvě pochodně.

K. Dřevěné kostelní náčiní

59. Krucifix na Velikonoce.

60. Postava zobrazující zmrtvýchvstání Krista na procesí, velmi stará, zčásti poškozená.

61. Velký svícen pro velikonoční svíčky, velmi starý.

62. Kříž na pohřby.

63. Velké máry s víkem, černě natřené.

64. Dvoje menší máry.

65. Skříňka z dubového dřeva se třemi uzamykatelnými zásuvkami na jeden klíč, nad nimi skříň s třemi malými dvířky, zámky, klíči a zásuvkami, nahoře je malý krucifix.

66. Dvě podélné skříně s dvěma zásuvkami, dvojitými dveřmi a zámkem.

67. Skříňka se čtyřmi zásuvkami, bez zámku, stará a poškozená.

68. Truhla na kostelní náčiní.

69. Nádobu na vodu.

70. Polstrovaná židle bez opěradla.

71. Široká podnožka ke křeslu.

72. Jedna jednostupňová, jedna dvoustupňová a jedna trojstupňová podnožka.

73. Schránka na almužny.

74. Přenosná lucerna.

75. Dvě klapacky na pašijový týden.

76. Velká řehtačka.

77. Prachovka.

L. Kněžská liturgická roucha, korouhve, obrazy a knihy

78. Mešní roucho ze zlaté látky se zlatými prýmkami, včetně štóly, manipuly, vela na kalich, bursy a paly daroval kostelu ctihodný pan farář Heřman Šádek.¹⁴⁰

79. Mešní roucho, dvě dalmatiky a pluviál včetně tří štól, tří manipul, vela na kalich, bursy a paly, je z bílého a zeleného hedvábí protkávaného zlatem, se zlatými prýmkami, pluviál a dalmatiky jsou bez štrápce.

Chybějící štrápce a šňůry nechal farář v roce 1847 doplnit.

80. Mešní roucho včetně příslušenství ze zeleného a červeného hedvábí se žlutými prýmkami.

81. Mešní roucho včetně příslušenství z modrého zlatem protkávaného hedvábí se žlutými prýmkami.

82. Mešní roucho včetně příslušenství z modrého hedvábí s bílými širokými prýmkami.

83. Mešní roucho včetně příslušenství z modrého hedvábí s bílými úzkými prýmkami.
 84. Mešní roucho včetně příslušenství z šedého stříbrem protkávaného damašku s úzkými prýmkami, velmi opotřebované.
 85. Mešní roucho včetně příslušenství ze zeleného hedvábí s pleteným středním dílem, s úzkými bílými prýmkami.
 86. Mešní roucho včetně příslušenství z červeného damašku s bělavým středním dílem, s bílými prýmkami, velmi opotřebované.
 87. Dvě mešní roucha včetně příslušenství z černé látky se žlutým středním dílem, s bílými prýmkami.
 88. Pluviál z modrého hedvábí a damašku s bílými prýmkami, včetně štóly.
 89. Pluviál z černého hedvábí s bílými prýmkami, včetně štóly.
 90. Dvě staré štóly.
 91. Červené hedvábné cingulum.
 92. Modrobílé hedvábné cingulum.
 93. Zelené cingulum z harasu.
 94. Dvě cingula z červeného a bílého harasu.
 95. Dvě cingula z bílého a žlutého harasu.
 96. Dvě cingula z černého a bílého harasu.
 97. Dva barety potažené hedvábím.
 98. Dva staré barety, nepoužitelné.
 99. Dva červené barety pro ministranty.
 100. Pět párů barevných polštářků na oltář.
 101. Pár černých polštářků na oltář.
 102. Velum z bílého hedvábí.
 103. Velum ze žlutého hedvábí.
 104. Baldachýn z červeného a bledě žlutého hedvábí se stříbrnými prýmkami včetně čtyř tyček, velmi opotřebovaný.
 105. Pár kostelních korouhví z červeného damašku, s černými žerděmi a pozlaceným křížem, poškozený.
- Farář Jan Makeš¹⁴¹ nechal zhotovit nové korouhve z hedvábného damašku a vyšít nové obrazy.
106. Pár sukničků pro ministranty z červeného kašmíru se žlutými límcí.
 107. Pár sukničků pro ministranty z červené látky, velmi opotřebované.
Byl opatřen jeden pár nových sukničků pro ministranty z modré látky.
 108. Pár sukničků pro ministranty z černého kašmíru.
 109. Pár sukničků pro ministranty z černé látky.
 110. Závěsy z červené látky po obou stranách vysokého oltáře.
 111. Závěs z červené látky na kazatelně.
 112. Přikrývka na máry z černé látky se žlutým středním dílem, patří zdejšímu bratrstvu.
 113. Černá přikrývka na máry s bílým křížem, poškozená.

114. Lněná humeralia, šest kusů.
115. Alba z jemného plátna.
116. Šest lněných alb.
117. Rocheta z jemného plátna.
118. Čtyři lněné rochet, jedna z nich velmi poškozená.
119. Dvě krátké rochet k zaopatřování nemocných.
120. Deset korporálií.
121. Deset purifikatorií.
122. Pět malých ručníků na oltář.
123. Devět malých lněných přikrývek na oltářní kámen.
124. Lněná přikrývka na postranní oltář.
125. Oltářní ubrus ze zeleného voskového plátna na vysoký oltář.
126. Tři oltářní ubrusy z voskového plátna na tři postranní oltáře.
127. Čtyři svrchní oltářní ubrusy z potištěného plátna.
128. Dva páry lněných košil pro ministranty.
129. *Missale Romanum* v kožené vazbě.
130. Dvě *Misalia Romano Bohemica* v kožené vazbě.
131. Dva malé misály pro *missis defunctorum*¹⁴² v kožené vazbě.
132. *Rituale romanum*.¹³³
133. Malý rituál neboli agenda.
134. České evangelium.
135. Český kancionál na kůru, v němž chybí některé listy.

M. Hudební nástroje

136. Varhany s šestnácti mutacemi, zhotovené v roce 1797 Josefem Gottwaldem¹⁴⁴ ze Semilské Lhoty za 625 zlatých.
137. Tři trumpety včetně náústků.
138. Dva lesní rohy včetně příslušenství.
139. Basa.
140. Pár měděných bubnů.

N. Různé

141. Skleněný lustr na lněné šňůře.
142. Dvě kožené tašky, v každé jeden krucifix, bursa a dva dřevěné malé svícny.⁺⁾
143. Dvě velké dřevěné sochy, slušně štafírované, vystavené v kostele na dvou rozích zdi, představující Ecce Homo a Bolestiplnou Matku Boží.

+) Byly roku 1883 nově štafírovány od Stoklas¹⁴⁶ z Jičína za 90 zlatých rakouského čísla ze sbírky dobrodinců.

144. Dvě velké kamenné sochy před hlavním vchodem do kostela, které pocházejí z valdického kartouzského kláštera a byly koupeny za 30 zlatých. Viz starou *Libro memorabilium* na straně 38. U paty každé sochy je vytesán chronograf. Na první je to: „S. NICoLaUs ALbergatI ReLIgIoVs aC PraesVL BonnoIensIs CarlVsIanVs, caCrae R. E. CarDInaLIIs, sanCtItate et ApostoLICIIs LegatIonIbVs CLarVs d. i. 1749.“

A na druhé: „S. AnseLMVs EpIsCopVs S. Or. CartVs. ProfesVs, ege-nIs et InfantIbVs benIgnVs pater, LIbertates ECCLeIae sVae InuIcto zeLo propVgnans d. i. 1754.“ Tyto chronografy označují pravděpodobně rok úmrtí zde uvedeného duchovního.

145. *Praeparatio ad missam* v dřevěném rámu bez skla, uloženo v sakristii.

146. Mramorová nádobka na svícenou vodu, dvě v kostele a dvě pak v každé ze sakristií. Jedna z těch, které jsou v kostele, je poškozená.

O. Kostelní příjmy

(rakouské číslo)
zlaté krejcarý

Na úrocích z 26 železných krav ¹⁴⁷ à 28 kr.	12 8	} ⁱ⁾
Na stálých úrocích ze staveb	1 59 ½	
Interesy z nadačního kapitálu, a sice:		
ze 100 zlatých u vysokých stavů na 2 procenta	2	
z 50 zlatých u vysokých stavů na 1 ¾ procenta	51 ½	
Interesy z vlastního kapitálu:		
Z 5400 zlatých u vysokých stavů na 2 procenta	108	
Ze 160 zlatých u dvorské komory na 3 procenta	4 48	ⁱ⁾
Z 200 zlatých u dvorské komory na 3 procenta	6	
Funerální příjmy představuje každoročně v rakouském čísle	15	
Příjem za svíčky při křtech dětí a úvodech šestinedělek kolem	10	
Interesy z nadačního kapitálu:		
Z 653 zlatých u soukromníků na 5 procent	<u>32 39</u>	ⁱ⁾

Veškeré pole a louky, které kdysi kostel vlastnil, byly roku 1776 při povýšení ostruženského benefícia na faru přiděleny za náhradu zakládací listinou faráři a učiteli, takže kostel z nich už nyní nemá žádné příjmy.

Suma ročních příjmů 193 26

i) Úrok z železných krav¹⁴⁸ a ze staveb byl původně placen v konvenční měně a postupně je znovu zaváděn v této měně. Nadační a vlastní kapitál byl u vysokých stavů uložen původně na procento dvojnásob vyšší, a sice v konvenční měně, podle proběhlého slosování obligací ale bude opět vynášet původní interesy. Také interesy kapitálu uloženého u dvorské komory budou vypláceny v konvenční měně. Na tento způsob budou roční příjmy kostela vynášet kolem 270 zlatých konvenční měny a budou zcela postačovat k ubrání obvyklých ročních výdajů.

j) Před redukcí uskutečnou podle vysokého finančního patentu obnáší tento kapitál 850 zlatých.

k) Viz následující stránka.

P. Kostelní výdaje

	výdej		dohromady	
	(rakouské číslo)			
	zl.	kr.	zl.	kr.
Na nedělní služby Boží:				
faráři	14	30		
učiteli	12	6		
ministrantům	2	42	29	18 ^{k)}
Na fundální mše svaté:				
faráři	25	3 ¼		
učiteli	1	27 ½		
kostelníkům		59		
ministrantům	11		27	40 ¾
na kostelní potřeby jako víno, hostie, ¹⁴⁹ svíčky, kadi- dlo, olej, čištění prádla atd., kolem			252	30
Na služné:				
faráři na kaplana	47	13 ^{k)}		
účetnímu	3	22		
kostelníkům	40			
zvoníkům	6	^{k)}		
kalkantům	4		100	35
Na různé výdaje:				
na razítka k interesovým účtům a příspěvek na plat pro posla	1	22		
panu vikáři za revidování kostelních účtů	2			
panu vikáři za visitaci školy	7	30		
na vedení pojištění proti ohni podle pojištěné hod- noty ostruženského kostela 2 300 zlatých kolem	24			
příspěvek na pojištění proti ohni podle pojištěné hodnoty kostela 3370 zlatých kolem	36		70	52
Suma ročních výdajů			480	55 ¾

k) Částka za konané nedělní služby Boží, potom příspěvek na kaplana a služné zvoníkům byly původně placeny v konvenční měně a dá se očekávat, že tyto poplatky budou jednou opět vypláceny v této měně. Pak by obvyklé roční výdaje obnášely zhruba 250 zlatých konvenční měny a byly ročními příjmy dostatečně kryté.

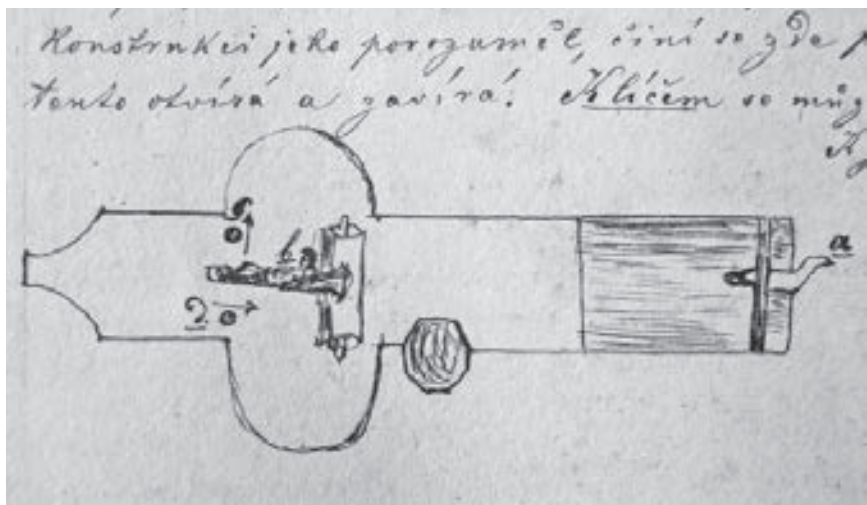
Kronikářské zápisy týkající se farního kostela v Ostružně

Zámek u kostelních hlavních dveří

Velmi uměle a dovedně zhotovený zámek tento byl po dlouhá léta porouchán, takže se s ním zamykat nemohlo. Dle výpovědi kostelníků a dle děkana Jana Makeše¹⁵⁰ byl několikrát rozličným zámečníkům dán na správu, nikdo však nebyl s to ho spravit. Teprv roku 1873 byl od zdejšího kaplana Jana Tichého¹⁵¹ poslán do Prahy k mistru zámečnickému panu Františku Öhmovi, Haštalské náměstí č. 12, jemuž se oprava úplně podařila, takže je nyní v nejlepším pořádku. Oprava stála jen 10 zlatých rakouského čísla.

Pro případ opětného porouchání, aby budoucí opravovatel snáze konstrukci jeho porozuměl, činí si zde poznamenání, jak se zámek tento otvírá a zavírá. Klíčem se může jen otevřít, nikdy zavírat. K zavírání slouží páka (a), když ji zavírající poněkud k sobě, respektive směrem do kostela, potáhne, tu hned všechny čtyři spouště zapadnou a je zavřeno. Bylo-li dříve klíčem odemknuto, musí se, než možno páku (a) zavřít, dříve malinko klíčem nazpět zatočit, pak teprv potáhnutím páky se zavře.

Možno však i bez klíče zevnitř kostela otvírat i zavírat. K otvírání slouží zase páka neboli figurka (b), když se s ní totiž polehounku směrem napravo poněkud zatočí, má-li se totiž zavřít, učiní se tak opět pákou (a). Figurku samou, která zde zastupuje klíč, drží dva tak zvané „vexíry“ (c) a (d). Když se totiž knoflíkem (c) odzdola nahoru a knoflíkem (d) odleva napravo, ale notabene najednou, tedy zároveň, pošoupne, odskočí figurka (b) a může se jí, jak podotknuto, otvírat.

Náčrt zámku na hlavních kostelních dveřích zaznamenaný ve farní kronice.

Varhany

V roce 1880 zakročil beneficiát¹⁵² u slavného hraběcího schlikovského patronátu v Jičínovsi se žádostí, aby s povolením c. k. vyššího místa potřebná oprava na varhanách farního chrámu Páně provedena byla. Rozpočet vypracoval pan Alois Lhota,¹⁵³ varhanář v Hradci Králové, v kterém uvedeno bylo:

1. Úplné rozebrání a rozložení veškerých dílů varhan.
2. Čištění a důkladná oprava dřevěných a cínových píšťal.
3. Důkladná oprava a čištění vnitřního mechanismus.
4. Nové přeložení a okožení ventilu, manuálu, positivu a pedálu.
5. Stará železná rezem sešlá péra – s novými mosaznými vyměněna.
6. Větrné závody, kanál a podlaha nad mechanikou opravy zapotřebí.
7. Oprava tří klaviatur s příslušenstvím.
8. Nové okožení zchátralých tří klínových měchů.
9. Důkladná oprava třech větrnic.
10. Nahrazení zpuchřelých kožených bubínků u mechaniky třech větrnic novými.
11. Ladění, ustavování dřevěných a cínových píšťal, manuálů, positivu a pedálů.

Celý rozpočet obnášel 461 zlatých 50 krejcarů a byl dne 22. července 1880 od p. t. Tichýho, c. k. inženýra v Jičíně na 456 zlatých rektifikován; a oprava, jakož i výloha ze zádušní pokladny farního okresu ostruženského od c. k. okresního hejtmantství dato 28. srpna 1880, č. 128815, povolena. Opravu samu podle rozpočtu provedl Alois Lhota, varhanář a akorde, v létě roku 1881 a kolaudace varhan byla 20. září 1881, č. 16759, u přítomnosti pana c. k. inženýra z Jičína vykonána.

Hromosvody pořízeny

Poněvadž v posledních letech velké bouře s krupobitím a bleskem panovaly a často blesk do chrámu a kaple, zvláště na výšinách, udeřil, zapálil a celou budovu zničil, nařídilo vysoké c. k. místodržitelství v roce 1882 v Praze, aby se při všech chrámech a kaplích, jakož i při farních budovách hromosvody zařídily. Dle toho nařízení ujednal slavný patronátní úřad v Jičíně s panem Josefem Vejtrubou, majitelem elektrotechnického a optického závodu v Praze (Velká Karlova ulice, číslo domu 24), aby převzal zařízení hromosvodu na kostelích, kaplích a farních budovách hraběcího schlikovského patronátu. Tentýž Josef Vejtruba vyslal dva montéry (mezi nimi Václava Dolejše) s potřebnými hromosvody a nástroji na panství hraběcí schlikovské a ti to zařídili dne 16. a 17. března 1883 hromosvody na kostele farním a na budově farní v Ostružně; a sice na kostel upevnili jednu tyč železnou čtyři metry dlouhou, jeden hrot zlacený s měděným drátem 25 metrů dlouhým, s jednou

plotnou měděnou a jednou tyčí železnou do země, též na obě věže postavili dvě tyče železné, dva hroty hromosvodné s měděným drátem 90 metrů dlouhým, s jednou plotnou měděnou a jednou tyčí železnou do země.

Na farní budovu upevnili jednu tyč železnou čtyři metry dlouhou, jeden hrot zlacený s měděným drátem 25 metrů dlouhým, s jednou plotnou měděnou a železnou tyčí do země. Tyto dva hromosvody stály 286 fl 4 kr., které se ze zádušní pokladny roku 1884 vydaly.

Nové paramenty z fundace Makešovy

Dne 18. dubna 1884 zakročil ostruženský beneficiát u slavného patronátního úřadu, aby se povolilo pořídit z nadací P. Jana Makeše nějaké paramenty a jiné potřebné věci pro farní chrám ostruženský. Povolení od c. k. okresního hejtmanství ve srozumění vysoké důstojné konsistoře v Hradci Králové došlo dne 13. června 1884, č. ex.198, aby se dle přiloženého rozpočtu pořídilo z Křesťanské akademie¹⁵⁴ v Praze:

1 bílá skvostná kasule	130 zl.
1 červený skvostný pluviál	170 zl.
3 cingula á 1zlatý	3 zl.
1 trojimbálek / zvonek k oltáři	5 zl.
1 lampa postříbřená a z částky pozlacená na věčné světlo před hlavní oltář	75 zl.
Šňůra s trápцем k této lampě	8 zl. 80 kr.
Bedna, balivo, doprava na nádraží	2 zl.
Ouhrnkem	393 zl. 80 kr.,

kteréžto věci od Křesťanské akademie v Praze skutečně zhotoveny a do Ostružna zaslány jsou. Tato částka peněz byla ze zádušní pokladny v Jičínovsi vyzdvižena a na ředitelství Akademie křesťanské dne 10. srpna 1884 zaslána.

Roku 1882 povolilo se od ctěného okresního hejtmanství ve srozumění s vysoce důstojnou konsistoří v Hradci Králové 22. listopadu 1882, č. 24776, z nadace P. Jana Makeše pro farní chrám ostruženský:

1 červená skvostná kasule	180 zl.
1 červená kasula pro dní obyčejné	40 zl.
3 páry skleněných konviček s tácy	10 zl. 50 kr.
1 alba z tenkého plátna	7 zl. 60 kr.
2 rochetky pro kněze	19 zl. 60 kr.
Pozlacení dvou dřevěných soch trpícího Spasitele a Bolestné Matky Boží	20 zl.
Ouhnkem	239 zl. 70 kr.

Omítka v sakristii, opravy na římsách, kanály na hřbitově

Dne 2. března 1884 zakročil farní úřad o potřebnou opravu při farním chrámu Páně u slavného patronátního úřadu; a sice:

1. o novou omítku v sakristii
2. o opravu říms nad kostelem
3. o položení kanálu na hřbitově, aby se dešťová voda odváděla a tím vlhkosti chrámu Páně se předešlo, a o dlažbu na hřbitově okolo chrámu Páně.

Rozpočet na to sestavil pan Matěj Kyselo, mistr tesařský ze Šlikovsi, na 339 zlatých 34 krejcarů, kterážto částka od c. k. okresního hejtmanství 11. června v roce 1884, č. 11718, povolena jest. Při opravě však shledalo se více práce, zvláště tím, že dlažba v chrámu Páně opravena a dílem znova vydlážděna byla a obnášela 89 zlatých 90 krejcarů, kterážto částka mistru Matěji Kyselovi ze záduše kostela bradského vyplacena byla. Mimo toho obnášela více práce klempířská při farním chrámu Páně ostruženském 62 zlatých 25 krejcarů.

Dědičný podíl po faráři Meergansovi

Důstojný pan farář P. Josef Meergans¹⁵⁵ zemřel v Ostružně dne 19. února 1879 bez porřízení poslední vůle čili *ab intestato*; a pročež pozůstalost jeho byla soudně projednána a na tři díly rozdělena. Jeden díl dědí příbuzní, druhý ústav chudých v Ostružně, třetí díl kostel ostruženský, což se teprv v roce 1884 ukončilo, kostelu ostruženskému připadly tyto částky peněz co dědictví, a sice:

1. dle soudního výměru dne 22. března 1883, č. 4125	1 zl. 88 kr.
2. dle soudního výměru dne 22. března 1883, č. 4126	1133 zl. 09 kr.
3. dle soudního výměru dne 18. ledna 1884, č. 812	157 zl. 80 kr.
4. dle soudního výměru dne 7. února 1884, č. 1786	84 zl. 22 kr.
Celkem	1376 zl. 99 kr.,

kterážto částka peněz od slavného hraběcího schlikovského patronátního úřadu v Jičínovsi dne 17. března 1885 ve prospěch kostela ostruženského vyzdvižena a do zádušní pokladny složena jest. Vysoce důstojná konsistoř v Hradci Králové však nařídila dne 28. března 1885, č. 3893, aby slavný patronátní úřad dědičný podíl na knížky spořitelny v Jičíně, sub fol. 11641, 9661, 8934 a 9576, vyzdvihl a za tu částku peněz vinkulované státní obligace se zakoupily.

Dle výměru c. k. městského delegovaného okresního soudu dato 3. listopadu 1886, č. ex. 12539, zbývá v záložně velišské do pozůstalosti pana faráře Josefa Meerganse co úrok z vyzdviženého kapitálu 153 zlatých 60 krejcarů, za příčinou tohož bylo stání na žádost c. k. finanční prokuratury v Praze ze dne 4. listopadu 1886, č. 12539, u c. k. městského delegovaného okresního soudu v Jičíně určeno, při kterém třetina těch vybývajících úroků, a sice 51 zlatých 20 krejcarů, co dědiční podíl pro kostel ostruženský zjištěn. Načež

požádal ostruženský beneficiát¹⁵⁶ slavný patronátní úřad v Jičínovsi, aby tuto částku peněz skrze svého právního zástupce u c. k. městského delegovaného okresního soudu vyzdvihl a ku jmění kostelu ostruženského připojil, což se na začátku roku 1889 také stalo.

Socha Panny Marie Lurdské z odkazu Václava Jandourka

P. Václav Jandourek, majitel realit a obchodník v Ostružně, který dne 14. února 1885 v Jičíně v nemocnici pana Kubuly zemřel, odkázal v poslední své vůli 100 zlatých na obraz mariánský do chrámu Páně ostruženského na oltář sv. Václava. Poněvadž obraz mariánský byl zakryl oltářní obraz sv. Václava, tedy se se srozuměním pozůstalých přátel objednala skrze Křesťanskou akademii¹⁵⁷ v Praze socha Panny Marie Lurdské¹⁵⁸ z Tyrolska, která s dopravou stála 69 zlatých 70 krejcarů a v chrámu Páně ostruženském k uctění na oltář sv. Václava postavena, na svátek Zvěstování Blahoslavené Panny Marie roku 1887 při ranních službách Božích církevně posvěcena byla. Zbytek z odkázaných peněz, totiž 30 zlatých 30 krejcarů, přidalo se na pořízení obrazu sv. Anny pro tamější kapli dle vůle odkazatelovy.

Nové dveře k otvírání zevnitř navenek

Slavné c. k. okresní hejtmanství v Jičíně nařídilo ze dne 23. dubna 1887, č. ex. 7336, aby se dveře u kostelů a kaplí v celém okrese tak zřídily, aby se ne dovnitř, nýbrž navenek otvíraly, by v pádu ohně většímu neštěstí se předešlo. Následkem tohož nařízení požádal slavný patronátní úřad v Jičínovsi ostruženského beneficiáta, aby se o provedení tohož nařízení při kostelích a kaplích farního okresu ostruženského postaral a dotyčné účty k schválení a k vyplacení slavnému patronátnímu úřadu předložil.

Oprava dvojích dveří postranních a uvnitř padající dveře u vchodu hlavních dveří do chrámu Páně ostruženského svěřeno panu Antonínovi Holečkovi, autorizovanému městskému staviteli v Jičíně. Přitom také opraven umělecký zámek u hlavních dveří a čtvero dveří chrámových vnitř a zevnitř fermežovou barvou natřeno, což vše dle konta obnášelo 161 zlatých 50 krejcarů a z pokladny záduší ostruženského vyplaceno bylo.

Zřízení nového hlavního oltáře a oltářů sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Křtitele

Již předchůdcové co beneficiáti ostruženští, si přáli, aby se dva postranní oltáře, totiž sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Křtitele, v chrámě ostruženském se odstranily, poněvadž u přirovnání k této velebné svatyně sochy na těchto oltářích nedůstojně a sprostě provedeny byly. K tomu byly červy také

provrtány, že levá ruka u sochy sv. Jana Nepomuckého a křídlo u jedné sochy anděla odpadly.

Jednalo se o to, odkud vzít náklad na dva nové oltáře, poněvadž kostel ostruženský mnoho jmění nemá. Nynější beneficiát, který ke konci roku 1879 ostruženskou faru nastoupil, na opravu zdejší svatyně pomýšlel. Než k tomu se velmi dobře hodil odkaz po panu Janu Makešovi,¹⁵⁹ bývalém zdejším děkanovi, jenž dne 2. února 1860 zemřel. Odkázal totiž zdejšímu kostelu částku peněz, za které se koupila státní obligací znějící na 4800 zlatých, ale dle vůle šlechtetného odkazatele mají se úroky z této jistiny na potřebné věci kostela ostruženského dle návrhu zdejšího pana faráře každoročně obrátit. Z těchto úroků se také již mnoho pořídilo, a sice roucha, prádlo a jiné nářadí pro zdejší kostel.

Když pak časem úroky a nadace pana Makeše vzrostly opět na 1400 zlatých, zakročil beneficiát u slavného patronátního úřadu v Jičínovsi s uctívou žádostí, aby se namísto dvou starých zpráchnivělých postranních oltářů nové důstojné oltáře z nadace P. Makeše z uspořenéých úroků pořídily a zároveň aby hlavní mramorový oltář se soškou Krista Pána na kříži obnoven byl. Zároveň povolal se z Prahy pan Josef Krejčík,¹⁶⁰ majitel uměleckého závodu sochařského a řezbářského, do Ostružna, aby velebný chrám ostruženský v slohu renesančním [sic!]¹⁶¹ roku 1772–1779 postavený prohlídl, namísto starých dvou postranních oltářů dva nové zhotovil, hlavní oltář obnovil a na všechno rozpočet sestavil, by se k žádosti na slavný patronátní úřad připojil. Pan Josef Krejčík sestavil nákresy na ty dva nové oltáře, o něco vyšší a širší, přiměřené k hlavnímu oltáři, tak aby podle sochy sv. Jana Nepomuckého ještě dva svatí patroni čeští, sv. Cyril a Method, a nahoře soška Srdce Pána Ježíše zdobily, a na druhý postranní oltář sv. Jana Křtitele po boku svaté české patronky, totiž sv. Ludmila a sv. Anežka Česká, a nahoru oltáře u okna soška Srdce Panny Marie postaveny byly.

Rozpočet na ty dva nové postranní oltáře s dopravou z Prahy na nejbližší železniční stanici u Ostružna obnáší 1480 zlatých a rozpočet na obnovení hlavního oltáře s novou sochou Krista Pána na kříži dělá 510 zlatých, tedy dohromady náklad 1990 zlatých. Žádost o povolení tohoto nákladu byla na slavný patronátní úřad dne 17. října 1888 zaslána.

Rozpočet i nákresy byly od vysokého místodržitelství v Praze dne 20. března 1890, č. 39815, ve srozumění s vysokou důstojnou konsistoří v Hradci Králové schváleny a stvrzeny; a co se na ten celý náklad na úrocích z nadace P. Makeše¹⁶² nedostává, má zatím co zálohu kostel bradský bez úroků zapůjčit.

Provedení a zhotovení hlavního i postranních oltářů bylo panu Josefu Krejčíkovi, majiteli závodu sochařského a řezbářského, odevzdáno.

Nové postranní oltáře byly v dílně pana Josefa Krejčíka zhotoveny a v bednách z Prahy po dráze do stanice v Starém Místě dne 12. a 20. listopadu 1890 zaslány. Montér pana Krejčíka z Prahy odeslaný postavil je v deseti

dnech v chrámě a dne 26. listopadu 1890 byly sochy a ornamenty z hlavního oltáře v bednách k obnovení do Prahy odvezeny.

Dne 14. března 1891 byly obnovené sochy a ornamenty, jakož i dne 23. dubna 1891 nová socha Krista Pána na kříži z dílny pana Krejčíka po dráze do Jičína zaslány. Občané ostruženská fary pro dopravu všeho zboží k oltářům náležící ze stanice do Ostružna ochotně poskytli. Montér pana Krejčíka z Prahy poslaný přijel do Ostružna dne 3. června 1891, obnovené sochy na hlavní oltář i ornamenty umístil a mramorový hlavní oltář celý vyčistil.

Obilnění kostela

Obilnění farního chrámu Páně v Ostružně, čehož velmi zapotřebí bylo, an omítka po zdích ze západní a severní strany deštěm a větrem utrpěla a zdi mechem prorůstaly, bylo povoleno od c. k. okresního hejtmanství v Jičíně ve srozumění s vysoce důstojnou konsistoří v Hradci Králové ze dne 9. srpna 1890 a tato práce mistru zednickému panu Matěji Kyselovi, a sice za stavivo 151 zlatých 2 krejcary, za práci řemeslnickou 206 zlatých 85 krejcarů, za dovoz a nádenickou práci 136 zlatých 88 krejcarů, celkem 496 zlatých 28 krejcarů, přenechána a téhož roku též provedena. Vyplacení tohoto obnosu bude se dít ze jmění filiálního kostela bradského.

Nové okapy a střechy kostela

Roku 1889 od 20. až do 26. září byly okolo střechy kostela ostruženského nové široké okapové žlaby z bílého plechu s dvojnásobným nátěrem i s železnými podporami zřízeny, s tím samým žlabem dvě podokapní roury z plechu s dvojnásobným nátěrem připojeny a dvě věže na kostele dvakrát dobrou fermežovou červenou barvou obarveny, kteroužto práci převzal a zhotovil pan Václav Novák, klempíř z Jičína, za 243 zlatých 80 krejcarů.

Břidlicová střecha kostelní nad sakristií byla z obou stran od pokrývače Václava Poláka z Jičína za 28 zlatých opravena s povolením slavného patronátního úřadu.

Posvěcení nových oltářů

Farní úřad v Ostružně žádal dne 17. srpna 1891 nejdůstojnější biskupský ordinariát v Hradci Králové o milostivé povolení, aby obnovený hlavní oltář a dva nové postranní oltáře sv. Jana Křtitele a sv. Jana Nepomuckého na neděli osmnáctou po sv. Duchu, tj. 20. září 1891, o pouti Povýšení sv. Kříže církevně posvětit se mohly. Nejdůstojnější biskupský ordinariát udělil k tomuto svěcení licenci a zplnomocnil veledůstojného pana vikáře na Veliši

k vykonání toho církevního obřadu. Než pan vikář právě na tu neděli osmnáctou po svatém Duchu byl požádán, aby co bývalý pastýř kopidlenský ten den obnovenou kapli v Cholenicích posvětil. Pročež delegoval k vykonání svěcení v Ostružně místního pana faráře, což také místní pan farář *cum delegatione vicario* na neděli osmnáctou vykonal, přičemž slavnostní kázání a slavně zpívanou mši svatou z ochoty převzal důstojný pan Jan Tichý,¹⁶³ biskupský sekretář a farář samšinský. K této slavnosti dostavil se zdejší hasičský sbor v stejnokroji a církevní úkon střelbou se oslavil.

Zvýšení služby kostelníkům a zvoníkům v Ostružně, na Bradech a ve Starém Místě

Dne 31. srpna 1892 žádal farní úřad v Ostružně slavný patronátní úřad v Jičínovsi, aby služebníkům při farním kostele ostruženském a filiálních kostelích ve Starém Místě a na Bradech, totiž kostelníkům, zvoníkům a kalkantům, roční plat nynějším časovým poměrům zvýšen byl. Následkem toho vydalo veleslavné c. k. místodržitelství v Praze dato 14. května 1893, č. 119323, následující výnos:

„Herr K. K. Statthaltereirath und Bezirkshauptmann

Im Einvernehmen mit dem bischöflichen Konsistorium in Königgratz genehmigt die Statthaltereie die laut der mitfolgenden Bezugsakten allseits

Ostružno – pohled na vesnici od kaple sv. Anny, 1. polovina 20. století

befürwortete Erhöhung der Besoldungen für die Bediensteten der Kirche in Ostružno und der zu derselben gehörigen Kapellen im Gesamtbeträge jährlichen 60 f auf die Dauer von drei Jahren vom 1. Jänner 1892 angefangen, weiter die Erhöhung der Besoldungen der Bediensteten bei den Filialkirchen in Staré Místo und Brada, und zwar bei der ersteren Kirche mit dem Gesamtbetrag von 74 f 50, bei der letzteren mit dem Gesamtbeiträge von 15 f auf die selbe Zeitdauer.

Wie genehmigte Erhöhung der Besoldungen der Bediensteten der Kirche in Ostružno und der zu derselben gehörigen Kapellen ist aus dem Vermögen der in Ostružner Pfarrsprengel gelegenen Schutzengelkapelle, die Erhöhung der Besoldungen der Bediensteten der Filialkirchen in Staré Místo und Brada aus dem Vermögen dieser Kirchen zu bedienen.

Prag am 14. Mai 1893, Z. 119363.¹⁶⁴

Varhany opraveny a nové měchy

S povolením od okresního hejtmanství v Jičíně dato 14. srpna 1891, č. 25943, v souhlasu nejdůstojnější konsistoře v Hradci Králové dato 13. srpna 1891, č. 47, byly varhany v chrámu Páně ostruženském od pana stavitele varhan Josefa Koblře¹⁶⁵ z Lomnice za 484 zlatých opraveny a základ na to ze zádušní pokladny kostela bradského povolen a vyplacen. Též se svolením od okresního hejtmanství v Jičíně dato 24. dubna 1892, č. 1892, a ve srozumění nejdůstojnější biskupské konsistoře dato 22. dubna 1892, č. 2792, byly nové měchy dle nové soustavy k varhanám ostruženským od téhož stavitele varhan z Lomnice nákladem 112 zlatých zhotoveny a výlohy na to z úroku nadace P. Jana Makeše¹⁶⁶ zapraveny.

Zvýšený plat kostelních sluhů v Ostružně

Dle výnosu vysokého místodržitelství v Praze dato 1. března 1893, č. 73500, ve srozumění vysoce důstojné konsistoře v Hradci Králové jest zvýšený plat služebníků kostelním při kostele ostruženském ze záduší kaple Anděla strážného zpět na tři léta, tj. od 1. ledna 1895 až do 31. prosince 1897, povolen. C. k. okresní hejtmanství v Jičíně 15. června 1895.

1897

Roku 1897 byly pro farní kostel z makešovské fundace pořízeny následující věci: věčná lampa před hlavní oltář, systém *quillon* za 6 zlatých 76 krejcarů, jedna nová malá kazatelna za 18 zlatých, stará kazatelna postrříbřena za 8 zlatých 50 krejcarů, nové pixis pro větší svaté hostie¹⁶⁷ za 13 zlatých,

dva kalichy nově vyzlacený za 36 zlatých, pacifikál pozlacen za 11 zlatých a ciborium vyzlacen za 18 zlatých, cínová křtitelnice a dvě cínové věčné lampy před oltářem sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Křtitele vyčištěny, znovu vypořívány za 7 zlatých 69 krejcarů.

Socha Spasitele, která až do obnovení hlavního oltáře roku 1891 na něm se nacházela, ležela zapomenuta na farním špejcharu, z ohledu, že tak dlouhá léta byla na oltáři předmětem úcty věřících a že jinak byla zcela zachovaná, dal ji farář Tichý opravit a znovu oštafírovat a byla umístěna s přístavným dubovým klekátkem v předsíni pod kůrem. Oprava i s klekátkem stála 25 zlatých, porto přitom a bedny 1 zlatý 98 krejcarů. Celá výloha všeho roku 1897 činí 14 zlatých 53 krejcarů.

1898

Roku 1898 pořízeno opět z makešovské fundace: pontifikální židle s dvěma menšími sedadly štafírované a červeným plyšem potažené za 60 zlatých. Do dosavadního pouze zděného, nevkusně modrou barvou natřeného tabernákula¹⁶⁸ zasazeno tabernákulum dřevěné, stříbrné, štafírované, dvířka u něho, jakož i kánonové tabulky znovu byly pozlacené. Vše dohromady za 37 zlatých. Také soška vzkříšení a kříž v sakristii nad paramentní skříní opraveny a oštafírovány za 7 zlatých 50 krejcarů, nový smeták za 1 zlatý 80 krejcarů. Oltářní svícny cínové byly vesměs obronzovány za 7 zlatých, pořízeny humerály za 2 zlaté, od správy monstrance¹⁶⁹ 20 krejcarů, nové tahadlo ke zvonku u sakristie 4 zlaté. Dovozné a poštovné při zásilkách 1 zlatý 76 krejcarů. Na různých paramentech bylo pořízeno od firmy Ignáce Neškudly v Jablonném: dva závoje z červeného vlněného damašku k chodbám hlavního oltáře, jeden závoj na kazatelnu a antependium kolem kazatelny z těžké látky, vše za 40 zlatých, nový plášť na ciborium 13 zlatých 80 krejcarů, křestní štola 4 zlaté, bursa k nemocným 4 zlaté, červené sukno na pokrytí klekátko, 2,40 cm dlouhé a 1,50 cm široké, za 8 zlatých 80 krejcarů. Damašek na pokrytí klekátko šňůrou 2 zlaté 28 krejcarů, sukno červené na střih kazatelny k zapnutí na háčky 2 zlaté 10 krejcarů. Krajky k albám 7 zlatých 31 krejcarů, sáček pro svaté oleje 1 zlatý 80 krejcarů, pozlacená nádoba s paténou k nemocným 12 zlatých, umyvadlo plechové do sakristie 3 zlaté 60 krejcarů, oprava pouzdra pro křestní oleje 80 zlatých. Celkem 219 zlatých 36 krejcarů.

Nové altare portatile pro hlavní oltář a pro oltář sv. Václava

Hlavní oltář a oltář sv. Václava (Panny Marie), oba s mramorovou mensou, byly při biskupské konsekraci kostela 17. září 1797 konsekrovány, tak zvané *sepulchrum*, v němž v cínových krabicích uloženy byly ostatky svatých

(viz strana 236),¹⁷⁰ pozůstávalo z malé jamky do mramorové mensy na obou oltářích vydlabané, která cihlovou pokličkou byla původně pevně buď na cement, nebo na sádku pokryta. Bohužel shledalo se roku 1893, že tyto cihlové pokličky byly vypáčené a jen volné krabice s ostatky svatých pokrývaly. Snad někdy nějaký zvědavce je vypáčil, aneb že cementové neb sádkové zapevnění se vydrtilo, krabice samé byly více neporušené, dobře zaletované a papírovou páskou křížem opatřené a neporušenou biskupskou pečeti pečetním červeným voskem zapečetěné. Při prohlídce oltářů při biskupské generální visitaci toho roku zde 1. května konané poukázal Jeho biskupská Milost, nejdůstojnější pan Eduard Jan Nepomuk Brynych,¹⁷¹ na to, že vzdor tomu, že ostatky svatých v krabicích jsou neporušeny, oltáře přece jsou exsekrovány, přestaly být *altare fixum*, poněvadž ostatky kryjící pokličky byly vylomeny, a že tudy třeba, aby se do oltářů těch daly *portatile*.¹⁷² Následkem toho zažádal farář Tichý¹⁷³ o dva nové *portatile* a byly sem jeden s přípisem nejdůstojnější biskupské konsistoře od 29. srpna 1898, č. 5978, a druhý s přípisem od 20. září 1898, č. 7823, dva nové oltáře *portatile* s ostatky sv. Benigny¹⁷⁴ a Deodaty zaslány, aby do oltářů jmenovaných byly zasazeny a příslušné autentiky v zaskleném rámečku na význačném místě u těchto oltářů umístěny. Zasazení těchto nových osamocených desek s novými ostatky do obou oltářů bylo nemálo obtížné, staré jamky v oltářích pro svaté ostatky byly jen malé, v hlavním oltáři asi 15 cm dlouhé, 8 cm široké a 10 cm hluboké, v oltáři sv. Václava jen 10 cm dlouhé, 6 cm široké a 10 cm hluboké, v starých jamkách byly staré svaté ostatky v cínových, dobře zaletovaných a křížovou papírovou biskupskou neporušenou pečeti opatřených krabicích uloženy a cihlovými pokličkami zazděny. Naproti tomu byly nové *portatile* do čtverce, 35 cm dlouhé a široké a 6 cm tlusté, do nichž uprostřed v malé čtyřhranné jamce – vlastní *sepulchrum* – uloženy a rovněž mramorovou pokrývkou pevně zadělány byly nové ostatky sv. Benigny a Deodáty. Následkem toho musely se pro nové *portatile* v obou mramorových oltářních mensách vydlabat větší jamky, což v tvrdém mramoru dalo práci velmi obtížnou, takže jičínský sochař a řezbář František Stuchlík na tom s dvěma lidmi celé dva dny pracovat musel, a za práci 10 zlatých si počítal, *portatile* stálo každé 8 zlatých 40 krejcarů = 16 zlatých 80 krejcarů. Dovoz z dráhy 1 zlatý 64 krejcarů, zasklení a zarámování obou autentik za 50 krejcarů, takže veškerý náklad stál 28 zlatých 94 krejcarů rakouského čísla. Zarámované autentiky zavěšeny byly u dotyčných oltářů na kostelní stěně. Pro bývalé svaté ostatky v cínových krabicích vydlabané byly v oltářích hlubší jamky a do nich vloženy, načež novou deskou s ostatky sv. Benigny a Deodáty byly přikryty a vše sádkou zalito a zazděno. Stalo se 24. 9. 1898. Listiny staré viz archiv Reg III. A. Fasc. 11.

Oprava trámů a krovů na střeše kostela

Roku 1899 bylo k naléhání faráře a osobního děkana Tichého¹⁷⁵ od zvláštní komise prohlédnuta střecha a hlavně vazba kostela. Ukázalo se, že vazba, hlavně trámy a krovky na kostele, je prohníla a že by celá střecha mohla se zřítit. Nařízeno od c. k. okresního inženýra, aby nečekajíc potřebného povolení vazba byla opravena, což se za podzim ještě stalo.

Boží hrob znovuzřízen

Roku 1900 o Velikonocích byl v Ostružně znovu zřízen Boží hrob a umístěn po výklenku dveří na severní straně. Dosavadní Boží hrob býval dosud umístěn v předsíni u hlavních dveří, musel se však každoročně znovu stavět, což kostelníkům dalo vždy veliké práce a jednotlivé předměty Božího hrobu velice trpěly. V čas mimovelikonoční musel být Boží hrob umístěn na špejcharu farním, jelikož v kostele pro něj místa nebylo. Aby se tomu předešlo, byl částečně znovu zřízen a částečně znovu opraven a umístěn trvale ve výklenku západních dveří kostelních a jest nyní tak zařízen, že v čas mimovelikonoční zakryje se okenicemi, a netřeba jej ve svatý týden znovu stavět. Oprava stála 200 zlatých rakouského čísla a zaplacená byla s povolením patronátního a politického úřadu z Makešovy¹⁷⁶ fundace. Mimořádné vydání bylo za 27 lampiček s drátivými kroužky a za plátno na vnitřní překrytí soch, plátěnou příkrývku s krajovým antipendiem, v celku 6 zlatých 50 krejcarů.

Černé antipendium a černý koberec na hlavní oltář

Téhož roku pořízeno pro hlavní oltář z Makešovy fundace černé antipendium a černý oltářní soukenný koberec pro velkopáteční obřady, také byl kříž, který se na Velký pátek lidu k líbání dává, opraven a při adoraci [...] ¹⁷⁷ pořízeno černé sukno.

Vánoční Jezulátko na hlavním oltáři

Roku 1899 zaslal sem velebný pan František Okrouhlický,¹⁷⁸ bývalý zdejší kaplan, z pozůstalosti zemřelého pana děkana Stiftera^{178b} jako plnitel jeho poslední vůle 10 zlatých rakouského čísla, aby se za ně pro zdejší kostel něco pořídilo. Bylo za ně pořízené pěkné polychromované Jezulátko, jež se o Vánocích na hlavním oltáři ve výklenku pod monstrancí¹⁷⁹ umístí. Dovozné a poštovné stálo 2 zlaté 50 krejcarů, mimo to dal farář Tichý do téhož výklenku zřídit paprskovou svatozář za 12 zlatých, takže jezulátko i se svatozáří stálo celkem 24 zlatých 50 krejcarů. Téhož roku pozlacen třetí nejmenší kalich za 24 zlatých a postříbřeny, pozlacený kovové dvě sošky na rukou za 30 zlatých.

Nový Boží hrob

Roku 1900 byl s povolením c. k. okresního hejtmanství v Jičíně od 23. 6. 1891, č. 25626, z makešovské fundace pořízen s použitím soch starého Božího hrobu nový Boží hrob a trvale umístěn ve výklenku pobočných dveří na straně severní. Dříve stával Boží hrob v předsíni pod kůrem, stavění a rozebrání jeho bylo vždy obtížné a sochy trpěly tím, že jich nebylo kde uschovat. Na nynějším místě zůstane nerušen a okenicemi uzavřen. Zřízení jeho jičínským pozlacovačem Josefem Stoklasou¹⁸⁰ stálo 200 zlatých rakouského čísla. Zároveň bylo pořízeno 24 lamp s příslušnými kroužky a plavčíky do lamp za 2 zlaté 52 krejcarů, též nové oltářní prostěradlo s krajkami za 75 zlatých a plátno na zakrytí celého Božího hrobu za 2 zlaté 50 krejcarů.

Postranní oltář sv. Václava čili mariánský stal se oltářem odpustkovým čili privilegovaným

Téhož roku zažádal děkan Tichý u nejdůstojnějšího biskupského ordinariátu, aby postranní oltář sv. Václava, též mariánský zvaný, privilegovaným čili odpustkovým se stal. Žádosti jeho bylo dekretem Jeho biskupské Milosti Eduarda Jana Brynychy¹⁸¹ od 7. června 1900, č. 5403, *ad septennium* vyhověno. Význam privilegovaného oltáře byl lidu na svátek apoštolů Petra a Pavla vyložen a nad oltářem nápis na plíškové tabulce „Altare privilegiatum“ umístěn. Po uplynutí sedmi let třeba o obnovení privilegia znovu žádat. Viz archiv Reg. III. Fasc. 13. Již roku 1898 byla nově zasklena dvě okna v presbytáři, zasklení ostatních stalo se roku 1900 ze jmění kaple sv. Andělů strážných v obnosu 425 korun 24 haléřů. Viz archiv Reg. IV. H. Fasc. 26/1.

Nátěr nových střech a pozlacení bání

Téhož roku 1900 byly obě věže znovu natřeny temně modrou fermežovou barvou a obě věžní bání pozlaceny, rovněž natřeny byly dešťové okapy a plechové úžlabí mezi kostelními střechami. Opravdu velmi vkusně a příkladně provedl pan Vincenc Kubín, klempíř z Jičína. Stálo pak: obarvení věžových střech 370 korun, pozlacení bání 180 korun, obarvení římsů kolem věží 50 korun, dohromady 570 korun. Mimo to jako více práce obarveny byly úžlabí mezi sedly střech na kostele a faře za 20 korun 8 haléřů.

Darovaný kalich od Jeho Milosti vysoce důstojného pana generálního vikáře pražského, Františka Brusáka, rodáka ohavečského

Dne 2. listopadu 1900 slavil vysoce důstojný pan generální vikář pražské arcidiecése František Brusák,¹⁸² narozený 2. listopadu 1840 v Ohavči,

památku svých šedesátých narozenin a za tou příčinou daroval na poděkování Pána Boha za přecetné milosti a tolikeré dobrodiní, jichž se mu, jak se sám v příslušném dopise praví, v ostruženském chrámu Páně dostalo, velmi pěkný kalich se stříbrnou kupou a paténou v ceně 230 korun. Na podstavci nalézá se vysoko toto věnování: „Ecclesiae Ostružensi dedicatur Fr. Brusák, canonicus S. E. Metrop. Ecclesiae Pragensis“.¹⁸³

Oprava kostelních maleb na klenbách a polychromování stěn

Roku 1901 byly krásné malby na klenbách kostelních, jež roku 1779 malíři Josef Radelmayer a Josef Hager provedli, obnoveny a vnitřní kostelní stěny a sloupy na způsob mramoru bílými voskovými barvami polychromovány. Za souhlasu biskupské konsistoře v Hradci Králové dalo k opravám těm povolení c. k. místodržitelství dne 9. ledna 1901, č. 1579, v úhrnném obnosu 1360 zlatých 29 krejcarů čili 2720 korun 56 haléřů ze jmění kostela bradského. Veškeré malby, jak v barvách temperových na klenbách přemaloval a velmi zdařile obnovil pan H. A. Joukl, akademický malíř a učitel na průmyslové škole ze Žižkova, rozpočteny takto:

Figurální malby 780 zlatých, ornamenty 140 zlatých, plochy stěn 340 zlatých, zbývajících 100 zlatých vynaloženo na lešení, poslední obnos však nestačil a muselo se ještě více jak 217 zlatých k tomu povolit.^{π)} V květnu 1901 bylo v kostele postaveno lešení o několika patrech, s malbou započal pan Joukl 4. července, nejprve na malbách klenbových. Dříve však musely valné trhliny na klenbách a obloukovitých pasech, jež se zejména na stěně severní povážlivě jevily, být odstraněny a upevněny. K malbám valně sešlým a poškozeným použil pan Joukl zvlášť připravených temperových barev, kterým vlhkost uškodit nemůže, tak sice, že se ve své původní barvitosti a kráse objevily. Mramorování ploch stěnových na bledě zeleno, hlavních pilířů na růžovo, zlacení pilířových hlavic provedl jeho pomocník pan Švarc ze Žižkova od 24. července do 14. září 1901, a sice velmi vkusně nátěrem voskových barev, takže plochy nabyly krásného lesku.

Při této obnově byl znak knížat Esterházy a hrabat Schliků, umístěný v presbytáři nad dveřmi do zadní (severní) kaple, dosud jen jednobarevně natřený v heraldických barvách polychromován. Poněvadž znaku Esterházy v heraldických barvách jen s velikou obtíží bylo lze se dopátrat, učinil malíř

π) Zvýšená výloha 213 zlatých 14 krejcarů čili 426 korun 28 haléřů povolena výnosem c. k. místodržitelství od 18. 2. 1901, č. 199249, do toho počata též remunerace 50 korun za čištění kostela během opravných prací.

Celkem obdrželi: malíř Joukl 2520 korun

lešení stálo 576 korun 86 haléřů

čištění kostela 50 korun

Dobromady 3146 korun 86 haléřů

pan Joukl k žádosti děkana Tichého¹⁸⁴ malý nákres v barvách, který se pro budoucí možnou potřebu uchová v archivu Reg. VIII. č. 13.

Obraz sv. Kříže s beránkem na zevnější zdi presbytáře

Pro větší okrasu kostela, jakož aby kolemjdoucí k úctě sv. Kříže a nejen svátosti oltářní povzbuzeni byli, dal děkan Tichý od pana Joukla na zevnější zdi presbyteria proti faře v olejových barvách vymalovat veliký obraz sv. Kříže s vítězným beránkem ve výšce 4,65 metrů a v šířce 2,3 metrů v ceně 70 korun. Týž byl u výroční slavnosti posvěcení chrámu Páně dne 15. září slavně zasvěcen. Ordinariátní licence k posvěcení a vzorec obrazu viz archiv Reg. III. J. č. 13. O udržování sv. Kříže viz na straně 255.¹⁸⁵

Oprava a posvěcení obrazů křížové cesty

Od roku 1858 asi do roku 1862 maloval pro zdejší kostel pan Emanuel Rom,¹⁸⁶ ředitel pražské malířské akademie, obrazy křížové cesty velmi uměle provedené, jednotlivé obrazy stály prý 20 zlatých a zlatolištový rám 5 zlatých.

Nástropní malba v ostruženském kostele.

Náklad na ty obrazy zapraven prý dobrovolnými příspěvky. Křížová cesta byla sice takto pořízena, ale nebyla řádným způsobem vůbec posvěcena. Chátrná okna kostelní, jimiž na veškeré obrazy pod okny zavěšenými dešťová voda zatýkala a vůbec vlhkost kostelní byly příčinou, že některé obrazy byly nadobro pokaženy, zetlely, barvy popraskaly, ba obraz třináctého zastavení byl r. 1901 dokonce propálen. Neměla-li cenná křížová cesta úplně vzít za své, vyžadovala opravy, kterou s velikou námahou důkladně malíř pan Joukl provedl, takže se objevila zase v celé své původní kráse. Náklad na to byl poměrně nepatrný, jen 146 korun. Také rámy obrazů musely být znovu vyzlacený za 140 korun. Aby pak s modlitbou u této křížové cesty byly spojeny také odpustky, požádal děkan Tichý guardian františkánského kláštera v Turnově, P. Florentina Cibulku, aby ji posvětil. Týž ochotně svolil, ale nemoha pro churavost sám úkon ten předsevzít, delegoval k tomu vikáře turnovského konventu P. Benona Kůstku, který posvěcení křížové cesty na den posvěcení chrámu Páně dne 12. září 1901 slavně vykonal. Licence k zřízení křížové cesty, vysvědčení o jejím posvěcení viz archiv Reg. III. J. Fasc.14.

Náklad na vymalování sv. Kříže na zdi presbytáře per 70 korun, oprava křížové cesty panu Jouklovi 146 korun a za rámec k ní 70 korun, dohromady 356 korun, zapravena byla z Makešovy¹⁸⁷ fundace na rok 1901. Za povoz P. františkána z Turnova do Ostružna a almužnu pro klášter v obnosu 30 korun zapravil děkan Tichý¹⁸⁸ ze svého.

Při opravě klenbových maleb a nátěrů kostelních zdí byly pro lepší a znatelnější označení míst na stěnách, kde roku 1797 při biskupské konsekraci kostela svatým křížem pomazány byly, zřízeny pozlacené kříže, a sice něco nížeji pod jamkami přikrytými dřevěnými pozlacenými záklonkami, kteréž jamky při konsekraci biskupské asi svatým křížem pomazány byly.

K zachování a případnému osvěžení malby sv. Kříže s beránkem na zevní zdi presbyteria, o němž svrchu psáno, sloužíš na vědomí, že as po 4–5 letech postačí natřít celý obraz čistým kopálovým lakem, ale jen tence, takže barvitost opět úplně vynikne.

Relikviář sv. Kříže v podobě kříže s ostatky sv. Kříže a relikviář v podobě malé monstrance s ostatky sv. Jana Nepomuckého

Roku 1902 byl pořízen z makešovské paramentální fundace nový relikviář s pravými ostatky sv. Kříže v podobě kříže (pacifikálu), kovový, postříbřený a zčásti pozlacený, v ceně 32 korun.

Jiný relikviář s ostatky sv. Jana Nepomuckého v podobě malé monstrance,¹⁸⁹ kovový, zcela pozlacený, daroval zdejšímu kostelu vysoce důstojný monsignor František Brusák,¹⁹⁰ kanovník a generální vikář pražský, v ceně 40 korun. Písemné autentiky obou relikviářů viz ve farním archivu Reg. III. J. 17 a 15.

Oprava kostelních lavic

Téhož roku byly kostelní lavice důkladně opraveny, pořízena nová podlaha a zasazena do nových dubových ráků, lavice samy dvakrát natřeny fermeží.

Věrná kopie obrazu sv. Václava

Roku 1903 obraz sv. Václava na postranním oltáři byl délkou času a nevhodným opravováním tak sešlý, že nebyl dle výroku akademického malíře pana Joukla, který zde roku 1901 kostelní malby a obrazy křížové cesty opravoval, vůbec opravy schopen. Týž se nabídl věrnou kopií toho obrazu zhotovit, což se také stalo, a nový obraz byl s povolením biskupského ordinariátu od 17. září 1903, č. 9291 (Reg. III. F. 16), na den sv. Václava od Jana Tichého, místního děkana a biskupského vikáře, církevně posvěcen.

Originál téhož obrazu, který dle poznámky na straně 236^{190b} měl být dílem českého malíře Škréty, byl opatřen rámem a zavěšen ve farnosti na chodbě v prvním poschodí. Malíř Joukl zhotovil kopii velmi věrně za levnou cenu 160 korun, kteráž mu z nadace Makešovy¹⁹¹ vyplacena byla. Že by originál obrazu byl prací Škrétovou, aneb, jak mylně pan Joukl na kopii poznamenal, Brandlovou, nemohl týž malíř Joukl zjistit, poněvadž vzdor bedlivému pátrání žádná malířská značka na starém obraze nalezena být nemohla. Starý kovový rám byl opraven a pozlacen a do něj nová kopie umístěna, oprava rámu stála 60 korun.

Opravy na kostele

Roku 1904 byl zevnějšek kostela opraven, stará omítka otlučena a nová nahozena, věže znovu zelenou barvou natřeny, římsy opatřeny cínovým plechem, břidlicová střecha přeložena, prkna pod střechou, kde bylo třeba, novými nahrazena. Střechy nad sakristiemi, dosud břidlicí kryté, byly o něco snižené a zinkovaným plechem pokryté. Hromosvod opraven tím, že zřízeno jednotné svodění a tyče rozmnoženy na čtyři. Dosavadní stojaté vikýře ve střechách nahrazeny lehkými světlíky.

Uvnitř kostela položena na starou kamennou dlaždicovou dlažbu do celé lodi a do severní kaple dlažba šamotová, do kaple polední dána prkenná podlaha, mramorová dlažba před hlavním oltářem přeložena. Zároveň znovu oštafírován byl oltář sv. Václava, kazatelna, zpovědnice a varhanová skříň. Tím způsobem byl celý kostel uvnitř i zevnitř opraven.

Také hřbitovní zeď byla opravena a novou omítkou opatřena, dosud stávající dřevěná vrata na západní a polední straně hřbitova byla nahrazena novými železnými. Zároveň s těmito opravami na kostele provedeny opravy na farnosti a na hospodářských staveních.

Vydání na všechny tyto opravné práce činilo úhrnem 21 928 korun 40 haléřů a bylo uhrazeno s povolenou deviakulací bradské obligace od 1. 10. 1883, č. 43760, per 18000 korun, ostatek vzat od kaple Andělů strážných 1000 korun, od sv. Anny 1300 korun, od sv. Trojice 1630 korun, úhrnem 21930 korun. Jednotlivé rozpočty, jakož i sumární výlohy viz farní archiv Reg IV. H. Fasc. 36.

Obnovení postranního oltáře sv. Václava čili mariánského za oltář odpustkový čili privilegovaný

U vyřízení farní žádosti ze dne 20. listopadu 1908, č. 164, prohlásila Jeho biskupská Milost (připojeným dekretem) postranní oltář sv. Václava za oltář odpustkový čili privilegovaný *ad septenium* dne 21. listopadu 1908, č. 12757.

Pozlacení hlavního oltáře

V prosinci roku 1909 byly všechny pozlacené předměty na hlavním oltáři řezbářem Josefem Stoklasou¹⁹² z Jičína znova pozlaceny, též i svatostánek uvnitř. Celkem stálo pozlacení to 643 korun a mimo to lešení k tomu stálo 50 korun a beneficiát mu přidal 20 korun na prozlacení dvou velkých andělů a soch dvou apoštolů, což v rozpočtu nebylo.

Roku 1910 byla monstrance¹⁹³ znovu pozlacena a opravena v ceně 88 korun od Staňka v Praze. Též pozlatil v obci dva kalichy v ceně každý 40 korun. Třetí byl dán k pozlacení Ignáci Neškudlovi v Jablonném. Hostiář postříbřen v ceně 12 korun. Menší svícny dole na hlavním oltáři postříbřeny. Zakoupena nová kropenka bílá s kropáčem. Starší kropenka s kropáčem a kadidelnice s loďkou pozlaceny.

Dále od Josefa Neškudly z Jablonného z jedné kasule, jelikož měla, jak zpředu, tak zezadu kříž té samé podoby, zhotoveny kasule dvě, a sice kasule z těžkého celohedvábného damašku (čtyřikrát v ohni zlacené porty glottová podšívka) za 100 korun, a pak kasule bíložlutá, z bíložlutého lampasu, zlaté porty, cena 80 korun. Dále opravena kasule zlatobrogátová, středy z nového nejtěžšího zlatobrokátu, štóla, manipul nově potaženy, postranní díly částečně opraveny vše důkladně a krásně opraveno, pod velum kalichovým nová hedvábná podšívka etc. 70 korun. Pluviál černý opraven, nové velmi těžké zlaté široké porty, jemná nová glottová podšívka vyšívaní vyčísleno asi 40 korun. Velum k požehnání bílé, oprava: nová jemná glottová podšívka, po stranách nové těžké zlaté porty a zlaté třepení částečně prošitá 15 korun. Dvě cingula přezná bílá, à 2 koruny, 4 koruny. Z podšívky černého pluviálu zhotovil jednu černou kasuli, cena 25 korun. Dále pořízen

nový plášťík na ciborium, cena 36 korun. Velum k požehnání 120 korun. Dvě komže ministrantské červené, á 10 korun, 20 korun. Jeden koberec menší 20 korun.

Od Ignáce Neškudly zakoupena záclona s drapérií nad *sedes*, 190 cm délky a 100 cm šířky, z červeného hedvábného plyše s niklovými pozlacenými portami s pozlaceným třepením, *bullion* na draperii a obou koncích a dole s hůlkou a zlacenými koulemi v ceně 44 korun. Dvě záclony k postranním chodbám oltáře s drapériemi a jednou záclonou ku dveřím na kazatelnu, s drapérií ze stálého celovlněného damašku, s hedvábnými portami a s lyonsko zlatým glaci s třepením na drapériích a s kroužky ku zavěšení 48 korun. Jedno velum na kalich nové z hedvábné látky v ceně 4 koruny 80 haléřů. Jeden kalich s paténou celý v ohni nově pozlacený a prosvětlený 30 korun. Oprava jednoho zvonku oltářního, třetí hlas, s novými paličkami s jedním zvонkem novým a nově pozlaceným 4 koruny 50 haléřů. Jednu paténku k zaopatřování nemocných celou stříbrnou, s gravicovaným Beránkem v ohni zlacenou a posvěcenou 24 korun. Jednu nádobka pro svaté oleje, celou stříbrnou, s dvojitým víčkem, dobře pozlacenou a posvěcenou s pouzdrém 14 korun 40 haléřů. Jedna štola bílá, zvláštním barevným hedbávím a pravým zlatem ručně vyšívána, s pozlaceným třepením bulion 34 korun 40 haléřů. Jeden strapeček pozlacený se šňůrkou ke klíčku 9 korun 60 haléřů.

Nátěr střechy

Roku 1923 byla střecha na kostele, věžích, žlaby a všechny žlaby na faře a hospodářských staveních natřeny. Nákladem 5908 Kč od Václava Nováka klempíře v Jičíně.

Oprava kostela zvenku, elektrina na faře a v kostele

Roku 1928 opraven byl kostel zvenčí nákladem 17860 Kč, opravu provedl stavitel Václav Frýba z Jičína. Téhož roku opravena byla střecha na kostele, faře a hospodářských staveních nákladem 900 Kč. Téhož roku natřeny byly také věže u kostela, žlaby a střechy u sakristie nákladem 2800 Kč, nátěr provedl Václav Novák, klempíř z Jičína.

Na dvoře ve faře v témže roce postavena byla nová cementová pumpa od firmy Byttner z Miličevsi za obnos 1000 Kč.

V roce 1927 zavedeno bylo do fary elektrické osvětlení nákladem 2900 Kč, montáž provedla firma Václav Boháček z Jičína.

Roku 1929 zavedeno bylo také elektrické osvětlení do kostela nákladem 4000 Kč, kterýžto obnos uhrazen byl sbírkou mezi osadníky, 500 Kč pan patron Jindřich Schlik¹⁹⁴ a ostatní doplatil místní duchovní správce.

Elektrické osvětlení u oltáře Panny Marie, darovala slečna Justina Stránská, hospodyně na faře v Ostružně.

Roku 1929 darovala táže slečna a slečna Anna Brusáková z Ohavče chrámu Páně v Ostružně nové jesličky za 1200 Kč od firmy Josefa Neškudly v Jablonném nad Orlicí a elektrické osvětlení k jesličkám darovala zase slečna Anna Brusáková z Ohavče za 250 Kč.

Oprava parament

Rok 1932 byla všechna roucha kostelní jak pro všední den, tak pro neděli a svátky opravena nákladem 2150 Kč, opravu provedly A. Šebová a M. Veselá v Praze.

Téhož roku darovala slečna Justina Stránská, hospodyně na faře v Ostružně, a paní Ludmila Brusáková z Ohavče tři antipendia, a sice k oltáři Panny Marie k oltáři sv. Jana Nepomuckého a k oltáři sv. Jana Křtitele za obnos 1200 Kč, antipendia zhotovily školské sestry z ženské trestnice v Řepích u Prahy.

Nové prádlo

Roku 1939 pořízena byla na hlavní oltář jedna nová mapa s krajkou v ceně 200 korun, jedna nová celoplátěná alba v ceně 260 korun, do svatoštánku hedvábné záclonky v ceně 75 korun. Vše zhotovily ctihodné sestry Svatojánského ústavu v Hradci Králové.

Oprava zvonu

Téhož roku opraven byl zvon „umíráček“. Koruna byla velmi shnilá, srdce uvolněno, takže hrozilo puknutí zvonu. Opravu provedla firma Josef Šidlikovský v Lomnici nad Popelkou. Náklad opravy, 670 korun, hrazen ze záduší kostela.

Oprava misálů

Téhož roku opraveny dva misály ke mši svaté a oba misály černé. Odbornou opravu provedl O. Dlouhý, knihař z Jičína. Náklad hrazen za zádušní pokladny.

Nové sošky pastýřů k Betlému, nové koberce, nový pluvíál a prádlo

Téhož roku koupeno nových šest purifikatorií, šest lavab, tři humerale, nové fialové sukničky v ceně 210 korun pro ministranty, na všechny oltáře a na tři sedilia nové růžové pokrývky v ceně 200 K. Všechno prádlo kostelní bylo opraveno a mnohé novými krajkami opatřeno, což s obětavostí provedly slečny Valentová, Charvátová a paní Vašátková z Jičína.

Dále koupeno jedno nové cingulum, slečna Anna Brusáková z Ohavče darovala k betlému čtyři nové sošky pastýřů v ceně 110 korun a novou děkovací pokladničku, „černouška“, rovněž k betlému a Božímu hrobu. Na hlavní oltář i k oltáři Panny Marie koupeny nové koberce, běhouny, rovněž k oltáři sv. Jana Křtitele a sv. Jana Nepomuckého v ceně 300 korun. Na hlavní oltář pořízena jedna nová mapa celopřízná s krajkou v ceně 250 korun. Na monstranci¹⁹⁵ do Božího hrobu koupena nová rouška zlatem protkávaná v ceně 65 korun, pořízen nový bílý pluvíál z polohedvábného damašku s brokátovou soupravou v ceně 600 korun. Na oltář sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Křtitele koupeny dvě mapy a ručně háčkované krajkou v ceně 400 korun.

Filiální kostel na Bradech

Původce a zakladatele tohoto kostela není možné zjistit kvůli nedostatku pramenů. Jisté ale je, že existoval už ve čtrnáctém století, neboť v *Codex decimalis*¹⁹⁶ je v souvislosti s rokem 1384 zmiňována bradská plebánie patřící do jičínského děkanátu, jemuž ročně odváděla 4 groše desátků. Rohn¹⁹⁷ mluví ve své knize *Antiquitas Ecclesiarum*¹⁹⁸ na straně 36: „Brada, latine Barba, Kleinbrada ... olim plebania sub decanatu Gicžinensi, anno 1384 quotam decima 4 grossis solvit.“^{198b} Dalším důkazem starobylého původu tohoto kostela jsou nápisy na zvonech, podle nichž byl menší zvon zhotoven v roce 1452 a větší v roce 1567. V interiéru kostela vpravo je na stěně vyobrazení klečícího člověka, který drží v podpaží radlici a u jeho nohou je uveden letopočet 1560. Pravděpodobně je zde zachycen dobrodinec kostela, který zde byl pohřben. Nad portálem se nachází v kameni vytesaný nápis „Anno Dni 1622“ a několik dalších nepřiliš čitelných českých slov, z nichž lze vyrozumět, že tento vestibul kostela byl postaven v uvedeném roce.*)

Od roku 1697 patří tento filiální kostel k Ostružnu a každou třetí neděli a v neděli po svátku sv. Bartoloměje a o posvícení se zde konají služby Boží. Toto totiž předepisuje zakládací listina ostruženské fary, kromě toho se zde ale podle starodávného zvyku slouží mše i na druhý svátek vánoční, velikonoční a svatodušní a o Dušičkách a každý druhý rok (totiž lichý) se zde střídavě se Starým Místem v neděli po svátku Božího Těla koná nejen bohoslužba, ale i slavnostní procesí. Obce náležející k tomuto filiálnímu kostelu jsou podle zakládací listiny povinny, zajistit pro duchovního dopravu k bohoslužbě do bradského kostela a zpět, a sice podle zvyku a v následujícím pořadí:

Obec Rybníček posílá příležitost:

- a) o postní neděli, kdy se pro obce Rybníček a Brada koná velikonoční katecheze,
- b) v neděli a svátek po 10. květnu, kdy se v kapli sv. Isidora konají bohoslužby,
- c) v neděli po sv. Bartoloměji, na kterou připadá bradské posvícení,
- d) v neděli po Božím Těle, kdy se na Bradech koná bohoslužba a procesí.

Obec Prachov posílá příležitost v sudý rok vždy dvakrát a v lichý rok jednou ročně. V ostatní neděle a svátky zajišťují pro duchovního dopravu holínští hospodáři, Brada samy neposílají žádnou příležitost, protože se tam odnepaměti nechovají žádní koně.

Cesta z Ostružna na Brada je z větší části špatná a mnohdy, zvláště v zimě, téměř nesjízdná. Když se provádělo v roce 1785 šetření, na kterých místech by bylo vhodné zřídit nová centra duchovní správy, byla pro obec

*) Podotknutý nápis nacházející se ve dvou polích zrovna nad vchodem do kostela dle rozluštění pana Antonína Malocha,²⁰⁰ profesora na gymnasiu jičínském zní, a sice v prvním poli: „Anno Domini 1622“, v druhém pak poli: „Stalo se za Jana Jirošky staršího kostelníka.“

Brada navržena lokálie a podle zprávy některých pamětníků uznala ctěná komise po shlednutí polohy vesnice a cesty vedoucí do Ostružna všeobecnou nutnost zřízení samostatné duchovní správy na Bradech a vyslovili se pro tento krok. Ale při následném obědě, který byl uspořádán na faře v Ostružně, od něho bylo z dnes už neznámých příčin upuštěno a naděje daná tamním obyvatelům, že budou mít brzy na Bradech vlastního duchovního, se nenaplnila. Obce patřící k bradskému kostelu, totiž Holín, Brada, Rybníček, Prachov a Jinolice poté zažádali u vysokého gubernia o ustavení vlastní lokálie na Bradech, byli ale vysokým guberniálním nařízením z 3. května 1787 odmítnuti, s vysvětlením, že obec není příliš vzdálena od farního kostela a cesta do něho není vůbec špatná. Viz Knihu výnosů, svazek LIV, strana 97, č. 128. V inventáři tohoto kostela z roku 1807 je na straně jedna následující poznámka: „Locus hic (Brada) situs in monte inter mera saxa et silvas, totus distractus, ad quem ex parochiali Wostružnensi difficillimus est accessus et fere impracticabilis, maxime tempore hyemis et in copia nivium. Ex altera parte versus Septentrionem sunt plures vicini pagi, qui commodius ecclesiam accedere possunt, et etiam accedunt, quandocumque ibidem divina celebratur, quam illi, qui ex hac parte versus Wostružno jacent, et ad illam alias spectant. Proinde Bradae esset sacerdos summe necessarius; qui jam tunc, cum novae expositurae erigi debebant, penes comissionem Regiam fuit notatus et populo adpromissus; quare tamen ex post Bradensis ecclesia sacerdotem proprium non acceperit, huc usque non constat.“¹⁹⁹

Brada – kostel sv. Bartoloměje, 1. polovina 19. století.

V roce 1814 byl tento kostel opraven, dostal novou střešní krytinu a byl vymalován. Tím ale bohužel staré obrazy, které zdobily stěny kostela, zmizeli pod novou omítkou.

Zde následuje inventář kostela:

A. Kostelní budova

1. Kostel je velmi stará budova z kamene, pokrytá šindelem, s šesti okny, dvěma vchody, sakristií, předsíní a jedněmi malými dvířky. Zámek na bočních dveřích je porouchaný, a ty proto zůstávají téměř trvale zavřené.

Podle kostelních účtů z roku 1822 bylo na opravu kostela vynaloženo z kostelní kasy 3 414 zlatých 44 $\frac{3}{4}$ krejcarů.

2. Kolem kostela je hřbitov pro zemřelé z Brad, Rybníčka, Prachova a Holína obklopený kamennou zdí, která je opatřena dvoukřídlým portálem.

3. Zvonice je vzdálená asi padesát kroků západně od kostela, celá ze dřeva, pokrytá šindelem, má jednoduché dveře a železný kříž.

B. Oltáře

4. Vysoký oltář zasvěcený sv. apoštolu Bartoloměji je ze dřeva, dílo bylo zhotoveno v roce 1814, je štafírované, podle obyčeje má tři zasklené mešní tabulky. Oltářní kámen má následující nápis: „MDCCLV die decima mensis Junii ego Herrmannus Hanibal Episcopus Reginae- Hradecensis consecravi altare hoc portatile in honorem sancti Apostoli Bartholomaei, et reliquias sanctorum Martyrum Fortunati et Bonifacii in eo inclusi.“²⁰¹

V klenbě presbyteria jsou, zobrazeny, bohužel nepříliš dovedně, erby šlechtických rodů Berků z Dubé a Lípy, Pernštejnů, Kříneckých z Ronova, Valdštejnů, Smiřických, Wartenbergů a pánů z Kunštátu. Kdy a proč vznikly, se bohužel pisateli této kroniky nepodařilo zjistit. Vedle nich je na levé stěně presbytáře zobrazen kohout. Není známo, zda se jedná o erb vladyků z Dobré Vody, nebo jen symbol ostražitosti, který si zřizovali husité ve svých kostelích. Poblíž presbyteria se nachází náhrobní kámen, na němž je nápis, ale už velmi nečitelný, z něhož už nelze kromě slov „Panj Kateřina Mateřanska z Mateřowa“ nic vyluštit.

5. Postranní oltář ze dřeva bez oltářního kamene, s oltářním obrazem Navštívení Panny Marie a se soškou Matky Boží, ve schránce, nechalo ji zhotovit a posléze darovat kostelu několik holínských žen.

6. Na protější straně je obraz představující Proměnění Páně a na boční stěně je obraz Svaté rodiny.

V roce 1851 byl pro docílení lepší symetrie také na této straně zřízen oltář, ovšem bez oltářního kamene.

C. Kazatelna

6. Je z prken upevněných na dřevěném sloupu, černě natřená. V rozpočtu plánovaných oprav kostela na rok 1814 je uvedena i nová kazatelna. Proč nebyla zhotovena, není známo.

D. Zpovědnice

7. Je jedna, přední část z dubového dřeva, ostatní části z měkkého dřeva, zhotovená v roce 1822 za 9 zlatých 30 krejcarů konvenční měny.

E. Lavice

8. Je jich deset, z měkkého dřeva, všechny na jedné straně v lodi kostela.

V roce 1851 byly lavice opraveny, zhotoveny dvě nové a rozmístěny po obou stranách kostela. Náklady byly uhrazeny z dobročinných příspěvků.

F. Kostelní zvony

10. Jsou dva, větší má následující nápis: „Přigdet’ zagistie hodina, w kteraužto wšickni, kteříż w hrobach gsyu, uslyssj hlas Syna Bożjho. I pugdau, kteříż dobré wiecey czynili, na wzkrjssenj ziwota, ale ti, kteříż złé wiecey czynili, na wzkrjssenj saudu. Briccius Pragenis auxilio divina fecit me.²⁰² Słył gest a udełan gest zwon tento Obcy a Osadie prżynaleziegjcy kostelu swatého Bartolomiege pod Brady nakladem te wśj Obce. Leta Panie 1567.“

11. Menší má krátký nápis: „Anno MCCCCLII comparata.“

Vedle dvou zvonů na věžích tu byl ještě jeden malý zvon, sanktusový zvon, který dnes visí na zdi loretské kaple, kam byl umístěn poté, co byl tamní zvon zničen svévolí neznámého mladíka a odvezen na jičínoveský vrchnostenský úřad.

G. Oltářní zvonky

12. U sakristie jeden zvonek se šňůrou.

13. Dva malé oltářní zvonky.

H. Kostelní náčiní z kovu

Kdysi se v tomto kostele nacházelo stříbrné ciborium o váze 30 lotů, které se posléze až do roku 1811 používalo v ostruženském farním kostele, kde žádné nebylo. V uvedeném roce ale muselo být s dalším stříbrem odevzdáno c. k. eráru.

14. Kadidelnice s loďkou, z mědi, velmi opotřebovaná, loďka bez podstavce.
15. Pár cínových mešních konví včetně tácu.
16. Cínové oltářní svícny, šest větších s nápisem: „S Bartholomaeus 1685.“
17. Cínové oltářní svícny, šest malých.
18. Cínové oltářní svícny, dva velmi malé.
19. Cínový džbán na květiny.
20. Malá cínová lampa na šňůře.
21. Dva železné lichtpucy.
22. Měděná nádoba na svěcenou vodu s dřevěnou kropenkou a žíněnou metličkou.

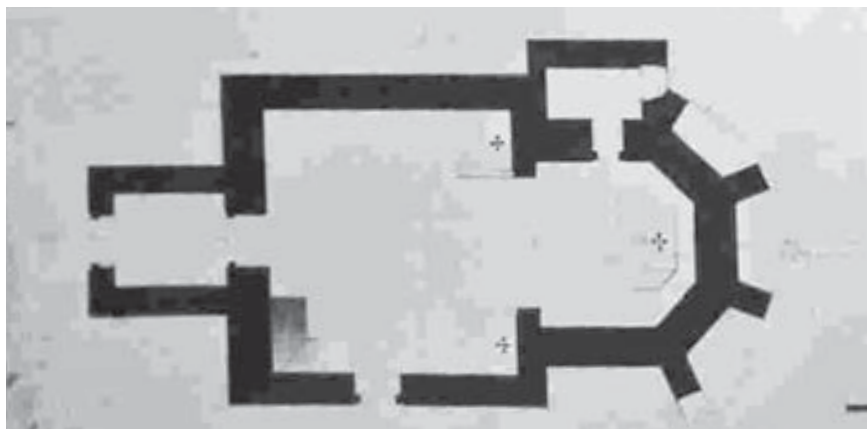
J. Kostelní náčiní ze dřeva

23. Krucifix v kostele.
24. Kříž k pohřbům.
25. Skříň pro kostelní náčiní za oltářem.
26. Schránka se dvěma zásuvkami z měkkého dřeva v sakristii.
27. Truhla z měkkého dřeva, hnědě natřená, se zámkem.
28. Židle s opěradlem, bez polstrování.
29. Nádoba na vodu z měkkého dřeva, velmi zpuchřelá a nepoužitelná.
30. Dvoje máry, jednavětší a jedny menší.

K. Kněžská liturgická roucha, korouhve, obrazy a knihy

31. Mešní roucho z červeného sametu se žlutými polovičními prýmkami, včetně příslušenství, zhotovené v roce 1833 z kostelní kasy za 82 zlatých 15 krejcarů rakouského čísla.
32. Červené mešní roucho se zeleným středním dílem, včetně příslušenství.
33. Bílé mešní roucho se zeleným středním dílem se žlutými polovičními portami, včetně příslušenství.
34. Zelené mešní roucho s úzkými bílými portami, včetně příslušenství.
35. Modré mešní roucho s bílými polovičními portami, včetně příslušenství.
36. Černé mešní roucho s bílými portami, včetně příslušenství.
37. Velmi opotřebované mešní roucho.
38. Dvě cingula.
39. Dvě humeralia.

40. Dvě alby.
41. Dvě rochetty.
42. Dva oltářní příkrývky s krajkou.
43. Oltářní příkrývka bez krajky.
44. Oltářní příkrývka na boční oltář.
45. Dva oltářní ubrusy z potištěného plátna.
46. Čtyři oltářní ručníky.
47. Dvě korporálie.
48. Pět purifikatorií.
49. Pár červených polštářů na oltář.
50. Pár černých polštářů na oltář.
51. Baret.
52. Pár červených sukniček pro ministranty z obyčejné látky, velmi opotřebované.
53. Pár košil pro ministranty.
54. Kousek modrého plátna před vysoký oltář pro postní období.
55. Pár kostelních korouhví, velmi poškozených a nepoužitelných.
56. Černá příkrývka na máry, zhotovená obcemi patřícími k bradskému filiálnímu kostelu.
57. *Missale romanum*, nově svázaný v roce 1837.
58. *Missale pro missis defunctorum*.²⁰³
59. *Rituale romanum*.²⁰⁴
60. Malý rituál neboli agenda.
61. České evangelium.
62. Kancionál na kůru.
63. Pozitiv na kůru, přenechaný sem v roce 1797 ostruženským kostelem za 200 zlatých.

Brada – půdorys kostela sv. Bartoloměje, 1. polovina 19. století.

L. Kostelní příjmy

	příjem dohromady (rakouské číslo)			
	zl.	kr.	zl.	kr.
Na úrocích z dvanácti železných krav ²⁰⁵ à 28 krejcarů	5	36		
Na stálých úrocích od Augusty z Holína		10		
Na stálých úrocích od obce Holínské		12		
Na stálých úrocích od obyvatelů Prachova	1	18 ½	7	16 ½ ^{a)}
Interesy z vlastního kapitálu:				
Z 3 600 zlatých u vysokých stavů na 2 procenta	72			^{a)}
Ze 449 zlatých 38 ¼ krejcarů u soukromých osob na 5 procent	22	28 ¾		^{b)}
Na příspěvku ze stavovského kapitálu	2	2 ½	95	31 ¼
Kostelní pozemky:				
Podle daňového vyměření vlastní tento kostel:				
a) Na polnostech	Jitro	Sáh		
Pod topografickým číslem 283 až 297, Žabinek	8	518		
Pod topografickým číslem 332 až 351, Horka	13	612		
Pod topografickým číslem 770 až 772, U Gbelnice	1	52 ½		
dohromady	22	1182 ½		
b) Na loukách				
Pod topografickým číslem 752, Nad Žabinkem		561		
Pod topografickým číslem 771 až 776, U Rybníka	2	189 ½		
dohromady	2	750 ½		
c) Na zahradách ^{c)}				
Pod topografickým číslem 427	1	694		
Tyto pozemky jsou podle licitačního protokolu z 14. června 1833 s vysokým guberniálním povolením pronajaty na šest let, od 1. září 1833 až do konce srpna 1839, a to za 184 zlatých 27 krejcarů konvenční měny ročně, nebo v rakouském čísle za			461	7 ¼ ^{d)}
Funerální příjmy představuje každoročně kolem			16	
Suma ročních příjmů			579	55

M. Kostelní výdaje

	výdej dohromady (rakouské číslo)			
	zl.	kr.	zl.	kr.
Na fundační mše a pobožnosti: ^{c)}				
faráři	16	20		
učiteli	3	35		
ministrantům	1	6	21	1
na kostelní potřeby obvykle			21	
Na slušné: ^{c)}				
faráři	86	24		
faráři na kaplana	31	7		

účetnímu	10	53
kostelnímu služebníkoví	4	
zvoníkům	3	
tesaři	2	137 24
na příspěvek k platu učitele		50
Na různé výdaje:		
na razítka k interesovým účtům a příspěvek na plat pro posla		50
panu vikáři za revidování kostelních účtů	2	
témuž za vizitaci holínské školy	7	30
příspěvek na pojištění proti ohni podle pojištěné hodnoty kostela	15	<u>25 20</u>
Suma ročních výdajů		254 45

a) Úrok z železných krav²⁰⁶ a stálý úrok se původně vyplácel v konvenční měně a budoucně se opět bude, až se nebudou užívat šajny, zase bradit v této měně. Kapitál u vysokých starů vynášely původně 144 zlatých ročního úroku v konvenční měně a budou po proběhlém slosování obligací vynášet opět někdejší interesy. Na tento způsob budou roční příjmy vynášet přes 350 zlatých.

Od roku 1849, kdy proběhlo slosování příslušných stavovských obligací, vynáší roční úrok opět 144 zlatých konvenční měny neboli 360 zlatých rakouského čísla.

b) Před redukcí kurzu na základě vydaného nejvyššího finančního patentu obnášel tento kapitál 1657 zlatých 23 3/4 krejcarů.

c) Zabrada byla v roce 1837 znovu osázena stromky.

d) Výše uvedené výdaje na fundační mše a pobožnosti, na služné farářů a na příspěvek pro kaplana se původně platily v konvenční měně a budoucně se opět budou vyplácet v této minci, a tak budou potom obvyklé roční výdaje kostela obnášet kolem 200 zlatých konvenční měny a budou dostatečně kryty ročními příjmy.

e) Od roku 1840 obnáší roční úrok z polí 239 zlatých 26 krejcarů konvenční měny nebo 597 zlatých 35 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1846 obnáší roční úrok z polí 295 zlatých 52 krejcarů konvenční měny nebo 739 zlatých 40 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1852 obnáší roční úrok z polí 438 zlatých 50 1/4 krejcarů konvenční měny nebo 1097 zlatých 5 1/2 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1858 obnášela činže z pronajatých zádušních pozemků 1408 zlatých 36 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1863 obnášela činže z pronajatých zádušních pozemků 591 zlatých 38 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1869 obnášela činže z pronajatých zádušních pozemků 529 zlatých 37 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1875 obnášela činže z pronajatých zádušních pozemků 813 zlatých 80 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1881 obnášela činže z pronajatých zádušních pozemků 799 zlatých 90 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1887 obnáší činže z pronajatých zádušních pozemků kostela bradského ročně 727 zlatých 70 krejcarů.

Kronikářské zápisy týkající se kostela na Bradech

Dne 27. srpna 1882, tj. neděli třináctou po sv. Duchu slavil o pouti sv. Bartoloměje v chrámu Páně na Bradech novosvěcený kněz diecése litoměřické P. Arnošt Rameš z Podůlše u přítomnosti svého strýce, Vincence Rameše, faráře z Libuně, a bratra svého, Josefa Rameše, též novosvěceného kněze diecése Budějovické a pana pátera P. Josefa Churáčka,²⁰⁷ kaplana ostruženského, svou primici čili první mši svatou, zpívanou, kazatelem byl P. Josef Rameš, bratr novosvěceného kněze.

Oprava kostela uvnitř

Roku 1874 byla po usilovném sem tam dopisování a žádání konečně nákladem záduší bradského provedena žádoucí oprava hlavního i obou pobočných oltářů toho kostela. Akordním pronajímatelem se stal pan Josef Stoklasa,²⁰⁸ pozlacovač z Jičína, nový obraz pro hlavní oltář maloval pan Emanuel Rom,²⁰⁹ profesor malířské akademie²¹⁰ v Praze.

Celá oprava stála: pozlacovačská a jiná opravní práce	652 zl. 92 kr.
nový oltářní obraz sv. Bartoloměje	325 zl.
vybílání kostela	16 zl.
vyčištění a umytí uvnitř	10 zl.
celkem	1003 zl. 92 kr.

S povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 10. září 1874, č. 5332, byl nový obraz oltářní na neděli osmnáctou po sv. Duchu, 27. září 1874, od Josefa Meerganse,²¹¹ faráře ostruženského zasvěcen. Viz farní archiv Reg. III. Fasc. VIII.

Hromosvod

Dle výnosu c. k. místodržitelství v Praze dal hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi zříditi dne 10. března 1883 skrze pana Josefa Vejtrubu majitele elektrotechnického a optického závodu v Praze, velká Karlova ulice, číslo domu 24, hromosvod na filiálním chrámu Páně na Bradech, který stál 75 zlatých 6 ½ krejcaru, a tato částka byla roku 1884 ze zádušní pokladny kostela na Bradech vyplacena.

Nová alba, rocheta a misál

V roce 1881 pořídila se pro chrám Páně nová alba, rocheta pro kněze a nový *Missale romanum* se zlatým ořezkem, dohromady 33 zlatých 40 krejcarů ze zádušní pokladny.

Nová skříň pro roucha

V roce 1884 byl nový kamenný práh u vrat hřbitovních na Bradech za 6 zlatých 35 krejcarů a nová skříň pro roucha kostelní za 10 zlatých 50 krejcarů pořízena.

V roce 1886 byla plechová věž při kostele od pana Ulmana, klempíře jičínského, dvakrát fermeží za 34 zlatých natřena s povolením patronátního úřadu v Jičínovsi.

Nové dveře

Dle nařízení c. k. okresního hejtmanství ze dne 23. dubna 1887, č. 7330, mají se dveře při všech kostelích a kaplích tak zřídit, aby se na venek a ne do vnitř otvírali, pro uvarování většího neštěstí v pádu ohně. Tuto práci se svolením úřadu, totiž otvírání prvních dveří na venek a opravu vnitřních dveří s kátre, jakože opravu třech velkých a třech malých oken s fermežovým nátěrem převzal a zhotovil Václav Vich, mistr truhlářský z Dílců za 60 zlatých 98 krejcarů, kterážto částka ze zádušní pokladny kostela bradského vyplacena byla.

Příležitost k službám Božím od obcí

Co se týká příležitostí pro kněze k službám Božím na Brada, k čemuž přífařené obce Holín, Rybníček a Prachov dle zřizovacího farního instrumentu, dato 2. května 1776, zavázány jsou, již od roku 1855 povinované obce buď nepravdělně posílají, anebo dokonce neposílají, čímž služby Boží ve filiálním kostele na Bradech velice trpí. Beneficiáti ostružensští vedli si již mnohokrát za tou příčinou stížnost u c. k. okresního hejtmanství a žádali, aby dotyčné obce k této povinnosti donuceny byly.

C. k. politický úřad v Jičíně nařídil kolikrátě těm obcím, a sice 27 července 1855, č. 6402, dne 29. ledna 1857, č. 11760, dne 26. dubna 1857, č. 1610, a dne 9. února 1859, č. 919, pod vyhrožováním exekuce, aby svou povinnost konaly. To působilo vždy jen na krátký čas, takže předchůdce pan farář Josef Meergans a nástupce jeho P. Josef Stifter²¹² nuceni byli z toho ohledu na ty nadzmnížené obce u toho politického úřadu si stěžovat.

Na tyto stížnosti došlo od c. k. politického úřadu na povinované obce toto rozhodnutí, které v opisu takto zní:

„Obecnímu představenstvu v 1. Holíně
2. Prachově
na 3. Bradech!

Dle zřizovací listiny fary v Ostružně ze dne 2. května 1776 mají osadníci tamější z Holína, z Prachova a Rybníčka povinnost, zasílat pro duchovního

v Ostružně příležitost ku službám Božím ve filiálním chrámu Páně na Bradech, a sice obec Holín:

ad 1 Každou třetí neděli, jakož i o hlavních svátcích v pondělí, což činí ročně 13 až 14 příležitostí,

ad 2 obec Prachov, a sice za rovného letopočtu²¹³ dvakrát do roka, totiž na Dušičky a v neděli po Dušičkách, v nerovném letopočtu jednou, totiž o Dušičkách,

ad 3 obec Brada v rovném letopočtu třikrát do roka, totiž na jednu neděli v postě, o pouti sv. Isidora na Vinici a o pouti sv. Bartoloměje na Bradech, v nerovném letopočtu pak mimo tyto dny ještě čtvrtou příležitost v neděli v oslavě Božího Těla.

Tuto povinnost doznali páni zástupcové obcí tamějších při protokolárním výslechu ze dne ad 1 obec Holín 30. listopadu 1888, ad 2 a 3 Prachov a Brada 18. ledna 1889.

Důstojný farní úřad v Ostružně stěžoval sobě u tohoto úřadu, že nebývá pravidelně zasílána příležitost pro duchovního správce do kostela na Bradech, takže obec Holín v roce 1888 opomenula dostavit příležitost tu na neděli osmou a devatenáctou po sv. Duchu a obec Prachov o Dušičkách.

Vymlouvají se mnozí osadníci, že nejsou již živnosti selského objemu, jaké bývaly před lety. Nyní že jsou rozkouskované a že by nespravedlností bylo na těchže malých živnostech požadovat tolikrát jako dříve, kdežto mnohdy větší rolník zůstává ušetřen. Uváděje na paměť tuto povinnost osadníkům farních obcí přináležících uznávám, že povinnosti této nikterak zprostit se nemohou.

Avšak smluviv se s důstojnou biskupskou konzistoří královéhradeckou a hledě ku svolení pánů zástupců tamních obcí Holín, Prachov a Brada ze dne Holín 30. ledna 1888, Brada 18. ledna 1889, rozhodují, že tamní obec spolu s druhými Ostružnu přiřazenými obcemi ad 1 Prachovem a Rybníčkem, ad 2 Holínem a Rybníčkem, ad 3 Holínem a Prachovem povinni jsou pronajmout dodávání příležitostí osobě nejméně požadující, a sice nejlépe v obci Ostružně bytující, kteráž by pak duchovního k službám Božím na Brada vůbec dovážela. Náklad pak příležitostí těchto rozvržen by byl přírážkou ku dani přímé na všechny v obci bydlící katolické poplatníky dle jedině spravedlivého měřítka.

Pokud však tohoto ustanovení provedeno nebude, nařizuje se ve smyslu článku Sbírký zákona ze dne 7. května 1874, č. 50 říšského zákoníku, aby tamní osadníci příležitosti, jak posud jich zavedeným zvykem, včas duchovní správě dodávali, jinak by se za nedodané příležitosti na tom kterém exekuci byly vymáhány.

Z tohoto nálezu lze se do čtrnácti dnů odvolat prostřednictvím podepsaného úřadu k vysokému c. k. místodržitelství.

C. k. okresní hejtmanství v Jičíně dne 25. ledna 1889

Okresní místodržitelský rada

Freyburg manu propria.²¹⁴

Když ale povinované obce z tohoto nálezu c. k. okresního hejtmanství dato 25. ledna 1889 k vyššímu c. k. úřadu se neodvolaly, ani příležitosti k službám Božím na Brada neposílaly, oznámil to farní úřad ostruženský c. k. okresnímu úřadu, který dotýčným liknavým obcím vydal následující nařízení:

„Představenstvu obce Holín

Prachov

Brada!

Č. 9967

Nálezem ze dne 25. ledna 1889, č. 1844, uznáno bylo, že mají obce Holín, Prachov, Brada pronajmout dražbou dodávání příležitostí pro duchovní správu ostruženskou ku bohoslužbám v kostele na Bradech, každá obec dle povinnosti na ni vypadající, a sice nejméně podávajícímu v Ostružně bytujícímu držiteli koní, a že mají náklad těchto povozů v každé obci nést katoličtí poplatníci dle předpisu daně přímé.

Toto rozhodnutí vzrostlo neodvoláním se v moc právní.

Na základě toho vyzývám pana starostu, aby ve srozumění s pány starosty druhých dvou obcí (a s důstojným farním úřadem v Ostružně) toto zadání příležitostí dražbou nejdéle do čtrnácti dnů provedl a sem oznámil, jinak tato právoplatně uložená povinnost cestou dražby na účet obcí odtud zadána bude.

Obec každá nechť na ni vypadající částky za příležitosti své z obecní pokladny vždy důstojně duchovní správě odvede a přírážkami k dani katolických poplatníků si vybere.

V Jičíně dne 15. dubna 1889

C. k. místodržitelská rada

Freyburg manu propria.⁴²¹⁵

Když ani toto úřední vyzvání nic neúčinkovalo, ano občané holínští se vyjádřili, že jsou frei, požádal farní úřad ostruženský slavné c. k. okresní hejtmanství v Jičíně, aby dodávání příležitostí k službám Božím na Brada úředně veřejnou dražbou provedeno bylo, načež dalo c. k. okresní hejtmanství následující odpověď:

Opis

„Důstojnému farnímu úřadu v Ostružně

č. 15261 pol.

Jelikož obce Prachov a Holín příležitost pro kněze fary ostruženské k vykonávání služeb Božích ve filiálním chrámu na Bradech nepravdělně posílají, aneb vůbec neposílají, ať k tomu zdejšími výměry ze dne 15. dubna 1889, č. 23026, vyzvány byly, zplnomocňuje se farní úřad ostruženský, aby dodávání příležitostí zmíněných na účet obcí Holína a Prachova a osady Rybníčka veřejnou dražbou pronajal, rozumí se v tom objemu, jak zde

úředním nálezem ze dne 25. ledna 1889, č. 1844, jest právoplatně stanoveno.

Z c. k. okresního hejtmanství v Jičíně dne 18. června 1891

C. k. místodržitelství rada

Manšchiner manu propria.²¹⁶

Pan František Řádek,²¹⁷ řídící učitel v Holíně, žádal slavný patronátní úřad v Jičíně, aby mu za hraní varhan při službách Božích ve filiálním chrámu Páně na Bradech každoročně nějaká stálá odměna udělena byla, an posud za dvacet cest na Brada k službám Božím ročně pouze 1 zlatý 50 ½ krejcaru dostával. Slavný patronátní úřad předložil tu žádost k vyšším úřadům, načež došlo od vysokého c. k. místodržitelství následující rozhodnutí:

„Statthaltereí

N° 47179, Copia

K. k. Bezirkshauptmann in Jičín!

Im Einvernehmen mit dem bischöflichen Konsistorium in Königgratz wird die Erhöhung der jährlichen aus dem Vermögen der Filialkirche zu Brada zuleistenden Remuneration für den Holiner Oberlehrer Franz Řádek als Chorregenten bei der Filialkirche in Brada 1 f 50 ½ kr auf jährlichen 30 f vom 1. Jänner 1890 angefangen genehmigt. Hiervon werden k. k. Bezirkshauptmannschaft in Jičín zur weiteren Veranlassung in die Kenntniß gesetzt.

Prag 19. 3. 90.²¹⁸

Vrch Brada s památníkem bitvy u Jičína (1866), 20. léta 20. století.

Dle rozhodnutí a plnomocenství c. k. okresního hejtmanství v Jičíně dato 18. června 1891, č. 15261 pol., jsou příležitosti k službám Božím na Brada veřejně jednomu rolníku v Ostružně za 1 zlatý 80 krejcarů pronajaty a ke konci roku 1891 byly přifařené k filiálnímu kostelu přínaležející obce vyzvány, aby povinnou částku za příležitosti k službám Božím na Brada z obecních přírážek zapravily, a sice Holín za šest příležitostí à 1 zlatý 50 krejcarů, což činí 9 zlatých a za šest příležitostí à 1 zlatý 80 krejcarů, což činí 10 zlatých 80 krejcarů, dohromady 19 zlatých 80 krejcarů, obec Prachov za jednu příležitost 1 zlatý 80 krejcarů a obec Rybníček též za 1 příležitost 1 zlatý 80 krejcarů, kteréžto částky peněz skutečně povinné obce na farní úřad odeslaly.

Než obecní zastupitelstvo osady Holínské k farnímu chrámu v Ostružně přifařené podalo dne 15. února 1892 na nejdůstojnější biskupskou konsistoř poníženou žádost, aby se povozy pro duchovního za příčinou konání služeb Božích ve filiálním kostele na Bradech potřebné, popřípadu náklad na ně, pokud se týče řečené osady, z dostatečného zádušního jmění tohoto kostela zapravoval. V této žádosti udávají občané holínští, že obec Holín blíže erární silnice k městu Jičínu vedoucí, toliko na čtvrt hodiny vzdálena, a že osadníci vůbec do Jičína na služby Boží chodějí, an cesta z Holína do filiálního kostela na Bradech, zvláště v čas jarní a zimní, nepříkladná, pahorčitá a více jak půl hodiny vzdálená, a že to mezi občany, co se tam za posledních let zakoupili, nevůli a spor působí, an tyto příležitosti za nové břemeno považují, a že v tomto dlouhém sporu roztržky a nedůvěra mezi obcí a farním úřadem povstávají.

Tuto žádost občanů holínských poslala vysoce důstojná konsistoř v březnu 1890 pod č. 1840 na farní úřad v Ostružně k vyjádření.

Načež farní úřad odpověděl, že spor o dodávání příležitostí k službám Božím se táhne již od roku 1855, takže již dva páni předchůdcové P. Jan Makeš²¹⁹ a P. Josef Meergans²²⁰ vedli si častěji stížnost na základě zřizovacího farního instrumentu v Ostružně dato 2. května 1776 a dle pamětní knihy fary ostruženské u c. k. politického úřadu, a že již kolikrát obcím Holínu, Prachovu a Rybníčku pod vyhrožováním exekucí nařízeno bylo povinně příležitost pro kněze k službám Božím na Brada dodávat.

Takové úřední vymáhání jest věru pro duchovního pastýře nepřijemné a nedůstojné, tím trpí důvěra mezi občanstvem a duchovním pastýřem a blahodárné působení na osadníky se ztěžuje. Tedy v účtě podepsaný farář k žádosti zastupitelstva obecního v Holíně se přidává a přimlouvá se, aby prosba jejich příznivě vyřízena a poplatek za příležitosti k službám Božím na Brada ze záduší bohaté pokladny filiálního chrámu na Bradech od vyšších církevních i politických úřadů milostivě povolen byl, a spolu žádá vážně, aby i obec Prachov a Rybníček od povinnosti příležitosti k službám Božím na Brada dodávat osvobozeny byly, poněvadž od farní osady Ostružna vzdálenější jsou než Holín.

Na toto vyjádření odeslal slavný hraběcí schlikovský patronát ve srozmění s nejdůstojnější biskupskou konsistoří v Hradci Králové dato v Jičínovsi 22. března 1892, č. 101, následující rozhodnutí:

„Slavnému hraběcímu patronátnímu úřadu v Kopidlně!

Obecní zastupitelstvo osady Holína k farnímu chrámu v Ostružně přifařené podalo sem dne 15. února 1892, č. 34, žádost, by se povozy pro duchovního za příčinou konání služeb Božích ve filiálním kostele na Bradech potřebné, popřípadě náklad na ně, pokud se týče řečené osady, z dostatečného zádušního jmění tohoto kostela zapravoval.

Ačkoliv jsou dle zřizovací listiny fary ostruženské z roku 1776 filialisté její povinni příležitosti pro duchovní správu ostruženskou dodávat, kdykoliv se služby Boží ve filiálním kostele na Bradech konají, jak bylo i c. k. okresní hejtmánství v Jičíně dne 15. dubna 1889, č. 9967, a dne 18. června 1891, č. 15261, rozhodnuto, kteréžto rozhodnutí vešlo již dávno v moc práva, uznáváme po vyslyšení farního úřadu v Ostružně a předpokládající souhlas slavného patronátního úřadu, přece za vhodné žádosti obce Holína prozatím, aniž by se tím její shora uvedená povinnost v tom nejmenším měnila, neb rušila, s tím doložením vyhovět, by se povozy pro duchovní správu v Ostružně do filiálního kostela na Bradech z pokladny tohoto kostela výmínečně a tak dlouho platily, dokud bude nadbytečným a výdajným jměním vládnout.

Pod těmito podmínkami svolujeme, aby se za zmíněné povozy na obec Rybníček a Prachov vypadající částka, jež činí dle udání farního úřadu ostruženského i s povinnou částkou obce Holínské ročně 34 zlatých 30 krejcarů, výmínečně a bez všech důsledků ze zádušní pokladny opětne jmenovaného filiálního kostela na Bradech zapravovala, poněvadž jsou i tyto obce poměrně nezámožné, a od svého farního chrámu velice vzdálené.

O tom ráčíž slavný patronátní úřad duchovní správu v Ostružně vyrozumět a čeho dále třeba laskavě zařídit.

Biskupské konsistorium v Hradci Králové, dne 10. března 1892.

Eduard Prašinger²²¹ manu propria²²²

J. A. Šrůtek²²³ manu propria

předseda

rada

Praes. Jičínoves 22. března 1892

Č. 101.

Tento opis vynesení nejdůstojnější biskupskou konsistoří v Hradci Králové se důstojnému farnímu úřadu v Ostružně v laskavou známost s tím doložením uvádí, by sobě neobtěžoval toto rozhodnutí týkajícím obcím sdělit a přitom laskavě podotknout, že ty samé každoročně v měsíci prosinci povinni budou zadat žádost k nížeapsanému patronátnímu úřadu o slevení nadřečené povinnosti pro příští rok, neb nesmí být právo fary ostruženské dle zřizovací listiny provždy zrušené, nýbrž jmenované obce budou jen tak dlouho povinnosti této zproštěné, pokud nadbytečné jmění kostela bradského tomu dovoluje.

V pádu, že by jmění to muselo se na jiné výdaje, ku příkladu stavby atd., obrátit, nastane povinnost dřívější opětně pro oné obce.

Co se týče povozů těchto pro běžící rok, jakož i pak pro jiná léta, jest níže psaný patronátní úřad náhledu toho, aby se ty samé v cestě dražební pronajímaly, a sice i důvodem toho, by se jmění kostela bradského způsobem tímto co nejvíce šetřilo.

K tomu cíli by se ustanovil den po předchozím uveřejnění této dražby a nejméně požadujícímu za jednu příležitost na Brada a zpět se pak na jeden rok dodání těchto povozů protokolárně přenechá.

Žádáme tamní důstojný farní úřad o laskavé sdělení svého náhledu v této záležitosti.

V Jičínovsi dne 22. března 1892

Podivín manu propria.^{“224}

Zvýšený plat kostelníkům, vždy na tři léta

Dne 31. srpna 1892 žádal farní úřad v Ostružně slavný hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi ve vsi úctě, aby služebníkům kostelním při chrámu Páně na Bradech roční plat nynějším poměrům přiměřeně ze zádušního jmění kostela bradského zvýšen byl.

Na to oznámil slavný patronátní úřad v Jičínovsi farnímu úřadu v Ostružně de dato 2. června 1893, č. 93, že dle výnosu veleslavného c. k. místodržitelství v Praze dato 14. května 1893, č. 119363, ve srozumění s vysoce důstojnou biskupskou konsistoří v Hradci Králové na dobu tří let, a sice od 1. ledna 1892 až do 31. prosince 1894, má se služebníkům kostela na Bradech ze zádušního jmění kostela bradského každoročně vyplátit, a sice:

kostelnímu služebníkovi	5 zl.
zvoníkům	3 zl.
kalkantovi	2 zl.
za čištění kostelního prádla	3 zl.
dohromady	13 zl. rakouského čísla

Tento zvýšený plat služebníků kostelních na Bradech má však koncem roku 1894 přestat a po uplynutí této doby má se poznovu žádost o zvýšení platu na slavný patronátní úřad v Jičínovsi podat.

„K. k. Statthalterei
in Böhmen

Copia copiae, N. 101437

Herr k. k. Statthaltereirath und Bezirkshauptmann

Der mit dem d. a. Schreiben vom 16. Juli 1892 Z. 23108 im Wege des bischöflichen Constistorium in Königgratz vorgelegte Kosten überschlag über Herstellungen an der Filialkirche in Brada wurde geprüft und hinsichtlich der

Professionisten und Materialien mit 1831 f 22 kr bezüglich der Handlanger arbeiten und Zufuhren mit 534 f 98 kr, zusammen mit 2375 f 26 kr. adjustirt.

Bei der nachgewiesenen Nothwendigkeit wird im Einvernehmen mit dem genannten Constistorium die Vornahme dieser Herstellung bewilliget und gestattet, daß der Gesamtkostenbetrag aus dem Vermögen der genannten Filialkirche bestritten werde.

Um die Flüßigmachung des Verdienstbetrage ist nach anstandloser Collaudirung unter Anschluß des Collaudierungsprotokolls und der weiteren Bezirksakten hier anzusuchen
Prag am 22. September 1892.“

„Abschrift St. Z. 161066

Herr k. k. Statthaltereirath und Bezirkshaupmann in Jičín!

Nachdem laut des mit dem Berichte vom 9. Dezember 1893 N. 37629 vorgelegten Collaudierungsprotokolles von 1. Dezember 1893 die mit dem Statthaltereirath Erlaße vom 23. Dezember 1892, Z. 10143, genehmigten Bauherstellungen an der Filialkirche in Brada als [der...] ^{224b} antragsmäßig und solid bewirkt, ämtlich anstandlos übernommen wurden, so werden der Herr k. k. Statthaltereirath und Bezirkshaupmann in Jičín ermächtigt, die im bezogenen Protokoll ausgewiesene und hirseits mit 2375 f befunkene Verdienstsumme des Unternehmers Franz Kysela, Maurer und Zimmermeisters in Slikoves, zu dessen Händen aus dem zureichenden Vermögen der Filialkirche zu Brada flüßig zu machen.

Prag am 31. Mai 1894.“²²⁵

Povozy pro duchovního k službám Božím povoleny ze záduše

Na žádost zastupitelstva obcí Holín, Brada, Rybníček, Prachov povoluje slavný patronátní úřad v Jičínovsi ve smyslu rozhodnutí nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové de dato 10. března 1892, č. 2153, aby jmenované zastupitelstvo závazku dodání příležitosti pro duchovního z Ostružna k službám Božím do filiálního kostela bradského pro rok 1895 zproštěno bylo.

Patronátní úřad v Jičínovsi dne 14. prosince 1894, č. 240 patr. 1894.

Zvýšený plat kostelních služebníků

Dle výnosu vysokého c. k. místodržitelství v Praze dato 1. června 1895, č. 75500, ve srozumění nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové: jest zvýšený plat služebníků kostelních chrámu Páně na Bradech ze záduše téhož kostela opět na tři léta, tj. od 1. června 1895 až do 31. prosince 1897, povolen.

C. k. okresní hejtmanství v Jičíně 13. června 1895, č. 25037.

Slavný patronátní úřad v Jičínovsi 6. července 1895, č. 123 patron.

Znaky v presbyteriu opraveny a loď vybarvena

Roku 1893 byly v presbyteriu šlechtické znaky nad hlavním oltářem, jakož i dva obrazy sv. Petra a Pavla na stěně u oltáře obnoveny, též i loď chrámová i s obrazem dobrodince zdejšího chrámu Páně obarveny od malíře Karase z Jičína. Nákres obrazu na stěně v lodi chrámové má naznačit dobrodince, jenž, jak se vypravuje, svou polnost u Kbelnice ku prospěchu filiálního chrámu Páně na Bradech odkázal.

Nové postranní oltáře pořízeny, nové varhany

V roce 1894 byly dva nové postranní oltáře v gotickém slohu s obrazy proměnění Krista Pána a navštívení Blahoslavené Panny Marie od P. Josefa Stoklasy,²²⁶ řezbáře a štafíře z Jičína, znovu zhotoveny a též nové varhany od P. Josefa Koblře,²²⁷ stavitele varhan z Lomnice, postaveny. V roce 1895 zhotovil pan Josef Stoklasa pro tentýž chrám Páně novou gotickou kazatelnu a nové zábradlí před hlavním oltářem a nová šamotová²²⁸ dlažba zřízena od pana stavitele Kysela ze Šlikovsi.

Nová kazatelna, nová šamotová dlažba

V roce 1895 zhotovil pan Josef Stoklasa pro tentýž chrám Páně novou gotickou kazatelnu a nové zábradlí před hlavním oltářem. Nová šamotová dlažba zřízena od pana stavitele Kysely ze Šlikovsi.

To vše pořídilo se s povolením vyšších úřadů z přebytku zádušního jmění filiálního kostela na Bradech.

Nový oltářní kámen do postranního oltáře

Pro nový postranní oltář Proměnění Krista Pána byl nový oltářní kámen u nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové objednán, který od Jeho biskupské Milosti, nejdůstojnějšího velepastýře našeho Eduarda Jana Nepomuckého,²²⁹ dne 31. května 1845 konsekrován,²³⁰ duchovní správě v Ostružně zaslán a dne 24. srpna 1895 do nového oltáře Proměnění Krista Pána s ostatky *sanctorum Martyrum Firmi et Theodorae*²³¹ zasazen a autentika v rámečku za sklem na vhodném místě u dotyčného oltáře umístěna jest. Cena oltářního kamene s bednou a transportem obnáší 3 zlaté 80 krejcarů.

S povolením nejdůstojnějšího biskupského ordinariátu dato 8. srpna 1895, č. 6393, požehnal církevní ostruženský beneficiát ve filiálním chrámu Páně na Bradech dva nové postranní gotické oltáře s obrazy Proměnění Krista Pána a Navštívení Blahoslavené Panny Marie, nové varhany, novou kazatelnu, presbyterium a loď chrámovou dne 25. srpna 1895, tj. neděli

dvanáctou po sv. Duchu o pouti sv. Bartholoměje a výroční památce posvěcení téhož chrámu. Načež bylo kázání, zpívána mše svatá *Te Deum laudamus*²³² a odpolední požehnání.

Kůr znovu opraven, nové zábradlí na kůru

Když roku 1897 zřizovány byly nové varhany, vidělo se třeba rozšířit kůr. Ale toto rozšíření provedeno zase nevhodně, že kůr zasahoval téměř až do polovice lodi chrámové a varhaník od hracího stolu na kněze u oltáře ani neviděl. Nezbyvalo jiného, než kůr znovu upravit čili zkrátit. To stalo se roku 1897, přičemž zřízeno nové dubové zábradlí na kůru, jež provedl pan Stoklasa,²³³ štafir z Jičína.

Místo starého kříže na zdi proti kazatelně pořízen nový kříž, pěkně štafírovaný.

Stará kazatelna a zábradlí převezeny do Starého Místa

Když 1895 zřízena byla nová kazatelna, postavena byla bývalá kazatelna, zcela ještě zchovalá, v kostele pod kůrem, z roku 1898 byla nově opravená a s bývalým zábradlím u hlavního oltáře, rovněž zcela zchovalým, převezena do kostela ve Starém Místě, kde byla kazatelna neúhledná a u oltáře žádného zábradlí nebylo. Toho roku natřena byla věž kostelní červenou barvou.

Nový kalich

Roku 1899 byl pro bradský kostel pořízen nový kalich se stříbrnou kupou a paténou za 65 zlatých. Dosavadní kalich celý ze sprostého kovu potřeboval přezlacení, ale nejdůstojnější biskupský ordinariát dle dopisu biskupské konsistoře od 3. srpna 1899, č. 7067, neráčil staré pouze kovové kalichy novému pozlacení a konsekraci připustit, musel tedy zcela nový pořízen být.

1902

Poněvadž se shledalo, že tašky na kostele téměř každoročně větrem trpí, byla roku 1902 celá střecha snesena, hustěji zlatována a zčásti novými taškami pokryta, dále pořízena nová záklopa na strop z prken, nový žebřík z kůru na půdu kostela. Plechové žlaby znovu natřeny, zvonice znovu podezděna a plechová střecha natřena. Rozpočet činil 1297 K 21 h.

1911

„Kopia

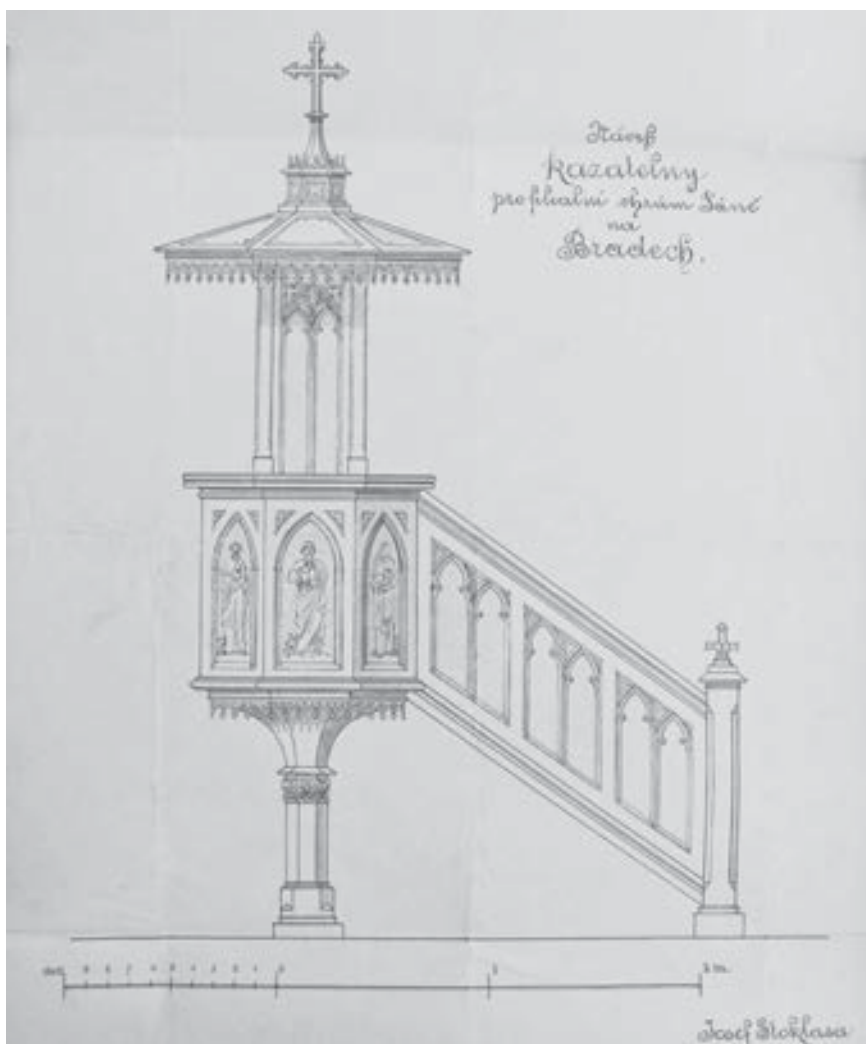
260 304 ai 1910

Prag am 12. 1. 1911

Brada, Filialkirche – Entwässerung der Grundlücke zur Z. 35528 vom 7. Oktober 1910.

K. k. Bezirkshauptmannschaft in Jičín.

Die Statthalterei findet bei vorliegender kirchlicher Zustimmung gegen die Anmeldung, der der Filialkirche in Brada gehörigen in der katholischen Gemeinde Kbelnitz gelegenen Grundstücke K. Z. 66.68.163 u. 164

Návrh nové kazatelny pro kostel sv. Bartoloměje na Bradě, 1895.

zu dem mit dem rechtskräftigen Bescheide, der k. k. Bezirkshauptmannschaft vom 10. Mai 1910 Z. 16467 genehmigten Entwässerungsprojekt des Wassergewerkschaft in Kbelnitz keine Einwendung zu erheben und zugleich zu gestatten, dass der auf die Entwässerung der bezeichneten Kirchengrundstücke entfallende Kostenaufwand unter Berücksichtigung der in Aussicht gestellten Subventionen in der Höhe von 40 % bis zum Höchstbeträge von 45 K 08 h auf das zureichende Vermögen der Filiationkirche in Brada übernommen werde.

Die noch weiteren etwa der Wassergenossenschaft gewährten Subventionen müssen selbstverständlich auch der Kirche verhältnismässig zu Gute kommen.

Nach seinerzeit erfolgter Durchführung des ganzen Entwässerungsprojektes und dessen [...] ²³⁴ Kollaudierung wird [...] ²³⁵ Sicherstellung der auf die Kirche entfallenden tatsächlichen Aufführungskosten eine beglaubigte Abschrift des bezüglichen Kollaudierungsprotokolles samt den Nachweisen über die bewilligte Flüssigmachung der Subventionen aus öffentlichen Mitteln (Staats- Landesmitteln etc.) sowie den übrigen Bezugsakten im Wege des Konsistoriums in Königgrätz her vorzulegen sein.

Für den k. k. Statthalter. ²³⁶

Nátěr střechy na věži

Roku 1923 byla věž na kostele a ve zvonici natřena nákladem 2736 Kč od Václava Nováka, mistra klempíře z Jičína.

Zabrání zvonice od Čechoslováků na Bradech

Roku 1921, když povstala takzvaná církev československá, pokusili se někteří členové její na Bradech zabrat tamní zvonici ke svým účelům, tvrdíce, že je postavena na obecním pozemku, a že tedy patří jim. Nejvíce se o to zaslazoval tehdejší tamní starosta J. Kožíšek. Když jim duchovní správce v Ostružně oznámil, že se mylí, že zvonice je majetkem záduše filiálního kostela na Bradech, nechtěli tomu rozumět a stěžovali si u okresní správy politické v Jičíně, a když tam nepochodili, poslali stížnost až do Prahy, ale i tam jim bylo řečeno, že nemají pravdu. Proto se velice rozčílili a jednoho dne násilně, urazivše zámek, do zvonice se dostali. Farář ostruženský Alois Nožička ²³⁷ podal na ně žalobu u okresního soudu v Jičíně pro rušení držby. Když došlo k líčení a tu soudce jim oznámil, jaké následky to bude mít, žádali jmenovaného faráře o smír. Jmenovaný farář na smír přistoupil s podmínkou, když zaplatí všechny útraty ze žaloby vzešlé a slíbí, že zvonici nechají na pokoji. Obžalovaní na to přistoupili a od té doby je klid.

Natření zvonice na Bradech, nátěr střechy na kostele a zvonici

Roku 1930 na vyzvání patronátního úřadu ve Vokšicích natřel kostelník Kubín zvonici na Bradech. Roku 1931 natřena byla věž a žlaby v kostele a střecha na zvonici. Nátěr provedl Václav Novák, klempíř v Jičíně.

Oprava kostela, střechy a zvonice

Roku 1935 byl kostel znova nahozen a střecha na kostele opravena nákladem 5367,04 Kč a zvonice spravena nákladem 3474,70 Kč. Ze jmění kostela na Bradech. Opravu provedl J. Šíkula, stavitel z Jičína, a střechu opravil A. Vokatý, pokrývač z Jičína.

„Landesbehörde in Prag Z. 7474/1- 1942 Prag, 12. 9. 1941, aot IV-4.
An das Patronatamt Wokschitz

Anher vorgelegten Rechnungen für die Dachherstellungen an der Filiálkirche in Brada wurden hier amtlich überprüft und mit dem Betrage 215 K festgestellt.

Auf Grund der ordentlichen Durchführung dieser Arbeiten genehmige ich einvernehmlich mit dem bischöflichen Konsistorium in Königrätz nachträglich die Durchführung dieser Dacherstellungen und habe gegen die Bedeckung des festgestellten Aufwandes aus dem hinreichenden Einkommen der Filialkirche in Brada nichts hinzuwenden.

Der Landesvicepräsident im Auftrage Fr. Šádek. ⁶²³⁸

Libri confirmationum II-56.

Brada, filiálka od Ostružna.

O farnosti Brada činí se poprvé zmínka teprve roku 1371, když zemřel tamější farář Šimon a na jeho místo ustanoven byl kněz Jan presentovaný od pana Beneše Wartenberga a jinak z Veselí. Po smrti faráře Jana roku 1407 presentován byl na faru na Bradech od pana Petra Wartenberga na Veselí Sigmund z Jičína, „executor parochus in Ostružna“. *Libri Confirmationum* III-205. Farář Sigmund zemřel dvě léta nato 1409 a na jeho místo nastoupil kněz Martin z Podola.

Tenkrát jmenuje se presentátorem zároveň s Petrem z Wartenberga a i Przibiko de Smrkovicz. *Libri Confirmationum* VI-271.

Farář Martin vzdal se roku 1410 fary na Bradech a patroni presentovali „ad Ecclesias sancti Bartholomaei sub castro Brada“ ^{6238b} za faráře kněze Mat-houše Jaromieze de Trzebenicz. *Libri Confirmationum* VII-10.“

Filiální kostel ve Starém Místě

Kým a kdy byl tento kostel postaven a dotován, není známo. Nápisy na zvonech dokazují, že existoval už před rokem 1459. Rohn²³⁹ ve své knize *Antiquitas Ecclesiarum etc.*²⁴⁰ o tomto kostele uvedl toto: „Starý Mjsto (Antiquus locus) pagus ita dictus habet Ecclesiam erectam in honorem S. Francisci Seraphici, quando et a quo? ignoratur. Majus altare est S. Francisci, una ara lateralis B. Matris dolorosae, altera SS. Trinitatis. Ecclesia haec habet decentem turrim, continentem 3 campanas: quarum secunda fusa est anno 1459. unde arguitur, hanc Ecclesiam sequente anno post coronationem Georgii Podiebradii in Regem Bohemiae erectam esse: Ipsa est filialis ad Beneficium Wostružense.“²⁴¹

Nad portálem pod věží se nachází letopočet MDCXCIV (1694), který patrně uvádí rok výstavby nebo opravy věže. Tento kostel patrně nikdy neměl svého vlastního duchovního, neboť v zakládacích knihách²⁴² arcibiskupa Arnošta²⁴³ o něm není žádná zmínka. Od roku 1697 je filiální k Ostružnu a každou třetí neděli a o posvěcení se zde, jak to předepisuje ostruženský zřizovací farní instrument, konají služby Boží a kromě toho každý druhý rok v neděli po Božím těle střídavě s Bradami ještě procesí. Příležitost pro duchovního k této bohoslužbě poskytuje střídavě obec Staré Místo a ostruženský farář. V ohledu příležitostí, které si farář zajišťuje sám, viz ještě v této kronice poznámku e) na straně 105.²⁴⁴

V roce 1795 byl kostel opraven, a to nákladem 200 zlatých, neboť se zde během předchozích šesti let nemohly kvůli chatrnosti stavby konat služby Boží. Několik let poté, když se stavěla silnice vedoucí podél kostela, byla hřbitovní zeď zbytečně z poloviny zbourána a zůstala k velkému rozhořčení všech kolemjdoucích takto rozpadlá až do roku 1837, kdy byla postavena znovu. Při této příležitosti byly obíleny vnitřní i vnější stěny kostela. Potřebný materiál darovala vysoká vrchnost a řemeslníci byli zaplacení z kostelního jmění, a sice:

malíř dostal	48 zl.
pokryvač za pokrytí hřbitovní zdi	4 zl. 30 kr.
tesař za vyspravení střechy kostela a opravení kostelních židlí	4 zl. 44 kr.
truhlář za novou hřbitovní bránu, za její nátěr a za natření okenic	9 zl. 15 kr.
kovář za různé práce na bráně a zvonech	8 zl. 29 kr.
dohromady v konvenční měně	74 zl. 58 kr.

Ža vymalování kostela přispěla ještě obec Ostruženská 15 zlatými a obec Čejkovická 8 zlatými konvenční měny.

Náhrobek nacházející se ve zdejší kostele a dosud čitelný je uveden v kapitole o topografii farnosti na straně 106.²⁴⁵

Zde následuje kostelní inventář:

A. Budova kostela

1. Kostel je vystavěn z kamene, pokrytý šindelem, má osm velkých a jedno menší okno, portál, sakristii a jednu přiměřenou věž.

Od roku 1849 má kostel krytinu z tašek, na což bylo z kostelní kasy vydáno 250 zlatých 55 krejcarů rakouského čísla. V roce 1837 byl opraven interiér zvonice nákladem 34 zlatých 2 ½ krejcaru rakouského čísla.

2. Kolem kostela je hřbitov pro zemřelé ze Starého Místa a Čejkovic, obklopený zdí pokrytou taškami s dřevěnou dvoukřídlou bránou, která je opatřena zámkem. Hřbitovní zeď včetně brány byla postavena v roce 1837.

Výstavba hřbitovní zdi stála 280 zlatých 55 krejcarů rakouského čísla. V roce 1848 se část zdi zřítla a v roce 1853 byla opravena.

3. Na hřbitově je kostnice pokrytá šindelem.

Kostel sv. Františka Serafinského ve Starém Městě, 1. polovina 19. století..

B. Oltáře

4. Vysoký oltář je ze dřeva, slušně štafírovaný, s oltářním obrazem sv. Františka Sefarínského, s třemi obvyklými mešními tabulkami. Oltářní kámen nese následující nápis: „Anno 1726 die 5ta Aprilis ego Wenceslaus Franciscus Carolus Dei et A. postolicae sedis gratia Episcopus Reginae- Hradecensis. S. R. I. Liber Baro de Koschin, Almae Cathedralis Ecclesiae Olomucensis et Collegiatae Wratislaviensis ad S. Crucem Canonicus etc. Altare hoc portatile conscravi, in eoque reliquias SS. Justi et Justinae M. M. inclusi.“²⁴⁶

5. Dva boční oltáře ze dřeva, bez oltářního kamene, jeden s obrazem sv. Trojice, druhý s postavou Bolestné Matky Boží. Dřevěné části prvního oltáře jsou téměř úplně shnilé.

C. Kazatelna

6. Je dřevěná, černě natřená.

D. Zpovědnice

7. Je z měkkého dřeva.

E. Lavice

8. Je jich deset, z měkkého dřeva.

9. Dvě lavice podél stěny kostela.

10. Dvě klekátká v sakristii.

F. Zvony

11. Velký s nápisem: „Zwon tento ulit gest skrze Wacława w Hradcy Leta Panie MDXXXV.“^{*)}

12. Střední s nápisem „Ao 1459“.

13. Jeden docela malý, bez nápisu.

G. Oltářní zvonky

14. U sakristie zvonek se šňůrou.

15. Dva malé oltářní zvonky.

*) *Vzat za války světové 1914–1918.*

H. Kostelní náčiní z kovu.^{a)}

16. Mosazná kadidelnice včetně loďky.
17. Cínová lampa před vysokým oltářem na šňůře.
18. Dva cínové oltářní svícny s nápisem „Girjk Janda 1672“.^{b)}
19. Čtyři cínové oltářní svícny s nápisem „S. Francisci 1496“.
20. Čtyři malé cínové oltářní svícny.
21. Dva docela malé cínové oltářní svícny.
22. Pár cínových mešních konví včetně talíře.
23. Měděná nádoba na svčcenou vodu s dřevěnou kropenkou a žíněnou metličkou.
24. Dva železné lichtpucy.
25. Dvě plechové pochodně.

J. Kostelní náčiní ze dřeva

26. Krucifix.
27. Skříňka se třemi zásuvkami v sakristii.
28. Nádoba na svčcenou vodu.
29. Dvoje máry.
30. Dvě podnožky.

K. Kněžská liturgická roucha, korouhve, obrazy a knihy atd.

31. Mešní roucho z fialového stříbrem prošíváného damašku se žlutými portami, včetně příslušenství.
32. Mešní roucho z bílého a zeleného hedvábí se žlutými portami, včetně příslušenství.
33. Černé mešní roucho, včetně příslušenství.
34. Čtyři mešní roucha různých barev a látek, opotřebovaná.
35. Dvě cingula.
36. Baret.
37. Pár červených oltářních polštářů.
38. Pár černých oltářních polštářů.
39. Dvě humeralia.
40. Dvě alby.
41. Dvě rochety.
42. Dva korporály.
43. Dva pacifikály.

a) Stříbrný kalich s paténou o váze 24 1/2 lotu, který se zde kdysi nacházel, musel být v roce 1811 odevzdán c. k. eráru.

b) Pravděpodobně je tento Jiří Janda oním purkerabím, od kterého koupila v roce 1666 vrchnost kus pole a přivtělila ho k zdejšímu vrchnostenskému dvoru. Tento svícen daroval kostelu. Viz kroniku na straně 108.²⁴⁷

44. Dva oltářní ručníky.
45. Dvě oltářní přikrývky na vysoký oltář.
46. Dvě oltářní přikrývky na boční oltáře.
47. Dva oltářní ubrusy z potištěného plátna.
48. Dva páry krátkých červených sukniček pro ministranty.
49. Pár košil pro ministranty.
50. *Missale Romanum*, zničené.
51. Malý misál pro *Missis Defunctorum*.²⁰³
52. Malý rituál neboli agenda.
53. České evangelium.
54. Černá přikrývka na máry, kterou nechala zhotovit obec.
55. Kostelní korouhve z červeného kašmíru.

L. Kostelní příjmy	příjem dohromady (rakouské číslo)			
	zl.	kr.	zl.	kr.
Na úrocích z 26 železných krav ²⁴⁸ à 17 ½ krejcaru ^{c)}	7	35		
Na interesech z vlastního kapitálu, a sice:				
Z 2650 zlatých u vysokých stavů na 2 procenta ^{c)}	53			
Z 209 zlatých 9 ½ krejcarů u soukromníků na 5 procent ^{d)}	10	27 ½		
Funerální příjmy představuje každoročně	7		78	2 ½
Kostelní pozemky:				
Podle daňového vyměření vlastní tento kostel:	Jitro	Sáh		
a) na polnostech:				
Pod topografickým číslem 400 u Starého Místa v Tuřích	1116			
Pod topografickými čísly 653 až 655 u Čejkovic Za Vořeškou	1	1108		
Pod topografickými čísly 641 až 645 u Čejkovic Pod Cihelnou	3	1174		
dohromady	6	198		
b) na loukách:				
Pod topografickým číslem 401 u Starého Místa Pod Pazdernou	1	300		
Pod topografickým číslem 446 u Starého Místa V Černých potokách	1	1557		
Pod topografickým číslem 457 u Starého Místa Pod sluncem		796		
Pod topografickým číslem 632 u Čejkovic Vořeška		707		
dohromady	4	160		
c) na zahradách:				
Pod topografickým číslem 311 u Starého Místa	1524			
Tyto pozemky jsou podle licitačního protokolu z 14. června 1833 pronajaty s vysokým guberniálním				

povolením na šest let od 1. září 1833 do konce srpna
1839 za roční úrok 80 zlatých 27 1/2 krejcarů konvenční
měny, nebo v rakouském čísle
suma ročních příjmů

201 8 3/4^{e)}
279 11 1/4

M. Kostelní výdaje	příjem dohromady (rakouské číslo)		
Na fundační mše a pobožnosti:	zl.	kr.	zl. kr.
faráři		13	
učiteli	3	35	
ministrantům	1		17 35 ^{f)}
na kostelní potřeby obvykle kolem			15
Na služné:			
farářů ^{f)}	63	36	
témuž na kaplana ^{f)}	21	40	
účetnímu	7	7	
kostelnímu služebníkov ^{f)}	4		
zvoníkům ^{f)}	1	30	
příspěvek na plat učitele	26	27	124 20
Na různé výdaje:			
na razítka k interesovým účtům a příspěvek na plat pro posly		36	
vikáři za revidování příjmů	2		
příspěvek na pojištění proti ohni podle pojištěné hodnoty kostela	5	57 1/2	8 33 1/2
suma ročních výdajů			156 28 1/2

c) Úrok z železných kerav²⁴⁹⁾ se původně vyplácel v konvenční měně a budoucně se opět bude takto platit. Kapitálle vysokých starů obnášely původně 106 zlatých konvenční měny a budou budoucně opět mít tuto hodnotu, na tento způsob budou roční kostelní příjmy činit okolo 200 zlatých konvenční měny. Po proběhlém slosování stavovských obligací v roce 1849 vynášejí nyní každoroční úroky opět 100 zlatých konvenční měny.

d) Před vydáním nejvyššího finančního patentu v roce 1811 obnášel tento kapitál 424 zlatých.

e) Od roku 1840 obnáší roční úrok z pronájmu 213 zlatých 2 krejcarů vídeňské měny, 85 zlatých 12 3/4 konvenční měny.

Od roku 1847 obnáší roční úrok z pronájmu 243 zlatých 18 krejcarů konvenční měny, 97 zlatých 19 1/4 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1852 obnáší roční úrok z pronájmu 280 zlatých 14 1/2 krejcarů konvenční měny, 112 zlatých 5 1/4 krejcarů konvenční měny.

Od roku 1869 obnášela roční činže z pronajatých zádušních pozemků 221 f 38 kr.

Od roku 1875 obnášela roční činže z pronajatých zádušních pozemků 339 fl 10 kr.

Od roku 1881 obnášela roční činže z pronajatých zádušních pozemků 336 fl 95 xr.

f) Vyšše uvedené výdaje na fundační mše a pobožnosti, služné farářů, kostelníkov^{f)} a zvoníkov^{f)} a příspěvek pro kaplana se původně bradili v konvenční měně a v budoucnu se patrně budou opět vyplácet v této měně, obvyklé kostelní výdaje budou potom činit okolo 130 zlatých konvenční měny a budou zcela kryty příjmy kostela.

Kronikářské zápisy týkající se kostela ve Starém Místě

Hromosvod, otvírání dveří, nové varhany, natření věže, zvýšený plat

Dle výnosu c. k. místodržitelství v Praze roku 1882 dal hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi dne 15. března 1883 skrze pana Josefa Vejtrubu, majitele elektrotechnického a optického závodu v Praze (velká Karlova ulice, číslo domu 24), zařídit hromosvod na filiálním chrámu Páně v Starém Místě, který stál 82 zlatých 37 krejcarů, kterážto částka ze zádušní pokladny filiálního chrámu Páně v Starém Místě v roce 1884 vyplacena byla.

Dle výnosu c. k. okresního úřadu v Jičíně dato 23. dubna 1887, č. 7330, bylo nařízeno, aby se dveře u kostela tak zřídily, aby se ne dovnitř, nýbrž navenek otvíraly, by se v pádu ohně většímu neštěstí předešlo, což se také při filiálním chrámu Páně v Starém Místě v roce 1887 provedlo a výloha přitom ze zádušní pokladny kostela staroměstského zapravena byla.

Přípisem c. k. okresního hejtmánství v Jičíně ze dne 6. dubna 1887, č. 6331, byla na žádost staroměstských sousedů, farním úřadem v Ostružně podporovanou, stavba nových varhan pro kostel v Starém Místě povolena a rozpočet na ně per 481 zlatých stvrzen. Nato uzavřel slavný patronátní úřad v Jičínovsi smlouvu se stavitelem varhan Josefem Kobrlem²⁵⁰ z Lomnice, který stavbu nových varhan za 480 zlatých na sebe převzal. Tato stavba byla roku 1890 provedena a náklad na varhany per 480 zlatých staviteli Josefovi Kobrlovi z Lomnice ze zádušní pokladny kostela staroměstského zapraven.

Následkem toho žádal řídící pan učitel v Ostružně, pan Ferdinand Jakubec, který byl již dříve zavázán při službách Božích v Starém Místě zpěv řídit a za to nepatrnou částku 1 zlatý 56 ½ krejcaru ročně dostával, aby mu nyní co řiditeli chóru v Starém Místě a za hraní na varhany nějaká roční odměna vyměřena byla. Slavný patronátní úřad předložil tuto jeho žádost vyšším úřadům k povolení, načež vysoké c. k. místodržitelství v Praze dato 7. dubna 1899, č. 26989, srozumění s vysoce důstojnou biskupskou konsistoří v Hradci Králové povolilo, aby řiditeli chóru v Starém Místě za službu, zpěv a hraní roční remunerace ze zádušní pokladny staroměstské místo dosavadních 1 zlatého 50 krejcarů od 1. ledna 1891 začínaje 20 zlatých vyplacena byla, a sice na dobu tří roků.

Roku 1890 byla věž při chrámu Páně staroměstském znova fermežovou barvou²⁵¹ od klempíře N. Ulmana z Jičína natřena a výloha ze zádušní pokladny tohož chrámu Páně zapravena.

Roku 1891 byla s povolením slavného patronátního úřadu v Jičínovsi místo chatrných dřevěných nová železná vrata u hřbitova v Starém Místě ze závodu N. Knotka z Jičína za 100 zlatých pořízena a tato částka peněz z pokladny téhož kostela vyplacena.

Dne 31. srpna 1892 žádal farní úřad v Ostružně slavný patronátní úřad v Jičínovsi ve vsi účtě, aby služebníkům kostelním při filiálním kostele

v Starém Místě roční plat nynějším poměrům přiměřeně zvýšen byl ze zádušního jmění kostela staroměstského. Na to oznámil slavný patronátní úřad v Jičínovsi farnímu úřadu do Ostružna dato 2. června 1893, č. 93, že dle výnosu veleslavného c. k. místopředsedství v Praze dato 14. května 1893, č. 119363, se srozuměním vysoké důstojné konsistoře v Hradci Králové na dobu tří let, a sice od 1. ledna 1892 až do 31. prosince 1894, má se služebníkům kostelním při chrámu v Starém Místě ze zádušního jmění kostela staroměstského každoročně vyplatit, a sice:

kostelníkům	5 zl.
zvoníkům	5 zl.
kalkantovi	1 zl. 50 kr.
za čištění prádla	3 zl.
Dohromady	14 zl. 50 kr.

Tento zvýšený plat služebníků kostelních v Starém Místě má koncem roku 1894 přestat a po uplynutí této doby má se poznovu žádost o zvýšený plat na slavný patronátní úřad do Jičínovsi podat. Dle výnosu vysokého c. k. místopředsedství v Praze dato 1. června 1895, č. 75500, ve srozuměním vysoce důstojné konsistoře v Praze jest zvýšený plat služebníků kostelních v Starém Místě ze záduše téhož kostela opět na tři léta, tj. od 1. ledna 1893 do 31. prosince 1894 povolen. C. k. okresní hejtmanství v Jičíně 13. června 1895, č. 25037. Slavný patronátní úřad v Jičínovsi 6. června 1896, č. 123 Patr.

Remunerace 20 zlatých za kůrovou službu obnovena

Výnosem c. k. místopředsedství od 2. února 1897, č. 13630, a biskupské konsistoře od 25. února 1897, č. 1901, byla remunerace za kůrovou službu v Starém Místě povolena na další tři léta od 1. ledna 1897 až 28. prosince 1899. Toto a další povolení viz Reg. VII. A. 5.

Bývalá stará kazatelna a oltářní zábradlí z Brad upraveny pro Staré Místo, oltář Nejsvětější trojice opraven

Když roku 1895 v kostele bradském zřízena byla nová gotická kazatelna a nové zábradlí u hlavního oltáře, učinil farář Tichý²⁵² patronátnímu úřadu návrh, že by se obé, poněvadž zcela zachovalé, dalo použít pro kostel staroměstský, bylo k tomu svoleno. Jičínský pozlacovač Josef Stoklasa kazatelnu i zábradlí opravil a v Starém Místě umístil za 57 zlatých rakouského čísla. Při té příležitosti byl také opraven postranní oltář Nejsvětější Trojice za 48 zlatých, celkem stály opravy dle výpočtu 10 zlatých, z čehož podnikatel slevil 15 zlatých. Bývalá neúhledná kazatelna v Starém Místě byla

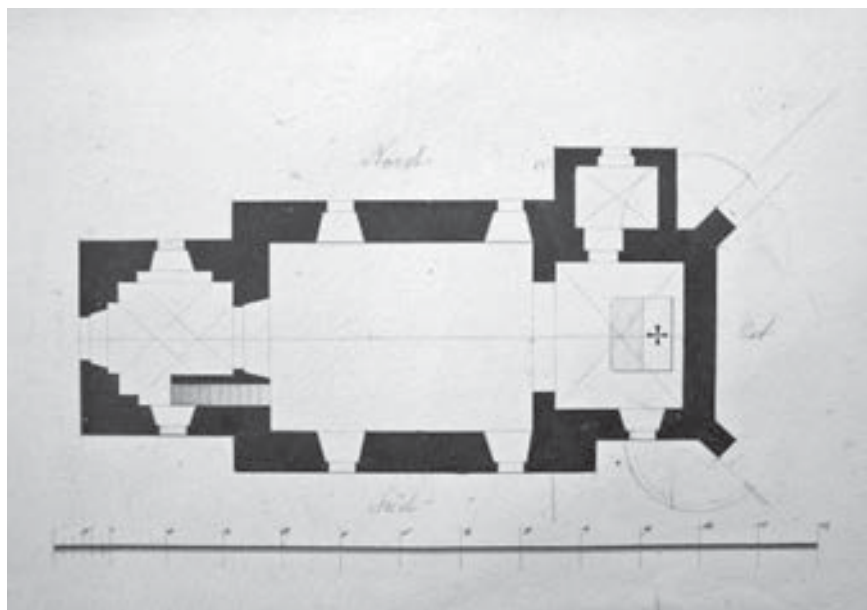
opravena k přenášení do kaple sv. Andělů strážných. Náklad na všechny ty opravy činil 90 zlatých. Roku 1899 byl kostel zvenčí zcela nově obílen a místem znovu omítkou ovržen.

Nový kalich

Téhož roku byl pro kostel pořízen nový kalich se stříbrnou kupou a paténou v pěkném koženém pouzdru za 60 zlatých. Až dosud zde kalich nebyl a musel se vždy z Ostružna od kněze dovážet, což velmi obtížné bylo a kalich dovážením trpěl.

Spor o poskytování povozů k službám Božím ve Starém Místě

Obce Staré Místo a Čejkovice usnesly se, že počátkem roku 1900 povozy ke službám Božím v Starém Místě více ani poskytovat ani platit nebudou. Dle dávného zvyku dávaly obce střídavě tyto povozy, totiž jezdili jednou ze Starého Místa a jednou zase z Čejkovic, as kolem roku 1875 najímaly však povozníka z Ostružna a povozy kolové platily až do konce roku 1899. Odvolávající se na to, že povozy na Brada platí tamní záduš, odepřely počátkem roku 1900 povozy dávat neb platit, žádající, aby se náklad na ně hradil ze jmění kostela staroměstského. Poněvadž povinnost obcí byla

Půdorys kostela ve Starém Místě, 1. polovina 19. století.

nepopíratelná a posledně rozhodnutím c. k. okresního hejtmanství v Jičíně od 20. prosince 1854, č. 28812, znovu potvrzená, byla obcím od duchovní správy kvůli předejití dlouhých sporů dána rada, aby uznávající svou závaznost k povozům u patronátního a politického úřadu žádaly, aby, pokud jmění kostelní bude dostatečné, k jejich každoročně opakované žádosti povolení uděleno bylo, aby se náklad na povozy ze jmění kostela hradil, což by snad snáze se bylo docílilo. Ale rady farního úřadu nebylo poslechnuto a obce žádaly u politického úřadu, aby povinnosti své naprosto zbaveny byly. Tomu však místodržitelství od 24. srpna 1900, č. 186780, nevyhovělo a poukázalo obce, že zdráhají-li se povozy dávat, bude potřebí o tom pořadem instancí rozhodnout. O tom však farní úřad, který zatím na svůj vrub povozy dával, ani uvědomen nebyl. Teprv k dotazu u biskupské konsistoře bylo sem toto rozhodnutí dopisem 21. června 1901 sděleno. Následkem toho žádal farní úřad, aby obce za rok 1900 povozy zaplatily a povozníka o další povozy požádaly. Obecní úřad Staré Místo a Čejkovice od 9. dubna 1901 odpověděl však, že se povozy ani dávat ani platit nebudou, poněvadž prý „takové závazky dnes již pominuly“. Následkem toho zadána od farního úřadu dne 17. dubna 1901, č. 88, k c. k. okresnímu hejtmanství stížnost, aby obce k poskytování povozů byly donuceny, případně, aby než spor bude rozhodnut, platily se zálohou ze záduše, aby se služby Boží v Starém Místě zastavit nemusely. Poněvadž však od c. k. okresního hejtmanství žádné vyřízení nedocházelo, byla podána o tom zpráva k biskupské konsistoři se žádostí, na čí účet se mají další povozy obstarávat. Dopisem jejím od 9. května 1901, č. 4400, sděleno, že se mají obstarávat na účet toho, kdo dle úředního rozhodnutí bude povinen je platit.

K urgenci farního úřadu od 1. června 1901, č. 115, sdělilo sem c. k. okresní hejtmanství v Jičíně od 3. srpna 1901, č. 28196, že obecní úřad Staré Místo a Čejkovice byl vybídnut učinit v té věci řádné usnesení a je tam předložit. Poněvadž se vše protahovalo, žádáno dopisem od 4. října 1901, č. 198, urychlení vyřízení. Zároveň byla biskupská konsistoř dopisem od 14. října 1908, č. 202, požádána, aby, an spor již téměř po dva roky trval a povozník žádal plat, u politického úřadu vymohla, aby se do ukončení sporu náklad na povozy ze zálohou hradil ze jmění kostela.

Na urgenci farního úřadu od 1. června 1901 (sub 4. října 1901, č. 198) dalo c. k. hejtmanství od 16. října, č. 28198, tutěž doslovnou odpověď jako 3. srpna 1901, č. 28198, ze strany biskupské konsistoře od 24. října 1901, č. 10048. Sděleno v dopise, že c. k. hejtmanství bylo odtamtud požádáno, aby působilo k brzkému zakončení sporu, dávajíc svolení, aby se zatím povozy ze záduše platily.

Zdejší dopisem od 2. prosince 1901, č. 224, učiněn dotaz k c. k. hejtmanství, zdali obce tam konečně již své usnesení předložily a v jakém stadiu se spor nyní nalézá. Zároveň vzneseno biskupské konsistoři zdejší dopisem

od 16. prosince 1901, č. 237, že dosud žádné rozhodnutí se nestalo a že, an spor již dva roky trvá a ukončení jeho jest nedozírné, beneficiát nebude s to dále povozy za něho platit, a že nezbude než služby Boží v Starém Místě počátkem roku 1902 zastavit. Žádáno také, aby biskupská konsistoř proti výnosu c. k. místodržitelství od 27. srpna 1900, č. 186730, podala odvolání v tom smyslu, aby se povolilo povozy ze záduše platit a připojeny důvody této žádosti. K tomu odpověděla biskupská konsistoř od 14. prosince 1901, č. 12046, že nelze s tím souhlasit, aby se služby Boží v Starém Místě zastavily, že také nemohla proti zamítavému výnosu místodržitelství rekorovat, poněvadž obce jsou najisto povinny povozy dávat, a jmění kostela se musí hájit, že také zároveň v té věci píše k okresnímu hejtmanství.

Konečně zpravilo sem c. k. hejtmanství v Jičíně od 11. ledna 1902, č. 724, že dle zprávy obecního úřadu Staré Místo a Čejkovice od 4. ledna 1902, č. 576/1901, se obecní zastupitelstvo na schůzi 3. ledna 1902 konané usneslo, že nadále poskytovat bude povozy (popřípadě ponese výlohy s tím spojené) k službám Božím v Starém Místě. Též biskupská konsistoř od 2. ledna 1902, č. 12409, sdělila sem v opisu výnos c. k. okresního hejtmanství v Jičíně od 28. prosince 1902, č. 47293, že starosta obce Staré Místo protokolárně dne 29. června 1901 prohlásil, že v té věci bude nové usnesení obecního výboru učiněno a k tomu hleděno, aby závazek povozu i nadále byl plněn, a že byl vyzván, aby usnesení to do čtrnácti dní předložil, a nebude-li příznivé, že vydáno bude konečné rozhodnutí. Mezitím dopsal farní úřad od 20. ledna 1902, č. 13, obecnímu úřadu v Starém Místě, aby následkem usnesení obce povozy zase platit, za dvě léta (1900–1902) dlužný obnos byl vyrovnán. Následkem umírněnosti některých členů výboru v Starém Místě byly povozníkovi zaplaceny cesty jen za rok 1901 s tím podotknutím, že prý za rok 1900 jest vyrovnán. Farní úřad dopisem od 1. února 1902, č. 26, a 13. února 1902, č. 37, oznámil nato starostovi, že nebude-li povozník též za rok 1900 vyrovnán a s ním nová úmluva na rok 1902 učiněna, že se v kostele zastavení služeb Božích na neděli postní ohlásí na tak dlouho, dokud se příležitosti buď nebudou platit, aneb poskytovat. Stalo se sice, že konečně i za rok 1900 byly povozy zaplacený, ale na rok 1902 povozník přece jen zjednán nebyl, a tak se na neděli první v postě ohlásilo, že dokud nebudou se povozy buď dávat, aneb platit, že to nebude vinou duchovní správy, když tam služby Boží se zastaví. Toto ohlášení ovšem pobouřilo tamní lid a původcové zbytečného sporu museli mnohé trpké slovo slyšet. Obecní starosta Josef Voves z Čejkovic dopisem od 14. února 1902 oznámil, že dokud on bude starostou, více se spor ten nepovede a žádal, aby jeho jménem povozník k dalším povozům byl zjednán, že vždy koncem roku bude vyplacen. Tím byl tento neblahý dvě léta trvající spor ukončen. Dodatečně požádal starosta pan Josef Voves, aby mu byl podán koncept k žádosti, aby obce, uznávající svou povinnost k povozu, alespoň na ten čas byly jich zproštěny, dokud jmění kostela

staroměstského bude dostatečné, aby se platily ze záduše, o což by každoročně (jako na Bradech) žádat musely. V tom roce od farního úřadu bylo vyhověno. Druhé jeho žádosti, aby mu byl sdělen formulář k žádosti k přiřazení Čejkovic k Jičínu a Starého Místa k Veliši, nebylo vyhověno z důvodů, že farář jest vázán investiční přísahou celistvost farnosti hájit a ničeho pro zmenšení její nepodnikat. Viz o tom akta (30 kusů) Reg. V B Fasc. 1/6. Počátkem roku 1902 obnovily obce žádost k místodržitelství, aby od povozů dočasně, pokud by jmění kostelní bylo dostatečné, byly osvobozeny. Vyjádření farního úřadu viz Reg. V B Fasc. 1/6, č. 32.

Oprava kostela vevnitř i zevně

Roku 1906 byl kostel uvnitř vymalován a opraven stavebním mistrem Josefem Kyselem v obnosu skoro 2000 korun, též varhany znova naladěny a některé rejstříky vyměněny. Téhož roku byly dány dva nové oltářní kameny, jež Jeho biskupskou Milostí, nejdůstojnějším vrchním pastýřem Josefem, dne 14. července 1905 konsekrované byly. Oltářní kameny tyto byly dne 17. září 1906, č. 9938, vyzvednuty a autentiky jejich, jedna z hlavního a druhá z vedlejšího oltáře, vyvěšeny byly. Autentika dvou *altare portatiles*²⁵³ v kostele staroměstském:

„Anno Domini 1905 die 14. mensu Julii.

Ego Josephus episcopus Reginae Hradecensis hoc altare portatile juxta ritum pontificalis Romani consecravi et in reliquias sanctorum martyrum Adeodati et Candidae inclusi

Josepus Episcopus.“²⁵⁴

1922

Roku 1922 pan Josef Bert, pekař v Jablonci nad Nisou, koupil do varhan v kostele ve Starém Místě nové píšťaly namísto třech, které roku 1918 za světové války vybrány byly. Téhož roku pan Josef Mašek, rolník ve Starém Místě koupil do tamního kostela šest nových vysokých svícňů a věčnou lampu od firmy Josef Neškudla v Jablonném nad Orlicí.

1928

Roku 1928 paní Anna Havránková, bývalá hostinská ve Starém Místě, koupila pro tamní filiální kostel nový zvon ve váze 205 kg a zároveň dala opravit zvon starý. Nový zvon ulila a staré zvony opravila firma Buřil a Riss v Kuklenách u Hradce Králové. Nový zvon nese nápis: „Darovala Anna Havránková ke cti sv. Františka z Assisi, hostinská ve Starém Místě 1928.“

Nový zvon byl dne 7. října 1928 s povolením biskupské konsistoře v Hradci Králové od faráře ostruženského P. Aloise Nožičky²⁵⁵ za přítomnosti P. Jaroslava Schovance,²⁵⁶ katechety v Jičíně, slavnostně posvěcen a účelu svému odevzdán. Nový zvon a oprava starých zvonů stála 6042,20 Kč.

1942

„Landesbehörde in Prag

Zahl 7466/42

Prag 29. 8. 1942

Abt. IV-4

Bezirksbehörde

Gitschin

Z. 90463 vom 10/1942

Die anher vorgelegte Rechnung für die Dachherstellungen an der römisch-katholischen Filialkirche in Altenstatt wurde hier ämtlich überprüft und mit dem Betrage von 4455 K adjustiert, so dass sie mit dem ursprünglichen Vorrauschlage und dem mit den Erlasse des Ministeriums für Schulwesen Zahl 130859/41 bewilligten Aufwande im Einklang steht.

Auf Grund des günstigen Ergebnisses der Bauübernahme genehmige ich die Durchführung der Dachherstellungen und habe gegen die Bedeckung des adjustierten Aufwandes laut des mit dem h. ä. Erlasse Z. 4988/ai41, Abteilung 7, intimierten Erlasse des Ministeriums für Schulwesen Z. 130859/41-K/1 mit dem Betrage von 2000 K aus dem hinreichenden Einkommen der Filialkirche in Altenstatt und mit dem Betrage von 2455 K aus dem Vermögen der Kompatronatfilialkirche in Brada, nicht einzuwenden. Die Bezirksbehörde in Jitschin wird beauftragt, weiters alles notwendige insbesondere die unverzügliche Bezahlung dem Auftrage [...] ²⁵⁷ gegen entsprechende [...] ²⁵⁸ Skala II gestempelte Quittung soweit das etwa nicht schon geschehen ist zu veranlassen.

Der Landesvicepräsident

Im Auftrage Smitek

e. h. ²⁵⁹

Konsistoř v Hradci Králové, č. 11015, 4. 9. 1942

Kaple Loreta

Tuto kapli vystavěl, jak je uvedeno v Topografii farnosti na straně 119,^{259b} v roce 1694 Jeho Excelence František Josef, hrabě Schlik.²⁶⁰ Tento vysokorodý pán zřídil při kapli rovněž nadaci, podle které je ostruženský duchovní zavázán sloužit po celý rok vždy v pondělí, středu a neděli bohoslužbu a o mariánských svátcích slavnou mši svatou, za což dostává ročně od vysokorodé vrchnosti 26 zlatých 12 krejcarů na penězích a dále pak osm sudů piva, čtyři strychy pšenice, osm strychů zrna, dva strychy ječmene, jeden strych hrachu, jeden centnýř kaprů v 36 kusech, půl centnýře štik v 35 kusech a půl centnýře konzumních ryb v 66 kusech. Tato nadace byla závislá na libovůli vysokorodé vrchnosti, a to až do roku 1776, kdy byla ostruženská administratura povýšena na faru a uvedené výhody byly na věčné časy pojištěny začleněním *ad portionem canonicam*²⁶¹ do zřizovacího farního instrumentu. Faráři byla zároveň uložena povinnost sloužit tři

Kaple Loreta, 1. polovina 20. století.

bohoslužby týdně za všechny žijící a zemřelé členy tří šlechtických rodů – knížat Esterházy, hrabat Weissenwolffů a hrabat Schliků, a sice každou neděli v kapli Loreta a jiné dva dny v týdnu ve farním kostele, a dále pak celebrovat v kapli slavnou mši svatou o každém mariánském svátku. Protože ale lidé v zimě do kaple nechodili, slouží se mše během pěti zimních měsíců ve farním kostele.

V roce 1827 se v době před 4. srpnem vloupali do kaple zloději, pravděpodobně potulní cikáni, a vzali všechno, co považovali za cenné, a sice: tři- náct kusů závěsných stříbrných mincí na mariánský obraz v hodnotě více než 8 zlatých konvenční měny, potom šest cínových svícňů, cínový talíř pro mešní konvičku, dvě oltářní příkrývky a více než dva loty voskových svící. Jičínoveský vrchnostenský úřad, kterému byla věc okamžitě oznámena, sice vyvinul maximální snahu o dopadení zlodějů, ale bezúspěšně. Od té doby musí ostruženský kostelní služebník přinášet ke každé pobožnosti nutné náčiní a poté ho opět odnést zpátky do Ostružna, aniž by za tuto námahu dostával nějakou remuneraci.

V roce 1834 zřídila vysokorodá Alžběta, hraběnka Schliková, ušlechtilá sestra současného majitele panství, při této kapli nadaci, podle níž je ostruženský farář zavázán sloužit zde každý rok vždy 22. srpna, ve výroční den zřízení nadace, mši svatou a odříkat dva otčenáše jako poděkování, že milosrdný Bůh tak brzy odvrátil z kopidlenského a jičínoveského panství cholera, která se v roce 1832 mohutně rozšířila po celých Čechách, a všechny členy vysokorodé rodiny milosrdně ušetřil. Sama hraběnka spolu s dalšími členy navštěvuje tuto pobožnost každý rok.

Následuje inventář kaple:

A. Budova kaple

1. Kaple byla postavena v roce 1694 z cihel ve tvaru obdélníku, její stěny jsou obložené kvádrovými kameny, nahoře se nachází galerie, má plechovou střešní krytinu a je opatřena jedním oknem a čtyřmi dřevěnými dveřmi pobitými plechem.

Plechové okapy, které jsou připevněné na galerii pod střechem kolem dokola, jsou na některých místech už zcela zrezivělé, a tak voda z tajícího sněhu a deště proniká na krovy a klenbu a často i dovnitř kaple, takže se drolí a rozpadá její zdivo. Také schody, které vedou na galerii, jsou kvůli tomu prohnílé, a proto je cesta nahoru i dolů velmi namáhavá a zároveň nebezpečná. Je tedy nanejvýš nutná brzká oprava.

Nutná oprava se uskutečnila v roce 1839.

Podle kostelního účtu z roku 1826 se vydalo na opravu kaple, zvláště na plechovou střechu, z kostelní kasy 842 zlatých 50 krejcarů rakouského čísla, práce byla však natolik špatná, že už v roce 1839 se musela uskutečnit nová významná oprava. Střecha byla z velké části pokryta novým plechem a natřena olejovou barvou, na galerii byly umístěny nové plechové okapy a roura, zřízeny

nové schody a také uvnitř bylo opraveno zdivo. Na opravu bylo z kostelní kasy vydáno jak na materiál, tak na práci 392 zlatých 32 ½ krejcarů rakouského čísla.

B) Oltáře

2. V kapli se nachází jediný oltář, se soškou Matky Boží ve stěně, s tabernákulem²⁶² potaženým červeným sametem a pobitým postříbřeným plechem, třemi obvyklými mešními tabulkami, které jsou však silně poškozené. Zdejší oltářní kámen nese tento nápis: „Anno Domini 1693 die 17 Martii Ego Joannes Ignatius Howesky*) de Longa villa, Episcopus Milevitanus, Suffraganeus et Praepositus Pragensis etc. consecravi hoc altare portatile, et Reliquias SS. M. M. Felicissimi Geminini et Romani in eo inclusi.“²⁶³

V roce 1844 byla soška Panny Marie ozdobena věncem květin, zarámována a zasklena a opatřena baldachýnem. Náklady se uhradily z dobrovolných příspěvků.

C) Kazatelna

Před kaplí kdysi byla dřevěná kazatelna s šindelovou střechou, střecha se ale v roce 1831 zřítla a následně byla spolu s kazatelnou prodána. Od té doby zde nebyla žádná další kazatelna zřizována, přestože by byla kvůli množství lidu, které se zde schází k bohoslužbě o mariánských svátcích, opravdu zapotřebí.

D) Lavice

3. Na každé straně jsou dvě, dohromady tedy čtyři malé lavice z měkkého dřeva.

E) Zvony

4. Malý zvon ve zdi s provazem, který sem přemístili z bradského filiálního kostela poté, co ten zdejší, trochu větší, byl zničen a vzat do opatrování na jičínoveský vrchnostenský úřad.

5. Oltářní zvonek.

F) Kostelní náčiní z kovu

Kdysi se zde nacházel stříbrný kalich o váze 26 lotů a stříbrné ciborium o váze 31 a půl lotu. Kalich a podstavec ciboria byly v roce 1811 odevzdány c. k. eráru a kupa ciboria byla dovezena do ostruženského kostela. Viz dodatek k tomu na straně 302.²⁶⁴

*) Správně se jmenuje Dloubovský.

6. Čtyři malé cínové svícny.

7. Dva malé cínové oltářní svícny.

Těchto šest svícňů sem bylo dáno z ostruženského kostela poté, co byly původní svícny v roce 1827 spolu s dalšími věcmi ukradeny.

Místo šesti cínových svícňů, které byly v roce 1850 ukradeny, bylo zhotoveno šest nových, dřevěných.

8. Pár cínových mešních konví včetně talíře.

Předměty uvedené pod čísly 8, 9, 10 a 11 byly v roce 1850 zcizeny při vloupání.

9. Cínový pohár s víčkem jako ciborium.

10. Mosazná kadidelnice včetně loďky.

11. Plechová lampa.

12. Železný kratiknot.

V roce 1851 bylo místo ukradeného poháru zhotoveno nové ciborium, a sice skleněné, uvnitř pozlacené, s tímto nápisem na vnější straně: „Loretě B. P. M. blíž Ostružna ctitelové Marianští 1851“. Kovové ciborium by jistě bylo vhodnější, ale mohlo by být považováno za stříbrné nebo zlaté, a tím snadno vzbudit touhu zloděje, proto bylo upřednostněno sklo. Bohužel bylo při převozu zničeno víko a podstavec a musely být poslány do Nového Světa k opravě.

G. Dřevěné a skleněné kostelní náčiní

13. Stará umývací skříňka, dřevěná, se čtyřmi zásuvkami, bez zámku a kování.

14. Svícen k zapalování lamp.

15. Podnožka.

16. Patnáct skleněných lamp s dřevěným stojanem.

H. Kněžská liturgická roucha, obrazy, knihy apod.

17. Mešní roucho z modrého a bílého hedvábí se stříbrnými portami.^{a)}

18. Mešní roucho z fialového a žlutého hedvábí s bílými portami, velmi opotřebované.^{a)}

19. Mešní roucho z modrého a bílého hedvábí se stříbrnými portami, velmi opotřebované.

20. Dva korporály a dvě purifikatoria.

21. Dva páry oltářních polštářků.^{a)}

— — —

a) Mešní roucho pod číslem 17, pár oltářních polštářků uvedených pod číslem 21 a oblečení na mariánskou sošku pod číslem 26 darovala kapli Její Excellence Filipína, hraběnka Schliková,²⁶⁴ šlechtaná matka současného gruntovního pána.

V roce 1852 darovala manželka vojského purkrabího kapli dva nové oltářní polštářky a nové velum z fialového hedvábí.

22. Dvě oltářní příkrývky.
23. Dvě oltářní příkrývky z tištěného plátna.
24. Oltářní příkrývka z jemného plátna darovaná březinskou pololánicí Eli-
sovou v roce 1838.
25. Oltářní ručník.

Věci uvedené pod čísly 19 až 25 byly v roce 1850 ukradeny.

Šaty na oltářní sošku:

26. Ze světle zeleného hedvábí se stříbrnými portami se šňůrou ze skleně-
ných perel a s jednou zlatou křestní mincí o váze obvyklého dukátu, na níž
jsou nápisy, na jedné straně: „Hilf du heilige Dreyfaltigkeit, 1616“, na druhé:
„Wol dem, der Freund an sein Kind erlebt.“^{a)}
27. Květované a pruhované z fialového hedvábí s bílými portami.^{b)}
28. Z tmavě modrého hedvábí s trásněmi.^{b)}
29. Z blankytně modrého hedvábí.^{b)}

— — —

a) *Viz protější strana.*

b) *Všechno toto oblečení na mariánskou sošku darovaly kapli různé zbožné ženy.*

Kaple Loreta s čedičovým lomem, 1930.

30. Ze světle červeného hedvábí.^{b)}
31. Šňůra českých granátů.^{c)}
32. *Missale romanum* v kvaternu.
33. Malý rituál nebo agenda.
34. České evangelium.

J. Kostelní příjmy

	příjem		dohromady	
	(rakouské číslo)			
	zl.	kr.	zl.	kr.
Interesy z nadačního kapitálu:				
Ze 75 zlatých u soukromníků na 5 procent	3	45		
Interesy z vlastního kapitálu:				
Z 200 zlatých u vysokých stavů na 2 procenta ^{d)}	4			
Z 10 zlatých u soukromníků na 5 procent		30		
Roční příspěvek od vrchnosti ^{d)}	21		29	15

K. Kostelní výdaje

	výdej		dohromady	
	(rakouské číslo)			
	zl.	kr.	zl.	kr.
Z nadace Elišky Schlikové. ^{264b}				
faráři	2	30		
kostelnímu služebníkov		37 1/2		
ministrantům		15	3	22 1/2
Na sváteční bohoslužbu:				
učiteli	1	10		
ministrantům	6			
kostelnímu služebníkov	1	17		
nosiči bubnů		20	2	53 ^{e)}
Na kostelní potřeby obvykle			9	
Na plat účetnímu			1	30
Na razítko k účtům a příspěvek na plat pro posla				3
Suma ročních výdajů			16	48 1/2

b) Viz předchozí strana.

c) Darováno v roce 1837 jednou ženou z Jičína.

d) Interesy z kapitálu uloženého u vysokých stavů obnášely kdysi 8 zlatých konvenční měny a obnos 21 zlatých, který přicházel od vysokorodé vrchnosti, byl hrazen v konvenční měně. Časem budou oba obnosy hrazeny v konvenční měně, jak tomu bylo původně, a díky tomu budou příjmy kaple 31 zlatých.

Po proběhlém slosování dotčených obligací v roce 1849 obnáší roční interesy 8 zlatých konvenční měny jako dříve.

e) Částka určená k posvícenské bohoslužbě byla původně hrazena v konvenční měně a v budoucnosti opět bude, takže obvyklé roční výdaje budou obnášet kolem 9 zlatých konvenční měny a na jejich pokrytí zcela dostateč roční příjmy.

Kronikářské zápisy týkající se kaple Loreta

Vyloupení kaple roku 1850

Protože kaple stojí zcela osamoceně uprostřed lesa, je pro špatné lidi poměrně snadné se do ní vloupat. Jak bylo poznamenáno na začátku, byla vykradena v roce 1827 a v roce 1850 znovu. Protože k této kapli putovalo vždy velké procesí, mohli se někteří zločinní lidé domnívat, že tam poutníci donesli jako oběti bohaté poklady, a usmysleli si vloupat se tam. V noci mezi 12. a 15. říjnem přišli zloději vyzbrojeni patrně sochořem, s nímž se pokusili vylomit zámek na všech třech vchodových dveřích, a když se jim to nepodařilo, vylomili za použití hrubého násilí dveře na severní straně a to tak, že vytrhli horní a dolní pant z kamenného pilastru, a když se jim nepodařilo vytrhnout střední, zohnuli silné železné závěsy a vnikli tak do kaple. Zde vzali všechno, co mělo nějakou cenu a dalo se snadno odnést, a sice pět cínových oltářních svícňů, pár mešních konví včetně talíře, cínový pohár, kadidelnici včetně loďky, jednu plechovou a dvě cínové lampy, příkrývku na kalich, humerál, albu, cingulum, korporál, dvě purifikatoria, tři bílé oltářní příkrývky včetně antipendia, rochetu z jemné tkaniny patřící ostruženskému farnímu kostelu, hedvábné šaty z oltářní sošky s přivěšeným dukátem, krásné velum, které bylo nad soškou, zhruba 16 lot oltářních svíček, novou kleriku patřící P. kaplanovi, malý hák patřící kostelnímu služebníkovi včetně dalších drobností, z mešního roucha odtrhli porty, část z nich spálili v sakristii, mešní roucha nechali ležet v rohu a porty vzali s sebou, ale ztratili, nebo zahodili je v lese, také několik menších kousků ukradených kostelních parament nechali rozházené u hlásnolhotské bažantnice. Ty byly nalezeny 15. října a byly dovezeny do Ostružna. Farní úřad oznámil vloupání a krádež okamžitě na jičínovský patronátní úřad, dosud se ale z ukradených věcí nic nenašlo.

V následujícím roce byli zbožní návštěvníci této kaple při sobotních pobožnostech žádáni o laskavé příspěvky, které přicházely tak hojně, že z celkové sumy byl díky přičinlivému využití pana kaplana Jana Kleina zřízen nový oltář, tabernákulum²⁶⁵ pokryto novým sametem, dřevěné části nově pozlaceny, plechové ozdoby nově postříbřeny a zakoupeno šest nových oltářních svícňů, nová lampa, nové krásné ciborium ze skla a nějaké další nutné věci. Bylo na to vydáno přes 100 zlatých konvenční měny.

1871

Roku 1871 pokryta byla kaple novou plechovou střechou, pořízeny nové schody a učiněny některé menší zevnější opravy, vše nákladem vlastního jmění této kaple. Oprava tato stála 406 zlatých 36 krejcarů rakouského čísla. Pronajímatel těchto oprav Jan Kazda, láník z Lochova Hořeného

č. domu 1, za zvláštní ochoty vlastním nákladem přistavěl na severní straně kamennou kazatelnu, čímž se zajistě každému budoucímu kazateli nemálo zavděčil, jelikož muselo se dříve jen na výstupku u kaple slovo Boží hlásat, což velmi bylo nepohodlné.

1883

Dle výnosu c. k. místodržitelství v Praze dal hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi dne 22. března 1883 skrze pana Josefa Vejtrubu, majitele elektrotechnického a optického zařízení v Praze (velká Karlova ulice č. domu 24), zříditi hromosvod na kapli loretánské.

Dne 5. července 1883 na den slovanských apoštolů sv. Cyrila a Methoda vykonala se z blízkých i dalekých farností znamenitá pouť k Matce Boží na Loretu mezi oktávem Navštívení Blahoslavené Panny Marie. Není památka, že by se kdy tolik poutníků na kopečku loretánském shromáždilo, napočítalo se jich okolo 4000, takže hlava vedle hlavy stála a nesčíslný dav lidstva nebylo možné přehlédnout. Podnět k této pouti dala schůze kněžská v Dymokurích na jaře roku 1883, kde se přítomní kněží na tom ustanovili, vyzvali lid ve své kolatuře k putování na Loretu na ten úmysl, aby svou poutu Královně nebeské na Loretě složil, a u ní si vyprosili přímluvu za sebe i za veškerou naši vlast, aby jakož Pomocnice křesťanů nedala vymizet té zbožnosti a horlivosti křesťanské, která šlechtila předky naše. Lid uposlechl vyzvání svých duchovních pastýřů a dne 5. července 1883 se vypravilo ke svatyni té společné procesí z vůkolních farních osad: kopidlenské, vršecké, hradišťské, kněžické, chotěšické, rožďalovické, mcelské, žitovlické, křinecké, králoměstské, činoveské,²⁶⁶ dymokurské, velišské, samšinské a ostruženské se svými kněžími, jichž se čtrnáct se svými poutníky na Loretu dostavilo.

Shromážděště poutníků určilo se na nádraží jičínovském, kam poutníci ze vzdálenějších osad k sedmé hodině ranní buď pěšky, neb vlakem obchodní dráhy se dostavili, odtud pak vedlo důstojné duchovenstvo společné procesí za zpěvu mariánských písní a modlitby svatého růžence kolaturou velišskou k Loretě. Na místo poutnické se dorazilo ráno po desáté hodině, kdežto příchozí poutníci pro veliké množství jedněmi dveřmi do kaple vcházel a druhými dveřmi zase vycházeli, aby každý Matičku Loretánskou mohl spatřit. Po příchodu sloužila se tichá mše svatá uvnitř v kapli a druhá venku před kaplí na kamenném výstupku k severní straně. Na to bylo kázání venku, které horlivě a dojmavě držel P. Jan Tichý,²⁶⁷ kaplan kopidlenský a bývalý kaplan ostruženský. Obíral se hlavně tou látkou, že naši slovanští apoštolové sv. Cyril a Method, když přišli před tisíci lety na Moravu a do Čech hlásat víru Kristovu, že také spolu rozhlašovali úctu k Rodičce Boží a také úcta mariánská, že se po všechny časy v Čechách udržela, že i také Matka Boží ve všech pohromách a svízlech vždy nápomocna byla a že dokud český národ

tu Královnu nebeskou ctí a její příklad následovat bude, že nezhyne, v pravé víře se udrží a ve všech tělesných i duchovních potřebách pomoc a útěchu nalezne. Posluchačstvo bylo vřelou řečí horlivého kazatele nadšeno a k slzám pohnuto.

Po kázání byla v kapli zpívána mše svatá a venku tichá mše svatá, mezi tím bylo kajícím přítomným duchovenstvem svátostí pokání a nejsvětější svátostí oltární poslouženo. Po vykonané pobožnosti poskytl se poutníkům na zpáteční cestě odpočinek a občerstvení na Veliši v hostinci katolické besedy a duchovenstvu na faře velišské. Po dvou hodinách odpoledne pomodlili se poutníci s knězem v chrámu Páně velišském litanii²⁶⁸ ku svatým patronům českým a udělila se jim požehnání ku zpáteční cestě k Jičínovsi, kde je objednaný zvláštní vlak obchodní dráhy očekával, aby vzdálenější poutníky k domovu dopravil. Počasí bylo příznivé, byl to právě slunečný parní den a k večeru se dostavila bouřka s nepatrným deštěm. Tato společná pobožnost působila k rozmnožení pocty nebeské Královny a k oživení víry i zbožnosti katolického lidu a poutníci se loučivše slíbili, že dá-li pán Bůh, napřesrok podobnou pout' na Loretu vykonají.

Budiž konečně podotknuto, že k této slavné pouti obstaral ostruženský velebný pán P. Josef Churáček²⁶⁹ u fotografa Pícka v Jičíně poutníkům milou památku pobožnosti té, totiž fotografii oltáře Marie Panny v kapli loretské, která se poutníkům po 20 krejcarech prodávala, z čehož čistý výnos má se k obnovení této kaple vynaložit.

Dle výnosu c. k. místodržitelství v Praze roku 1882 dal hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi dne 15. března 1883 skrze pana Josefa Vejtrubu, majitele elektrotechnického a optického závodu v Praze (velká Karlova ulice č. domu 24), zařídit hromosvod na loretánské kapli Blahoslavené Panny Marie, kterýžto stál 73 zlatých 44 krejcarů a tato částka byla ze záduší kaple loretánské v roce 1884 vyplacena.

Oprava sochy mariánské za 235 zlatých 90 krejcarů

Roku 1893 byla socha Blahoslavené Panny Marie Loretánské od sochaře a štafíře pana Josefa Stoklasy²⁷⁰ z Jičína obnovena a skříň i rám k této soše z polychromu znova zhotoveny nákladem 235 zlatých 90 krejcarů, k čemuž ctitelové mariánské 80 zlatých darovali, a ostatních 155 zlatých 90 krejcarů s povolením vyšších úřadů ze zádušního jmění kaple Anděla strážného se zapravilo.

Procesí na Loretu

Dne 2. července 1893 na svátek Navštívení Blahoslavené Panny Marie vedl se průvod v devět hodin ráno z farního chrámu Páně při zpěvu

nábožných písní na Loretu do kaple mariánské, kdežto s povolením nejdůstojnějšího biskupského ordinariátu v Hradci Králové daným 8. června 1893, č. 4134, veledůstojný pan vikář a děkan na Veliši P. Ferdinand Kopecký²⁷¹ obnovenou sochu mariánskou církevně posvětil, načež velebný pán z Ostružna P. František Okrouhlický²⁷² držel slavnostní mši a zdejší duchovní správce měl zpívanou mši svatou, k této slavnosti sešlo se několik procesí s hudbou, a sice z Veliše a z blízkého okolí.

Hromosvod nad kaplí

Roku 1893 byl hromosvod na kapli loretánské od elektrotechnického majitele v Hořicích na vyšší rozkaz obnoven, drát zesílen a měděná deska v zemi zvětšena.

Obnovení oltáře

Jest tomu letos právě 200 let, co šlechtitný, vysoce urozený pán, Jeho Excelence František Josef, hrabě ze Schlik,²⁷³ kapli loretánskou založil a postavit dal, bylo to roku 1894. Za tou příčinou dal se obnovit oltář této kaple, mříž znova natřít, tabernákulum²⁷⁴ obnovit a dva andělci od pana Josefa Stoklasy²⁷⁵ postavit, což se dílem z dobročinných sbírek, dílem ze záduše kaple sv. Andělů strážných pořídilo.

Kaple Loreta – detail s erbem donátora Františka Josefa, hraběte Schlika (1656–1740), 1941.

Též dvě zbožné paní (Rostová a [Mez...á]²⁷⁶) zhotovily skvostné antependium k oltáři z hedvábného sametu, s umělými kvítky a zlatem prošíváné a k oltáři kaple loretské darovaly.

Z vděčnosti za mnohá dobrodiní za těchto 200 let zbožným ctitelům mariánským prokázaná a na vyprošení další ochrany vedlo se neděli sedmou po sv. Duchu, totiž na svátek Navštívení Blahoslavené Panny Marie, tj. dne 1. července 1894, po ranních službách Božích v devět hodin ráno procesí z farního chrámu Páně na kopeček loretánský, na cestě se zpívaly písně mariánské, v kapli pak se odbývaly velké služby Boží na ten úmysl, by Pomocnice křesťanů u Svatého Synáčka nám vyprosila v těchto nevěreckých časech pravou víru, zbožnost a horlivost, jakou se zbožní předkové stkvěli zachovat, a ode všech pohrom na těle i na duši milostivě ochráněni byli.

Zevní i vnitřní oprava kaple z darů manželů Matohlínových ze Štídlu a Kateřiny Ježkové z Holína

Roku 1897 darovali manželé Jan a Barbora Matohlínovi ze Štídlu k rukou faráře Jana Tichého²⁷⁷ obnos 400 zlatých na vnitřní a zevnější opravu kaple loretánské. Páli si, aby zdivo kaple uvnitř bylo omítkou ovrženo z dokladu toho, že kaple jest vystavena dle vzoru domku v Loretě v Itálii, nemohlo jejich přání být vykonáno, ale aby se kaple důstojně opravit mohla, vyžádal si farář kláštera řeholníků beuronských v Emauzích v Praze, kteří co do staveb církevních jsou na slovo vzatí, znalce, aby radou byli, jak by se oprava stát měla. Prosbě jeho bylo vyhověno a v září 1897 dostavili se na faru důstojný P. Prokop Baudyš, provizor z kláštera emauzkého, a bratr laik, ctihodný P. Clemens Kleiner, kterýž poslední jakožto zasvěcený znalec staveb církevních kapli důkladně prohlédl a pak sem zaslal své dobrozdání, uložené v archivu Reg. III. D Fasc. 4-1. Na tuto komisi emauzských řeholníků věnovali manželé Matohlínovi 20 zlatých.

Na základě tohoto dobrozdání učinil pan stavitel František Kysela ze Šlikovsi rozpočet na opravné práce v ceně 562 zlatých, pojímaje do toho též opravu hromosvodu per 12 zlatých. Poněvadž ale hromosvod nedávno roku 1893 byl postaven a elektrotechnik Josef Čichna z Hořic byl zavázán případné opravy sám obstarat, byla i částka 12 zlatých z rozpočtu vypuštěna a náklad na opravu kaple v okrouhlé sumě 550 zlatých ustanoven.

Do této sumy 550 zlatých nedostávalo se však 150 zlatých, ale sousedka paní Kateřina Ježková z Holína č. 36, vdova po zemřelém Josefu Ježkovi, půllániku tamtéž, sestra Barbory Matohlínové ze Štídlu, ochotně těch 150 zlatých doplatila, takže těmi dobrovolnými dary veškeren náklad byl uhrazen.

Pro pozdní dobu roční muselo se s opravnými pracemi počkat až na budoucí rok 1898. O tom všem uvědomen byl patronátní úřad v Jičínovsi

zdejší dopisem od 26. září 1897, č. 174, a vyžádáno k opravám jeho svolení a spolupůsobení, peníze byly zatím vloženy do jičínské spořitelny na knížku fol. 6050.

Na základě dobrozdání emauzských řeholníků učinil pan stavitel Kysela rozpočet ze dne 20. října 1897 (Reg. III. D. 4. sub. 2) a prostřednictvím patronátního úřadu sepsán s ním dne 23. června 1898 protokol (sub 4), kterým se podnikatel zavázal za sumu 550 zlatých 11 krejcarů následující opravy provést:

- 1) Očištění a zacementování venkovských stran kaple^{x)}
- 2) přeložení, podezdění a upravení kamenných lavic okolo zdí s potřebným zacementováním
- 3) upravení a planýrování plochy okolo kaple zvenčí
- 4) upravení a přeložení dvou oltářů (zvenčí) a kazatelny s potřebným podezděním a zacementováním
- 5) vyčištění a odstranění různých škrábanin po zdích
- 6) opravení a nátěr plechové střechy
- 7) opravení žlabu a okapní roury
- 8) vyčištění kanálu okapního
- 9) zacementování atiky a dlažby kolem střechy
- 11) nová okenice plechem pobitá
- 12) oprava a nátěr plechem pobitých dveří (dvoje dveře byly dány nové)
- 13) opravení a vyčištění freskových obrazů na zdi uvnitř kaple
- 14) oprava zdí uvnitř, natření olejovou cihlovou barvou, na klenutí spáry vyzlatit
- 15) úprava dlažby uvnitř, olejový nátěr té samé
- 16) čtyři nové vázy na atiku s usazením
- 17) upravení cesty kopce nahoru stupňovitě
- 18) opravení u čtyř dveří a zacementování futer
- 19) opravení kamenného římsu uvnitř.

Počátkem července 1898 počalo s opravnými pracemi, které dle kolaudačního protokolu od 15. září 1898 (sub 9) ukončeny a schváleny byly.

Co se tkne vyplacení umluvené sumy per 550 zlatých, měla se dle akordního protokolu (sub 4) stát od farního úřadu a také kauce per 55 zlatých uložena být na tři léta tamtéž. Avšak farář Tichý²⁷⁸ naléhal na to, aby se to vše stalo od patronátního úřadu úředně a aby i kauce v zádušní pokladně uložena byla. Patronátní úřad však dopisem od 8. července 1898, č. 126 (sub 6), namítal, že se to stát nemůže, poněvadž se náklad kryje ne ze zádušních, ný-

x) *Zevnější zdi kaple z pískovcových kvádrů nebyly až dosud ani omítkou ovrženy, ani barvou natřeny a měly i při této opravě zůstat i nadále takové. Dle návrhů emauzských mnichů měly se zdi ocelovými kartáči vyčistit, spáry mezi jednotlivými kvádry vyplnit, ale po této práci jeví se zdi veliké nesrovnalosti a prohloubeniny, že nebylo možno dle náhledu pana stavitele Kysely je v tom stavu zanechat, proto byly dobrou fermežovou temnou barvou natřeny, čímž se docílil úhledný celek a různé nesrovnalosti se vyrovnaly.*

brž z darovaných peněz, a že tudy má farní úřad sám peníze vyplatit a kauci u sebe podržet. Konečná shoda stala se tím způsobem, že farní úřad darované peníze odvedl patronátnímu úřadu, aby je do příjmů kaple v účet vzít a kauci podržet mohl. Dle toho vyplatil farář Tichý dle dohody prozatímního potvrzení od 5. října 1898 panu staviteli Kyselovi 550 zlatých (sub 10) s tím doložením, že je má odvézt patronátnímu úřadu, načež tento jemu proti kvitanci vyplatí 495 zlatých a zbývajících 55 zlatých podrží v zádušní pokladně po tři léta jako kauci, což patronátnímu úřadu zdejším dopisem od 5. října 1898, č. 170, oznámeno bylo.

Zřízení matohlínovské fundace při kapli loretánské

Tiž manželé Jan a Barbora Matohlínovi ze Štídlu složili věnovací listinou na dar 12. června 1897 k rukám faráře Tichého 450 zlatých k tomu účelu, aby ze sumy 400 zlatých vypadající úroky vynaložily se na remuneraci cesty, které by kněz z Ostružna též v měsíci květnu a září do kaple loretánské k sloužení již fundovaných mší svatých za rody hrabat Schliků, knížat Esterházyů a hrabat Weissenwolfů konal, a 50 zlatých, aby první mši svatou v květnu a poslední v září na jejich úmysl totiž, pokud živi budou, na dobrodince kaple loretánské a po jejich smrti za spásu jejich duší a všech navštěvovatelů kaple loretánské obětovány byly.

Zřizovací listinou farní z roku 1776 měly totiž na svrchu zmíněné tři šlechtické rody slouženy být v zimní době každého týdne čtyři mše svaté, v letní době dvě ve farním kostele a od sv. Jiří až do sv. Šimona a Judy (čili od května do konce října) v kapli loretánské každou sobotu a o čtyřech mariánských svátcích jednu mši svatou. Dekretem nejdůstojnější biskupské konsistoře od 19. června 1873, č. 4152, byly mše svaté redukovány tak, aby ve farním kostele se sloužily ročně 104 a v letní době (červen, červenec, srpen) na Loretě dvanáct (včítaje v to i svátky Zvěstování, Navštívení, Nanebevzetí a Narození Panny Marie a sv. Anny deset mší svatých), celkem 126 mší svatých ročně. Manželé Matohlínovi si však přáli, aby jak původně bývalo, tyto fundační mše svaté se opět od počátku května, a poněvadž v říjnu málo bývalo návštěvníků, alespoň do konce září sloužily, toliko první v květnu a poslední v září měly na jejich svrchu dotknutý úmysl obětovány být.

Věnovací listina (a) i návrh nadačního listu (b) s obnosem 450 zlatých byly k zakoupení státního dluhopisu zaslány k biskupské konsistoři farním dopisem od 12. července 1897, č. 135, načež zakoupena byla obligace korunové renty od 1. září 1897, č. 25900, na 900 korun, přičemž však muselo se na ukoupení té obligace doplatit úhrnem 10 zlatých 35 krejcarů. Avšak původní nárok nadačního listu (b) nedošel dle dopisu c. k. finanční prokuratury v Praze (d) od 13. ledna 1898, č. 67119, schválení, poněvadž se jevila fundace tato nejen nadací na remuneraci cestného (kapitál 400 zlatých), nýbrž i jako

nadace mešní s kapitálem 50 zlatých, kterýž poslední by nevyhovoval ustanovení mešní cynosury (totiž 1 zlatý za jednu mši svatou, čtyřprocentní úrok z 50 zlatých činí jen 2 zlaté, to by stačilo pro kněze, ale nedostávalo by se pro kostelníka, ministranty a kapli). Mimo činěna námitka, že by pro případ, že by redukce přestala a původní ustanovení sloužení těch mší na Loretě nastat mělo, dvě nové fundovací mše svaté matohlínovské nemohly se pak v první sobotě v květnu a v poslední sobotě v září sloužit, jelikož by na to měly právo staré fundační mše za tři šlechtické rody.

Následkem toho musela se jak věnovací listina, tak i návrh nadačního listu pozměnit, což se k dopisu farnímu úřadu od 17. února 1898, č. 30, (b) stalo, a sice tak, že remunerace za cestné měla se vyplácet v těch dvou měsících, květnu a září, za osm cest k sloužení šlechtických mší svatých a na dvě cesty (tedy za deset cest) k sloužení mší matohlínovských, mimo to na tyto poslední dvě mše svaté též stipendium dle cynosury. Pro případ, že by měsíc květen a září měly po pěti sobotách, měly se ty dvě matohlínovské mše sloužit v první sobotu v květnu a poslední v září, v opačném případě, kdy by bylo jen po čtyřech sobotách, v jiné od duchovního správce ustanovené dny.

V tomto smyslu byly nová věnovací listina a nový návrh nadačního listu schváleny a celá fundace od biskupské konsistoře ze dne 10. listopadu 1898, č. 9389, a od c. k. místodržitelství od 13. prosince 1898, č. 94127, schválena a stvrzena. Dle toho nadačního listu rozeznává se:

1. fundace za remuneraci za deset cest (osm mší šlechtických a dvě matohlínovské) se základním kapitálem 375 zlatých, z nichž čtyřprocentní úrok činí úhrnem 15 zlatých a má dostávat:

kněz à 1 zlatý	10 zl.		
kostelník à 40 krejcarů	4 zl.		
ministrant à 10 krejcarů	1 zl.	dohromady	15 zl.

2. fundace za dvě mše na úmysl manželů Matohlínových, se základním kapitálem 75 zlatých, z nichž 4 procenta úroků činí 3 zlaté a má dostávat:

kněz à 1 zlatý	2 zl.		
kostelník à 18 krejcarů	36 kr.		
ministrant 2 krejcarů	4 kr.		
kaplan à 30 krejcarů	60 kr.	dohromady	<u>3 zl.</u>
		Dohromady	18 zlatých.

Zřizovací listinou čili nadačním listem výslovně vymíněno, že příjem z této fundace pod výminkou do příjmů duchovního správce se započítávat nemá a nesmí. Výlohy se zřízením této fundace vzali manželé Matohlínovi na sebe a složili k rukoum faráře Tichého²⁷⁹ hotově 50 zlatých (viz účet Reg. IV. D 7), poněvadž však výlohy činily 63 zlatých 28 krejcarů a z darovaných 50 zlatých na cestu řeholníků emauzských ušetřilo se 6 zlatých 90 krejcarů, doplatili manželé Matohlínových ještě 6 zlatých 38 krejcarů.

Všecky tyto od manželů Matohlínových pro kapli loretánskou darované peníze, jakož i jiné milodary a dárky z pokladničky byly ukládány od faráře Tichého na knížku spořitelny jičínské fol. 6050, při jeho odchodu z Ostružna na Veliš byla knížka tato, která koncem září 1905 vykazovala 76 korun 42 haléřů, s náležitým vyúčtováním příjmů a vydání odevzdána dne 23. února 1906, č. 6-41, k uschování a dalšímu účtování patronátnímu úřadu v Jičínovsi.

Oprava sochy Panny Marie a oltáře

Roku 1933 byla socha Panny Marie a oltář v kapli loretánské znovu pozlacený nákladem 2130 korun, kterýžto obnos sebrán byl od ctitelů Rodičky Boží z farnosti velišské a ostruženské.

Opravu provedl Ladislav Bittner, pozlacovač z Velkého Dřevíče u Hronova nad Metují. Socha i oltář Panny Marie byly od faráře ostruženského Aloise Nožičky za účasti důstojného faráře velišského Václava Jančíka a za účasti mnoha poutníků v sobotu dne 22. července 1933 s povolením biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 20. 7. 1933, č. 8355, posvěceny.

1939

Roku 1939 opravena byla střecha, znovu natřena i dveře. Provedl pan Novák, klempíř v Jičíně, do kaple darován byl od dobrodinců na oltář běhounový koberec. Téhož roku podvkrát zbožné paní z Jičina kapli tuto důkladně vyčistily a vyzdobily.

1940

Roku 1940 darovala slečna Valentová z Jičina na oltář novou mapu lněnou s krajkou ručně háčkovanou s nápisem: „Maria, nezapomeň na mne!“

Kaple sv. Anděla strážce

Zřizovatelem a donátorem této kaple postavené v roce 1720 byl Jeho Excelence vysokorodý pan František Josef, hrabě Schlik,²⁸⁰ a jeho zbožná choť Sylvie Kateřina, rozená hraběnka Kinská.²⁸¹ Ostruženský farář má podle zřizovacího farního instrumentu povinnost sloužit zde každoročně o svátku sv. Anděla strážce sváteční bohoslužbu.

Inventář kaple:

1. Kaple byla postavena v roce 1720 ve tvaru pravidelného osmiúhelníku a s kopulí, v níž jsou okna, pokrytá šindelem, s jedněmi dveřmi. Podle kostelního účtu z roku 1826 bylo na opravu kaple vynaloženo z kostelní kasy 447 zlatých 12 krejcarů rakouského čísla.
2. Je zde jediný oltář s obrazem sv. Anděla strážce namalovaným na stěně, oltářní kámen nemá žádný nápis.
3. Před oltářem jsou dvě kamenná klekátka.
4. Cínový krucifix, který je uchováván v ostruženském kostele, na svátek sv. Anděla strážce se musí do kaple na bohoslužbu donést spolu s ostatním nutným náčiním.
5. Lněná oltářní příkrývka.
6. *Missale Romanum* v kvaternu, silně opotřebovaný.

Stříbrný kalich o váze 27 lotů, který kapli patřil, musel být podle vysokého nařízení v roce 1811 odevzdán c. k. eráru.

Příjmy kaple:	příjem dohromady (rakouské číslo)	
Interesy z vlastního kapitálu:	zl. kr.	zl. kr.
Z 250 zlatých u vysoké dvorské komory na 2 procenta ^{a)}	5	
Ze 49 zlatých 15 ½ krejcarů u soukromníků na 5 procent ^{b)}	2 27 ½	7 27 ½

Kostelní pozemky:

Podle daňového vyměření patří k této a k dvěma dalším následujícím kaplím na polnostech pod číslem topografickým 235 u Voškšic Za Lipama 9 jiter 473 čtverečních sáhů, které jsou podle licitačního protokolu ze 14. června 1833 pronajaty na šest let od 1. září 1833 do konce srpna 1839, a to za roční úrok 135 zlatých 42 ½ krejcarů konvenční měny. Z tohoto příjmu dostává kaple třetinu, totiž 45 zlatých 14 krejcarů konvenční měny nebo v rakouském čísle:

Suma ročních příjmů

113	5	^{c)}
120	32	½

a), b) a c) Viz následující strana.

Kaple sv. Anděla Strážce, 2012.

Výdaje kaple:	výdej dohromady (rakouské číslo)		
Na bohoslužbu v den svátku sv. Anděla strážce	zl. kr.	zl. kr.	
farářů	1	10	
učiteli		35	
kostelnímu služebníkov		12	
ministrantům	6	2	3 ^{d)}
Na kostelní potřeby obyčejně	3		
Na plat pro účetního	1	30	
Na razítko k účtům a příspěvek na plat pro posla	5	4	35
Suma ročních výdajů		6	38 ^{d)}

a) Interesy z kapitálu uloženého u vysokých stavů obnášely jindy 10 zlatých konvenční měny a budou jednou zase tolik obnášet, a roční příjmy kaple tak budou 55 zlatých 13 krejcarů konvenční měny.

b) Tento kapitál obnášel původně 100 zlatých, podle nejvyššího finančního patentu z roku 1811 byl podle stanoveného kursu redukován na současných 49 zlatých 27 1/2 krejcarů rakouského čísla.

c) Od roku 1840 obnášel roční úrok z polí 48 zlatých 7 1/4 krejcarů konvenční měny, nebo 120 zlatých 17 1/2 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1846 obnášel roční úrok z polí 60 zlatých 23 3/4 krejcarů konvenční měny, nebo 150 zlatých 59 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1852 obnášel roční úrok z polí 64 zlatých 21 1/2 krejcarů konvenční měny, nebo 160 zlatých 53 1/4 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1869 obnášel roční úrok z polí 66 zlatých 65 1/2 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1875 obnášel roční úrok z polí 93 zlatých 40 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1881 obnášel roční úrok z polí 109 zlatých 72 krejcarů rakouského čísla.

d) Zde uvedené částky určené pro sváteční bohoslužby, které se nyní vyplácejí v rakouském čísle, mají být vlastně v konvenční měně a v budoucnosti tak budou opět vypláceny. Obvyklé roční výdaje této kaple, ve výši kolem 4 zlatých konvenční měny, budou dostatečně kryty příjmy.

Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Anděla Strážce

1871

Roku 1871 s povolením slavného patronátního úřadu a vysokého c. k. místodržitelství obnovena střecha na kapliče a pobita plechem. Oprava stála 75 zlatých 97 krejcarů.

1882, 1883

Dle výnosu c. k. místodržitelství, č. 1927, dato 23. února 1882 dal hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi dne 22. března 1883 skrze pana Josefa Vejtrubu, majitele elektrotechnického a optického závodu v Praze (velká Karlova ulice, číslo domu 24), zřídit hromosvod na kapli Sv. Anděla strážného, kterýžto stál 61 zlatých 97 krejcarů a z pokladny této kaple v roce 1884 zapraven byl.

1884

Roku 1884 žádalo se u vysoce důstojné konsistoře v Hradci Králové o nový oltářní kámen pro kapli sv. Anděla strážného, který také odeslán byl, a za něj ze záduší této kaple 5 zlatých zapláceno jest. Tento oltářní kámen nese nápis: „Anno Domini 1880 die 5 mensis Octobris Ego Joseph Joannes Episcopus Reginaehradecensis altare hoc portatile consecravi, et in eo inclusi reliquias Sanctorum Firmi et Theodorae Martyrum.“²⁸²

1889

Roku 1889 byla v kapli Andělů strážných zevnitř i zvenčí omítka opravena, znovu i s kaplí obílena, okna rozbitá spravena a výloha na to per 37 zlatých 50 krejcarů z pokladny též kaple zapravena.

1892

Dne 31. srpna 1892 žádal farní úřad v Ostružně slavný hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi ve vsí účtě, aby se svolením vyšších úřadů služebníkům, totiž kostelníkům, zvoníkům a kalkantovi, při farním kostele ostruženském roční plat nynějším poměrům přiměřeně ze zádušní pokladny zvýšen byl.

1893

Následkem toho oznámil slavný patronátní úřad v Jičínovsi de dato 2. června 1893, č. 93, že dle výnosu veleslavného c. k. místodržitelství v Praze dato 14. května 1893, č. 1193 63, ve srozumění vysoce důstojné konsistoře v Hradci Králové na dobu tři léta, a sice od 1. ledna 1892 až do 31. prosince 1894, má se kostelníkům, zvoníkům a kalkantovi při farním chrámu ostruženském ze zádušního jmění kaple Anděla strážného každoročně vyplatit

dvěma kostelníkům á 20 zlatých	40 zl.
dvěma zvoníkům á 2 zlaté 50 krejcarů	5 zl.
kalkantovi	3 zl.
za čištění kostelního prádla	<u>12 zl.</u>
Ouhrnkem	60 zlatých

Tento zvýšený plat služebníků kostela ostruženského má koncem roku 1894 přestat a po uplynutí té doby má se poznovu žádost o zvýšený plat na slavný hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi podat.

1929, 1939

Roku 1929 opravena byla kaplička a střecha natřena nákladem 455 Kč, okna i natření provedl Václav Novák, klempíř v Jičíně.

Roku 1939 byla střecha i dveře kaple znovu natřeny. Provedl Václav Novák, klempíř z Jičína.

Kaple sv. Anny

Tato kaple byla postavena v roce 1670 vysokorodým panem Františkem Arnoštem, hrabětem Schlikem.²⁸³ Je tedy nejstarší z kaplí zdejšího farního okrsku. Hned od té doby, co byla v Ostružně zřízena administratura, nechala vysoká vrchnost duchovního po celý rok každé úterý sloužit v této kapli mši svatou, za což mu vyplácela ročně 26 zlatých. Viz stará farní kronika, strana 10. Když byla v roce 1776 povýšena ostruženská administratura na faru, byla tato nadace navždy potvrzena zřizovacím farním instrumentem. Farář byl zavázán sloužit po celý rok každé úterý mši svatou za všechny tři vysokorodé rodiny, nebo k tomu pověřit svého kaplana. Místo původních 26 zlatých mu bylo *ad portionem canonicam*²⁸⁴ přirčeno 27 zlatých 45 krejcarů z vrchnostenské renty. Protože ale v zimě kapli nikdo nenavštěvoval, konají se úterní bohoslužby od listopadu až do 24. dubna v ostruženském farním kostele.

Inventář kaple:

1. Kaple byla vystavěna v roce 1670 z velkých kamenných kvádrů, má kruhový půdorys, kopuli s okny, střechu pokrytou šindelem, jedny dveře. Podle kostelního účtu z roku 1826 bylo na opravu této kaple vydáno z kostelní kasy 525 zlatých 28 krejcarů rakouského čísla.
2. Nachází se tu jen jeden oltář, s obrazem sv. Anny namalovaným na stěně.
3. Kazatelna je vně kaple, přistavěná k ní, kamenná s kamennými schody.
4. Dvě kamenná klekátká v kapli.
5. Oltářní zvonek.
6. Cínový kříž, který je uchováván nyní v ostruženském kostele a místo něho je zde jiný, zhotovený ze dřeva a pozlacený.
7. Čtyři cínové oltářní svícny.
8. Pár cínových mešních konví včetně talíře.
9. Mešní roucho, velmi opotřebované.
10. Korporál, purifikatorium, oltářní ručník.
11. Pár oltářních polštářků.
12. Tři bílé oltářní příkrývky.
13. Oltářní ubrus z barveného plátna.
14. *Missale Romanum* v kvaternu.

Příjmy kaple:

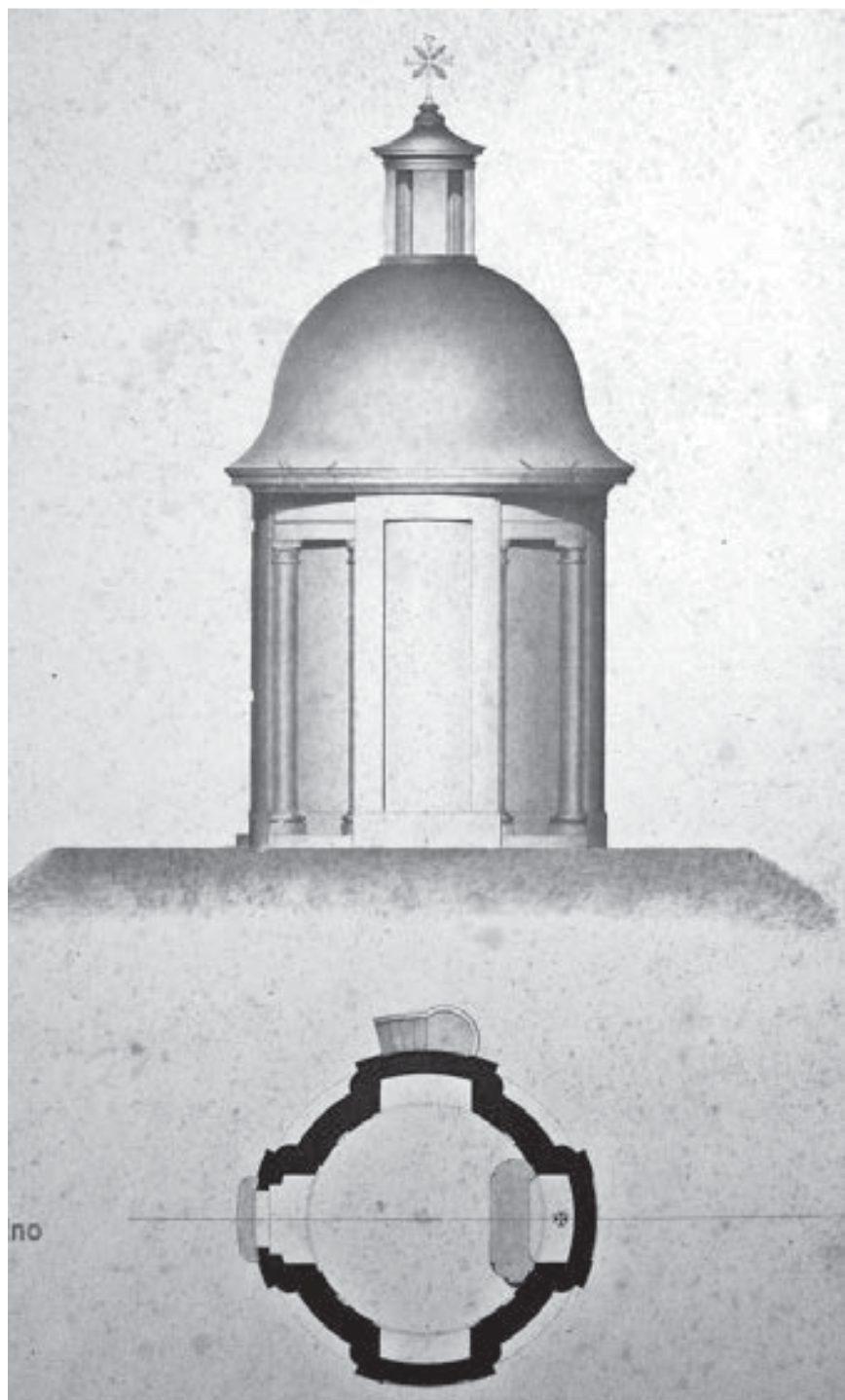
Interesy z vlastního kapitálu:

Z 200 zlatých u vysokých stavů na 2 procenta^{a)}

příjem dohromady
(rakouské číslo)
zl. kr. zl. kr.

4

a) Viz následující strana.

Kaple sv. Anny, 1. polovina 19. století.

Z 207 zlatých 6 $\frac{1}{4}$ krejcaru u soukromých osob na 5 procent ^{b)}	10 21 $\frac{1}{2}$	14 21 $\frac{1}{2}$
Z pozemků náležejících ke kapli sv. Anděla strážce do- stává kaple z každoroční činže třetinu, totiž 45 zlatých		
14 krejcarů konvenční měny, nebo		<u>113 5</u> ^{c)}
Suma ročních příjmů		127 26 $\frac{1}{4}$
Výdaje kaple:	výdej dohromady (rakouské číslo)	
Na bohoslužbu o svátku sv. Anny:	zl. kr.	zl. kr.
faráři	1 10	
učiteli	35	
kostelnímu služebníkovi	35	
ministrantům	12	2 32 ^{d)}
na obvyklé kostelní potřeby		3
Na plat účetnímu		1 30
Na razítko k účtům a příspěvek na plat pro posla		<u>3</u>
Suma ročních výdajů		7 5

a) Kapitál uložený u vysokých stavů, totiž 200 zlatých, vynášel jindy 8 zlatých konvenční měny na interesech a bude časem zase tolik vynášet, takže budou roční příjmy kostela činit 57 zlatých 22 $\frac{1}{2}$ krejcaru. Po proběhlém slosování dotčených stavovských obligací v roce 1849 obnáší roční interesy opět 8 zlatých konvenční měny.

b) Před finančním patentem obnášel tento kapitál 265 zlatých.

c) Od roku 1840 obnášel roční úrok z polí 48 zlatých 7 $\frac{1}{4}$ krejcarů konvenční měny, nebo 120 zlatých 17 $\frac{1}{2}$ krejcaru rakouského čísla.

Od roku 1846 obnášel roční úrok z polí 60 zlatých 23 $\frac{1}{4}$ krejcaru konvenční měny, nebo 150 zlatých 59 $\frac{1}{4}$ krejcaru rakouského čísla.

Od roku 1852 obnášel roční úrok z polí 64 zlatých 21 $\frac{1}{2}$ krejcaru konvenční měny, nebo 160 zlatých 53 $\frac{3}{4}$ krejcaru rakouského čísla.

Od roku 1869 obnášel roční úrok z polí 66 zlatých 65 $\frac{1}{2}$ krejcaru rakouského čísla.

Od roku 1875 obnášel roční úrok z polí 90 zlatých 40 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1886 obnášel roční úrok z polí 100 zlatých 72 krejcarů rakouského čísla.

d) Uvedené částky za bohoslužby konané na svátek sv. Anny, které se nyní vyplácí v rakouském čísle, mají být ale vlastně v konvenční měně a časem tak budou vypláceny. Obvyklé roční výdaje této kaple, ve výši něco přes 5 zlatých konvenční měny, tak budou dostatečně kryty příjmy.

Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Anny

1868

Roku Páně 1868 mezi 6. a 10. červencem vloupal se kdosi do kaple sv. Anny, rozsekal dveře, pobral na oltáři všechna plátna, uřezal bílé porty od kasuly, od velum na kalich odřezal porty a nechal je ležet, velum však vzal. Podivno, že cínové svícny a měděnou krogenici tam nechal, spokojiv se věcmi bezcennými, mohl za vše ukradené ztržít nejvýše 2 zlaté rakouského čísla a učinil na kapli škodu zajisté za 50 zlatých rakouského čísla. Mimo to odcizeny tři prostěradla – dvě roušková a jedno plátěné na oltář, příkrývka kartounová na oltář, žlutě černé antependium asi 3 lokte dlouhé, korporál, ručník a mapa.

1879

Roku 1879 vykonala paní Anna Čecháková, manželka c. k. plukovního lékaře z Jičína, pout' do kaple sv. Anny a shledavši, že obraz této světice na zdi malovaný valně jest sešlý a vybledlý, dala jej vlastním nákladem opravit a obnovit.

1882–1885

Dle výnosu c. k. místodržitelství v Praze dato 23. února 1882, č. 1927, dal hraběcí schlikovský patronátní úřad v Jičínovsi dne 17. března 1883 skrze pana Josefa Vejtrubu, majitele elektrotechnického a optického závodu v Praze (velká Karlova ulice č. domu 24), zřídit hromosvod na kapli sv. Anny, kterýžto stál 65 zlatých 99 krejcarů a tato částka byla v roce 1884 ze zádušní pokladny kaple sv. Anny zapravena.

V roce 1884 pozoroval ostruženský beneficiát, že střecha šindelová na kapli sv. Anny zvláště ze západní strany na mnohých místech chatrná jest a nové krytby zapotřebí jest. I zavolal mistra stavitelského pana Matěje Kysele ze Šlikovsi, aby tu střechu důkladně prohlédl a rozpočet na novou střechu učinil. Ostruženský beneficiát navrhl zdvořile slavnému patronátnímu úřadu v Jičínovsi, aby střecha u Sv. Anny místo šindelem plechem pokryta byla. Patronátní úřad k tomu svolil, stavitel pan Matěj Kyselo zhotovil rozpočet na 345 zlatých 83 krejcarů, patronátní úřad zakročil u c. k. okresního hejtmanství za povolení této opravy, kterýžto úřad se srozuměním nejdůstojnější biskupské konsistoře v Králové Hradci dal své svolení dato 3. července 1884, č. 13189. Ještě na podzim tohož roku zhotovil mistr Matěj Kyselo novou střechu z bílého plechu na kapli a fermeží natřel a přitom uvnitř kapli obílil, za kterouž práci byla částka peněz 345 zlatých v roce 1885 z pokladny kaple sv. Anny zednickému mistru Matěji Kyselovi vyplacena.

1890

Roku 1890 byla střecha plechová i s kopulí na kapli sv. Anny znova fermežovou olejovou barvou od klempíře jičínského N. Ulmana natřena a výloha na to per 35 zlatých z pokladny též kaple zapravena.

1887

Dle nařízení slavného c. k. okresního hejtmanství v Jičíně dato 23. dubna 1887, č. 7330, byly dveře u kaple sv. Anny tak zřízeny, aby se místo dovnitř navenek otvíraly. Výloha přitom per 18 zlatých 20 krejcarů byla z pokladny též kaple zapravena.

1885

Václav Jandourek, majitel realit a obchodník v Ostružně, který dne 14. června 1885 v Jičíně zemřel, odkázal v poslední vůli své 100 zlatých na obraz nový do kaple sv. Anny. Tento obraz maloval akademický malíř František Hlavatý, rodem z Chyjic, v akademii vídeňské za 100 zlatých a pozlacený rám k tomu stál 50 zlatých, k čemuž zádušní pokladna kaple sv. Anny přispěla. Tento obraz byl o pouti sv. Anny roku 1887 s povolením vysoce důstojné biskupské konsistoře v Králové Hradci dne 19. července 1887, č. 5602, od duchovního pastýře ostruženského církevně zasvěcen.

1895

Starý oltářní kámen v kapli sv. Anny byl časem přenášením z kaple do farního kostela porouchán, pečeť porušena a ostatky svatých rozházeny. Tento starý kámen jest v archivu farním v Ostružně uložen. Farní beneficiát oznámil to nejdůstojnějšímu biskupskému ordinariátu a žádal o nový oltářní kámen pro kapli sv. Anny. Ten byl od Jeho biskupské Milosti, nejdůstojnějšího velepastýře našeho Eduarda Jana Nepomuckého, dne 31. května 1895 v Hradci Králové konsekrován, na duchovní správu ostruženskou odeslán a do oltáře v kapli sv. Anny se zavřenými svatými ostatky *sanctorum martyrium Firmi et Theodora*²⁸⁵ dne 19. července 1895 zasazena autentika, v rámečku za sklem na vhodném místě u dotyčného oltáře umístěna. Cena oltářního kamene s bednou a transport z Hradce Králové stojí 3 zlaté 80 krejcarů.

Při této příležitosti byla podlaha před oltářem opravena, třetí schůdek přidán a obarven, též antependium u oltáře znova obarveno a nový pozlacený rámec na stupních tabernakula²⁸⁶ připevněn.

Nátěr střechy

Roku 1898 nařízen patronátním úřadem zelený nátěr střechy na kapli, kteráž práce svěřena klenpíři Ulmanovi z Jičína, ale jeho tovaryš, který nátěr prováděl, dovolil si kamenné zdivo barvami velmi znešvařit, takže byl farář Tichý²⁸⁷ nucen o tom učinit u patronátu oznámení, odkud klenpír byl poukázán čmáraniny tyto odstranit. Že však se to stalo olejovou barvou, nedalo se to tak snadno udělat a pan Ulman musel zjednat kameníka z Jičína, aby zdě znovu otesal.

Opětný nátěr střechy

Poněvadž nátěr střechy roku 1898 byl prabídně proveden, musela být střecha roku 1902 znovu natřena, a sice od klenpíře Vincenta Kubína z Jičína za obnos 72 korun, 1 m² střechy musel být novým plechem nahrazen

Kaple sv. Anny, 1928.

a svrchní zeď pod střechou, kde se včely usadily, opravena a skuliny zazděny. Práce tato stála 9 korun.

Nátěry střechy – 1909, 1929, 1937

Roku 1909 střecha na kapli sv. Anny znovu natřena týměž klempířem.

Roku 1929 byla kaple opravena a střecha natřena nákladem 1128 Kč, nátěr provedl Václav Novák, klempíř v Jičíně.

Roku 1937 byla střecha kaple znovu natřena i dveře. Provedl Václav Novák, klempíř v Jičíně.

1941

V knížce *Z Kraje Cidlíny, k horní Jizvě*²⁸⁸ z roku 1941 na straně 40 se píše o malíři Hlavatém: „Ilustrátor života v světových lázních a výjevů z vyšší společnosti německé a francouzské za nejlepší ze svých obrazů považoval obraz sv. Anny, svrchu uvedený.“

1943

„Landesbehörde in Prag. Zahl I-3-C-7481/2 1942 vom 31/7 1943
An die Bezirksbehörde in Jitschin Zu Z. 43115 vom 21/6 1943

Betrifft Wostruschan, römisch-katholische Kapelle der hl. Anna Fensterreparaturen. Die vorgelegte Rechnung für die Lieferung und Vorsetzen von vier Fenstern an der römisch-katholischen Kapelle in Wostruschan wurde h. ä. überprüft und mit dem Betrage von 2266 K festgestellt.

Auf Grund der nachgewiesenen Notwendigkeit dieser Herstellungen und mit der Zustimmung der Kirchenbehörde habe ich gegen ihre Durchführung und gegen der Bedeckung des hiemit verbundenen Aufwandes mit 1500 K aus dem hinreichenden Vermögen der Filialkirche in Brada, die mit der Pfarrkirche in Wostruschan in kanonischen Verbands steht und mit 766 aus dem hinreichenden Vermögen der römisch-katholischen Kapelle der hl. Anna in Wostruschan nichts einzuwenden. Der Landesvizepräsident im Auftrage Smitek, e. h.“²⁸⁹

Zapsáno podle přípisu biskupské konsistoře v Králové Hradci z 12. 8. 1943, č. 7335 prius 6436 biskupská konsistoř v Králové Hradci. Tento přípis vrácen konsistoři 17. 8. 1943, č. 245.

Vnitřek vymaloval a vybělil Novotný Josef truhlář, v Dolením Lochově č. 32, za 900 korun. Administrátor Pech daroval 400 korun a patronát 500 korun. Týž provedl také svrchu uvedenou opravu oken a daroval do kaple obraz Pán Ježíš uzdravuje.

Kaple sv. Trojice

Taky tuto hezkou kapli nechal stejně jako Loretu a kapli sv. Anděla strážce postavit Jeho Excelence vysokorodý pan František Josef, hrabě Schlik,²⁹⁰ a sice v roce 1720. Její poloha a podoba jsou popsány už dříve v Topografii farnosti na stranách 78 a 79.²⁹¹ Každý rok na svátek sv. Trojice se zde konají sváteční služby Boží a potom v některých dnech v týdnu tichá mše svatá.

Kdysi tady bývaly o jmenovaném svátku takové davy lidí, že stěží stačili tři duchovní, aby vyslechli tolik zpovědí.

Inventář kaple:

1. Kaple byla vystavěna v roce 1720 ve tvaru trojúhelníku a z kamene, má tři malá okna a tři vchodové dveře.
2. Byly zde kdysi tři oltáře, nyní je ale v použitelném stavu už jen jeden. Je na něm obraz sv. Trojice a čtyři další menší obrazy.
3. Kazatelna je dřevěná, nově zhotovená v roce 1837 a o svátku se umísťuje venku pod některým stromem.
4. Kalich se stříbrnou kupou a paténou a měděným podstavcem se používá v ostruženském farním kostele. Kdysi tu byly vedle tohoto ještě dva stříbrné kalichy, ty ale byly v roce 1811 odevzdány c. k. eráru.
5. Cínový kříž je uchováván v ostruženském farním kostele a místo něho je zde jiný, ze dřeva a pozlacený.
6. Oltární příkrývka z jemné tkaniny a baldachýn nad oltářním obrazem ze stejného materiálu.
7. Plátěná oltářní příkrývka.

Příjmy kaple:	příjem dohromady (rakouské číslo)	
Interesy z vlastního kapitálu	zl. kr.	zl. kr.
Z 550 zlatých u vysokých stavů na 2 procenta	11	
Z 60 zlatých u dvorské komory na 3 procenta ^{a)}	1	48
Z 286 zlatých 51 ³ / ₄ krejcarů u soukromníků na 5 procent ^{b)}	14	20 ¹ / ₂ 27 8 ¹ / ₂
Z pozemků náležejících kapli sv. Anděla strážce roční činže 45 zlatých 14 ¹ / ₄ krejcaru v konvenční měně, nebo v rakouském čísle		113 5 ¹ / ₂ ^{c)}
Suma ročních příjmů		140 14 ^{a)}

Výdaje kaple:	výdej dohromady (rakouské číslo)	
Na bohoslužbu ve výroční svátek kaple:	zl. kr.	zl. kr.
faráři	1	10
učiteli		35

kostelnímu služebníkoví	1	30	
ministrantům	12	3	27
faráři na mše svaté		4	d)
Na kostelní potřeby obvykle		3	
Na razítko k účtům a příspěvek na plat pro posla		<u>8</u>	
Suma ročních výdajů		13	25

a) Kapitál uložený u vysokých stavů per 550 zlatých bude jednou, tak jako kdysi, vynášet zase 22 zlatých konvenční měny na ročních interestech a interesty z kapitálu uloženého u vysoké dvorské komory budou jednou brazeny pravděpodobně také v konvenční měně. Roční příjmy kaple tedy potom bude tvořit 120 zlatých konvenční měny.

Po proběhlém slosování dotčených obligací v roce 1849 obnáší roční interesty 22 zlatých konvenční měny jako dříve.

b) Tento kapitál obnášel před nejvyšším finančním patentem 320 zlatých.

c) Od roku 1840 obnášel roční úrok z pronájmu 48 zlatých $7 \frac{1}{4}$ krejcarů konvenční měny, nebo 120 zlatých 18 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1846 obnášel roční úrok z pronájmu 60 zlatých $23 \frac{3}{4}$ krejcarů konvenční měny, nebo 150 zlatých $59 \frac{1}{2}$ krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1852 obnášel roční úrok z pronájmu 64 zlatých $21 \frac{1}{2}$ krejcarů konvenční měny, neb 160 zlatých $53 \frac{3}{4}$ krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1869 obnášel roční úrok z pronájmu 66 zlatých $65 \frac{1}{2}$ krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1875 obnášel roční úrok z pronájmu 93 zlatých 40 krejcarů rakouského čísla.

Od roku 1881 obnášel roční úrok z pronájmu 109 zlatých 72 krejcarů rakouského čísla.

d) Uvedené částky na sváteční boboslužbu a mše svaté budou pravděpodobně jednou, jak tomu kdysi bylo, brazeny v konvenční měně. Na tento způsob budou obvyklé roční výdaje kaple obnášející kolem 11 zlatých konvenční měny plně pokryty ročními příjmy.

Studánka u kaple sv. Trojice, 1943.

Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Trojice

Opravení oltáře

Roku 1872 byl následkem povolení slavného patronátního úřadu a c. k. okresního hejtmanství v Jičíně ze dne 8. listopadu 1869, č. 5808, jeden ze tří oltářů opraven a částečně znovuzřízen. Opravní práce svěřená byla panu Josefu Stoklasovi,²⁹² pozlacovači z Jičína, za náhradu 265 zlatých rakouského čísla, oltářní obraz nejsvětější Trojice zhotoven od akademického malíře pana Emanuela Roma²⁹³ z Prahy v ceně 105 zlatých rakouského čísla, takže celá oprava stála 370 zlatých rakouského čísla.

1885

V roce 1885 byla plechová střecha při kapli nejsvětější Trojici, opravena a znova fermežovou barvou natřena, kterážto výloha per 25 zlatých byla z pokladny též kaple zapravena.

Nátěr střechy

Roku 1901 byla střecha natřena trojím fermežovým temně modrým nátěrem za 26 zlatých od jičínského klempíře Vincenta Kubína.

Myslivna u hájenky u Sv. Trojice patří farní správou k Ostružnu

Myslivna u sv. Trojice a hned u ní stávající domek, který sice kolem roku 1876 od vrchnosti byl ukoupen a v hájenku opraven, náležely dříve katastrem k obci ostruženské pod číslem 39 a 40 a odjakživa patřili obyvatelé těchto dvou stavení duchovní správou k Ostružnu, jak matriky svědčí. Když ale asi kolem roku 1880 prováděla se revise katastru a pozemkových knéh, byly jak kaplička, tak myslivna a hájenka z katastru ostruženského vyloučeny a přiděleny do katastru sousední obce Ohařice patřící k faře samšinské, a sice pod domovním číslem 37 (myslivna) a 38 (hájenka). Roku 1900 byla od vrchnosti nedaleko obecního lesa ostruženského vystavěna ještě jedna nová hájenka, též na katastru ohařickém, pod číslem domu 45. Roku 1901 narodilo se hajnému z čísla 45 dítě, tehdejší lesní Václav Fořt nařídil v domnění, že řečená tři čísla náležející k obci Ohařické patří farou k Samšíně, aby dítě do Samšiny ke křtu svatému nešeno bylo. Tehdejší farář samšinský František Dvořák^{293b} zdráhal se křest svatý vykonat z důvodu, že k tomu není oprávněn, an čísla ta patří farou k Ostružně, konečně však křest svatý *in subei divem*²⁹⁴ vykonal a vše farnímu úřadu v Ostružně oznámil,

aby zápis křestní v zdejších matrikách byl zanešen, což se i stalo. Viz archiv Reg. V. D č. 17.

Aby pak pro budoucnost byla jistota, kam tato čísla ohařická farou patří, předložil děkan Tichý²⁹⁵ tuto věc nejdůstojnější biskupské konsistoři k rozhodnutí a ta rozhodla výnosem od 16. srpna 1901, č. 7772, že není žádné pochybnosti, že zmíněná tři čísla náležejí farní příslušností do Ostružna a nikoliv do Samšiny, že změnou katastru nestala se změna farní příslušnosti, poněvadž by k tomu bylo potřebí souhlasu úřadů církevních. Farní úřad v Samšině byl o tomto rozhodnutí vyrozuměn zdejším dopisem ad 31. srpna 1901, č. 170, a také lesní správě u sv. Trojice byla o tom zpráva podaná. Viz arch. Reg. V. A č. 4 a 6.

Nátěry střechy – 1910, 1920, 1930

Roku 1910 byla střecha kaple nejsvětější Trojice opět natřena klempířem Kubínem z Jičina.

Roku 1920 byla část střechy kaple nejsvětější Trojice natřena klempířem J. Novákem z Jičina, část věže opravena nákladem 3307 Kč.

Roku 1930 byla kaple opravena a střecha natřena nákladem 439 Kč. Nátěr provedl Václav Novák, klempíř v Jičíně.

Roku 1939 byla nově natřena střecha kaple (červeně) a dveře (modře). Provedl Václav Novák, klempíř v Jičíně.

Kaple sv. Isidora

Zakladatel této soukromé kaple, jejíž poloha je už popsána dříve v Topografii u obce Brada na straně 92,²⁹⁶ byl pan František Ignác Rost,²⁹⁷ měšťan a městský písař v Jičíně, který jako správce Vinice, již po dědečkovi z atčiny strany Janu Augustinu Hortulánovi zdědil jeho syn František Jan Rost,²⁹⁸ pojal zbožný úmysl vystavět zde kapli ke cti sv. Isidora jako ochranného patrona Vinice a v roce 1727 ho s povolením vysoce důstojné biskupské konsistoře v Hradci Králové skutečně realizoval. Vysoce důstojný a vysoce učený pan Josef Antonín Rost,²⁹⁹ exjezuita a doktor teologie, o tom v rodinné kronice, kterou sepsal a která je nyní uchovávána na zmiňované vinici, uvádí:

„Měl děd můj, pan František Ignác Rost, častá vnuknutí Boží, aby na té štěpnici ke cti nějakého svatého, jenž by patronem této Vinice byl, kapličku s obrazem vystavěl. I nevěda, kterého by svatého sobě vyvolit měl, snažně skrze drahý čas Pána Boha za osvícení žádal. I připadla naň času jednoho, když na Vinici byl, dřímota a na tom samém místě, kde nyní kaplička stojí, se položil a usnul. Procítě nalezl na sobě obrázek svatého Isidora Oráče a vyznavače Páně, takový, jaké při kongregaci české sodalům mariánským měsíčně rozdávati tehdaž obyčej býval. Divil se on tomu nemálo, a poněvadž o tom svatým nikdo nic nevěděl, ani dotazuje se při kongregaci české v Jičíně, že by mezi jejich patrony svatý Isidor k nalezení byl, se dopídit nemohl, protož vzal on tuto případnost za vnuknutí Boží, nechal velmi brzo krásný obraz ke cti svatého Isidora od výborného tehdaž malíře jičínského, Jiřík Major nazvaného, vymalovat, a to podle způsobu toho, jak se na tom papírovém obrázku vynacházel, na kteréhožto straně druhý krátký život svatého Isidora v češtině postaven byl.

To, co zde píši, všecko mám od rodičů mých oustně, ano tu samou věc daleko obšírněji a důkladněji nebožtík otec můj vlastnoručně v své knížce zaznamenal, kterou jsem v mých mladých letech pilně čítal, a která potom v ohni města Jičina léta Páně 1768 dne 1. oktobru k spálení, neb alespoň k ztracení přišla.

A té doby žádostí zahořel pan děd můj, ke cti toho svatého kapličku vystavět, že pak to bez povolení slavné konsistoře královéhradecké učinit nemohl, zadal o tu věc prosebnou žádost, a obdržel žádané povolení, které takto zní: Ze strany slavné biskupské konsistoře královéhradecké povolení se dává suplikantovi, aby dle svého oumyslu ku poctivosti svatého Isidora kapličku vystavět mohl.

Datum in Sessione Consistorali Reginae= Hradecii die 3. Martii 1727

Tobias Josephus Neumann Joannes Franciscus Michalek
Vicarius Generalis et Officialis Consistorii Assesor et Secretarius.³⁰⁰

Sotva povolení přišlo, ihned stavělo se s velikou radostí a rychle, takže léta toho samého ve čtyřech měsících dne 8. juli již kaplička zhotovena byla. Stavení toto koštovalo 110 zlatých 55 krejcarů. Oltář pak s ostatními věcmi ke mši svaté přináležícími a spolu s expedicí do konsistoře slavně přišel na 73 zlatých 5 krejcarů.

Nato zadal novou žádost na slavnou konsistoř za posvěcení té kapličky a za dovolení, aby na den svatého Isidora (10. máje) a jiným časem každoročně mše svaté se zde sloužit mohly; načež dostal resoluci, že pokudž ta kaplička za dostatečnou, by v ní časem *sine praejudicio parochialis aut filialis cujuscunque ecclesia*³⁰¹ mše svaté se sloužit mohly, se uzná a s věnem se zaopatří, svrchu uvedená žádost vyplněna být má.

Když tedy kaplička od vysoce důstojného pana Františka Ryce,^{301b} děkana kopidlenského, jakožto komisaře k tomu deputovaného prohlédnuta

Kaple sv. Isidora, 1930.

a za dostatečnou uznána byla, a když jménem věna vykázalo se 100 zlatých rejnských, kteréž *in perpetuum*³⁰² na té štěpnici zůstat a potřebné reparace z vy-
padajícího interese zapravené být mají, obdržel jmenovaný pan Rost³⁰³ od vy-
soce důstojné a slavné biskupské konsistoře žádané povolení a potvrzení té
kapličky v následujících slovích:

„Illustrissimi et Reverendissimi Domini Domini Wenceslai Caroli Dei et
Apostolicae Sedis gratia Episcopi Reginae= Hradecensis, S. R. I. liberi Baro-
nis de Koschin (tit) Vicarius in Spiritualibus generalis et Officialis totumque
Episcopale Consistorium Reginae= Hradecense.

Notum facimus tenore praesentium, qualiter honestus vir Dominus
Franciscus Ignatius Rost civis et syndicus Giczinensis per suam humilem
supplicationem impetrata a nobis licentia, aedificandi capellam Sancto Isi-
doro, honorique ejus sacrandam, eaque ad perfectionem perducta, eidem ca-
pellae Datis nomine centum florenos rhen. constituta hypotheca perpetua
super fundo vulgo Winice nuncupato, quem a Joanne Augustino Hortulano
cive et Primate quondam Giczinensi cum conjugue sua Theresia et filio Fran-
cisco Joanno haereditaverat, et in quo eadem capella nunc aedificata existit,
obtulerit, concurrentibus in hanc oblationem modo dictis cohaeredibus et
fundi hujus compossessoribus, atque ut hanc oblatam dotem acceptare et
auctoritate Episcopali ratificare dignemur, nec non ut dicta capella benedi-
ci, in ea sacrosanctum Missae sacrificium solenniter die Dominica immediate
sequente festum Sancti Isidori et aliis quandoque diebus celebrari, ac tem-
pore siccitatis aut nimiae humiditatis ad illam Giczinio processio duci possit,
benigne indulgeremus.

Quando quidem igitur Capellam hanc, pro qua ut supra supplicatum
fuit, per admodum Reverendum ac Praecellentem Dominum Franciscum
Ritz Cathedralis Ecclesiae Reginae- Hradecensis Canonicum, Vicarium fora-
neum et Decanum Kopidlňensem ex speciali commissione nostra visitatam,
ejus testimonio amplam satis et decoram esse comperimus, volentes pio et
salutari desiderio praefati Domini Francisci Ignatii Rost, quantum in Do-
mino possumus, suffragari, oblatam hanc dotem centum florenorum cum
sua hypotheca acceptandam et ratificandam esse censuimus, prout eandem
in praesentiarum acceptamus et auctoritate Episcopali ratificamus, sicut et
instrumentum dotis hujusmodi pro perpetua rei hujus memoria in librum
foundationum et dotationum folio 139 ingrossari fecimus, ita tamen, ut census
inde proveniens singulis annis apud Administratorem aut rectorem quem-
cunque Ecclesiae Wostružňensis deponatur, in arcam Ecclesiae reponendus,
inde luminaria et alia quaequae ad sacrificandum et conservanda facta tecta
procurentur, atque in his omnibus emolumentum et conservantia perpetua
spectetur.

Quemadmodum autem nominatam Capellam benedici, relicta optio-
ne Fundatori ejus, qui benedicturus est, indulgemus, ita in ea sacrosanctum

Missae sacrificium, postquam a Fundatore omnia ad id necessaria comparata fuerint super Altari portatili per quemcunque sacerdotem legitimum sive secularem sive regularem quocunque anni feriato die privatim, et Dominica immediate sequente festum sancti Isidori solenniter celebrari facultatem ad tres duntaxat annos duraturam concedimus, cum hac ulteriori modificatione, ut casu, quo eadem die Dominica festum sancti Isidori immediate sequente Divina celebranda essent in Ecclesia filiali Bradensi, conveniatur cum Administratore Wostružnensi taliter, ut per hoc minime praejudicetur eidem filiali Ecclesiae, quo rationabiliter contradicente capella Ecclesiae cedere etiam pro hac die debebit, ad nullum autem Sacrum inibi celebrandum Adminisstrator Wostružnensis tenebitur.

Denique nihil in contrarium habemus, si Decanus Giczinensis tempore nimiae siccitatis aut humiditatis processionem eo ducere voluerit; quotiescunque tamen facturus est, id ipsum Administratori Wostružnensi prius notificabit. Hoc totum, in quantum non praejudicat parochiali aut cuicunque filiali Ecclesiae.

Datum ex Cancellaria Episcopalis Consistorii Reginaehradecii die 29. Septembris Anno 1727

Tobias Jos. Neumann
Vicar. Gener. et Offic.

Joannes Franciscus Michalek
Consist. Assessor et Secretarius.⁶ ^{“304}

V roce 1727 byla kaple následně slavnostně vysvěcena a od té doby se zde každý rok v neděli, která následuje bezprostředně po 10. květnu jako svátku sv. Isidora, koná slavná mše svatá, již slouží ostruženský farář nebo s jeho vědomím jiný duchovní. A 10. května a v další dva dny v týdnu tu jsou ještě tiché mše, k čemuž se ovšem musí každý rok opatřit povolení vysoce důstojné biskupské konsistoře.

Ostruženský farář nemá ale v ohledu této kaple vlastně žádné závazky, je to pouze jeho dobrá vůle, když zde slouží mši svatou nebo k tomu pověří svého kaplana. Podle výše uvedené konsistoriální listiny má být na interesy z dotačního kapitálu per 100 zlatých každoročně vystaven účet. Protože ale tyto interesy nedostačují k pokrytí příslušných nákladů, tak se účet nevystavuje a majitelé sami obstarají údržbu prostranství a osvětlení nutné pro bohoslužbu, zajišťují také honorář pro duchovního, konsistoriální taxu pro každoroční povolení a další související výdaje. Příležitost pro duchovního k bohoslužbě na každoroční posvěcení poskytují sedláci z blízké vesnice Rybníček, kteří tentýž den slavivají své posvěcení.

Kromě toho je tato kaple opatřena jedním zvonem, jímž se denně zvoní *Ave*, a v dostačující míře i dalším nutným příslušenstvím a slušnými aparámenty, o které pečuje majitel.

Kronikářské zápisy týkající se kaple sv. Isidora

1879–1880

Částka základní jistiny k udržování kaple sv. Isidora na Vinici, a sice per 50 zlatých rakouského čísla, byla co dluh pojištěna na poli „u čekanů“ v Jičíně per 10 ¼ strych a na domě č. 59 Starého Města v Jičíně.

Manželé Šimon a Terezie Goliath, vlastníci domu č. 59 na Starém Městě v Jičíně, žádali (u c. k. krajského soudu v Jičíně) za vklad výmazu práva zástavního při domě č. 59 na Starém Městě v Jičíně pro pohledávání kaple sv. Isidora nebo sv. Josefa na Vinici při 50 zlatých rakouského čísla, a když se jim to nepovolilo, zadali žalobu u c. k. krajského soudu v Jičíně. Tato žaloba byla sdělena biskupské konsistoři v Králové Hradci, kterážto zaslala farnímu úřadu v Ostružně dato 9. listopadu 1879, č. 6653, následující dopis:

„Ostružner Pfarramt!

In der Nebenlage wird Demselben die Klage der Eheleute Simon und Theresia Goliath und Franz Langkramer peto eines ob der Realität N° 59 in Jičín haftenden St. Isidor Kapellenkapitals per 50 f W/W nebst der Note der k. k. Finanzprokuratur dato 7. November letztes Jahres, Z. 50381, mit der Weisung mitgetheilt umgehend der k. k. Finanzprokuratur unter Retourirung der zuliegenden Klage unmittelbar den Bericht zu erstatten, ob die in der Klage angeführte Thatsache, auf welche die Verjährung obbesagten Kapitals gestützt wird auf Wahrheitberuhe und unter Rückstellung der zuliegenden den Note der k. k. Finanzprokuratur über diese Anlegenheit anher zu berichten.

Bischöfliches Konsistorium zu Königgrätz

am 9. November 1879

Rais Hampler.“³⁰⁵

Na tento dopis vyjádřil se farní úřad, že dle udání dědiců Vinice, na níž kaple sv. Isidora se nachází, částka per 50 zlatých rakouského čísla k rukám též kaple co dluh sice simultánně jest pojištěna na domu č. 59 na Starém Městě v Jičíně, avšak pravé pojištění částky té že vtěleno jest na pole „u čekanů“ a dům Wohlangových, které nyní patří paní Jírové, rozené Kolečkové, u vrchního mlýna bydlicí. Paní Jírová pak každého roku pravidelně platí z kapitálu toho 1 zlatý rakouského čísla úroku na vydání potřebná pro kapli vinickou sv. Isidora.

Toto vyjádření a zároveň knihovní výtah na usedlost Barboře Kolečkové v Jičíně náležící de dato 26. listopadu 1879, č. 14131, byly biskupskou konsistoří odeslány. Na to vydala c. k. finanční prokuratura v Praze notu, která v opisu takto zní:

„N. f. 54 957

Im Nachhänge der h. ä. Note dato 21. 11. 1879 N. f. 52821 und unter Berufung auf die geschätzte Note dto 9/11 1879 Z 6653 übersendet die k. k. Finanzprokuratur dem hochwürdigem bischöflichen Konsistorium den Seitens des k. k. Kreisgerichtes Jičín requirierten Grundbuchsextrakt, wonach ob dem Felde N^o top. 647 U Čekanu per 10 ¼ Strich sub P. 1 des Lastenstandes unmittelbar nach den das Vorgangsrecht genießenden k. k. Steuern für die St. Isidorkapelle das Kapital per 50 f W/W gegen 5 % in erster Tabularpriorität haftet. Wird auch bei der Beurtheilung der Pragmatikalsicherheit der bürgerliche Kaufwert dieses Feldes pr 2460 fr nicht als maßgebend angesehen, so dürfte demnach der Deckungsfond für dieses Kapital mehr als genügend erscheinen, da dasselbe 50 fr W/W = 21 fr C. W. beträgt, und hierdurch der Betrag v. 2/3 des 100fachen Steuerwerthes nicht absorbiert werden kann.

Es rechtfertigt sich hindurch die mit der verehrten Note von 24. 11. 1879 Z. 7032 genehmigte Ablassung von der Hypothek N. 59 in der Altstadt Jičín peto dieses Kapitals vollkommen.

Prag 5/12 1879.^{“306}

Následkem této noty byl výmaz práva zástavního při domě č. 59 na Starém Městě v Jičíně pro pohledávání kaple sv. Isidora neb sv. Josefa na Vinici při 50 zlatých rakouského čísla povoleno, což následujícím dopisem farnímu úřadu v Ostružně sděleno jest:

„K. k. Finanzprokuratur N. f. 2988

Copia

Wird dem hochwürdigem bischöflichen Konsistorium zu Königgrätz in Nachhänge der hohen Note dato 5. 12. 1879, N. f. 54957, mit dem Bemerkten zur Kenntnißnahme mitgetheilt, daß bei der am 16. 12. 1879 bei dem k. k. Kreisgerichte in Jičín abgehaltenen Tagfahrt im Stritte der Eheleute Simon und Theresia Goliath gegen die k. k. Finanzprokuratur peto Lösung der ob N. C. 59 in der Altstadt zu Jičín pfandrechtl. haftenden Kapitals der St. Isidorkapelle per 50 fr W/W Seitens der k. k. Finanz- Bezirks- Direktion inh. ä. Namen interveniert, auf die Klage gegen Kostenaufhebung submittirt, und der Gegenpartei der tabulationsfähige Löschungserklärung des hochwürdigem bischöflichen Konsistoriums ausgefolgt ward, und auf deren nun die bürgerliche Löschung erfolgt ist.

Hiervon wolle auch das Pfarramt in Ostružno durch das vorgesetzte Patronsamt verständigt werden.

Prag den 23. 1. 1880.^{“307}

1886

Dne 30. dubna 1886, č. 64, zakročil duchovní pastýř u biskupské konsistoře se žádostí o mešní licenci pro soukromou kapli sv. Isidora na Vinici pod Bradami, zvláště o pouti sv. Isidora a několikrát v oktávě téhož svatého patrona. Nejdůstojnější biskupský ordinariát ráčil dato v Hradci Králové dne 6. května 1886, č. 3500, tu žádanou mešní licenci pro kapli sv. Isidora na pět let udělit, a sice jak zní následovně:

Farnímu úřadu v Ostružně Opis 3530

„Auctoritate Episcopali Ordinaria

Datur praesentium tenori licentia et facultas, ut in capella sancti Isidori sub Brada diebus ferialibus (majoribus tamen anni festivitibus, uti Natalis Domini, Epiphaniae, prima Paschalis, Pente costes, Corporis Christi Annuntiationis et Assumptionis Beatae et Sanctae Virginis Mariae Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli nec non Omnium Sanctorum excipi solitis exceptis) Sanctae Missae Sacrificium super altari portatili per quemcunque sacerdotem rite ordinatum sive saecularem, sive regularem ab Ordinariatu licentiam habentem ita tamen, ut hac facultate cultui divino publica, nec non Ecclesiae parochialis juribus nullo modo derogetur, libere a licite celebrari possit ac valeat. Quae licentia in aliquo loco patulo dicti Oratorii, quatenus ab omnibus ibidem celebraturis legi queat, est affigenda; ad quinquenium valitura

E Consistorio Episcopali Reginae Hradecii, die 6. Maji 1886

Eduard Prašinger³⁰⁸ manu propria
praeses

Leod. Vacek
assessor³⁰⁹

1891

Dne 9. května 1891 zakročil opět duchovní pastýř u vysoce důstojné biskupské konsistoře v Hradci Králové s poníženou žádostí o mešní licenci pro soukromou kapli sv. Isidora na Vinici pod Bradami, zvláště o pouti sv. Isidora a několikrát v oktávě téhož svatého patrona.

Nejdůstojnější biskupský ordinariát ráčil tu žádanou licenci pro kapli sv. Isidora opět na pět let milostivě udělit: „Auctoritate Episcopali Ordinaria dato e Consistorio Episcopali Reginae Hradecii die 14 Maji 1891 N° 3783“, ³¹⁰ kterýžto dekret v archivu farním uložen jest.

1897

K zdejší žádosti od 24. února 1897, č. 56, udělila nejdůstojnější biskupská konsistoř v Hradci Králové ze dne 4. května 1897, č. 2003, licenci

k sloužení mši v kapli isidorské na dobu pěti let od roku 1897–1901, však s podotknutím, že posledně udělená licence od 17. května 1891, č. 3789, má tam vrácena být, což se i stalo. Viz farní archiv Reg. III. H Fasc. 3.

1899

Roku 1899 oznámila tehdejší majitelka Vinice paní Marie Svobodová, vdova po zemřelém panu Václavu Svobodovi, c. k. zemském školním radovi, rodem Šírová (její matka Marie Šírová byla rozená Rostová), farnímu úřadu v Ostružně, že pro churavost její nemíní takovou pout' na Vinici, a to na neděli po 10. květnu obyčejně připadající, slavit. Obvyklé mše svaté však, že si přeje, aby se později, až by se uzdravila, v kapli sloužily. Pro její stálou churavost a konečně smrt – zemřela na podzim roku 1899 v Jičíně – nebyly toho roku žádné mše svaté na Vinici slouženy.

Že se toho roku vinická pout' pro churavost majitelky nebude odbývat, bylo při službách Božích v čas ohlášeno, a když lidé zvláště z Rybníčka těžce to nesli, požádal farář Tichý³¹¹ paní radovou Svobodovou, aby kvůli lidu, jenž si pout' vinickou zamiloval, dovolila, aby se tam přece pout' konala, aby jen klíč ke kapli zapůjčila, ostatní potřeby mešní, že se vezmou z bradského kostela. Obvyklý oběd poutní, který se duchovnímu po službách Božích na Vinici poskytoval, že by být nemusel, kněz, že by jel po službách Božích domů do Ostružna. Ale paní Svobodová k tomu nechtěla svolit, a tak poprvé od zřízení kaple se pout' na Vinici odbývat nemohla.

1900

Po smrti paní Marie Svobodové stala se dědičkou Vinice její sestra paní Anna Hanušiková, vdova po zemřelém c. k. gymnasiálním profesoru. Táž zaslala dne 26. dubna 1900 duchovní správě v Ostružně dopis, v němž si vyprošuje, aby pan kaplan ostruženský na den sv. Isidora na Vinici sloužil mši. Pout' dosud obvyklou, že však držet nemíní, poněvadž prý kaple jest pouze soukromá a k držení pouti žádných závazků nestává. A tak se stalo, že od té doby žádná pout' na Vinici se neodbývala. Viz farní archiv Reg. III. H Fasc. 4/1.

Avšak pan Josef Nedvídek, obecní radní a láník z Rybníčka č. 2, zaslal v té příčině nejdůstojnějšímu biskupskému ordinariátu dopis od 10. května 1900 s dotazem, má-li majitelka Vinice právo obvyklou pout' odepřít, na dopis tento sem k vyrozumění a vysvětlení zasláný byla dána odpověď farního úřadu od 20. května 1900, č. 71, v ten smysl, že majitelka Vinice k držení pouti asi přidržena být nemůže, poněvadž kaple není veřejná, nýbrž privátní. Viz farní archiv Reg. III. H Fasc. 4/2.

Pan Josef Nedvídek obdržel vyřízení své stížnosti od biskupské konsistoře od 27. února 1900, č. 5581, v němž se uznává, že pout' u sv. Isidora, třeba kaple byla soukromá, přece byla vždy veřejná a odbývala se hlavně pro obec Rybnickou, že by tedy tato povinna byla veškeren náklad s poutí spojený nést sama. Opis toho vyřízení viz farní archiv Reg. III. Fasc. 4/4.

„Nos Mauritius Dei et Epostolicae Sedis Gratia Ep. R. Gradecensis SS Theologiae Doctor. Fide nobis facta in ‚Vinice sub Brada‘ capellam S. Isidori dicatam et rite instructam adesse, praesentibus declaramus capellam hanc prae se ferre oratorii semipublici characterem itaque licentia gaudere, ut in eadem omnibus per annum diebus ferialibus, dominicis et festivis sacro solum Maioris Hebdomadis triduo excepto ss. Missae sacrificium celebrari et audiri² valeat ea tamen conditione ne exinde cultus divinus in ecclesia parochiali ullum detrimentum capiat.

Quae declarantes iniungimus ut hoc nostrum declarationum decretum in aplo parietis loco affigatur atque elapso quinquennio denuo expetatur pacta nobis fide capellae indolem in nullo fecisse immutatam.

Datum in aedibus nostris episcopalibus Reginae Gradenii die 10. Julii A. D. 1940.

N. E. 7150

Mauritius Episc.“³¹²

Drobné náboženské památky

Ostružno

1. Na návsi poblíž kostela stojící vysoký kříž z dubového dřeva, natřený černou fermežovou barvou, na něm slušně štafírovaná figura ukřižovaného Spasitele na plechu, nad ním je úzká plechová stříška. Kříž je obklopen dřevěnou, černě natřenou mřížkou. Byl zřízen v roce 1812 na obecním pozemku obcí Ostruženskou, které přísluší jeho udržování.

Léta Páně 1865 na místě tohoto již délkou času sešlého svatého kříže dala obec Ostruženská svým vlastním nákladem postavit kamennou sochu Blahoslavené Rodičky Boží. Socha tato, od sochaře pana Čenka Johna z Újezda Podhorního u Hořic z pískovce zhotovená, představuje Matku Boží, ona stojí na zeměkouli, hadem ovinuté, ruce majíc sepjaté k modlitbě, pohlížejíc k nebesům.

Na kamenném podstavci vyryté jsou sošky, a sice na západní straně sv. Josef, držící na rukou Jezulátko, na severní sv. Jan Nepomucký, na jižní sv. Florián, na východní nalézá se nápis, že nákladem obce Ostruženské socha ta roku 1865 byla zřízena. Na podstavci zpredu číst lze nápis: „Rozkoš má být se syny lidskými. – Blahoslavení, kteří ostříhají cest svých, kdo by mne našel, najde život a obdrží spasení od Hospodina.“ Přísloví 8, 32-35. „Panno bez poskvrny hříchu počatá, oroduj za nás.“

Socha ta bledě červenou barvou natřena, pěkným kamenným zábradlím opatřena, jest velmi zdařile vyvedena a byla roku 1865 od tehdejšího administrátora *in spiritualibus*³¹⁴ P. Františka Rašína³¹⁵ na den jména Panny Marie zasvěcena. Cena její obnáší 222 zlatých a udržování přísluší obci Ostruženské.

V roce 1883 byla táž socha Blahoslavené Panny Marie od sochaře Čenka Johna z Újezda nově barvou natřena a přitom též dvě sochy před farním chrámem Páně nákladem 50 zlatých obnoveny, kterážto částka ze sbírky mezi osadníky ostruženskými zapravena byla a zároveň okolo sochy Blahoslavené Rodičky Boží dvě svítílny nákladem N. Matohlíny, občana ze Štidly, postaveny.

V roce 1907 byla socha Rodičky Boží znova opravena v ceně 60 zlatých od sochaře Stuchlíka³¹⁶ z Jičína, o posvěcení dne 14. září od veledůstojného pana vikáře Jana Tichého³¹⁷ benedikována.

2. Vysoký kříž z dubového dřeva stojící před vesnicí mezi cestami do Březiny a Lhoty, natřený černou fermežovou barvou, všechny tři rohy pobité plechem. Je na něm figura Spasitele na plechu, slušně štafírovaná, nad tím úzká plechová stříška. Kříž je obklopen dřevěným černě natřeným plotem. Byl zřízen v roce 1829 na místě původního, již sešlého kříže obcí

Ostruženskou, která se u ctěného vrchnostenského úřadu v Jičínovsi protokolárně zavázala k jejímu budoucímu udržování.

Na místě tohoto dřevěného, během času velmi sešlého svatého kříže byl roku 1874 za obecního starosty Václava Jandourka a obecních radních Josefa Škalouda a Jana Vejlučka nákladem obce Ostruženské postaven nový kamenný kříž z pískovce s též takovým zábradlím. Podoba Ukřížovaného, jakož menší do podstavce vysekaná podoba Matky Boží jsou pozlaceny. Tato však poslední neměla dle úmluvy se zhotovitelem panem Čeněkem Johnem z Újezda Podhorního být pozlacena, nýbrž jen barvou natřena; když pak kříž již byl postaven, litovali všichni toho, že též tato soška nebyla pozlacena, a když se láník zdejší Jan Karásek přihlásil, že jakési zlato má, bylot' od něho za 3 zlaté koupeno a k pozlacení sošky té upotřebeno, což pan Čeněk John proti náhradě 3 zlaté, ač dosti nerad, vykonal. Že však pozlátko toto bylo dvojího druhu, liší se poněkud svrchní část, která jest červeně žlutá, od dolejší části sošky, která jest více bledě žlutá.

Stálat' pak pouhá socha se zábradlím 211 zlatých rakouského čísla, avšak připočte-li se náklad na podezdívku, na přívoz, zednickou a nádenickou práci, vyšlo celé vydání alespoň na 300 zlatých rakouského čísla.

Nový tento kříž byl s povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 11. září 1874, č. 5333, na neděli 17. po sv. Duchu (20. září 1874), na niž právě připadla výroční památka posvěcení zdejšího farního chrámu Páně, od tehdejšího faráře zdejšího P. Josefa Meerganse³¹⁸ za účastenství vícero kněží a veškerého zástupu lidu církevně posvěcen a veřejnému uctění odevzdán.

Plechová podoba Krista Pána ze starého kříže, jakož z onoho kříže, na jehož místě nyní na návsi stojí socha Matky Boží, byly do základu nového kříže zazděny. Dubové pak dřevo večer před slavnostním účastenstvím lidu spáleno.

Roku 1900 byl nákladem obce Ostruženské kříž tento znovu vyzlacen a jinak opraven a zasazena nová mramorová deska s nápisem: „Ježíši, synu Boží, Spasiteli náš, smiluj se nad námi. S povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové od 9. července 1900, č. 6599, byl kříž tento od Jana Tichého,³¹⁹ biskupského vikáře a osobního děkana, dne 15. července na neděli šestou po sv. Duchu znovu posvěcen a veřejné účtě odevzdán. Celá oprava i s deskou stála 45 zlatých.

Roku 1932 byla socha Rodičky Boží v Ostružně nákladem obce Ostruženské 600 Kč od sochaře pana J. Stuchlíka z Jičína očištěna a od faráře ostruženského Aloise Nožičky³²⁰ posvěcena.

3. U příležitosti svaté misie, která v Ostružně od druhé do třetí neděle postní 1902 (od 23. února do 2. března) se odbývala (viz strana 197),³²¹ byl před hřbitovními vraty proti hlavnímu portálu kostela na západní straně vztyčen veliký dubový misijní svatý kříž bez těla Kristova s vyzlaceným

a na příčném trámu kříže umístěným nápisem na černém plechu: „Sv. Missie r. 1902“, a sice na obecním pozemku. Kříž tento k žádosti faráře a osobního děkana a biskupského vikáře Jana Tichého daroval prostřednictvím patronátního komisaře a lesmistra pana Karla Hoffmana vysoce urozený pan hrabě Ervín Schlik.³²² Týž pan lesmistr dal jej na parní pile ve Vokšicích zhotovit a měl původně na hřbitově před hlavními dveřmi kostela být postaven a byla pro něj již i jáma vykopaná. Ale sousedé ostruženští si vyžádali, aby byl postaven zvenčí před hřbitovní zdí na obecním pozemku vedle cesty do kostela vedoucí, k čemuž darovali potřebné místo, a zavázali se pro sebe a budoucí nástupce v obecním úřadě zvláštním reversem, že kříž tento, dokud sám nesejde, bez svolení duchovní správy odstraněn být nesmí. Jen pro ten případ, že by kříž tak sešel, že by musel zrušen být, mělo místo, na kterém byl postaven, opět obci připadnout. V poslední den svaté misie na neděli třetí v postě 2. března 1902 byl kříž tento, jež nesli mládenci v slavném procesí, které se od svatého kamenného kříže před Ostružnem za nesmírného účastenství lidu vedlo, od misionáře ze řádu jezuitského P. Jana Kalaše z Králové Hradce posvěcen a k veřejné účtce odevzdán. Darovací listinu toho kříže a revers obce Ostruženské viz v archivu Reg. III. J. Fasc. 1512.

Březina

1. a 2. Před vesnicí na obou stranách malého kamenného mostu, přes který vede cesta do Vokšic, dvě naproti sobě stojící sochy z kamene. Na jedné je zachycena mučednická smrt Jana Nepomuckého, jeho pout' a jak uděluje almužnu, nahoře jsou zobrazeni dva andělé. Na druhé soše je v horní části zpodobněn Antonín Paduánský, jak se mu zjevuje Jezulátko, níže je zachycen jako kazatel. Obě sochy jsou nevhodně barevně štafírované, byly zřízeny v roce 1766, jak to dosvědčují poněkud chybně vyryté chronografy na obou sochách. Na soše sv. Jana je uvedeno: „HIC taCenDo est MartYr gLorIosVs In aqVIs“, na soše sv. Antonína potom vidíme: „HIC LoqVenDo MIrabILIs fVLget In astrIs“.^{322b} Podle výpovědi někdejšího březinského rychtáře Valenty, který je nejstarším pamětníkem v obci, je nechal zřídit vrchnostenský úředník z Vokšic jménem Říha v roce 1766. Obec Březina se v roce 1837 zavázala u farního úřadu prostřednictvím tehdejšího představeného Františka Elise, že se budoucně bude starat o její údržbu.

3. Vysoký kříž z dubového dřeva stojící na obecním pozemku před vesnicí vedle cesty vedoucí do Ostružna, mezi dvěma kaštany, natřený červenou fermežovou barvou. Je na něm obraz Spasitele na plechu, nad ním úzká plechová stříška. Byl zřízen v roce 1798 obcí Březinskou. V roce 1837 byl znovu natřen, obec se zavázala k jeho udržování.

Roku 1875 postavil na místě tohoto věkem již valně sešlého dřevěného svatého kříže březinský soused a majitel chalupnické živnosti, číslo domu 12 Josef Sychra se svou manželkou vlastním nákladem nový kamenný kříž z pískovce s dřevěným zábradlím okolo a věnoval ho obci Březinské pod tou výminkou, aby obec povinnost zachování a v dobrém stavu udržování této sochy na se převzala, k čemuž se také následujícím reversem zavázala:

„My podepsaní zástupcové obce Březiny v okresu a hejtmanství jičínském touto listinou známo činíme, že Josef Sychra, majitel chalupnické usedlosti a soused v Březině, číslo domu 12, nový kamenný kříž z pískovce na podstavci též takovém, přičemž figura Spasitele dobře je pozlacena, ostatní pak části sochy, jakož i dřevěné zábradlí okolo olejovou barvou jsou natřeny, na vlastní náklad v ceně 140 zlatých rakouského čísla pořídil a sochu tuto obci Březinské pod tou výminkou daroval, aby na obecním pozemku postavena byla a aby obec Březinská o její zachování a v dobrém stavu udržování budoucně se starala. An pak darování toto jménem obce přijímáme, zavazujeme na základě usnesení se obecního výboru ze dne 20. srpna sebe i své nástupce v obecním úřadě takto:

1) Obecní pozemek číslo parcely 3, na němž již dříve dřevěný kříž s plechovou figurou Spasitele stával, darujeme ve výměře 30 čtverečních sáhů k tomu cíli, aby na něm svrchu psaná socha svatého kříže z pískovce, kterou Josef Sychra vlastním nákladem pořídil a obci Březinské daroval i se zábradlím umístěna byla.

2) Obec Březinská bude povinna ode dne postavení této sochy o její zachování a v dobrém stavu udržování se starat a veškeren náklad na opravu aneb znovuzřízení její, kdyby délkou času aneb jinou nezaviněnou příhodou toho třeba bylo, z obecního jmění nést a zapravovat. Na svědectví toho náš, jakož i darujícího zakladatele Josefa Sychry vlastnoruční podpis a pečeť obecní.

V Březině 26. srpna 1875

Josef Sychra
zakladatel

Josef Kutík, starosta
František Mizera, radní
František Filip, radní

4. Kamenná socha sv. Františka Xaverského v životní velikosti stojící na selském pozemku mimo obec poblíž cesty z Ostružna do Ohavče, slušně štafírovaná, na středovém kameni je vyobrazena sv. Anna a na spodním kameni je nápis: „Hle! dal gsem tě za světló národum, abys byl spasenj mé až do končin země. Isai. 49,6. Swatý Františku, horliwý hlásateli swatého ewangelium! Orodug za nás! Socha tato wzdělana gest nákladem Františka Lhoty sauseda Březinskeho a Anny manželky geho. Leta Paně 1836.“

Dole jsou dva kamenné schody.

Tato socha byla podle výše uvedeného nápisu zřízena březinským celolánkem Františkem Lhotou z č. 1 na jeho pozemku v roce 1836. Protože

příliš dlouho otálel s tím nechat ji vysvětit, v roce 1845 v noci o posvěcení ji někdo natřel na černo fermežovou nebo olejovou barvou a na zadní část podstavce napsal touž barvou šprým:

„O můj zakladateli, co děláš,

že mne pokřtít nedáš?

Jestli to brzy neuděláš,

věz, že jako já zčernáš.“

Poté nechal sedlák Lhota sochu znovu natřít, a sice na bílo.

Roku 1900 byla tato socha sv. Františka Xaverského nákladem tehdejších majitelů rozdělené lánové usedlosti č. 1 Františka Mizery a Jana Enge opravena, fermežovou barvou natřena a částečně znovu pozlacená. Oprava stála 30 zlatých rakouského čísla. S povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové od 17. září 1900, č. 9122, byla pak na den posvěcení chrámů Páně (dvacátou nedělí po sv. Duchu) dne 21. října od Jana Tichého,³²³ osobního děkana a biskupského vikáře, znovu posvěcena a veřejně účtě odevdána. Vide arch. Reg. III J. Fasc. 2 neb 4, 6.

5. Léta Páně 1874 pořídil březinský soused Ignác Jindřišek, majitel pololánové živnosti, číslo domu 14, vlastním nákladem nový kamenný kříž s pozlacenou figurou božského Spasitele. Žádalť pak na tamější obci, aby sochu tuto blíže obecní cesty před jeho živností na obecním pozemku postavit směl, dokládaje, že potřebný kapitál na budoucí zachování na živnosti své knihovně dá pojistit. Když mu to však občané tamější, buď z pošetilé bázně, aby někdy sochu tuto nemuseli snad sami v dobrém stavu udržovat, buď z nepřízně k němu, dovolit nechtěli, postavil ji na vlastním pozemku, a sice ve dvoře, ohradiv ji přiměřeně dřevěným zábradlím. Dle udání zakladatele stála jej socha ta asi 100 zlatých rakouského čísla. S povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové od 27. srpna 1874, č. 4959, byl nový tento kříž se srozuměním místního faráře Josefa Meerganse³²⁴ od důstojného pana Viléma Hrubého,³²⁵ faráře v Poniklé, na den posvěcení všech chrámů Páně dne 18. října 1874 církevně posvěcen.

Kvůli zachování a v dobrém stavu udržování vydal zakladatel Ignác Jindřišek se svou manželkou Františkou obapolně revers, který se nyní v zádušní pokladně jičínoveské uchovává. Zní doslovně takto:

„Já níže podepsaný Ignác Jindřišek, rolník ze Březiny č. 14 fary ostruženské ve vikariátu kopidlenském v hejtmanství pak a kraji jičínském, listinou touto známo činím, že jsem se svou manželkou Františkou na svém pozemku k č. 14 v Březině přináležejícím, a sice ve dvoře ve plotě podle obecní cesty, kříž s figurou Krista Pána z pískovce na podstavci též takovém, přičemž figura Kristova pozlacená jest a ostatní kamenné částky olejovou barvou napuštěny jsou, svým vlastním nákladem postavil a chci, aby tento pomník na věčné časy v dobrém stavu zachován byl. K tomu cíli a konci ustanovil jsem se na tom:

1) Na rolnické živnosti mé v Březině č. 14, ku které 16 jiter pozemků přináleží, budiž záloha 25 zlatých rakouského čísla, praví dvacet pět zlatých, knihovně s tím doložením vtělena, že každý majitel této živnosti zavázán jest, dotčený pomník v dobrém stavu udržet a že zádušní úřad, kdyby majitel této usedlosti povinnosti této zadost nečinil, právo má na útraty tohoto majitele výš jmenovaný pomník v dobrém stavu zachovat.

2) Každý budoucí majitel usedlosti této, kdyby povinnosti právě udané zbavena být si přál, může toho tím docílit, že do zádušní pokladny 25 zlatých (dvacet pět zlatých) rakouského čísla v kovové však minci složí a ostatní výlohy s vypuštěním této povinnosti z veřejných kněh spojené sám zapraví.

3) Postupuji 1 ½ čtverečních sáhů (jeden a půl) pozemků dobrovolně pro pomník ten a náklad za knihovní vtělení přítomného reversu zapravím já sám ze svého.

K potvrzení toho následují můj a dvou dožádaných svědků vlastnoruční podpisy

V Poniklé dne 10. srpna 1874

Vilém Hrubý
farář v Poniklé
dožádaný svědek

Ignác Jindříšek
zakladatel

Josef Hartig
dožádaný svědek

Březina – stavení Ignáce Jindříška, na sloupech vjezdu do dvora sochy Jana Husa a Jana Žižky z 90. let 19. století, v popředí kamenný kříž z roku 1874, 1932.

Pravost nestojícího podpisu pana Ignáce Jindřiška se tímto stvrzuje z c. k. městského delegovaného okresního soudu v Jičíně dne 20. února 1875 za c. k. zemského radu soudního Kokoška.

Základem výměru od 20. dubna 1875, č. 7566, vložilo se v knihu výtahu březinském, č. VII, strana 16, při usedlosti číslo popisné 14 právo zástavné pro 25 zlatých co zálohu na výlohy vydržování kříže neb sochy s figurou Krista Pána z pískovce vystavené ve dvoře vedle obecní cesty na pozemku k usedlosti této patřícímu a s dalšími obnos 5 zlatých nepřevyšujícími závazky k rukoum záduše ostruženské.

C. k. knihovní úřad v Jičíně 15. března 1875

Aschenbrenner
knihovní

Lochov Dolení

1. Sloup stojící na návsi na malém kamenném pahorku vystaveném do čtverce, dva sáhy široký a tři sáhy vysoký se sochou sv. Jana Nepomuckého umístěnou nahoře uprostřed, slušně štafírovanou. Nad sochou visí v klenbě obecní zvon a nad ním je šindelová střecha s křížem. Tato památka byla zřízena obcí v roce 1805 a v roce 1824 byla po obdržení konsistoriálním povolení ze dne 29. dubna, č. 976, posvěcena. Obec se zavázala budoucně pečovat o zachování sochy.

U této sochy sv. Jana Nepomuckého zbožný lid v den jeho svátku a po celou oktávu konal pobožnosti. Po státním převratu roku 1918, kdy nastalo tiché pronásledování katolíků a vzrůstaly se různé sekty církvi svatě nepřátelské a státem podporované, nastalo pusté štvání a vymýšleny lži proti mlčenlivému světci z Nepomuku. Mnoho jeho soch svedeným lidem bylo zničeno.

Budiž s bolestí zde poznamenáno, že i prastará kamenná socha v Dolním Lochově roku 1925 v létě v noci od jednoho tamního občana rozbita. Obecní zastupitelstvo po výzvě starosty tehdejšího Konůpka, který prohlásil posvěcenou sochu za pouhý kámen, se usneslo sochu i podstavec rozbít. Tak se stalo a při stavbě hasičského skladiště téhož roku kamene ze sochy sv. Jana Nepomuckého bylo užito do základů. Hrozný čin náboženské lhostejnosti a praktické nevěry!

2. Vysoký dřevěný kříž z dubového dřeva stojící před vesnicí poblíž cesty vedoucí do Ostružna mezi dvěma farními loukami, natřený černou fermežovou barvou, všechny tři rohy kříže pobité plechem, s obrazem Spasitele na plechu, slušně namalovaným, nad ním je úzká plechová stříška. Kolem je dřevěný černě natřený plot. Kříž byl zřízen v roce 1830 obcí a po obdržení

konsistoriálním povolení ze dne 5. května, č. 1041, vysvěcen. O udržování kříže je povinna se starat obec.

Na místě tohoto kříže vyvráceného větrem a zničeného byl v roce 1860 postaven litinový kříž s pozlacenou postavou Spasitele a Bolestiplné Matky Boží umístěným na kamenném podstavci.

Na přední straně jsou v kameni vyryta tato slova:

„Ježíši smiluj se nad námi!

Svatá Maria oroduj za nás.“

Na zadní straně:

„Kříž tento zřízen jest k uctění Syna Božího Ježíše Krista a jeho Bolestné Matky Marie Panny nákladem obce Dolení Lochovské roku 1860.“

Roku 1889 dala obec Lochov Dolení tuto sochu obnovit a novým plotem tyčkovým ohradit, náklad stál 40 zlatých, načež církevně posvěcena a odpolední pobožnost tamtéž vykonána byla na neděli desátou po sv. Duchu dne 18. srpna 1889.

Lochov Hoření

1. Vysoký kříž z dubového dřeva natřený černou fermežovou barvou stojící mimo obec poblíž cesty, rohy jsou pobité plechem, s obrazem Spasitele na plechu, slušně malovaným, nad ním je plechová stříška. Byl zřízen v roce 1832 obcí Hoření Lochovskou náhradou za sešlý kříž a po obdržení konsistoriálním povolení ze dne 14. června 1832, č. 1702, byl posvěcen. Obec je povinna starat se o udržování kříže.

V roce 1853 obec tento kříž opětovně obnovila a opatřila obrazem Bolestiplné Matky Boží na plechu.

V roce 1883 na jaře byl tento dřevěný kříž opět při velikém vichru k zemi poražen a tu si umínila obec Lochovská pevnější pomník ku poctě našeho Spasitele pořídit. I dala kamenný kříž se Spasitelem pozlaceným od mistra kamenického Čenka Johna z Újezda u Hořic se železnou ohradou v ceně 200 zlatých rakouského čísla zhotovit, na téměř místě na silnici k Ohavči na podzim téhož roku postavit. Pod Spasitelem se nacházejí pozlacené sochy Bolestné Matky Boží a svatých patronů našich sv. Václava a sv. Vojtěcha. Na jaře roku 1885 žádala počestná obec Lochov Hoření, aby tento nový kamenný kříž k nábožnému uctění církevně posvěcen byl. Načež duchovní pastýř žádal nejdůstojnější biskupskou konsistoř v Hradci Králové o povolení k tomu církevnímu úkonu.

Nejdůstojnější biskupská konsistoř udělila k tomu úkonu svolení dato 28. srpna 1884 a zároveň vybídla duchovního pastýře, aby při posvátném úkonu počestné obci Lochov Hoření uznalost a dík Jeho biskupské Milosti za osvědčenou zbožnost a právě křesťanskou obětavost vyslovil, což se

stalo v den posvěcení též sochy, neděli třetí po Velikonocích dne 3. května 1885.

Tu neděli odpoledne vyšel průvod z farního chrámu Páně ostruženského při nábožném zpěvu k Lochovu Hořenímu ke kamennému pomníku svatého kříže, tam se držela nejprve řeč o významu svatého kříže, načež nový kříž posvěcen, úcta našemu Spasiteli od přítomných vzdávána a litanie³²⁷ k umučení Páně vykonány byly, čímž se pobožnost ukončila.

Nyní se tento kamenný kříž nalézá uprostřed obecního hřbitova, kamž byl při stavbě téhož přemístěn.

2. Léta Páně 1875 byla z povzbuzení tehdejšího obecního radního Františka Vohnouta, souseda a majitele chalupnické usedlosti v Lochově Hořenímu, číslo domu 3, za souhlasu obecního výboru, dle protokolu od 30. května 1875, nákladem obce Lochova Hořeního postavena nová kamenná socha Matky Boží z pískovce. Socha tato, kterou pan Čeněk John, mistr kameník z Újezda Podhorního, číslo domu 32, zhotovil, jest velmi vkusně provedena. Figura Panny Marie, věnec ze dvanácti hvězd okolo hlavy, pak čtyři menší figury do podstavce vytesány, a sice figura sv. Anny, sv. Petra, sv. Pavla, sv. Anděla strážce, jsou dobře pozlaceny, ostatní pak části, jakož i kamenné zábradlí olejovou barvou natřeny.

V průčelí na podstavci umístěna jest tabulka z bílého mramoru s tímto nápisem: „Blahoslavení, kteří ostříhají cest mých, kdo by mne našel, najde život a obdrží spasení od Hospodina.“ Přísloví 8, 32-35. A něco doleji: „Chraň nás a oroduj za nás sv. Panno Maria.“ Dle původní úmluvy se zhotovitelem měla být jen figura Panny Marie pozlacená, ostatní pak části barvou natřeny, a sice za cenu 350 zlatých rakouského čísla, když pak již celá socha postavena byla, přáli si občané, aby též ty čtyři sošky na podstavci vyzlacený byly, což zhotovitel za 30 zlatých také učinil, takže celá socha bez přívozu, bez podezdívky a jiného vedlejšího vydání 380 zlatých rakouského čísla stála.

Tuto tak neobyčejnou obět' ke cti Rodičky Boží přinesenou ráčil též nedávno teprv instalovaný nejdůstojnější pan biskup Josef Jan Hais³²⁸ uznat a v přípisu nejdůstojnější biskupské konsistoře od 19. srpna 1875, č. 5052, kterým farář ostruženský k posvěcení té sochy se zplnomocňuje, naříditi, aby se obci Hornolochovské uznání a jeho pochvala vyslovila, což také farář Josef Meergans³²⁹ při zasvěcení, které se na den sv. Andělů strážných dne 5. září 1875 za velikého účastenství lidu konalo, učinit neopomenul.

Dotyčné listiny: nákres sochy, revers, delegace k posvěcení viz ve farním archivu Reg. 3 Fasc. 4 r. 1875.³³⁰

Obec Hornolochovská zavázala se usnesením obecního výboru, daném v protokolu od 30. ledna 1875 a vystavením reversu od 12. srpna 1875, o zachování a v dobrém stavu udržování této sochy se starat. Dotyčný revers zní:

„My podepsaní zástupcové obce Lochova Hořeního v okrese a hejtmanství jičínském touto listinou známo činíme, že jsme se usnesením obecního výboru dne 30. května 1875 na obecním pozemku číslo parcely 82 kamennou sochu Matky Boží z pískovce na podstavci též takovém a takovýtéz zábradlím ohraženou obecním nákladem v ceně 350 zlatých rakouského čísla postavit dali, tak sice, že figura Marie Panny věnec kolem hlavy dobře pozlacený, ostatní pak části sochy, jakož i zábradlí olejovou barvou jsou natřeny. Za tou příčinou sami sebe i své budoucí nástupce v úřadě zavazujeme:

1) Že obecní pozemek číslo parcely 82 na návsi vedle obecní cesty naproti živnosti Jana Heptnera, číslo domu 8, ve výměře 3 čtvereční sáhy 13 čtverečních stop k tomu cíli postupujeme, aby na něm tato socha i se zábradlím umístěna byla.

2) Obec Lochov Hoření bude povinna o zachování a v dobrém stavu udržování této sochy se starat a veškeren náklad na opravu aneb i znovuzřízení její, kdyby délkou času aneb jinou nezaviněnou příhodou toho potřeba bylo, z obecního jmění nést a zapravovat. Na svědectví toho náš vlastnoruční podpis a pečeť obecní.

V Lochově Hoření 12. srpna 1875

Josef Smrž
starosta

František Vohnout, radní
František Pluhař, výbor“

3. Socha sv. Jana Nepomuckého bylat' roku 1855 od Jana Kazdy, láníka, číslo domu 1 tamtéž, jeho nákladem zřízena a udržování její pro věčné časy od majitelů té živnosti hypotekárně pojištěno. Listiny této sochy se týkající viz v archivu Reg. III J. Fasc. 7 (1–18). Usnesením c. k. okresního soudu třetího stupně v Jičíně od 8. listopadu 1905, č. 1007/5, povoleno bylo v lochovské pozemkové knize odepsání pozemku číslo katastrální 203/3, dále o zřízení po něj zvláštní knihovní vložky č. 137 v Lochově, do které přeneseno jako [...] ³³¹ právo zástavní za povinnost udržovat v dobrém stavu sochu sv. Jana Nepomuckého na pozemku číslo katastrální 26 stojící (pozemek č. k. 203/3 odkoupili od Dr. Františka Vavřince, advokáta v Jičíně, majitele usedlosti v Hoření Lochově č. 1, manželé Josef a Františka Hakenovi z Lochova Hořeního, číslo domu 3). Viz archiv Reg. III J. Fasc. 7, č. 19.

Roku 1931 byla socha Rodičky Boží v Lochově Hoření nákladem 4000 Kč, které věnoval slovutný pan František Dolanský, ministr m. sl., od Josefa Stoklasy ³³³ z Jičína opravena a pozlacená a od velebného faráře ostruženského Aloise Nožičky ³³⁴ s povolením biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 2. 9. 1931, č. 70050, dne 6. září 1931 posvěcena, přičemž šlechtnému dárci od biskupské konsistoře v Hradci Králové vysloveny byly srdečné díky.

Ohaveč

1. Kamenný kříž na podstavci stojící poblíž cesty s kamennou podobou Spasitele, natřený bledě modrou barvou, na dolním podstavci je vyobrazena Matka Boží. Byl zřízen v roce 1780 od obce Ohavečské, v roce 1830 znovu natřen. Obec je povinna se starat o údržbu kříže.

Kříž tento byl roku Páně 1865 znova opraven a zasvěcen.

Kříž tento neúhledně z kamene vytesaný dal roku 1902 ohavečský rodák, veledůstojný pan kanovník a generální vikář pražský, apoštolský prototyp, monsignor František Brusák³³⁵ opravit a znovuzřídit. Na starý podstavec byl umístěn nový kříž s podobou Kristovou z pískovce, celá socha nově barvou natřena a tělo Kristovo pozlacen, v ceně 50 zlatých. Dne 10. srpna byl takto obnovený kříž s povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové od místního duchovního správce, osobního děkana a biskupského vikáře Jana Tichého³³⁶ posvěcen.

2. Roku 1892 dal nejdůstojnější pan František Brusák, metropolitní sídelní kanovník na Hradčanech, rodák ohavečský, z vděčnosti ve svém rodišti Ohavči nový kamenný kříž se Spasitelem a pod křížem s Bolestnou Rodičkou Boží od sochaře Stuchlíka z Jičína zhotovit a železnou ohradou nákladem 200 zlatých opatřit a o zachování této sochy v dobrém stavu sám se zaručil.

V neděli devátou po sv. Duchu, tj. dne 7. srpna 1892 odpoledne, vedl se průvod při zpěvu nábožných písní z farního chrámu Páně ostruženského na obec Ohaveč, kdežto s povolením nejdůstojnějšího ordinariátu v Hradci Králové duchovní správce ten nově postavený kříž církevně posvětil a tamtéž odpoledne pobožnost vykonal.

Aby udržování tohoto svatého kříže na návsi v hoření Ohavči zajištěno bylo, daroval týž nejdůstojnější pan kanovník věnovací listinou ze dne 14. září 1904 jedno sto korun k rukoum farního úřadu v Ostružně, za které pořízená byla obligace čtyřprocentní korunové renty od 1. září 1904, č. 59607, per 100 korun jako základní jistina fundace pro udržování svatého kříže v Ohavči. Fundace zřízena a potvrzená od nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 13. února 1905, č. 1743, tak, aby vypadající úroky každoročně do spořitelny na úrok se ukládaly a svým časem, když by potřeba kázala, na opravu tohoto svatého kříže se vynakládaly. Opis nadacího listu viz ve fundáční knize, č. XXXXVI, strana 42. V zádušních účtech se od té doby vede o té fundaci zvláštní účet.

Tento kříž na návsi a kříž pode vsí byly opraveny od rodiny Brusákovy, nákladem 4500 korun. Kříž na návsi očištěn od barvy a Spasitel a Panna Maria pozlacen. Kříž pode vsí natřen barvou a pozlacen. Kříže ty posvětil administrátor František Pech dne 11. srpna 1940 na základě dovolení daného od biskupské konsistoře v Hradci Králové od 10. 8. 1940, č. 8824.

Brada

1. Na Bradech stával na obci pod vrchem a před hřbitovem svatý kříž dřevěný, který časem svým tak sešel, tak od větru poražen, odstraněn být musel. Nato postavila roku 1886 obec Bradská na témž místě kamenný kříž se Spasitelem postaveným dílem nákladem obce, dílem ze sbírky dobrodinou. Ten kříž zhotovil N. Khun z Vojic za 120 zlatých, kterýžto kříž před hřbitovem postaven, s povolením vysoce důstojné biskupské konsistoře v Hradci Králové dne 12. června 1887 od duchovního pastýře ostruženského církevně posvěcen byl.

Obecní výbor vydal od sebe rezervy, že ten kříž v dobrém stavu udržovat bude.

2. Na vrchu bradském blíže filiálního kostela bradského dalo slavné komité spolu k udržování pomníku a hrobu na bojišti jičínském z roku 1866 zhotovit mohutný, 12 metrů vysoký, dubový kříž a po stranách dvě umělé sochy sv. Petra a Pavla, apoštolů Páně, na památku nešťastné bitvy c. k. rakouského vojska s pruským vojskem dne 29. června 1866.³³⁷

S povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové dato 22. června 1893, č. 4439, posvětil církevně zdejší duchovní správce tento nový mohutný kříž a vedle dvě kamenné sochy dne 29. června 1893 v devět hodin ráno u přítomnosti protektora tohož spolku Jeho Osvícenosti generála Ludvíka, knížete náchodského Schaumburg-Lippe,³³⁸ veleslavného c. k. vojenského důstojnictva a posádky jičínské a vyšších c. k. politických a samosprávních úředníků, jakož i slavných patronátních hraběcích schlikovských pánů úředníků, načež držel velebný pán z Ostružna P. František Okrouhlický³³⁹ krátkou promluvu a duchovní zdejší správce tichou mši svatou při hudbě vojenské pod širým nebem.

Mohutný dub k hotovení kříže daroval vysoce urozený pan Ervín, hrabě ze Schliků,³⁴⁰ ze svých panských lesů a dvě sochy sv. Petra a Pavla apoštolů Páně dal Jeho Excelence pan Pavel Gautsch,³⁴¹ ministr osvěty a vyučování, v sochařské škole hořícké zhotovit a na památku padlým vojínům roku 1866 sem dodat.

Holín

1. Vysoký kříž z dubového dřeva stojící před vesnicí poblíž cesty vedoucí do Jičina, natřený černou fermežovou barvou, všechny tři rohy pobité plechem, na něm obraz Spasitele na plechu, slušně namalovaný, nad ním úzká plechová stříška. Je obklopen dřevěným na černo natřeným plotem, zřízen v roce 1824 namísto starého sešlého kříže obcí Holínskou a v témže roce na základě konsistoriálního povolení ze dne 29. dubna 1824, č. 977, posvěcen. Obec se zavázala starat se o údržbu kříže.

Na místě tohoto dřevěného, během času již sešlého svatého kříže postaven nákladem obce Holínské roku 1862 nový kamenný kříž z pískovce na takovém též podstavci, na kterém zpředu číst lze tento nápis: „Ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to smrti kříže. Protož i Bůh povýšil Ho a dal jemu jméno, které jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo nebeských, zemských i pekelných.“ Filip. 2,8-10.

Na zadní straně podstavce stojí napsáno: „Kříž tento zřízen jest k uctění Syna Božího Ježíše Krista a jeho Bolestné matky Marie Panny nákladem obce Holínské roku 1862.“

2. Kamenná socha sv. Jana Nepomuckého v životní velikosti stojící na návsí, na středovém kameni je vyobrazen sv. Václav a na spodním je vyryt nápis: „Blahoslawený, kdož se nepoklesl gazykem swým. Eccli. XXV 11. Swatý Jene Nepomucký, slawný Mučedlnjku a wěrný sluho Boží! buď wždy našjm zástupcem a orodownjkem u Boha.“

Na zadní straně: „Socha tato wzdělana gest nákladem a přičiněnjm obce Holínské léta Páně MDCCXXXVII.“

Jak ukazuje tento nápis, byla socha v roce 1837 zřízena členy obce Holínské, v roce 1839 dokončena a ohrazena dřevěným černě natřeným plotem. Tato obec se zavázala listinou uloženou v kostelní kase a ve zdejším farním archivu (Reg. 3 Fasc. 2 sub 3b³⁴²), že se na věčné časy bude náležitě starat o údržbu sochy.

Obvykle drží ostruženský duchovní na svátek sv. Jana Nepomuckého u sochy vhodnou litanii³⁴³ a lid zpívá za doprovodu hudby nábožné písně.

V důsledku konsistoriálního povolení z 3. dubna 1844, č. 1879, byla tato socha na svátek sv. Jana Nepomuckého církevně posvěcena.

3. Socha Panny Marie z pískovce zhotovená, kterou bezdětní manželé Josef a Kateřina Ježek, majitelé pololánové živnosti v Holíně č. 36, na svém vlastním pozemku (na rohu zahrady, hned u obecní cesty vedoucí od silnice k Holínu) postavit dali v ceně 500 zlatých rakouského čísla. Socha tato má tutěž podobu jako socha Panny Marie v Ostružně (viz strana 345),³⁴⁴ jest také od sochaře pana Čenka Johna z Újezda Podhorního zhotovena, avšak celá vyzlacena, toliko koule, na níž Matka Boží zpřima stojí, jest modrou barvou natřena.

Na čtverhranném podstavci jsou vyryty čtyři menší sošky sv. Josefa, sv. Kateřiny, sv. Alžběty a sv. Františka, pod nimiž v průčelí číst lze tento nápis: „Kdo by mne nalezl, najde život a spasení od Hospodina.“ Přísloví 8, 35.

„V každé svízeli na mysli měj Marii

Dokud na Ni myslíš – nezabloudíš,

Dokud Jí se držíš – nepadneš,

Dokud Ona tě chrání – netřeba ti čeho se báti.“

sv. Bernard.

Stranou pak číst lze: „K uctění a slávě Boží a Blahoslavené Panny Marie, ku zdaru a spáse početné obce Holínské, jakož i na památku prusko-rakouské války a z ní vzniklé cholery roku 1866 – postavili tuto sochu Josef a Kateřina Ježek, držitelé č. 36, pro věčnou památku léta Páně 1867.“

Zachování a v dobrém stavu udržování, aneb v pádu zničení i znovuvy-
stavení této sochy přísluší pro věčné časy každému budoucímu majiteli č. 36
v Holíně, an závazek tento na této živnosti knihovně jest pojištěn dle výnosu
slavného městského delegovaného okresního soudu v Jičíně dne 10. května
1871, č. 3452 civ. Stůj zde doslovný onen výnos kvůli hájení práva této sochy
v možných budoucích sporech: „Č. 3452 civ. – usedlosti číslo popisné 36
s pozemky v Holíně Josefu Ježkovi patřící povoluje se:

1) Na základě vyjádření Josefa Ježka dato v Holíně 9. dubna 1871 lit E
vklad práva zástavního pro závazek sochu „navštívení Panny Marie“ na poli
číslo topografické 41 1/2 postavenou na vlastní náklad vždy v dobrém stavu
zachovat a ji v pádu zničení znova postavit. C. k. m. d. okresní soud v Jičíně
19. května 1871.

Fritz

S povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře byla socha tato dne
8. září 1867 církevně od P. Josefa Meerganse,³⁴⁵ faráře, zasvěcena.

Viz zdejší archiv Reg. III Fasc. 12.³⁴⁶

Roku 1883 dal soused a půlláník v Holíně, číslo domu 36, sochu Bla-
hoslavené Panny Marie roku 1867 jeho nákladem zřízenou opět obnovit
a znova pozlatit. Práci převzal pan Josef Stoklasa,³⁴⁷ pozlacovač z Jičina, za
130 zlatých a na svátek jména Blahoslavené Panny Marie byla u obnovené
této sochy odpolední pobožnost u přítomnosti množství lidu vykonána. Bůh
žehnej cititeli mariánskému.

Zakladatel této sochy mariánské Josef Ježek, majitel usedlosti v Holíně,
číslo domu 36, se svou manželkou Kateřinou žádal snažně, aby od závazku
tuto sochu v dobrém stavu udržovat, což na tu jeho živnost v Holíně, číslo
domu 36, vtěleno bylo, byl osvobozen, a k tomu cíli dne 24. ledna 1889 na
farním úřadu v Ostružně 100 zlatých rakouského čísla v bankovkách složil.
Tyto peníze byly odeslány na vysoce důstojnou konsistoř v Hradci Králové
s poníženou žádostí, aby za to koupen byl státní dluhopis a na vydržení oné
sochy aby byl vinkulován. Vysoce důstojná konsistoř ukoupila za ty peníze
státní rentní notu, č. 7118, a zakročila u c. k. místodržitelství v Praze o po-
volení výmazu tohoto závazku z knih pozemkových, což také výnosem vy-
sokého c. k. místodržitelství dato 21. května 1889, č. 27354, povoleno bylo.

Státní dluhopis byl slavnému úřadu v Jičínovsi zaslán a zádušní poklad-
ně kostela ostruženského k řádnému účtování odevzdán.

Nato složili manželé Josef a Kateřina Ježkovi, majitelé usedlosti v Ho-
líně číslo domu 36, dne 29. listopadu 1889 na farním úřadě 200 zlatých ra-
kouského čísla s tím přáním, aby na konání průvodu a pobožnosti u sochy

mariánské od nich v Holíně postavené byla zřízena nadace, aby úroky z těchto peněz po 10 zlatých takto vynaloženy byly:

duchovnímu správci v Ostružně (na povoz pro kněze se zapomnělo!)	3 zl.
řiditeli chóru v Holíně	2 zl.
hudebníkům	3 zl.
kostelníkům	80 kr.
ministrantům	20 kr.

na ozdobu sochy v ten den kostelníkům 1 zl.

Ouhrnkem 10 zlatých

Tyto peníze, 200 zlatých, odeslal duchovní správce ostruženský na vysoce důstojnou konsistoř do Hradce Králové, kterážto zakoupila za ty peníze státní dluhopis znějící na 200 zlatých dato Vídeň 1. září 1889, č. 8099.

Originál téhož dluhopisu byl slavnému patronátnímu úřadu v Jičínovsi zaslán a do zádušní poklady kostela ostruženského uložen.

Na základě vyjádření zakladatelů té mariánské pobožnosti zhotovil duchovní správce návrh nadacího listu a odeslal to s opisem státního dluhopisu na vysoce důstojnou biskupskou konsistoř v Hradci Králové, aby o schválení a potvrzení této nadace Ježkových zakročila. Výnos z této nadace nesmí však dle vyjádření zakladatelův duchovnímu správci do [...] ³⁴⁸ počítán být.

Návrh nadace byl schválen, nato nadací list od biskupské konsistoře v Hradci Králové dne 3. července 1890 a od c. k. místodržitelství v Praze dne 6. října 1890 potvrzen.

Co se týká samé pobožnosti mariánské u sochy v Holíně, zní to v nadacím listě následovně:

„Duchovní z Ostružna povede na svátek Nejsvětějšího jména Blahoslavené Panny Marie ve čtyři hodiny odpoledne průvod u přítomnosti řiditele kůru v Holíně při zpěvu mariánské písně s doprovázením hudby – od sochy sv. Jana Nepomuckého v Holíně k soše mariánské tamtéž, u této sochy vyřiká duchovní se shromážděnými věřícími lidmi litanii ³⁴⁹ k Panně Marii s průměrnými modlitbami, načež se tato pobožnost opět s písní mariánskou s doprovázením hudby ukončí. Viz archiv Reg. III. J. Fasc. 12.

Prachov

1. Vysoký kříž z dubového dřeva stojící na návsi, natřený červenou fermežovou barvou, na něm obraz Spasitele na plechu, v roce 1797 zřízen obcí Prachovskou, která je také povinna starat se o jeho údržbu.

Na místě sešlého tohoto kříže postaven nákladem obce Prachovské roku 1868 nový železný kříž s pozlacenou figurou Spasitele zasazený do kamenného pískovcovitého podstavce, do něhož vysekány jsou podoby Panny

Marie, Pána Ježíše a sv. Josefa a na němž číst lze tento nápis: „Já jsem vzkříšení i život, kdo věří ve mne, byť by i umřel, živ bude, a každý, kdo jest živ ve mně, neumře na věky.“ Kříž tento zřízen jest k uctění Pána Ježíše a blahosla-vené Panny Marie nákladem počestné obce Prachovské roku 1868.

Bylť pak s povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře roku 1869 na neděli šestou po sv. Duchu dne 27. června od tehdejšího faráře ostruženského Josefa Meerganse³⁵⁰ církevně posvěcen.

Roku 1907 kříž ten byl obnoven a znovu benedikován.

Rybníček

1. Nová zvonice

Staré Místo

1. Kamenná socha sv. Floriána v životní velikosti stojící na návsí, na středním postamentu je vyobrazen sv. Jan Nepomucký, na spodním je nápis: „Swatý Florian! Wypros nám ochranu od pádu ohně y ode všeho zlého. Ne- bot’ nebudeli Hospodin ostřjhati mjsta, nadarmo bdj, kdož ostřjhá ho. Žalm CXXVI. Leta 1830.“ Socha je natřena bledě modrou fermežovou barvou, postavy obou světců jsou slušně štafírovány, kolem dokola jsou dva kamenné stupně a celý objekt je obklopen dřevěným, černě natřeným plotem. Zřízena v roce 1830 obcí Staroměstskou, která se dokumentem deponovaným v kos- telní kase zavázala, že se bude starat o údržbu sochy.

2. Kamenná socha Matky Boží s rukama spjatýma k modlitbě a hlavou obklopenou věncem hvězd stojící před vesnicí na selském pozemku poblíž silnice, střední postament se skládá ze sloupu s kruhovým půdorysem, na spodním je následující nápis: „Welebj duše má Hospodina a plesá duch můj w Bohu Spasiteli mém. Matko Spasitele, orodug za nás! Léta Páně 1830.“ Postava je slušně štafírovaná, zbytek je natřený bledě modrou fermežovou barvou. Kolem je jeden kamenný stupeň a dřevěný, černě natřený plot. Zří- zeno v roce 1830 obcí Staroměstskou, která se zavázala v instrumentu depo- novaném v kostelní kase, že se postará o údržbu této sochy.

Roku 1874 byla socha tato nákladem obce Staroměstské opravena. Do- lení podstavec byl znamenitě zvýšen, čímž celá socha příjemnějšího vzhledu nabyla; figura Rodičky Boží od Josefa Stoklasy,³⁵¹ pozlacovače z Jičína, dobře pozlacena; konte, na níž Matka Boží stojí, natřena modrou a ostatní podsta- vec a kulatý sloup temně zelenou barvou. Oprava stála 65 zlatých rakouského čísla.

Roku 1931 byla socha Panny Marie ve Starém Místě nákladem 85 Kč, kterýžto obnos byl sbírkou uhrazen, od J. Stuchlíka z Jičína opravena a dne 16. září 1831 od faráře ostruženského Aloise Nožičky³⁵² s povolením biskupské konsistoře v Hradci Králové posvěcena.

3. Kamenná socha sv. Jana Nepomuckého stojící poblíž cesty vedoucí ze Starého Místa do Šlikovse, slušně štafírovaná, totiž bíle a zlatě. Na středním podstavci je zobrazena sv. Kateřina a na dolním se nachází nápis: „Ostříhati budu cest svých, abych nezhřešil jazykem svým. Žalm 38. Svatý Jene Nepomucký, věrný sluho a slavný Mučedníku Boží! Oroduj za nás.“ Níže potom: „Sochu tuto nechal k slávě Boží a k uctění jeho Svatých postaviti Jan Haken soused Staroměstský. Léta P. 1839.“

Podle výše uvedeného nápisu nechal tuto sochu zříditi místní sedlák Jan Haken z č. 10 před svým obydlím na vlastní náklady, nechal kolem ní postavit dřevěný, černě natřený plot. V roce 1844 byla po obdržení konsistorním povolení slavnostně vysvěcena, načež onen sedlák sebe a všechny své nástupce zavázal pro věčné časy listinou uloženou v kostelní kase (opis viz farní archiv Reg. III. J. Fasc. 2 sub 3a³⁵³) k povinnosti náležitě starat se o údržbu sochy.

Čejkovice

1. Vysoký kříž z dubového dřeva stojící na návsi poblíž cesty, natřený černou fermežovou barvou, všechny tři rohy pobité plechem. Obraz Spasitele na plechu, slušně malovaný, nad ním plechová stříška. Kolem kříže je dřevěný, černě natřený plot. Zřízen v roce 1837 na místě předchozího časem již sešlého kříže obcí Čejkovickou a v roce 1838 15. července po obdržení konsistoriálním povolení z 23. listopadu 1837, č. 5583, slavnostně posvěcen farářem Janem Makešem.³⁵⁴ Obec se zavázala instrumentem uloženým v kostelní kase (opis instrumentu viz farní archiv Reg. III. Fasc. VII) pečovat o údržbu tohoto kříže.

2. Kamenná socha modlící se Matky Boží s hlavou obklopenou věncem hvězd stojící na návsi na vrchnostenském pozemku, střední postament je sloup s kruhovým půdorysem. Celá socha je natřená bledě modrou fermežovou barvou. Kolem sloupu jsou tři kamenné stupně a dřevěný plot. Podle letopočtu uvedeného vzadu na dolní části podstavce a podle výpovědi místních obyvatel byla socha zřízena v roce 1717 tehdejší vrchností. O údržbu sochy se stará obec Čejkovická.

Roku 1873 byla socha tato vlastním nákladem obecního starosty Matěje Pažouta z Čejkovic opravena, figura Rodičky Boží od Josefa Stoklasy,³⁵⁵

pozlacovače z Jičína, dobře vyzlacena, sloup a ostatní podstavec natřen žlutou barvou. Kolem sochy zřízeno nové dřevěné zábradlí. Oprava stála 65 zlatých rakouského čísla.

Roku 1891 dal Matěj Pažout z Čejkovic tuto sochu na svůj náklad od Josefa Stoklasy znovu pozlatit, kterážto obnova stála 60 zlatých rakouského čísla.

3. V roce 1886 dal soused z Čejkovic a starosta tamtéž Matěj Pažout, láník z Čejkovic č. domu 8, na svém pozemku, totiž na zahradě vedle cesty, na svůj náklad postavit sochu nejsvětější Trojice Boží. Tato socha kamenná byla od sochaře pana Stuhlíka z Jičína za 100 zlatých zhotovena a od pana Stoklasy, štafíře z Jičína, za 100 zlatých pozlacena a s povolením vysoce důstojné konsistoře v Hradci Králové od duchovního jičínského církevně posvěcena. Za vydržování této sochy ručí pan zakladatel, aby v dobrém stavu zachována byla, se svým statkem v Čejkovicích č. domu 8.

Lhota Hlásná

1. Na silnici u Lhoty Hlásné byl nákladem obce Lhoty Hlásné v roce 1863 nový kamenný kříž se Spasitelem od Antonína Suchardy postaven a církevně posvěcen. V roce 1889 dala obec Lhota Hlásná tentýž kříž od téhož sochaře obnovit, natřít a železnou ohradou opatřit, s nákladem 160 zlatých, kterýžto kříž byl opět od duchovního z Ostružna dne 30. září 1888 církevně posvěcen.

Tento kříž byl roku 1937 snad nákladem obce Hlásné krásně opraven a dne 23. srpna 1937 od P. Václava Stříbrného, katechety městských škol v Chlumci nad Cidlinou a rodáka ze Lhoty Hlásné, posvěcen.

Kronika neboli pamětihodnosti farnosti

Vzhledem k tomu, že v předchozích oddílech nebo titulech bylo popsáno vše pamětihodné, co se týká památek, dějin panství, topografie farnosti, dějin fary, kostela, kaplí a náboženských soch a také dějin chudobince a školy, a v těchto zápisech se tam nadále pokračuje, budou zde zaznamenány jen ony památnosti, které se týkají celé farnosti, nebo k nimž není v jednotlivých oddílech žádná vhodná příležitost nebo dostatečný prostor.

1739 12. února

K tomuto datu se váže jeden záznam ve staré pamětní knize zapsaný na stranách 3 až 14 tehdejší P. administrátorem panem Ignácem Cimbrichem³⁵⁶ v latinském jazyce. Popisuje, jaké pozemky byly tehdy v držení farního kostela, filiálních kostelů a kaplí a jaké příjmy jim plynuly přímo od obcí, dále pak jaké povinnosti vůči nim měl P. administrátor a co za to dostával od obcí, vrchnosti a formou štoly a jaké výdaje mu měly být uhrazeny. O desátkovém dřevě se tamtéž uvádí, že se jeden sáh nesmí prodávat dražší než za 45 krejcarů. Jak to celé vypadá nyní, je poznamenáno v dějinách fary, kostela a kaplí.

1787

Protože mnoho let několik zdejších farníků odmítalo odvádět faráři poplatky, které mu podle zřizovacího farního instrumentu patřily, bylo na základě stížnosti c. k. krajským úřadem nařízeno vrchnostenskému úřadu, aby potrestal farníky vězením, a pokud by ani toto nic nepřineslo, aby je k hrazení těchto poplatků přiměl konfiskacemi nebo přísnějšími prostředky. Viz Kniha nařízení, svazek LN, s. 97.

1808–1810

V roce 1808 bylo 35 stříbrných předmětů o váze 18 liber 15 lotů nacházejících se ve zdejších kostelech a kaplích repuncováno, na což bylo v hotovosti vydáno 195 zlatých 18 krejcarů z kostelního jmění; a dva roky nato, totiž v roce 1810, musela být větší část těchto krásných stříbrných předmětů odevzdána c. k. mincovně k umoření válečných dluhů, a sice: jedna pozlacená monstrance,³⁵⁷ těžká 130 lot

z ní zůstal kostelu pouze tzv. <i>melchisedech</i> ³⁵⁸ a věnec s kříšťály	
jedna malá monstrance z filiálního kostela, váha	33 lot
jeden pacifikál ³⁵⁹	28 lot
jedna kadidelnice s lodčkou a lžící	84 lot
jeden pár mešních konví ³⁶⁰ s tácem	38 lot
jedno ciborium ³⁶¹	30 lot
vnější část z ciboria a tři kalichy	77 ½ lot
šest kalichů s paténami	<u>155 lot</u>
dohromady	18 liber bez ½ lotu

Kostel za to náhradou dostal dvě obligace dvorské komory na tři procenta, první na 160 zlatých a druhou na 200 zlatých, a 9 zlatých 45 krejcarů rakouského čísla³⁶² v hotovosti. Avšak k pořízení nového kostelního nádobí z neušlechťených kovů musel vynaložit 1000 zlatých.

1824

V tomto roce uspořádalo vysoké zemské gubernium veřejné pronajímání všech ročně nutných zádušních pohledávek; protože ale beneficiáti zdejšího vikariátu předložili podrobně vysoké biskupské konsistoři, ano i vysokým dvorským místům bezúčelnost a škodlivost takového pronajímání, které by budilo velké mrzutosti, a některé další vikariáty tomu daly za pravdu, bylo v následujícím roce nařízení předepisující toto pronajímání nejprve výrazně omezeno a později zcela zrušeno, ačkoli zmínovaní páni vikáři obdrželi dříve kvůli onomu přednesení důtku.

1839

Faráři bylo úředním přípisem z 20. listopadu 1839 dáno nařízení, jak se má v budoucnu chovat při vybírání štolových poplatků³⁶³ za světlo při křtech, požehnáních a pohřbech, za pohřební místa a zvonění při pohřbech a při využívání některých kostelních potřeb, jako svíčky, kámen, olej apod. Tentýž odeslal v odpovědi několik důležitých připomínek a s udáním svých důvodů avizoval, jak se v ohledu této věci hodlá v budoucnu chovat, aniž by dostal další odpověď; a řídí se při vybírání štolových poplatků do kostelní pokladny a při využívání kostelních potřeb dosud podle pravidel, jež shrnul v odeslaných připomínkách. Viz farní archiv Reg. VIII. Fasc. VIII.

Zdejší farář podal vrchnostenskému úřadu v Jičíněvsi žádost, v níž chce ve vši vážnosti připomenout obci Čejkovické, aby od nynějška řádně vypravovala příležitosti pro duchovního, aby mohl provádět duchovní službu v Čejkovicích a sloužit nedělní služby Boží ve Starém Místě. Viz farní archiv Reg. V. Fasc. VI.

Slavný úřad na tuto žádost dosud z neznámých důvodů ani neupozornil obec Čejkovickou na plnění zmíněné povinnosti, ani neodeslal faráři písemnou odpověď; jmenovaná obec posílá od té doby faráři povoz k provádění duchovní služby v Čejkovicích, ale ne k nedělním bohoslužbám ve Starém Místě; toto nadále obstarává farář sám místo obce Čejkovické, aby bylo dosaženo smíru; ale upozorňuje zde své budoucí nástupce v úřadu, aby své právo lépe hájili. Viz farní archiv Reg. V. Fasc. VI.³⁶⁴

1841

Dne 2. července (pátek) se zde konala generální biskupská visitace. Už dříve se konaly velké přípravy, aby uvítání Jeho Excelence váženého velepastýře,³⁶⁵ který si již při visitaci v roce 1833 získal svou dobrotou a laskavostí srdečnou lásku všech zdejších obyvatel, bylo co nejslavnostnější. Za tímto účelem byla od místní vrchnosti (urozeného pana Františka, hraběte Schlika³⁶⁶) postavena na hranici zdejšího panství a vikariátu, tj. na silnici vedoucí z Jičína do Holína, vysoká slavobrána ozdobená květinovými girlandami, kde Jeho Excelenci 30. června večer po příjezdu z Jičína přátelsky uvítal slavnostní latinskou řečí přednesenou jménem veškerého vikariátního duchovenstva kopidlenský vikář pan František Vacek³⁶⁷ a německou řečí ve jménu vysoké vrchnosti direktor jičínoveské vrchnostenské kanceláře pan Karel Görner. Poté pokračoval Jeho Excelence s početným doprovodem do Samšiny. Ve farní osadě Ostruženské byl na cestě vedoucí vedle kostela k faře vystaven triumfální oblouk z květin a obrázků a se dvěma nápisy: „Věrné ovce svému dobrému vrchnímu pastýři“ a „Požehnaný, jenž se k nám bere ve jménu Páně“. Ty vyjadřovaly upřímné city, kterými byl milovaný velepastýř celou osadou očekáván.

Prvního červencového odpoledne se sem nahrnuli ze všech stran věřící, aby se mohli zúčastnit radostného přijetí Jeho biskupské Excelence a obdržet jeho požehnání. Farář se svým kaplanem, všichni rychtáři, veškerá školní mládež se svými učiteli a velké množství farníků se postavilo u stodoly učitele na hranici farní osady k uctivému uvítání. Jakmile bylo z kostelní věže zpozorováno, že se ze Samšiny blíží velký průvod, rozezněly se zvony a zaznělo několik salv. Před vesnicí vystoupila Jeho biskupská Excelence a také

ostatní duchovní a úředníci z vozu. Poté, co místní farář přivítal v latinském proslovu Jeho Excelenci, vydal se celý průvod ve slavnostním procesí za vyzvánění zvonů, zvuku trumpet a bubnů a zvučné hudby slavnostní branou k farnímu domu, kde byly na obou stranách cesty rozestavěny farníci ve dvou řadách. Když se přiblížila Jeho biskupská Excellence, uctivě padli na kolena, aby obdrželi velepastýřské požehnání. Vpředu šla školní mládež s kostelními prapory, poté učitel s hudebníky, dvanáct bíle oděných žáček, které házely na cestu květiny, dále pak místní duchovenstvo v rochetách³⁶⁸ s ctěným velepastýřem a jeho doprovodem a nakonec páni úředníci, za které se po obdržení biskupském požehnání přidali farníci, kteří se postavili před farou do dvou řad až k bráně do kostela.

Poté co si na fáře jeho biskupská Excellence oblékl pontifikálie,³⁶⁹ pokračoval průvod ve stejném pořadí do slavnostně vyzdobeného a krásně osvětleného kostela, kde se za zvuku bubnů a trubek zpívalo *Ecce sacerdos*,³⁷⁰ místním farářem byly předneseny předepsané modlitby a bylo uděleno požehnání největší svátostí. Poté se celý průvod vrátil procesím na faru, hudebníci se postavili pod okna, hráli několik vybraných kusů a byli instrumentálním doprovodem k uvítací písni předepsané k biskupské visitaci. Den skončil krátkou výtečnou večeří.

Druhého dne poté přišlo z celého okolí mnoho duchovenstva, aby asistovali při církevních obřadech, což přispělo k slavnostnímu rázu výjimečného dne. V sedm hodin, když bylo v kostele připraveno vše nutné, se tam Jeho biskupská Excellence odebral za doprovodu všech přítomných kněží a po tiiché modlitbě se posadil na místo pro něj připravené – *faldistorium*.³⁷¹ Pozorně poslouchal přednášené kázání místního faráře o povinnostech farníků vůči svému velepastýři a celebroid v kostele za asistence všeho duchovenstva mši svatou, po jejím ukončení pokropil lid svěcenou vodou a odebral se do sakristie na snídani. Ihned poté vykonal místní kaplan katechesi školní mládeže, která stála na schodech hlavního oltáře před Jeho biskupskou Excelencí, po jejím ukončení udělovala Jeho biskupská Excellence *sanktissimem* požehnání. Velký chrapot, který si Jeho Excellence přivodil velkou předcházející námahou, mu zabránil k velké lítosti všeho shromážděného lidu mít kázání, což jinak všude dělal.

Nyní byly kontrolovány oltáře, křtitelnice, církevní roucha a vůbec celý kostel, poté byly v márnici vykonány modlitby za zemřelé a posléze byla udělena svátost břimování³⁷² více než 300 lidem, které všechny Jeho Excellence obdaroval tištěnou břimovací modlitbou. Bezprostředně poté odešlo celé procesí z kostela do školy, kde byli nejprve ostruženští a pak holínští žáci zkoušeni svým učitelem z několika předmětů. Vyznamenané žáky podaroval Jeho Excellence knihami. Odsud šel průvod procesím zpět na faru, kde byli vyslyšeni patronátní úředníci, obecní zastupitelé a učitelé, poté co byl již dříve přijat protokol vysokým kanovníkem panem Vincentem Bíbou³⁷³ s místním

farářem a místním kaplanem. Při obědě přednesl místní farář k uctění Jeho biskupské Excelence a pana hraběte Schlika, jako farního a kostelního patrona, a všech přítomných význačných hostů za zvuku tympanů, trubek a slavnostních salv vhodné přípitky.

Jeho biskupská Excelence nejmilostivěji vyjádřil jak faráři, tak i kaplanovi svou spokojenost s vedením úřadu a faráři ještě sdělil, že ostruženský kostel se mu zdá být vně i uvnitř velmi pěkný, jen chybí koruna toho všeho, totiž hodiny na věži. Poté se v procesí odebral do kostela, kde farář zazpíval *Te Deum*³⁷⁴ a udělil požehnání. Pak nastoupil Jeho biskupská Excelence do cestovního vozu a vydal se doprovázen dlouhou řadou vozů s duchovenstvem i pány úředníky do místa další visitace, totiž do Veliše. Protože cesta vedla kolem staroměstského filiálního kostela ráčil zde jeho biskupská Excelence vystoupit, načež byl shromážděnou mládeží a množstvím lidu v procesí uveden do kostela, který kostelník Johan Haken podle možnosti okrášlil a osvětlil, a po tiché modlitbě na připraveném klekátku si prohlédl kostel a udělil biskupské požehnání shromážděnému lidu a pokračoval ve své cestě do Veliše.

Několik dní poté dostal farář příležitost sdělit vysokorodému panu hraběti onu poznámku Jeho biskupské Milosti o tom, že krásnému ostruženskému kostelu ještě chybí koruna. Se zalíbením ji přijal a vyjádřil se, že s radostí nechá z kostelní kasy uvolnit potřebné peníze. Bohužel byla v té době dost vyčerpaná, takže ne zrovna zanedbatelný výdaj nutný ke zřízení hodin musel být odložen na budoucí příznivější časy.

1842

Byly nově vyměřovány a zachyceny všechny dominikální i rustikální pozemky zdejšího panství, a sice u Ostružna c. k. geometrem panem Janem Hrušem.³⁷⁵

Tento rok patří k těm nejvíce suchým, neboť nejenom zde, nýbrž skoro v celých Čechách a podle novin také v ostatních zemích nepřišel od jarního osení až do ukončení sklizně jediný vydatnější déšť. Ozimé obilí zde dopadlo ještě docela dobře, oproti jindy bylo sice málo mandelů, ale bylo to nahrazeno bohatší sypkostí a kvalitou zrna. Z letních plodů se sklídila sotva polovina toho, co v jiných letech, sena a jetelového sena bylo málo, otava nebyla skoro žádná a jetelové semeno zaseté spolu s letními plodinami téměř nevzešlo. Mnoho hospodářů si dělalo starosti, čím budou přes zimu krmit dobytek, a proto ho začali, často i pod cenou, prodávat, nebo ho poráželi doma. Tím se stalo, že lot hovězího masa klesl v Jičíně z 18 na 12 krejcarů rakouského čísla a na vesnicích ještě níže. Příští jaro bylo ale hovězí o to dražší a prodávalo se za 20 krejcarů, jeden korec³⁷⁶ sadbových brambor se platil 3 zlatými konvenční měny.

Tento rok byl jeden z nejvlhčích, co lidé pamatují. Od června až do září bylo jen velmi málo dnů, kdy nepršelo. Seno a jetelové seno proto shnilo a bylo jen málo hospodářů, kterým se podařilo přivézt do stodoly pšenici a zrna suché a nenaklíčené. Protože nadměrný déšť na podzim přestal, nemohlo mnoho hospodářů zasít nic z ozimých plodin.

Po smrti důstojného faráře ze Slatin P. Jana Müllera³⁷⁷ odešel zdejší kaplan P. František Sláma³⁷⁸ jako zástupce na jeho místo a místo něho sem byl ustaven novosvěcenec P. Josef Jakl z Brandýsa nad Orlicí jako výpomocný duchovní. Přišel 23. prosince téhož roku na vlastní náklady, které činily 5 zlatých konvenční měny. Poté, co bylo zjištěno, že žádný z farníků nebude moci zajistit dopravu jeho věcí zdarma, dovezl zdejší půlláník Splítek jeho věci. Protože cesta tehdy byla neobyčejně špatná a na mnoha místech silně zavátá sněhem, potřeboval jmenovaný Splítek celých šest dní, než věci dopravil do Ostružna, a proto poté požadoval ještě 15 zlatých konvenční měny. Protože stěhování duchovního je obvyklým závazkem farníků, tak by měly uhradit cestovní náklady P. Jakla³⁷⁹ a zaplatit Splítkovi převoz jeho věcí. Farář proto žádal písemně slavný vrchnostenský úřad o vyúčtování oněch 20 zlatých za tyto výdaje přiřazeným obcím, aby se od nich vymohly peníze a zapravily učiněné výdaje. Rychtáři se však vyjádřili, nebo se alespoň měli vyjádřit, že mohli povozy kdykoli na požádání poskytnout, a protože k tomu nebyli vyzváni, tak nemohou přistoupit na uhrazení nákladů spojených s dopravou. Slavný patronátní úřad poté faráři odpověděl, že nemůže za stávajících okolností v této věci nic dalšího podniknout, protože o zajištění nutných povozů nebylo písemně požádáno. Farář poté celou záležitost zmínil při velikonoční katechesi v jednotlivých přiřazených obcích a na jeho otázku, který z přítomných hospodářů mohl zdarma poskytnout povoz na stěhování, mu bylo odpovězeno, že žádný by ze své vůle nebyl v stavu poskytnout tyto povozy, a když jim farář podotkl, zda by nebylo levnější a lehčí, kdyby každý farník poskytl poměrný příspěvek k zajištění nákladů na stěhování, než aby pouze jeden z nich zajišťoval nezbytné povozy a absolvoval velmi náročnou cestu, a že příspěvek vychází na jednoho chalupníka asi na 5 krejcarů, tak přítomní prohlásili téměř jednohlasně, že vidí levnost pohledávky. Chtěli ale ještě v ohledu zaplacení zvážit rozhodnutí slavného patronátního úřadu, protože ten ale nechtěl poskytnout žádné další prohlášení, musel farář, který povozy objednal, sám uhradit veškeré náklady. Zde proto pro uvarování svých následovníků vše popsal.

Výnos z veškerého obilí byl nejen ve zdejší krajině a v celých Čechách, ale podle zpráv v novinách také v téměř všech evropských zemích hluboce podprůměrný. Také brambory se většinou nevyvedly, nebo se zkazily ve sklepech. Proto cena obilí stoupala stále výš, a sice tak, že tento rok a následující jaro korec pšenice stál 19 až 23 krejcarů, korec zrna 16 až 19, korec ječmene 13 až 15, korec ovsa 7 až 9 a korec brambor 6 až 7 zlatých rakouského čísla. A protože zároveň vázl obchod s plátnem, panovala obzvlášť v horských oblastech velká nouze, proto přicházelo také odtamtud každý den mnoho chudých, zvláště přástevníků a tkalců s celými početnými rodinami, aby si vyžebrali potraviny. Často ale museli projít několik vesnic, než sehnali tolik, aby ukojili hlad alespoň na jeden nebo dva dny. Kéž nás všemohoucí Bůh letos požehná hojnější úrodou! V měsících březnu a dubnu 1847 vzrostly ceny všech obilovin ještě o několik zlatých, a teprve když byl zakázán vývoz veškerého obilí a jiných viktualií do zahraničí, tak ceny trochu klesly.

Dolní Lochov zachycený na mapě stabilního katastru, 1842.

Jako téměř pro celou Korunu českou byl i tento rok pro zdejší osadu nanejvýš nešťastným. Bída, nouze, válka, mor a hlad měly hojnou žeň. Pro zcela říši naší cizí zájmy šlecviccko-holštýnské vypukla tak zvaná válka německá, neb jak mnozí ji nazývají válku „bratrů proti bratrům“. Prusové se dávno připravovali k válce, kdežto naše vláda pořád ještě činila si naději na mír. V červnu 1866 konečně vydán z obojí strany manifest a krvavé divadlo počalo. Prusové rychle obsadili s námi spojené Sasko a 23. června byli již na hranicích českých, táhnouc pod princem Bedřichem Karlem k Liberci. Téhož dne pod Hervertem z Bitenfeldu vtrhli směrem k České Lípě. Dne 26. června první bitvy u Hodkovic, Turnova a u Podolí, 27. června u Trutnova, 28. u Skalice, u Mnichova Hradiště, u Sobotky. Tak rychlým postupem vnikl nepřítel do skálopevného našeho království, žena naši armádu co plaché ovce před sebou. Tak bídně obsazeny byly hranice, že lidé slyšíce o vítězstvích pruských tázali se, kde asi je naše vojsko, které jen hořelo setkat se s nepřítelem. Byloť mu však souzeno podřídit se tak zvanému tajnému plánu vrchního vůdce generála Benedeka,³⁸⁰ který kolem Olomouce krásné vojsko naše shromažďoval, nechav si tak mnohé možné vítězství z rukou vzít. Čechy chránit měl se svým sborem generál Clam Gallas,³⁸¹ který svou schopnost k vedení vojska hned ve válce roku 1859 v Itálii špatně byl dokázal. A tak třemi proudy vtrhlo nepřátelské vojsko do našich hranic, aniž by bylo našlo velikého odporu, takže sami Prusáci divili se, pohlížejíce na ty přirozené hradby české, jak že jen zázrakem a hroznou netečností z naší strany jim bylo možno do Čech se dostat. Rakousko ovšem muselo síly své rozdělit na dvě strany, neb zároveň i s Itálií byla válka vedena, ale mocnější a nejjadrnější vojsko bylo dáno na sever, a také kde se vítězství neočekávalo (v Itálii), tam bylo moudrostí vůdcovou dobýt, a kde měl nepřítel nadobro potřen být, tam nejkrásnější vojsko, jaké kdy Rakousko do pole vypravilo, nadobro zničeno. Toho času spravoval zdejší faru administrátor P. František Rašín s přiděleným kaplanem P. Janem Tichým.³⁸² Tento poslední právě před bitvou u Jičína do Ostružna se přistěhoval.

Již hned 28. června po bitvách u Sobotky a Podolí hnaly se proudy Prusáků k Jičínu, kde posud ani vojáka našeho nebylo lze spatřit. Okolo desáté hodiny z rána táhlo něco poraženého vojska našeho, a sice jezdeckta a dělostřelectva, od Sobotky k Jičínu. Tu obdrželi zvěst, že nepřítel stranou od Libuně již do města s předními strážemi vniká. Na rychlo vypravené dělostřelectvo postavilo se před městem nepříteli naproti a zahánělo jej. Prusák vyslaný co přední stráž zajat byl již u mýta. Po střelbě asi tři čtvrtě hodiny trvající Prusáci ustoupili nazpět. Kéž by byl býval výsledek bitvy i druhého dne 29. června tak šťastný! Již odpoledne dne 28. přitáhla oddělení vojska Clamova k Jičínu, kde pivem a chlebem ztýraní vojínové občerstveni byli.

Bylot' patrnó, že se zde bitva svede, pro bezpečí odnesena nejsvětější svátost oltární z farního chrámu Páně na blízkou Loretu. A vskutku, dne 29. celý den táhlo vojsko naše a rozestavovalo se od Hořeního Lochova k Bradům (na kopec postavena raketová baterie), k Dílcům, k Železnici a po vůkoli. Pomocné vojsko saské přišlo směrem od Libáně a položilo se u Vokšic a Březiny a na Podhradí táborem.

Byly asi čtyři hodiny odpolední, počala bitva. Rakouská raketová baterie postavena na Bradech, okolo půl šesté počala naše střelba i ze strany hornolochovské. Ale tu ukázala se výtečnost strategie pruské. Dlouho totiž nemohli se Prušáci držet proti dělostřelectvu našemu, až teprv skrze tak zvaný Houser prodrali se i se svými děly a rozestavivše se na kraji lesa a později pod sv. Annou hřímali našim do boku. Co platen tu byl hrdinský odpor našich vojáků, co nezasáhla jehlovka, zasáhlo dělostřelectvo pruské, a konečně přesila rozhodla porážku našeho vojska.

My pak na vlastní oči z návrší loretánského dívali se na smutné toto divadlo. Přes Ostružno nepřátelské koule jen létaly a my úzkostlivě očekávali, brzo-li zapáleno bude, ale Bohu díky to se nestalo. Posledně Prušáci postoupili i do samé vsi a měli děla postavena za farskou stodolou. Bitva trvala dlouho do noci, až v úprku naši ustupovat museli a Prušáci jim v patách vnikli do Jičína, kde nejposledněji udatně se bránilo oddělení Sasáků, kryjíc Rakušanům záda, ale po tuhém odporu i oni opustili Jičín. Na návrat do Ostružna nebylo ani pomyšlení, sestoupivše na Veliš, zůstali jsme u důstojného pana vikáře Antonína Nováka přes noc. Ráno vstavše ve tři hodiny kráčeli jsme k Ostružnu. Ale jaký to pohled! Ve vsi jako po vymření. Do fary dostali se nepřátelé skrze okno u kaplanky, kdež vytrhli mříž a rozbivše zavřené dveře, otevřeli si. Jiní zase na dvoře přistavěli žebřík a záchodem dovnitř se dostali.

Nastal přesmutný čas tak zvané okupace pruské, lidé nemluvili o ničem jiném, než o mnoho-li kdo přišel, co mu pobráno. Zvlášť pak hleděli nepřátelé co možná nejvíce potravin pro sebe i pro lidi své sehnat, k čemuž jim bohužel i ničemní lidé velmi nápomocni byli, udávajíce za trochu kořalky, kde by kdo něco ukrytého měl. Vojsko pruské celkem i dosti šlechetně si v nepřátelské zemi počínalo, však byla i jednotlivá oddělení, která pouze jako na loupež do obcí si vycházela a brala, kde co bylo, nechávajíce si od majetníků zaplatit, aby vyloupena nebyla.

1871

Ve středu dne 21. června 1871 vloupal se zloděj odvážným způsobem do farního chrámu Páně, a sice za bílého dne. Pachatel, jakýsi Zeman, pocházející z Lužan, otevřel si dveře vedoucí z věže na kůr. Uříznuv provaz od

zvonu, prodral se oknem z věže na kůr, zde uvázal provaz za trámec ve varhanách a spustil se přes zábradlí kůrové do kostela. Hledal v kostele bez pochyby kalichy a jiné vzácnější nádoby a roucha, které však našťestí byly na faře uloženy. Tomu nasvědčuje, že dvířka u tabernákula³⁸³ porouchal, nepodařilo se mu je však otevřít, rozházel všechno kostelní prádlo a oděvy pro každodenní potřebu v sakristii se nacházející, ukradnuv jen dvojce hedvábná, jedno fialové, jedno bílé, atlasová vela, jednu rochetu, jednu albu, jedno atipendium, krásné nedávno kostelu darované ze sklených perlí zhotovené zvonidlo (Glockenzug) a jiné drobnosti v ceně asi 50 zlatých. Znečistiv ještě sakristii na severní straně ležící svým výkalem, chtěl zpáteční cestu opět nastoupit, kůrem po provaze, který se s ním však utrhl. V této nesnazi přistavil ke zdi u dveří na jižní straně máry v kostele se nacházející, na tyto pak žebříček, jenž pro častou potřebu kostelníků též tam se nacházel, a takto odvážně snažil se opět dostat na kůr. Nepodařilo se mu však, an jedno rameno már se pod ním zlomilo a on opět dolů spadnout musel. Teprv když se mu povedlo poboční, severní, železem pobité dveře vylomit, uprchl. Celá událost bez prodlení oznámena byla c. k. četnictvu do Jičína, které hned druhý den jednoho muže k zjištění skutku sem odeslalo a zároveň slavnému c. k. krajskému soudu o tom vědomost dalo. Dne 20. června našly děti dobytek pasoucí pod sv. Annou na poli v obilí zbytky z rozřezaných ukradených věcí a přinesly je na faru. Nedlouho nato povolán byl tehdejší kaplan P. Tichý³⁸⁴ k soudu do Jičína, kde protokolárně musel celou tu krádež zjistit a odpřisáhnout. Četnictvu podařilo se také dosti brzo zloděje vypátrat, jenž také ke všemu byl se přiznal a na tři roky do vězení byl odsouzen.

Dne 3. srpna téhož roku mezi třetí a čtvrtou hodinou odpolední utopil se ve lhotském rybníce při koupání František Šabaka, výtečný žák šesté gymnasiální třídy v Jičíně, syn tehdejšího kostelníka Františka Šabaky, baráčníka v Ostružně č. 6. Nebylo možno ho zachránit, an teprv za jeden a půl hodiny mohl být ve vodě nalezen a vytažen.

1873

Toho léta, a sice na svátek sv. apoštolů Petra a Pavla, udílenu zdejším osadníkům svátost svatého břimování.³⁸⁵ Již od roku 1854, kdy totiž nejdůstojnější pan biskup Karel Hanl³⁸⁶ svaté břimování v zdejší osadě udílel, nezavítal sem žádný arcipastýř, jenž by tou svátostí věřící lid potěšit mohl. Nemoha však pro své vysoké stáří (bylť již 91 let stár, a 41 let hradeckým biskupem) osobně visitační cesty konat, požádal nejdůstojnějšího pana Dominika Mayera,³⁸⁷ biskupa z Cysamu in part. inf. a zároveň c. k. polního biskupa, aby za něho tu svátost ve vikariátech jičínském a kopidlenském udělo-

vat ráčil, kteréžto prosbě tento ochotně vyhověl. Majíce za devatenáct roků opět jednou biskupa uzřít a z jeho rukou svátost přijmout, vynasnažili se osadníci, aby nejdůstojnějšího knížete církevního, třeba nebyl jejich vlastním vrchním arcipastýřem, co nejsrdečněji přivítali. Za tou příčinou postavena před vchodem do farního chrámu Páně slavností brána z chvojí, ozdobena mnohými praporce, na níž uprostřed červenobílý latinský nápis byl umístěn: „Ave praesul desiderate.“³⁸⁸

Dne 28. června odpoledne vyjelo asi šedesát jezdců nejdůstojnějšímu panu biskupovi, jenž k večeru do Ostružna ze Železnice měl zavítat, až k Jičínu vstříc. Když se pak asi k páté hodině blížil, střeleno z hmoždířů jemu na počest, školní mládež, shromážděné duchovenstvo a veliký zástup lidstva přivítali jej na návsi u sochy Panny Marie, kdež jej ostruženský pan farář Josef Meergans spolu s důstojným biskupským vikářem Františkem Peřinou vřelými řeči oslovili, načež se celý průvod do chrámu Páně odebral, kdež konány obyčejné církevní modlitby a uděleno požehnání s nejsvětější svátostí oltářní. Na přímluvu nejdůstojnějšího pana Eduarda Prašingera,³⁸⁹ kanovníka hradeckého a pana biskupa doprovázejícího, ráčil tento milostivě ochotným být, a hned po požehnání školní mládeži z Ostružna i z Holína svátost svatého biřmování udělit. Druhý den na svátek sv. apoštolů Petra a Pavla za pomocného příspěvní četného kněžstva vůkolního tatáž svátost ostatním osadníkům ostruženským a také samšinským, kteří se sem za vedeného svého důstojného pana faráře Ferdinanda Kopeckého³⁹⁰ v procesí dostavili, byla udělena. Bylot' pak biřmovanců z kultury ostruženské asi půl páta sta, a sice školních dítek ostruženských 80, holínských 77, ostatní dorostlejší mládež a lid, z nichž již přemnozí zdětili otcové a matky, z kolatury samšinské celkem asi 200.

Odpoledne téhož dne odebral se nejdůstojnější pan biskup za čestného jezdeckého průvodu a střelby z hmoždířů za tímž účelem do Veliše.

1874

Dne 12. července na neděli sedmou po sv. Duchu okolo čtvrté hodiny odpoledne udál se podobný smutný případ jako v srpnu roku 1871. Utopil se totiž ve lhoteckém rybníce sedmnáct let starý pasák Antonín Sudek, sloužící jen několik týdnů u zdejšího půllánika Jana Bednáře, číslo domu 26. Dle své čelední knížky narozen byl v Jablonci roku 1857, příslušel domovem do Lomnice. Bylot' toho dne strašné vedro, jako vůbec toho roku panovalo náramné sucho a parno, takže od jara téměř ani nepršelo. Chlapec se byl již dvakrát vykoupal, nedalot' mu to a šel ještě jednou do vody, aby více z ní nevyšel. Dle domnění zachvácen byl ve vodě padoucí nemocí, na kterou prý trpíval, a následkem toho zahynul.

Ve čtvrtou neděli adventní roku 1879 byl nově investovaný duchovní pastýř P. Josef Stifter^{390b} o velkých službách Božích od nejdůstojnějšího pana vikáře P. Antonína Nováka^{390c} osadníkům ostruženským uveden a představen a tímto na faru ostruženskou instalován.

V roce 1880 konal náš nejdůstojnější vrchní pastýř, Jeho biskupská Milost, pout' k hrobu knížat sv. Petra a Pavla a spolu k papežské stolici, Svatému otci Lvu XIII.³⁹¹ Šťastně se z Říma navrátil a přinesl ovečkám své diecése, a tudíž i zdejším milým kolaturníkům apoštolské požehnání od Svatého otce, Lva XIII.

V první neděli po Velikonocích, tj. 4. dubna 1880, slavilo se 1400. jubileum zaražení řehole sv. Benedikta. Po celé diecési se zpívanou mší svatou a s *Te Deum laudamus*,³⁹² an první biskup v naší diecési, jménem Matouš Ferdinand, co úd k této památné řeholi náležel.

Dne 14., 16. a 18. července udílel náš nejdůstojnější vrchní pastýř Josef Jan Hais³⁹³ vyšší svěcení novosvěcencům, za které se ty dni předeepsané modlitby vykonávaly.

Dne 10. května 1881 uzavřel náš nejjasnější korunní princ, Jeho c. k. Výsost, pan arcivévoda Rudolf,³⁹⁴ sňatek svatého manželství s nejjasnější princeznou Stefanií, vznešenou dcerou krále belgického, ve Vídni,³⁹⁵ pročež se den předtím čtvrt hodiny navečer před klekáním zvonilo všemi zvony a dne 10. května 1881 odbývala se v chrámu Páně ostruženském o deváté hodině ráno zpívaná mše svatá s ambroziánským chvalozpěvem a zapěla se národní hymna.

Dne 17. července 1881, šestou nedělí po sv. Duchu, započala se jubilejní slavnost milostivého léta k získání plnomocných odpustků a trvala až do svátku Všech svatých, k tomu cíli ten den předtím se navečer před klekáním všemi zvony zvonilo a nařizeny jsou dva kající průvody k získání plnomocných odpustků s předepsanými modlitbami. První nařízený průvod jubilejní odbýval se ve farnosti ostruženské 21. srpna, neděli jedenáctou po sv. Duchu, ve dvě hodiny odpoledne. První štace konala se ve farním chrámu Páně v Ostružně, druhá ve filiálním chrámu Páně na Bradech a třetí v kapli sv. Isidora. Při navracení se udělilo požehnání v chrámu Páně ostruženském. Druhý

jubilejní průvod vykonal se dne 8. září 1881 (den narození Blahoslavené Panny Marie) na Loretu v devět hodin ráno. První štače byla v chrámu Páně ostruženském, druhá v kapli Andělů strážných a třetí v kapli loretánské, kdežto se také velké služby Boží odbývaly.

Na den Všech svatých oznámil Jeho biskupská Milost, náš nejdůstojnější vrchní pastýř, že plnomocenstvím nejvyšší hlavy církve, papeže Lva XIII., pro diecési královéhradeckou nynější milostivé léto až do svátku Neposkvrněného početí Blahoslavené Panny Marie, tj. až do 8. prosince 1881, aby co možná nejvíce věřících milosti plnomocných odpustků hojně užili.

Dne 8. prosince 1881 ukončilo se milostivé léto s plnomocnými odpustky odpolední pobožností a ambroziánským chvalozpěvem.

Farní kostel Povýšení sv. Kříže v Ostružně, 1. polovina 20. století.

Dne 5. července roku 1883 na den slovanských apoštolů sv. Cyrila a Methoda slavilo se velkolepé procesí, čili pout' ze čtrnácti blízkých i vzdálených kolatur na Loretu, aby na přímlovu Rodičky Boží loretánské duch živé víry zbožnosti a ušlechtilých mravů Staročechů mezi námi opět zavládl a se rozmáhal. Viz stránka 303.³⁹⁶

Dne 2. září v sedm hodin patnáct minut roku 1883 porodila Jeho císařská a královská Výsost, nejjasnější korunní princezna, paní arcivévodkyně Stefanie v Laxenburgu,³⁹⁷ šťastně princeznu. Křest novorozené princezny odbyval se dne 5. září 1883 a dáno jí jméno Alžběta Marie Henrieta Stefanie Gisela.³⁹⁸ Za příčinou tou byla v chrámu Páně ostruženském zpívaná mše svatá s chvalozpěvem ambroziánským.

Dne 11. listopadu 1883, neděli 26. po sv. Duchu, konala se odpoledne pobožnost dle nařízení Svatého otce, papeže Lva XIII.,³⁹⁹ při vystavení nejvyšší svátosti oltářní, a sice říkala se modlitba svatého růžence a litanie⁴⁰¹ loretánská na ten úmysl, aby nám Rodička Boží, tato mocná nebes Královna, u Boha vyžádala pomoc proti zmáhající se nevěře, mravní zkáze a proti zarputilým nepřatelům církve katolické. Svatý otec, Lev XIII., žádá, aby od této doby byl celý měsíc říjen zasvěcen svatému růženci ku ctě Rodičky Boží.

Již v roce 1881 panovalo deštivé počasí, což škodilo, překážkou bylo při sklizení polní úrody. Rok 1882 byl však ještě mokřejší, časté deště i přivály panovaly zvláště v čas žní, v měsíci červenci a v srpnu, takže s velikou těžkostí se polní úroda do stodol svázela a mnoho obilí i nastojato vzrostlo. Vzrostlé obilí nebylo možná i za levný peníz na trhu jičínském prodat. Též cukrovka se na podzim pro zlé cesty s velikou bídou do cukrovaru jičínského odvážela a ještě hůř to bylo s odvážením rýžků do cukrovaru, takže mnohý hospodář ráno pro rýžky odjel, tam pro množství jiných povozů nemohl se k cukrovaru dostat a mnohokrát navečír se musil s prázdným vozem domů navrátit.

Rok 1883 byl opět více mokrý, nežli suchý a zvláště v čas žní připadlo mnoho deště. Mnohý hospodář obává se, aby mu obilí na poli buď stojaté, nebo posekané nezrostlo jako loňského roku, odvážel syrové mandele domů, zrno sice zachoval, pakli dal hned mlátit, ale zase přišel o slámu, an vlhká přivezena, ve stodole zplesnivěla a ke krmení nebyla. Sýpka byla sice lepší nežli roku 1882, ale slámy bylo zase málo, takže mnohý hospodář musel mnoho slámy, a sice mandel až za 1 zlatý 80 krejcarů, přikoupit.

Poněvadž po tři léta mokro panovalo, byly všechny cesty jízdní k Jičínu tak rozbité, že nebylo možná vozem z Ostružna někam se dostat a fiakr jičínský se svým povozem ani za veliký peníz se nechtěl sem odvážit. Tato nesnáze pohnula konečně občanstvo ostruženské, aby si z Ostružna aspoň jedním směrem silnici k Jičínu postavili. Na podzim roku 1882 při obecní schůzi u přítomnosti pana nadlesního Karla Hoffmana uzavřel se protokol,

aby si obec Ostruženská postavila silnici k Jičínu směrem k Březině, a sice až k sv. Františku, a obec Březina aby odtud dále přes Březinu až k Vokšicům stavěla a ve třech letech aby byla hotova. Vrchnost slíbila obci Ostruženské, že dá blízko obecního lesa v panském lomě kámen nalámat, a že občanům ho zdarma přenechá. Na začátku roku 1883 vozili občané ostruženští kámen proti malé náhradě z obecního jmění a v létě se také kus silnice, as 200 metrů, směrem k Březině postavilo. U půllánu zemřelého Splítka (nyní Zinder) našel se kámen čedič, ten obec odkoupila na štrování té nové štreky. Podobně měla obec Březinská silnici ze své obce až k sv. Františku stavět. Než Březina zůstala pozadu a v roce 1883 nezačala ani stavět.

Tu si mnozí občané ostruženští rozmyslili a v roce 1884 ve schůzi obecní druhým protokolem rozhodli, aby se ta silnice směrem k Lhotě Hlásné stavěla, a to proto, že tuto štreku rychleji postavějí, an ze Lhoty Hlásné až skoro k Vokšicům dobrá silnice jest zřízena. Několik občanů ostruženských bylo proti tomuto směru, an prý na té cestě ke Lhotě Hlásné by se muselo něco pozemků odkoupit a hluboký úvoz ke Lhotě Hlásné rozvážet, a tím že by se jim tato silnice zdražila. A tak se ta dobrá věc pro nesjednocenost občanstva jen zdržuje a my sedíme v Ostružně posud na blátě. Jest však všeobecné přání, a potřeba to káže, aby aspoň jedna tvrdá cesta z Ostružna co nejdřív se postavila.

1884

Dne 4. května 1884 v pět hodin odpoledne zesnula v Pánu svátostmi umírajících zaopatřena Její Veličenstvo císařovna a královna Marie Anna.⁴⁰⁰ Její mrtvola byla ve slavném smutečním průvodu z královského hradu na Hradčanech v Praze dne 8. května 1884 do Vídně přivezena a dne 10. května 1884 ve Vídni do císařské hrobky k odpočinku pochována.

Sta a tisíce potřebných a nešťastných v Čechách jednotlivců, chudých farních obcí, zbožných spolků a dobročinných ústavů, jimž vznešená zvěčnělá veštestědou rukou milosti a dobrodiní prokazovala, naplněny jsou žalem nejhlubším. Pročež i Jeho biskupská Milost, náš nejdůstojnější pastýř, nařídil, aby po celé naší diecési dne 26. května 1884 v poledne a navečír všemi zvony se zvonilo, a dne 27. května 1884 ve všech farních a řeholních kostelích slavné zádušní služby Boží za zvěčnělou císařovnu a královnu se vykonaly, kteréžto nařízení i ve zdejším chrámu Páně ostruženském se vyplnilo.

Tohoto roku, a sice 29. května 1884, byla udílěna zdejším farním osadníkům ostruženským i samšinským svátost svatého birmování.⁴⁰² Posledně se udělovala tato svátost roku 1873.

První slavnostní brána postavena byla na začátku obce Ostruženské na způsob trojhranného jehlance u domova rolníka pana Františka Bednáře

s nápisem zpredu „Vítej nám“ a zezadu „S Bohem“ a druhá slavnostní brána stála u dvou kamenných soch před chrámem Páně s nápisem zepředu „Zdráv bud“ a zezadu „Zprovázej Bůh“.

Již dne 28. května 1884 odpoledne vyjelo asi padesát jezdců nejdůstojnějším panu biskupu královéhradeckému Josefu Janu Haisovi,⁴⁰³ vrchnímu pastýři našemu, až do Vokšic vstříc, kdež očekávali Jeho Milost pana biskupa, jež z Veliše do Ostružna měl zavítat. Když pak o sedmé hodině k večeru se blížil k Ostružnu, dalo se znamení na zvon a střílelo se z moždířů. Školní mládež, starostové, co zástupcové obcí a zástup lidstva přivítali jej u první slavnostní brány a pan starosta z Ostružna František Bednář přiměřenou řečí ve jménu všech obcí a školačka Marie Gerntová ve jménu školní mládeže. Duchovenstvo očekávalo Jeho biskupskou Milost u druhé slavnostní brány, kdežto duchovní správce Jeho biskupskou Milost krátkou srdečnou řečí oslovil, načež nejdůstojnější pan biskup s provázejícím veledůstojným panem kanovníkem P. Antonínem Zimou⁴⁰⁴ a vikariátním tajemníkem Ferdinandem Kopeckým,⁴⁰⁵ farářem z Kopidlna, do chrámu Páně byl uveden, kdežto se udělilo požehnání s nejsvětější svátostí.

Nato promluvil Jeho Milost pan biskup k shromážděnému lidu o kříži, o jeho předobrazení beránka velikonočního v Starém zákoně a o nesmírné lásce Boží k nám, pak vykonal v chrámu Páně smuteční pobožnost za všechny v Pánu zesnulé osadníky farní a ve slavném průvodu při hlaholu zvonů byl uveden do fary. Večer zřídily přifařené obce na počest Jeho biskupské Milosti průvod s lampiony a zastaveníčka s hudbou s bengálským ohněm před farním domem.

Dne 29. května 1884 o sedmé hodině ráno krácel Jeho Milost, nejdůstojnější pan biskup, provázen kněžstvem při hlaholu zvonů ve slavném průvodu z fary do kostela, tam obětoval v rouchu biskupském mši svatou a udělil požehnání s nejsvětější svátostí, nato v bílém pluvíálu udělil papežské požehnání odpustkové všem kajícím, kteří tyto dni svátost pokání i nejsvětější svátost oltářní přijali a při mši svaté biskupské byli přítomní, a neb zdejší chrám Páně dnešního dne navštívili a na úmysl Svatého otce vroucně k Bohu se pomodlili.

Pak měl duchovní správce kázání, načež řečnil Jeho Milost pan biskup k shromážděnému lidu o pokrmu duše, který hlavně spočívá ve slovu Božím a ve svátostech, k čemuž věřící lid důtklivě a srdečně vybízel.

Nato se odbývala katechese u přítomnosti Jeho biskupské Milosti se školní mládeží ostruženskou, holínskou a samšinskou. Pak uděloval nejdůstojnější pan biskup svátost svatého biřmování, a sice nejprve ženským a potom mužským, biřmovanců bylo 418 z kolatury ostruženské a 186 biřmovanců kolatury samšinské. Po svatém biřmování odbývalo se slavné *Te Deum laudamus*⁴⁰⁶ s požehnáním s nejsvětější svátostí oltářní. Konečně odebral se Jeho Milost pan biskup při hlaholu zvonů ve slavném průvodu z kostela do fary k obědu.

Dne 30. května 1884 byl v Ostružně den odpočinku pro nejdůstojnějšího pana biskupa. Ráno v osm hodin obětoval mši svatou, přítomno bylo kněžstvo u oltáře a školní mládež a mnoho osadníků v chrámu Páně. Odpoledne po obědě o půl třetí navštívil Jeho Milost, nejdůstojnější pan biskup, ještě jednou chrám Páně, kdežto soukromou modlitbu vykonal, načež duchovní správce udělil požehnání nejsvětější svátostí v ciboriu, pak krátkou řečí rozloučil se nejdůstojnější pan biskup se zdejší farní osadou, udělil na posledy apoštolské požehnání a ubíral se skrze Vokšice, Čejkovice a Jičín na štaci do Železnice, vikariátu jičínského. Jezdcové zdejší kolatury i úředníci patronátní doprovodili Jeho biskupskou Milost až do Jičina.

Nejdůstojnější pan biskup, vrchní pastýř, získal si svou vlídností a přívětivostí lásku a důvěru všech osadníků. Bůh jej doprovázej, zachovej a posiluj na jeho další cestě apoštolské!

Roku 1884 sklídilo se mnoho mandel, obilí bylo husté, které pak silným lijákem lehlo, tak že žito i pšenice se žnout musela, slámy bylo dosti, ale sýpka slabá. Žito bylo zubovaté a sypalo na půl hektolitrů, brambor bylo poměrně méně než jindy.

1885

V roku 1885 panovalo suché počasí, takže málo slámy vyrostlo, ale sýpka i zrno bylo dobré. Žito sypalo na tři čtvrtě hektolitrů, pšenice na půl hektolitrů, ječmen a oves skoro na korec. Zvláště brambory se urodily, takže na farním poli ze dvou korců země se sklídilo 140 pytlů, k tomu byly moučné a chutné a vytrvaly do nových brambor a hodily se dobře pro krmení dobytka a drůbeže.

V roce 1885 na neděli pátou postní četl se vrchopastýrský list nejdůstojnějších biskupů církevní provincie české, v kterém se oznamuje tisícileté jubileum úmrtí sv. Methoda, apoštola slovanských národů, s poučením o zásluhách sv. Cyrila a Methoda.

Dne 20. dubna 1885 konaly se ve farním chrámu Páně slavné smuteční služby Boží za v Pánu zesnulého nejdůstojnějšího metropolitu církevní provincie české, Jeho Eminenci kardinála, arcibiskupa knížete Bedřicha ze Schwarzenbergu.⁴⁰⁷

Dne 24. května 1885 ohlášena byla pout' na oslavu tisícileté památky úmrtí sv. Methoda do kaple loretské s připomenutím, že tato kaple pro pout' jubilejní ve zdejším okolí ustanovena jest, a dne 15. srpna 1885 konalo se na ten úmysl procesí jubilejní z farního chrámu Páně na Loretu, kde se odbývaly velké služby Boží.

Po celý měsíc říjen roku 1885 konala se na vyzvání Svatého otce křesťanstva, papeže Lva XIII.,⁴⁰⁸ ve farním kostele každodenně pobožnost

růžencová s litanií⁴⁰⁹ loretánskou na ten úmysl, aby Rodička Boží, tato mocná Královna nebeská u Boha vyžádala proti zmáhající se nevěře a mravní zkáze a proti zarputilým nepřátelům církve, kteří nejvyšší hlavu církve, Svatého otce Lva XIII. a poslední zbytky majetku oloupit usilují.

1886

V tomto roce na začátku byla tuhá zima, zvláště k jaru, ještě v březnu napadl sníh vysoko, na saních se jezdilo až do polou března a sníh místem ještě v dubnu polehával. Ke konci pak dubna a do polou máje nastalo suché a teplé počasí jako v létě. V létě pak panovaly často bouře s hromobitím a bleskem, lijáky a místem i krupobití. Časté deště se střídaly s jasným teplým počasím, takže zvláště jaří zhoustlo a spravilo, místem i polehávalo.

Na první neděli postní 1886 četl se postní řád na rok 1886 nejdůstojnějšího biskupa a vrchního pastýře. Dne 4. dubna 1886 na neděli čtvrtou postní četl se pastýřský list nejdůstojnějších pánů biskupů provincie české o mimořádném milostivém létě, které Svatý otec Lev XIII. pro celou církev na rok 1886 prohlásit ráčil. Toto milostivé léto započalo na neděli pátou postní, kdežto se četl pastýřský list o milostivém létě a nejsvětější svátost byla po

Ostružno – škola postavená v roce 1869, levá část byla přistavěna až v letech 1885–86, počátek 20. století.

celý den k veřejnému uctění ve farním chrámu Páně vystavena. Toto milostivé léto skončilo 31. prosince 1886.

Dne 11. července 1886 byl ctihodný pan Josef Stříbrný, rozený v Kyjích, bydlící ve Lhotě Hlásné – rodák, od nejdůstojnějšího pana biskupa, vrchního pastýře v Hradci Králové, na kněžství posvěcen a na první štaci co kaplan do [...] ⁴¹⁰ na panství hraběte Harracha dosazen.

Dne 15. srpna 1886 vedl se v tomto milostivém létě první kající průvod po ranní mši svaté z farního chrámu Páně na Loretu, kdež bylo kázání a zpívána mše svatá. Po mši svaté konaly se odpustkové modlitby a litanie ⁴¹¹ k srdci Pána Ježíše.

Dne 12. září, neděli třináctou po sv. Duchu, 1886 vedl se druhý kající průvod v tomto milostivém létě odpoledne z farního chrámu Páně do Holína, kdež byla u sochy Blahoslavené Panny Marie pobožnost mariánská, odtud do kaple sv. Isidora, kde se odpustkové modlitby vykonaly, a odtud do kostela na Bradech, kde se vykonaly litanie k srdci Pána Ježíše. Při navracení průvodu udělilo se ve farním chrámu Páně požehnání s nejsvětější svátostí.

Po celý měsíc říjen roku 1886 konala se každodenně ve farním chrámu Páně růžencová pobožnost a litanie ⁴¹² loretánská.

Dne 31. prosince 1886 skončilo se letošní milostivé léto s odpolední pobožností, s poděkováním Pánu Bohu za všechna dobrodiní, zvláště pak za ty milosti v tomto milostivém létě nám prokázané. Ke konci *Te Deum laudamus* ⁴¹³ a požehnání s nejsvětější svátostí oltářní.

1887

Dne 25. března 1887 na svátek Zvěstování Blahoslavené Panny Marie světila se při ranní mši svaté nová soška Panny Marie Lurdské ⁴¹⁴ u oltáře sv. Václava, která byla z odkazu nebožtíka Václava Jandourka, obchodníka v Ostružně, skrze Akademii křesťanskou ⁴¹⁵ za 70 zlatých z Tyrolska objednána a pořízena.

Dne 24. dubna 1887 vydalo za příčinou padesátiletého jubilea Svatého otce Lva XIII. ⁴¹⁶ královéhradecké komitě svolání ku sbírkám pro dar jubilejní pro Svatého otce.

Dne 26. prosince 1887 četl se vrchnopastýřský list nejdůstojnějšího pana biskupa o pokoji lidem dobré vůle a o nastávajícím padesátiletém kněžském jubileu Svatého otce, Lva XIII., papeže římského.

Dne 1. ledna 1888 kázalo se ve farním kostele o činnosti Svatého otce, Lva XIII., za jeho devítiletého papežování a odpoledne toho dne byla v chrámu Páně po dvě hodiny velebná svátost k veřejnému uctění vystavena a napotom tato pobožnost s litanií a s *Te Deum laudamus* a s požehnáním ukončena.

Dne 18. března 1888 na říšské radě ve Vídni učiněn jest návrh, aby se slavný sněm poslanců na tom usnesl, aby katolická mládež na školách národních v duchu křesťansko-katolickém a mravně vychována byla, takže by jinověrec čili evangelík aneb izraelita na školu katolickou za učitele nesměl být dosazen. Pak také bylo navrženo, aby návštěva školy na národních školách na šest let byla zkrácena a ostatní potřebné učení, aby se na pokračující škole doplnilo. K tomu účelu, aby tento návrh na říšské radě se stal zákonem, sbíraly se po celém Rakousku a i po Čechách podpisy, ale všechny tyto podpisy nepřinesly příznivého výsledku, poněvadž druhá opoziční strana též podpisy na zavrnutí tohož návrhu sháněla.

Dne 18. listopadu 1888 na neděli sedmnáctou po sv. Duchu četl se pastýřský list nejdůstojnějšího pana biskupa o jubileu čtyřicetiletého panování nejmilostivějšího císaře a krále našeho Františka Josefa, načež na první neděli adventní, tj. dne 2. prosince 1888, věřícímu lidu v kostele o kázání se oznámilo, co náš nejmilostivější císař a král František Josef I.⁴¹⁷ za svého čtyřicetiletého panování pro blaho svých národů působil a co jsme jemu za to povinni.

Na památku tohož císařského jubilea zřídil se školní fond jubilejní pro školu ostruženskou, a sice na tentýž způsob. V obcích k farní škole přivtělených, pak u rodáků, kteří z té školy vyšli a mimo kolaturu v nějakém povolání jsou postaveni, učinila se sbírka peněžní a sešlo se vcelku 160 zlatých, které se uložily na úrok do záložny velišské pod názvem *Jubilejní fond pro školu ostruženskou*.

Až tento základní fond s úroky vzroste na 200 zlatých rakouského čísla, pak se každoroční úrok z něho vynaloží na oblek chudých žáků pro zimní dobu. Dne 31. prosince 1888 ukončilo se padesátileté kněžské jubileum Svatého otce papeže Lva XIII. s pobožností svatého růžence, s litanií⁴¹⁸ na poděkování za všechna dobrodiní, s *Te Deum laudamus*⁴¹⁹ a s požehnáním s nejsvětější svátostí.

V roce 1888 hnily brambory pro stálé deště a mokro na poli a málo se jich sklídilo.

Dne 30. ledna 1889 zemřel Jeho císařsko královská Výsost, nejjasnější korunní princ arcivévoda Rudolf,⁴²⁰ určený následník na císařský trůn

z Habsburg v Meierlingu u Badenu a 5. února 1889 byly jeho tělesné pozůstatky ve Vídni v chrámu Páně kapucínském do císařské hrobky uloženy. Tato přežalostná zvěst rozšířila se jako blesk po všech krajích jak v Rakousku, tak i v cizozemsku v sousedstvu a vyvolala všude bol a žal nevypravitelný a vyvážila z hlubin soustrastných srdcí proudy hořkých slzí. Truchlí všichni národové rakouští, a zvláště národ český, nad ztrátou nadějného života, na kterém založeno být mělo budoucí štěstí a blaho říše.

Za v Pánu zesnulého nejjasnějšího arcivévodu Rudolfa bylo ve farním chrámu Páně dne 20. února 1889 slavné zpívané rekviem za spásu jeho duše, při které páni starostové a výborové přifařených obcí a školní mládež přítomni byli.

Dne 30. května 1889 na slavnost Nanebevstoupení Páně konala se dle nařízení Jeho Milosti nejdůstojnějšího pana biskupa ve zdejším chrámu Páně při vystavené nejsvětější svátosti oltární pobožnost růžencová a litanie⁴²¹ s modlitbami za císaře a krále na úmysl, aby dobrotivý Bůh našeho nejmilostivějšího císaře a krále v jeho hlubokém zármutku potěšit a v trpké zkoušce sílit ráčil.

Dle nařízení nejdůstojnějšího biskupského ordinariátu v Hradci Králové má se každou neděli konat *Asperges me*⁴²² v kostele jak při ranní mši svaté, tak před velkými službami Božími.

Dle pastýřského listu nejdůstojnějších pánu biskupů české provincie konala se neděli XXI. po sv. Duchu odpoledne ve farním chrámu Páně pobožnost růžencová a litanie loretánská při vystavené velebné svátosti na ten úmysl, aby Hospodin, Bůh milosrdenství, ráčil milostivě ukrátit těžkou zkoušku, která stihla Svatého otce, a aby velikého trpitele Lva XIII.⁴²³ naplnil nebeskou útechou, novou silou a nezvratnou skutečností ku spáse církve, péči a ochraně jemu svěřených duší.

V počestné obci Ostruženské sestavil se spolek dobrovolných hasičů, ku kterému účelu pořídila zdejší obec hasičskou stříkačku s hadicemi a se vším náčiním, i hasičským zbrojem a oblekem, což stálo více jak 800 zlatých rakouského čísla. Hasičský stroj i náčiní byly v neděli XXIV. a poslední po sv. Duchu, tj. dne 24. listopadu 1889, o desáté hodině u přítomnosti hasičského sboru před velkými službami Božími církevně posvěceny, a to na ten úmysl, aby Bůh činné údy téhož spolku při nešťastném pádu ohně ode všeho úrazu milostivě chránit ráčil, načež se vykonaly litanie o sv. Floriánu a mše svatá zpívána.

Dne 26. prosince 1889 vypravil se Jeho Milost, náš vrchní pastýř, na pouť do Říma k hrobu sv. apoštola Petra a Pavla, aby tam prosil o posilu v těžkém velepastýřském úřadě svém, za odvracení všech protivenství církve svaté a požehnání pro celou diecési naši a přitom aby náměstkovi Kristovu a nástupci sv. Petra, Svatému otci Lvu XIII., podal zprávu a počet z biskupského úřadu svého.

Pročež všichni věřící i zdejší milí farníci byli vyzváni, aby vroucí modlitby k nebesům stále vysílali, aby náš nejdůstojnější vrchní pastýř s pomocí Boží svého cíle šťastně došel a zase z pouti šťastně se navrátil.

1890

Dle nařízení nejdůstojnějšího pana biskupa, vrchního pastýře našeho, byla dne 22. března 1890 ve zdejším farním chrámu Páně velebná svátost v monstranci⁴²⁴ po celý den k veřejnému uctění a klanění se vystavena a tak se děje ve všech farních chrámech Páně králohradecké diecése po celý rok nepřetržitě, an každá farní osada má jistý den k vykonání této pobožnosti určeny, pro Ostružno den 22. března.

Dne 22. června 1890, neděli čtvrtou po sv. Duchu, bylo věřícím pastýřským listem nejdůstojnějších pánů arcibiskupů a biskupů rakouských oznámeno, jak se prohlásili dne 28. února a 12. března 1890 ve Vídni ve školní komisi panské sněmovny, že jest zapotřebí změnit školní zákony, a spolu žádali, aby katolické dítky na veřejných školách národních podle zásad své víry se vzdělávaly a vychovávaly.

Roku 1890 dal vysoce urozený pan Ervín, hrabě ze Schliků,⁴²⁵ Prachovské skály upravit a schodnými učinit s přičiněním pánů akademiků jičínských, na cestíčkách nápisy opatřit, aby výletníci do skal tak snadno zbloudit nemohli, a dole uvnitř skal restauraci k odpočinku a k občerstvení zřídit. Roku pak 1892 dal na nejvyšším vrchu, Svinčice zvaným, vyhlídku se střešou a schůdky upravit, odkud překrásná a překvapující vyhlídka cestujícím do čtyř úhlů světa až ku Praze a k severním českým horám (Sněžce) se otvírá, a na hoře balkonu poloha daleké krajiny čárkami naznačena jest, pročež letního času z blízka i z daleka a z Prahy celé spolky i jednotlivci výlety sem do Prachovských skal podnikají.

1891

Dne 22. února 1891 na neděli druhou v postě četl se pastýřský list nejdůstojnějších pánů arcibiskupů a biskupů rakouských, kterým se věřící vyzývají, aby rázně a rozhodně katolíky za voliče pro poslance do říšské rady volili. Z té příčiny konala se na neděli třetí v postě v chrámu Páně při vystavené velebné svátosti odpolední pobožnost, totiž litanie⁴²⁶ o Duchu svatém s modlitbami, aby dobrotivý Bůh volbám do říšské rady zdaru ku štěstí Rakouska a ku blahu církve svaté popřát ráčil.

V neděli sedmnáctou po sv. Duchu dne 20. září 1891 byly s licencí biskupského ordinariátu v Hradci Králové a s delegací vysoce důstojného pana vikáře

ve Veliši⁴²⁷ zdejší obnovený hlavní oltář Povýšení sv. Kříže a dva nové postranní oltáře od duchovního pastýře církevně posvěceny. Viz strana 249 a 250.⁴²⁸

Dne 28. října 1891 slavil po třech ve všech patronátních chrámech panství Kopidlenského a Jičínoveského proslých ohláškách Jeho vysokorodý pan Ervín, hrabě Schlik,⁴²⁹ z Pasounu a Weisskirchen, s Její Jasností Marií Teresíí, princeznou Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürstu,⁴³⁰ svůj sňatek manželský na zámku Duino v Istrii,⁴³¹ pročež ten den byla ve zdejším chrámu Páně v deset hodin ráno zpívána mše svatá, aby Bůh vznešeným snoubencům štěstí a požehnání udělit ráčil.

Na svátek sv. Štěpána roku 1891 četl se pastýřský list všech nejdůstojnějších arcibiskupů a biskupů rakouských, ve kterém své duchovenstvo a věřící snažně napomínají, aby v nynějším nevěreckém boji praporu Ježíše Krista věrní zůstali, uprostřed nevěřícího světa, jenž více a více od Krista se odvrací.

1892

V neděli devátou po sv. Duchu, tj. dne 7. srpna 1892, vedl se odpoledne průvod při zpěvu nábožných věřících z farního chrámu Páně na obec Ohavečskou, kdežto se nový kamenný kříž se Spasitelem a Bolestnou Matičkou se železnou ohradou nákladem nejdůstojnějšího pana Františka Brusáka,⁴³² metropolitního sídelního kanovníka na Hradčanech, rodáka ohavečského, postavený s povolením nejdůstojnějšího biskupského ordinariátu královéhradeckého církevně posvětil a napotom u též sochy odpolední pobožnost k svatému kříži se vykonala.

V neděli 21. po sv. Duchu, tj. 16. října 1892, oslaveno ve zdejším chrámu Páně čtyřsetleté jubileum s přiměřenou řečí, zpívanou mší svatou a s *Te Deum laudamus*,⁴³³ že Křištof Kolumbus,⁴³⁴ zbožný a odvážlivý plavec, nový díl světa, Ameriku, roku 1492 objevil.

Po celé vlasti naší v Čechách roznesla se hluboce smutná zvěst, že ve slávu věčnou vešel jeden ze čtyř církevních knížat českých, velekněz, jenž vždy krácel po cestách Páně, muž, jehož celé konání zasvěceno bylo Bohu, církvi a vlasti a nejdůstojnější pan Josef Jan Evangelista Hais,⁴³⁵ biskup diecése královéhradecké, domácí papežský prelát, asistent svatého stolice, rytíř velkokníže řádu Františka Josefa, rytíř řádu Svatého hrobu, teologie doktor, pán na Chrasť atd. Zesnul v Pánu, zaopatřen svatými svátostmi umírajících dne 27. října 1892. Po druhé hodině v noci na ochrnutí mozku v Chrasť u Chrudimě na letním sídle, kdež většinu svého požehnaného života strávil, ve věku 64 let.

Osiřela diecése královéhradecká, s níž navždy rozloučil se milovaný vrchní pastýř, jenž po sedmnáct let pro svěcené stádo své žil a pracoval jako muž evangelia a strážce víry Kristovy.

Schránka zvěčnělého arcipastýře našeho byla v pondělí dne 31. října 1892 o jedenácté hodině dopoledne dle vůle zvěčněného v Chrasti na hřbitově tamním do lůna země uložena, aby očekávala radostného vzkříšení. Pohřební průvod v Pánu zesnulého vedl sám Jeho Eminence, nejdůstojnější kardinál, arcibiskup pražský, hrabě Schönborn,⁴³⁶ a spolu účastnili se pohřbu nejdůstojnější páni biskupové – z Litoměřic p. t. Emanuel Schöbel,⁴³⁷ z Budějovic pan František Říha⁴³⁸ a světící biskup z Prahy p. t. Ferdinand Kalous.⁴³⁹

Lid český, z jehož středu v Pánu zesnulý biskup vyšel, přichvátal v množství nepřehledném z blízka i z daleka, aby skropil slzami díků a žalů poslední cestu k hrobu. Především pak byli to bratři v úřadě církevním, kněží, bratři zesnulého, kteří z nejvzdálenějších oblastí diecése se sešli, aby drahé ostatky svého vrchního pastýře uložili ve chladné lůno země.

Od hor krkonošských přišli bratři, kněží, z nejosamělejších far, nehledíce na vzdálenost a nesnáze cesty. Duchovní správcové obou národností stáli u rakve zesnulého, svorně v bolu a cituplně vroucí vzpomínce.

Malé město Chrast oživilo hned v hodinách ranních přibylými účastníky a počet jejich vzrostl zvláště valem, když přibyl zvláštní vlak ze sídelního města diecésního Hradce Králové, s nímž přibýlo 600 účastníků, mezi nimiž vysoce důstojní členové kapitoly a veškerí ctíhodní páni alumnové se svými profesory a zástupci města, okresu, úřadu a spolku. S vlakem tímto přibyl též velitel devátého armádního sboru Jeho Excelence generál jízdy, princ Croy z Josefova,⁴⁴⁰ se svým adjutantem a podmaršálek princ Schaumburg-Lippe.⁴⁴¹ Krátce předtím přibyl vlakem z Prahy Jeho Excelence, pan místodržitel hrabě Thun-Hohenstein,⁴⁴² jenž ubytoval se v biskupské residenci. Zde v krásné zámecké kapli v ušlechtilém slohu románském provedeny vystaveny byly tělesné pozůstatky zvěčněného na vysokém, prostě ozdobeném katafalku, kolem něhož plálo dvanáct svící, mezi nimiž rozestavěny exotické květiny a palmy. Rakev byla dle přání zvěčněného velepastýře prostá, fialovým sukem potažena a na ni položeny biskupské a kněžské insignie zvěčněného. V čele mitra, rocheta, ornát s manuálem, kalich s paténou, evangelium, zvonky a konvice mešní, nade vším pak čněl prostý krucifix. Pastýřská berla upevněná byla po pravé straně rakve. Před rakví na mohutné svíci upevněna byla prostá, tento nápis nesoucí tabulka: „Josef Jan, biskup králohradecký od roku 1875 do 1892. Narozen 1829, zemřel 1892. Prosí o zbožný otčenáš.“ Jeho Eminence nejdůstojnější kardinál, arcibiskup hrabě Schönborn,⁴⁴³ vešel, asistován jsa Jejich Milostmi nejdůstojnějšími biskupy, všemi členy veledůstojné kapitoly královéhradecké a předními preláty všech diecézí, do kaple a vykropil rakev zapěv pak žalm *Miserere*,⁴⁴⁴ přičemž kněžstvo a alumnové pěli mocným sborem *responsorium*. Konečně přistoupilo dvanáct kněží k rakvi, aby tělesné pozůstatky svého vrchního pastýře vynesli po schodech dolů. Vyzdvihnuvše pak rakev na ramena nesli je špalírem velkého množství lidstva a vedeni vznešenými církevními hodnostáři do

děkanského chrámu Páně, kdež postavili je na *castrum doloris*.⁴⁴⁵ Vele důstojný pan děkan chrastecký, pan Kobr,⁴⁴⁶ proslovl tu kázání, v němž vylíčil velké zásluhy zesnulého velepastýře, a všechny přítomné dojal. Nato sloužil Jeho Excellence nejdůstojnější kardinál, kníže arcibiskup, hrabě Schönborn, mši svatou a pak vykonal u *castru* smuteční obřady za asistence Jejich Milostí nejdůstojnějších biskupů a děkana kapituly nejdůstojnějšího pana Prašingera⁴⁴⁷ Při obřadech těchto zpívali alumnové a učitelové z okolí žalmy. Nato vynesli kněží zase rakev z chrámu a vložili ji do čtyřspřežného pohřebního vozu.

Nyní teprv rozvinul se pohřební průvod v celé velkoleposti své. Zahájily jej školní dívky, pak následovala dlouhá řada hasičů a veteránů, zpěvácká jednota s učiteli z okolí, rozličné spolky s prapory, pěvci, alumnové, kněží, kanovníci, intulovaní preláti, biskupové a kardinál, kníže arcibiskup. Účastenství kněžstva bylo ohromné, napočítalo se z diecése 350 kněží všech hodností, a všeho stáří. Za církevními hodnostáři vezena v pohřebním čtyřspřežném otevřeném voze rakev, kolem níž nesli alumnové věnce a svíce rozžaté.

Za rakví kráčeli nejprve příbuzní, bratři zesnulého, švagři jeho s manželkami, pan místodržitel, generálové, šlechta – kníže Kinský, kníže Auersperg, hrabě Paar, hrabě Vratislav, hrabě Thun z Choltic, zástupce knížete Hohenlohe z Poděbrad, zástupcové měst, okresů politických a soudních úřadů atd. Nekonečný tento průvod ubíral se za hlaholu zvonů a stálého pění *Miserere* na hřbitov chrastecký, asi čtvrt hodiny od města vzdálený, kdež podle přání zesnulého uchystán mu ve středu diecésanů prostý, jen chvojím vystlaný hrob.

Jeho Eminence arcibiskup pražský přikročil ihned k posledním pohřebním obřadům a krátce nato spuštěna rakev obsahující tělesné pozůstatky biskupa Haise⁴⁴⁸ do hrobu. Zbožný otčenáš, za nějž zesnulý své diecésansy prosil, ozval se hřbitovem, hudba veteránů místních zahrála u této příležitosti dojmavou píseň *Kde domov můj* a vše tlačilo se k hrobu, aby do něho hrst země vhodilo.

Nejdůstojnější pan biskup oblečen byl po smrti do biskupského taláru po zvěčněném panu biskupovi Janu Valeriánu Jirsíkovi z Budějovic.⁴⁴⁹ K tomu účelu si jej po smrti slavného biskupa vyžádal a tím také ještě po smrti ukázal svou úctu i pietu, jakou lnul k šlechtnému tomu veleknězi a vlastenci.

Dědicem jmění pana biskupa je katedrální chrám sv. Ducha v Hradci Králové třetinou, Rudolfinum a ústav pro hluchoněmé druhou třetinou a sirotčinec pro opuštěné dívky, který v Pánu zesnulý založit zamýšlel, třetí třetinou.

Skvostný pektorál se safíry,⁴⁵⁰ který od Jeho Veličenstva roku 1880 při návštěvě zdejší obdržel, nejdůstojnější pan biskup odkázal svému stoličnímu chrámu Ducha svatého v Hradci Králové; a biskupský kříž s rubíny, který mu korunní princ Rudolf⁴⁵¹ při návštěvě roku 1876 na památku daroval, odkázal svému nástupci na biskupské stoličce v Hradci Králové.

Po došlé přesmutné zvěsti o úmrtí nejdůstojnějšího vrchního pastýře našeho zvonila se hodinka jeho úmrtí i ve farnosti ostruženské, ve farním

i filiálních chrámech Páně na Bradech a ve Starém Místě, nato dne 30. října 1894 zvonily se trojí hrany a po předešlém ohlášení farním osadníkům sloužil dne 31. října 1892 zdejší duchovní pastýř slavné zpívané rekviem za v Pánu zesnulého nejdůstojnějšího pana biskupa Josefa Jana Haise.

Můj zde krátký nástin blahodárného života Jeho Milosti nejdůstojnějšího pana biskupa p. t. Josefa Jana Evangelisty Haise, aby se poněkud ocenily zásluhy, které si co vrchní pastýř s diecí královéhradeckou nashromáždil.

Narodil se dne 9. února 1829 v české dědině šumavské Buděticích v sušickém okrese jako syn bohabojných rodičů z rolnického stavu. Studia gymnasiální konal dílem v Budějovicích, dílem ve Vídni, kdež i filosofii absolvoval, pročež se věnoval přípravě ku kněžství čtyřletými studiemi theologickými v Českých Budějovicích.

Na kněze byl vysvěcen dne 2. listopadu 1851 od šlechtetného biskupa a vlastence Jana Valeriána Jirsíka v Budějovicích, kterýž jej rád svým prvorozeným nazýval a kteréhož miláčkem zůstal až do smrti jeho. Po vysvěcení poslán byl za kaplana do Blovic k proslulému spisovateli českému, děkanu Vacku-Kamenickému,⁴⁵² odkudž po dvou letech odebral se do Vídně do ústavu k vyššímu vzdělání kněží u sv. Augustina.⁴⁵³ Na doktora Písem svatých povýšen byl roku 1857, načež ihned povolán do Budějovic za profesora morálky a fundamentálky na ústav theologický. Působiv asi patnáct let jako profesor, jmenován byl zároveň rektorem semináře, roku pak 1873 kanovníkem kapitoly katedrální v Budějovicích. Po dvou letech, dne 27. května 1875, stal se biskupem osiřelé diecése králohradecké po v Pánu zesnulém biskupu Karlu Hanlovi.⁴⁵⁴ Konsekrace papeže Pia IX.⁴⁵⁵ se mu dostalo dne 25. června téhož roku a v úřad biskupský byl pak nastolen dne 8. srpna 1873. Kdekoliv působil, všude byl milován pro svou milou povahu i přívětivost a zvláště dobročinnost.

Biskupování jeho nehynoucím písmem zapsáno bude v dějinách diecése královéhradecké, všude nalézáme stopy vznešené jeho činnosti a horlivosti, mající na zřeteli vždy jediné duchovní prospěch a blaho diecésanů. Jedním z předních činů jeho jest založení ústavu hluchoněmých v Králově Hradci, kterýž nákladem více než 100 000 zlatých zbudoval, určí pak, aby sbírky z diecése výhradně na vydržování jeho věnovány byly, a ústav tento bude pomníkem staletým zlatého srdce jeho.

Vzorné působení jeho bylo také uznáno na místech nejvyšších. Roku 1886 vyznamenán velkokřížem řádu císaře Františka Josefa I.,⁴⁵⁶ od Svatého otce jmenován římským hrabětem, papežským prelátem a asistentem trůnu; podobně vyznamenán byl velkokřížem řádu Božího hrobu. Město Hradec Králové jmenovalo jej svým čestným měšťanem.

Korunní princ Rudolf,⁴⁵⁷ který byl zde návštěvou roku 1876, daroval mu na památku krásný biskupský kříž s rubíny a Jeho Veličenstvo nejmilostivější císař a král František Josef⁴⁵⁸ drahocenný pektorál⁴⁵⁹ se safíry.

Rozsáhlou diecési svou visitoval celou jednou a z největší části i podruhé. V Králíkách (Grulich) obnovil poutní místo na hoře Matky Boží nákladem asi 15 000 zlatých, seminářský kostel v Hradci Králové dal znovu upravit způsobem umělecky skvostným, obětovav dílu tomu téměř 30 000 zlatých. V letním sídle svém v Chrasti založil opatrovnu dítek, zabezpečiv její existenci pro budoucí časy 12 000 zlatými i s příslušným opraveným domem. Při nákladných opravách obou residencí v Hradci Králové i Chrasti, jakož

Kostel sv. Bartoloměje v Bradě, 1927.

i jiných budov biskupství náležejících, což vyžadovalo více než 150 000 zlatých, hleděl především ku vkusné opravě obou domácích kaplí.

Ve svém katedrálním chrámu v Hradci Králové zanechal si požehnanou památku věnováním nového oltáře velebné svátosti nákladem asi 10 000 zlatých. Pro českou kolej v Římě, odkaz to otce vlasti Karla IV.,⁴⁶⁰ zakoupil letní sídlo ve zdravé krajině horské v Trevi, vynaloživ na to asi 30 000 zlatých. Mimo toho rozdal každoročně více tisíc almužnou.

Kdo mu blíže byli, museli se obdivovat jeho hluboké a živé víře, jakou vždy a všude jevil. Dětskou úctou lnul ku Svatému otci, kamž třikrát putoval, s nemenší láskou oddán byl Jeho Veličenstvu nejjasnějšímu panovnickému domu.

Také byl věrným synem vlasti své, on to byl, který zavedl i české exercicie kněžské.⁴⁶¹ Zrušiv výhradně německé úřadování, ustanovil, aby úřední záležitosti vyřizovány byly touž řečí, v které zadány byly. Ont' vydatně, ač snad veřejnost o tom nevěděla, v rozhodujících kruzích působil pro blaho vlasti své a byl horlivým přimluvěním národa svého, jež z celé šlechtetné duše své miloval.

Trvalou památku čestnou založil i ve zdejší katedrální kapitule, které roku 1890 od Svatého otce v Římě, Lva XIII.,⁴⁶² vymohl právo pontifikátu pro archidiákona. Fary hořickou, jilemnickou, humpoleckou i opočenskou povýšil na děkanství; za něhož též děkanství poděbradské povýšeno z Říma na proboštsví.

Pevně důvěřujeme, že jméno zvěčněného vrchního pastýře jako zlatým písmem zapsáno do srdce vděčného lidu, stkví se již za odměnu šlechtetného působení jeho v knize života věčného. Budiž mu svatý mír.

V neděli druhou adventní, tj. 4. prosince 1892, četl se pastýřský list všech arcibiskupů a biskupů rakouských, v němž se věřícím biskupské padesátileté jubileum nejvyšší hlavy církve svaté, papeže Lva XIII., oznamuje, jež na den 19. února 1892 připadá. V tom pastýřském listu pojednává se o katolické jednotě, za kterou Kristus se modlil, v té modlitbě sám s úřadem apoštolským důstojnost biskupskou a papežskou spojil.

Na svátek Neposkvrněného početí Blahoslavené Panny Marie 1892 četl se pastýřský list nejdůstojnějšího kapitulárního vikáře Eduarda Prašingera,⁴⁶⁷ v němž se činí zbožná upomínka na zvěčněného nejdůstojnějšího arcipastýře a našeho biskupa Josefa Jana a věřící se vyzývají k modlitbě za spásu duše jeho a spolu se nařizuje ten den odpolední pobožnost při výstavě nejsvětější svátosti oltární, aby Otec nebeský v těchto trudných nevěreckých časech dal nám brzo nového biskupa, biskupa dle srdce svého.

Na neděli první postní, tj. dne 19. února 1893, slavilo se ve farním chrámu Páně ostruženském dle nařízení pastýřského listu nejdůstojnější kapituly v Hradci Králové padesátileté biskupské jubileum Svatého otce, Lva XIII., nejvyšší hlavy církve. Den předtím bylo navečer ve farním i filiálních kostelích čtvrt hodiny všemi zvony zazvoněno. V neděli pak bylo v osm hodin ráno jubilejní kázání o Svatém otci a zpívaná mše svatá s *Te Deum laudamus*⁴⁶³ a hymnou papežskou.⁴⁶⁴ Tu neděli odpoledne byla nejsvětější svátost oltární ve dvě hodiny k veřejnému uctění vystavena, přičemž se konala pobožnost bolestného růžence a litanie⁴⁶⁵ ke všem svatým s modlitbami na poděkování Pánu Bohu za všechny Svatému otci Lvu XIII. prokázané milosti a na vyprošení další ochrany Boží pro Svatého otce i pro celou svatou církev péci svěřenou.

Veledůstojné kapitulární konsistorium v Hradci Králové sdělilo dne 16. ledna následující radostnou zprávu:

„Jeho c. k. apoštolské Veličenstvo ráčil nejvyšším rozhodnutím ze dne 21. prosince 1892 kanovníka kolegiální kapituly na Vyšehradě v Praze Eduarda Brynychy⁴⁶⁸ nejmilostivěji jmenovat biskupem v Hradci Králové. Obdrživ o tom vyrozumění od Jeho Excelence pana ministra věcí duchovních a vyučování ve dne 10. ledna 1893, č. 32 C. U. M., kladu si za čest veledůstojnému kapitulárnímu konsistoriu o tom vědomost dát.

V Praze dne 12. ledna 1893

Thun.“

Jmenování nového nejdůstojnějšího pana biskupa našeho, vrchního pastýře Eduarda Jana Brynychy, jest od Jeho Svatosti papeže Lva XIII.⁴⁶⁹ v konsistorii kardinálů v Římě dne 19. ledna 1893 potvrzeno. Stalo se to právě v padesátiletém biskupském jubileu nejvyšší hlavy církve papeže Lva XIII. Za to budiž Bohu díky, chvála a vroucí prosby vzdávány, aby našeho nejvyššího pastýře církve a nástupce sv. Petra na dlouho pro blaho církve zachoval a my věřící se synovskou důvěrou, úctou a oddaností církvi katolické přilnuli a v tom svazku setrvali. Na svátek Zvěstování Blahoslavené Panny Marie byl Jeho Milost, náš nový nejdůstojnější arcipastýř Eduard Jan Brynych, v katedrálním chrámu Páně v Hradci Králové od Jeho Eminence arcibiskupa a primasa Království českého p. t. Františka Schönborna⁴⁷⁰ na biskupa posvěcen a slavně instalován. Ten den odpoledne konala se ve farním chrámu Páně ostruženském při vystavení velebné svátosti pobožnost svatého růžence a litanie⁴⁷¹ loretánská s požehnáním na ten úmysl, aby nejdůstojnější pan biskup,

nově instalovaný, svůj těžký úřad ke cti a k chvále Boží, ku blahu a prospěchu svaté církve, k pozhénání a k spáse svých svěřenců po dlouhá léta spravovat ráčil.

Nový arcipastýř naší diecése slavil dne 18. března 1893 svůj vjezd z Prahy do svého sídelního místa, jehož obyvatelstvo uchystalo mu uvítání velmi vroucí. Však i obyvatelstvo v širém okolí dostavilo se v počtu přehojném, aby tvář v tvář spatřilo nového pastýře svého.

Jeho Milost nejdůstojnější pan biskup vyjel z Prahy dne 18. března 1894 ráno o půl osmé hodině osobním vlakem severozápadní dráhy a přibyl do Hradce o jedenácté hodině sedmnácté minutě. Však vždy věrné město sídelní vyslalo mu vstříc své zástupce již do Oseku, aby tito pozdravili svého arcipastýře v první stanici jeho diecése. Bylo to pět členů městské rady s nejstarším radním panem Vilémem Valdekem v čele. Jeho Milost nejdůstojnější pan biskup, jenž neměl tušení o tomto aktu zvláštní pozornosti, byl uvítáním na nádraží oseckém radostně překvapen. V nejživějším hovoru s pány deputanty vykonána další jízda do Hradce, kdež vlak stanul. Peron nádraží byl již naplněn obecnstvem, spolky duchovních i civilních hodnostářů a prostranství před nádražím pojalo přecetný lid z města i okolí. Především dostavili se všichni členové nejdůstojnější kapituly v talárech s veledůstojným generálním vikářem Prašingerem⁴⁷² v čele, místní duchovenstvo s veledůstojným panem děkanem Musilem,⁴⁷³ profesorský sbor teologického semináře. Z hodnostářů a úřadů světských byli zastoupeni: Brigidier, místní velitel, generálmajor Alois Horák, c. k. okresní hejtman, místodržitel, státní rada pan Šolta, předseda c. k. krajského soudu pan Vondráček, státní zástupce pan Rinda, ředitelé akademického gymnasia, škol reálných, pedagogia a škol obecních.

Když Jeho Milost nejdůstojnější pan biskup vystoupil z vozu, oslovil jej jménem kapituly srdečně veledůstojný pan generální vikář Prašinger, jemuž nejdůstojnější pan biskup pohnut děkoval. Nato představili se Jeho Milosti ostatní hodnostáři. Po uvítacích projevech vstoupil nejdůstojnější pan biskup do vozu a jel z nádraží k městu. Před ním jeli členové kapituly, za ním světští hodnostáři. Obecenstvo po celé cestě nejdůstojnějšího pana biskupa co nejuctivěji pozdravovalo. Od počátku ulice spojující náměstí Svatojanské s Velkým až k biskupské residenci stáli špalírem studující všech středních, tak i žactvo obecných škol. Od vjezdu do sídelní budovy po schodišti a koridoru až ke dveřím appartementu nejdůstojnějšího pana biskupa stáli po obou stranách ctihodní alumnové. U samých dveří očekával Jeho Milost sbor družiček, z nichž jedna jej oslovila a druhá mu podala krásnou kytici. Jeho Milost děkoval velmi srdečně za tento pozdrav srdci mladistvých, načež setrval po drahnou dobu v komnatách svých v rozhovoru s duchovními i civilními hodnostáři.

Konsekpace a instalace Jeho Milosti nejdůstojnějšího biskupa Eduarda Brynychy v Hradci Králové dne 25. března 1893

Tento velkolepý obřad církevní konal se tentokrát poprvé v sídle biskupů hradeckých samém. Dosud jmenovaní byli totiž vždy biskupové hradečtí z diecése pražské, a pražský primas Království českého vykonával tedy slavnost svěcení a instalování v Praze. Že pak nejdůstojnější pan biskup Brynych na velepastýřský stolec královéhradecký povolán byl, jenž on jakožto kněz z diecése této vysvěcen byl, konal se tento církevní akt ve vlastním sídle, v katedrálním chrámě sv. Ducha. Rázu zvláště slavnostního nabyl den konsekrace tím, že u residence konsekrantové dlel všechen episkopát český, a sice primas, kardinál, kníže arcibiskup, hrabě Schönborn,⁴⁷⁴ a nejdůstojnější biskupové Dr. Martin Říha⁴⁷⁵ z Budějovic a Dr. Jan Schöbel⁴⁷⁶ z Litoměřic. Jeho Eminence nejdůstojnější pan kardinál, kníže arcibiskup, hrabě Schönborn, přibyl do Hradce v pátek dne 24. března 1894 severozápadní drahou v půl druhé odpoledne. Na nádraží pozdravila jej veledůstojná kapitula s děkanem svým vd. p. Eduardem Prašingerem⁴⁷⁷ v čele. Na náměstí u biskupské rezidence stála školní mládež špalírem. Všecky zvony v městě slavně se rozhlaholily, když nejvyšší arcipastýř Království českého vjížděl do města, jež skvělo se v slavnostním úboru praporovém.

Předvečer slavnosti vyplněn byl představením v Klicperově divadle, kteréž počalo o půl sedmé hodině a při němž provedeno bylo oratorium Haydnova⁴⁷⁸ *Sedm slov Kristových*. Řízení velké této skladby bylo v osvědčených rukou ředitele kůru pana Wünsche a spoluúčinkujících přitom bylo přes 200 osob. Slavnostní ten večír shromáždil v divadle všecky vynikající kruhy úřadu a občanstva královéhradeckého, lesku zvláště vznešeného dodala slavnému aktu přítomnost Jeho Eminence nejdůstojnějšího kardinála, knížete arcibiskupa, hraběte Schönborna, nejdůstojnějších biskupů Brynychy, Říhy, Schöbela, veledůstojné kapitoly s děkanem Prašingerem v čele, mimo něž četné duchovenstvo zastoupeno bylo. Koncert uveden byl přednesem slavnostní kantáty složené ředitelem kůru panem Wünschem.

Zatím seřaďoval se na náměstí slavnostní průvod s lampiony, jehož se zúčastnili korporace a spolky hradecké, provázené jsouce velkým množstvím obecnstva. Slavnostní průvod pak vyšel za zvuku hudby kapely holicke od domů obecních úřadů a ubíral se téměř přes celou délku velkého náměstí k biskupské rezidenci. Zde přednesla kapela dvě skladby, načež nejdůstojnější pan biskup Brynych sestoupil před vjezd residence a slovy, jež veškeren lid zanítily, poděkoval za krásnou tuto ovaci.

Ráno dne 25. března 1893 v osm hodin počal obřad konsekrace a instalace. Za tou příčinou vyšel Jeho Eminence nejdůstojnější kardinál, kníže arcibiskup, hrabě Schönborn, v průvodu nejdůstojnějších pánů biskupů, veledůstojné kapituly hradecké prelátů a ostatních církevních hodnostářů i kleriků

z residence. Imposantní zjev primasa Království českého skvějící se ve slavné nádheře kardinálského purpuru soustředoval k sobě obdivnou pozornost veškerého lidu, jehož středem v čele čestných hierarchů kráčel.

K vchodu do katedrálního chrámu slavně přijda *Ecce sacerdos magnus*,⁴⁷⁹ poté poklona nejsvětější svátosti oltární, krátká modlitba u hlavního oltáře a strojení Jeho Eminence na trůně a Jeho Milosti svěcence u jeho oltáře. Následovaly u hlavního oltáře prosba a vysvěcení, čtení papežské buly, přísaha a otázky. Napotom započala se mše svatá. Začátek u hlavního oltáře společně, po vstupních modlitbách každý u svého oltáře. Před obětováním přinášeny obětní dary svíce, chléb a víno. Další části mše svaté společně u hlavního oltáře. Světitel uprostřed, svěcenec hlavně na straně epistolní. Po slavném požehnání světitele odevzdal mitru a rukavici svěcenci. Následovalo nastolení; *Te Deum laudamus*,⁴⁸⁰ příslušné modlitby a blahopřání. Napotom poslední evangelium. Svlékání Jeho Eminence a pak soukromý odchod do sakristie.

Za tohoto úkonu vystoupil na kazatelnu veledůstojný pan kanovník a děkan Musil,⁴⁸¹ a předčítal hlasem na všechny prostory chrámové vynikajícím česky i německy apoštolský list Svatého otce, Lva XIII.⁴⁸² k diecésanům „dato v Římě u sv. Petra a po vtělení se Páně 1893 dne 23. ledna papežování našeho léta šestnáctého“.

Nyní nastal obřad odevzdání správy diecése. Za tou příčinou předstoupil veledůstojný pan kapitulní děkan a dosud generální vikář Prašinger⁴⁸³ v čele celé své kapituly před Jeho Milost nejdůstojnějšího biskupa Brynychy, usednuvšího na stolec na straně evangelijní, a označil, pokleknuv, akt odevzdání krásnými slovy, že kněžstvo i lid vysílalo prosby na svátek Neposkvrněného početí Blahoslavené Panny Marie růžencem k Bohu, aby Bůh dal osiřelé diecési královéhradecké nového biskupa podle srdce svého, a Bůh vyslyšel prosby naše a dnes Jeho Eminence knížecí biskup pražský posvětil Vaši biskupskou Milost na biskupa, aby na dlouhá léta řídil diecési královéhradeckou, čemuž vzdáváme povinnou poklonu.

Jeho Milost nejdůstojnější pan biskup Brynych povstav promluvil nato, že vzdává především díky Bohu za takové povýšení církvi, Blahoslavené Panně Marii, Janu Nepomuckému, kapitule, že obezřetně spravovali diecési, žádá, by mu ve spravování rozsáhlé diecése byli nápomocni; ustanovuje děkana kapituly za svého generálního vikáře a ostatní členy kapituly v jejich právech potvrzuje.

Nato následoval hold duchovenstva diecésního, *homagium*,⁴⁸⁴ kterýžto úkon byl pro nejdůstojnějšího pana biskupa jedním z nejhluběji dojmajících. Nejdříve přikročili k novosvěcenému bratru nejdůstojnější biskupové Říha a Schöbel, kteří jakož i následující za nimi kapitula i ostatní preláti mu blahopřáli, líbajíce jej ve tvář. Další hodnostáři duchovní poklekali před nejdůstojnějším biskupem a skládali mu hold pokleknuvše a políbili mu ruku. Mezi holdujícími bylo osmnáct spolužáků nejdůstojnějšího pana Brynychy. Poslední předstoupili před něho akolyté⁴⁸⁵ královéhradečtí, jimž nejdůstojněj-

ší pan biskup jako nejmladším adeptům kněžského úřadu zvláště srdečně děkoval.

Pak povstav ze stolce prošel nejdůstojnější biskup doprovázen kapitulou v slavnostním ornátu s mitrou na hlavě a berlou v ruce středem zbožného lidu, aby udělil požehnání. Vrátiv se pak zase do presbyteria oslavil lid vroucí řečí, v níž krátce vytkl význam svého povolání, stanovisko své arcipastýřské a intence, kterýmiž hodlá se řídit. Proslovení své skončil nejdůstojnější pan biskup myšlenkami, jež vtiskly mu ráz zvláště pozoruhodný, pronesl totiž česky i německy slova o významu národnosti:

„V naší době,“ pravil, „hlásá se, že národnost jest všechno. Jakkoliv, přátelé moji, i v mé mysli národnost dochází ocenění, jaké jí právem náleží, předce vidím ještě něco vznešenějšího nad ideu tuto. Jest to bratrstvo národův všech, bratrství v Kristu, Bohu a Pánu našem, jest to láska všech ku všem, jak je hlásal i konal náš Spasitel. Sebevětší náporů národnostní zůstanou marny, nesetrvá-li národ v úctě Krista Pána, a v tom velkém zápasu o existenci, jenž lidstvo čeká v budoucnosti, jen ten národ vytrvá a vítězným ostane, jehož hvězdou a nadějí zůstane Kristus. Běda nám však, jestli ztratíme světlo jeho z cesty své, pak pustina neblahá a tmy bludné nás pojmu. Mým přáním nejvroucnějším bude tedy, aby lid náš vždy po cestách Páně krácel. Děkuji vám,“ končil nejdůstojnější pan biskup, „za vaše projevy takovou upřímnou radostí nesené a přeji vám, abyste v odměně za to dočkali se šťastné hodinky smrti. Vašeho biskupa pak to bude největší útěchou, jestli zachováte povždy v srdci svém Ježíše Krista a setrváte ve svaté víře jeho, jak jste ji zdědili odkazem od svých předků. K tomu nám dopomáhej Bůh, Panna Marie a všickni svatí.“

Mocné pohnutí prošlo zjevně nitrem všeho zbožného lidu chrám plnícího a málokteré oko zůstalo bez slz.

Nyní konečně nejdůstojnější pan biskup po obřadech přes čtyři hodiny trvajících vyšel, následován všemi duchovními i světskými hodnostáři z chrámu a krácel pěšky do své residence, lidu hustě po obou stranách shromážděnému stále žehnaje. Zvony rozléhaly se znova na všech chrámech, slunce, jež k hodinám poledním vnikalo již malovanými okny v prostory chrámové, zářilo plným jasem. Byl to pohled nad jiné památný a v paměť hluboce se vrývající.

Nyní nastal pro nejdůstojnějšího pana biskupa úkol hostitele, v kterémž směru Jeho Milost ze spanilosti a vlídnosti připomenul nám živě zvěčněného předchůdce svého, nejdůstojnějšího pana Biskupa Haise.⁴⁸⁶

Za malou chvíli dostavil se nejdůstojnější pan biskup na společnou hostinu pánů bratrů v úřadu kněžském v refektáři bohosloveckého semináře. Příchod jeho do místností těchto působil jistého druhu vzruch a vznět, jež si totiž bylo lze vysvětlit společným vědomím, v jakém vztahu osoba nejdůstojnějšího pana biskupa k místnostem těmto jest. V refektáři tomto totiž pan biskup, jak sám s úsměvem a živými gesty vyprávěl, sedával po čtyři léta v bohosloveckých studiích svých, v každém ročníku na jiném místě, zde

prožil nejnadšenější mezi nadšenými blahá léta teologa a nyní v něj přišel zase jako biskup. V myslích všech shlukly se tyto dvě představy, když objevil se mezi námi, což divu pak, že vybavila se elektrina těchto dvou tak odlišných pojmů v mocný projev holdovací milému arcipastýři.

Mluvčím, jenž s tichým souhlasem všech povznáší k tomuto úkolu, stal se veledůstojný pan arcikněz Jan Klein⁴⁸⁷ z Činovsi, bývalý rektor a spirituál v semináři a ctitel nejdůstojnějšího pana biskupa. S akcentem, jehož důraz a síla na vysoké stáří páně řečníkova překvapovaly, pronesl k nejdůstojnějšímu panu biskupovi řeč vítací, jež biblickým svým tónem a vzletem v pravdě evangelickým otrásla nitrem všech. Veledůstojný pan arcikněz mluvil však střídavě třemi jazyky, česky, německy a latinsky, se stejnou ohnivostí a hluboce pravdivý zápal jeho sdělil se celému shromáždění, kteréž po řeči té propuklo v jasot a pozdravy svému vrchnímu pastýři.

Nejdůstojnější pan biskup Brynych děkoval za krásnou řeč a za [...] ⁴⁸⁸ projev svému panu spolubratru a pravil: „Slova veledůstojného pána, milení bratři, připomněla mi též ono místo z evangelia, kde pravil apoštol: ‚Eamus ut moriamur cum eo.‘; ⁴⁸⁹ já, milí bratři, přicházím sem s myšlenkou, že snad biskupská mitra na hlavě mé může se změnit v trnovou korunu. Aspoň vím, že jisté proudy u nás pracovaly v tom směru. Já však pohlížím na zjevy tyto u vědomí, že jsem konal jen svou povinnost jako katolický kněz, pohlížím na ně bez trpkosti a s pevným odhodláním v srdci svém, že ponesu tuto trnovou korunu, kdyby mi ji Bůh a Pán můj přisoudil, s oddaností do vůle jeho, ale od cest jeho neuchýlím se po všechny dny života svého. Nato promluvil nejdůstojnější pan biskup k pánům duchovním národnosti německé asi to: „Za poměru naší milé vlasti staví se vpřed slovo národnost, jako by to bylo nejvyšší naše dobro. Než já znám ještě jedno nejvyšší dobro, vznešenější cíl, po němž toužit máme, totiž nám všem vzájemnou vlast nebeskou, kde řeč lásky panuje; prosím tedy duchovní bratry německé národnosti, až se vrátí ku svým svěřencům, jim sdělit, že já také jenom řečí lásky mluvit chci.

Nejdůstojnější pan biskup skončil pak své poděkování zdravicí na veledůstojného pana arcipastýře Kleina, a všechny přítomné spolubratry; načež odebral se k hostině ve své residenci, k níž pozváni byli přední hodnostáři, duchovní, světští i vojenští, a jež počala o půl druhé hodině odpoledne.

Hostiny v biskupské residenci zúčastnili se pak nejvyšší hodnostáři duchovní, civilní, i vojenští, kteří v Hradci dleli. Při hostině pronesl přípitek na novosvěceného nejdůstojnějšího pana biskupa Jeho Eminence nejdůstojnější pan kardinál, kníže arcibiskup, hrabě Schönborn, jenž pravil, že arcidiecése pražská ztrácí v novosvěcenci jednoho z nejhorlivějších kněží, ale že jej za to získává diecése neméně rozsáhlá, kteréž on k novému biskupu blahopřeje. Nejdůstojnější pan biskup děkoval přípitkem v obou jazycích konče jej zdravicí na Jeho Eminenci, na Svatého otce a na Jeho Veličenstvo císaře a krále.

Hostina trvala do půl páté hodiny. O šesté hodině pak nastal odjezd pro hosty pražské k večernímu vlaku. Jeho Eminenci nejdůstojnějšího pana kardinála, jakož i ostatní vysoké hodnostáře vyprovodil na nádraží nejdůstojnější pan biskup, pan Eduard Brynych.

V pondělí velikonoční, tj. 3. dubna 1893, četl se první pastýřský list našeho nového nejdůstojnějšího pana biskupa Eduarda Jana Brynychy, v němž svým věřícím diecésanům oznamuje, že přichází k nám jako domů a že přichází k nám zvěstovat svědectví Kristovo.

V první částce svého pastýřského listu praví: „V diecési královéhradecké jsem studoval, školy latinské, čili gymnasium odbyl jsem v Jičíně, bohoslovné studie a přípravu ku stavu kněžskému vykonal jsem v semináři v Hradci Králové; v biskupském chrámu Páně královéhradeckém byl jsem biřmován, tam přijal jsem svěcení nižší, podjáhenství a jáhenství, konečně dne 4. listopadu 1868 v kapli biskupské v Chrasti vysvěcen jsem byl na kněžství. Nato poslán jsem byl za kaplana do Žlunic u Nového Bydžova ve vikariátu kopidlenském, kdež jsem uprostřed lidu, jež jsem byl si z celé duše zamiloval, pracoval po osm bezmála let, totéž až do října 1876. Nato povolán jsem byl za kaplana do Hradce Králové k biskupskému chrámu Páně. Poslušnost k vrchnímu pastýři nedala ovšem jinak, musil jsem jít. Ale s jak těžkým srdcem jsem šel, vždyť bylo mým jediným přáním zůstat až do smrti duchovním správcem na prosté od hluku světského vzdálené osadě vesnické pracovat pro lid v tichosti a skrytu, třebaš i zapomenut, ale pracovat pro lid, kterému jsem věnoval srdce své.

V Hradci Králové jsem byl kaplanem jeden rok, neboť hned počátkem října 1877 ustanoven jsem byl učitelem čili profesorem těch, kteří se učili na kněžství v semináři královéhradeckém. Rád učil jsem ty mladé muže a porozuměli jsme si sobě a ctihodní posluchači moji, nyní již duchovní kněží, odměňovali skrovné snahy mé tím, že s nadšením a láskou odcházeli mezi vás. Jedenácte let učil jsem nastávající kněze, Čechy i Němce, ale všechny nás sjednocovala svatá víra, kterou se zápalem a láskou k lidu až do smrti šířit jsme si umíňovali. O prázdninách a o svátcích jezdíval jsem k dobrému lidu do různých far a laskavostí pánů farářů přáno mi na přemnohých místech v diecési královéhradecké mluvit z kazatelny k zástupům dychtícím po slovu Božím. A protože nyní jako biskup váš mohu s radostí dnes volat: „Přicházím k vám domů, vždyť přemnozí znáte mne osobně a na mnohých farách znám zase já mnohé jménem a osobu.“

V roce 1888 poslal mne Bůh ze stolice učitelské v Hradci Králové na Vyšehrad ku starobylému chrámu Páně tamějšímu i tam dáno mně mluvit k lidu katolickému, postaven jsem tu byl opět na kazatelnu, ba více z vůle nejdůstojnějšího vrchního pastýře byl jsem učiněn vůdcem Jednoty katolických tovaryšů.⁴⁹⁰ Když v neděli večer mi bývalo mluvit k mladým řemeslníkům a učit je milovat a lid dělnický a o něj se starat, též jsem byl učiněn ředitelem spolku blahoslavené Anežky České.⁴⁹¹ I v tom spolku dal mi Bůh mluvit

k duším dobrým stavu nižších i nejvyšších. I na Vyšehrad psal jsem pro vás i z Vyšehradu přicházel jsem do diecése této mezi vás. A nyní vrátil jsem se k vám, abych s vámi zůstal již až do smrti.

Již tedy jsem mezi vámi a co asi míním učinit mezi vámi? S důvěrou v Boha přicházím k vám a chci následovat sv. Pavla, ne s vyvýšeností řečí, ani ne s moudrostí světskou, ale zvěstovat svědectví Kristovo přicházím k vám. A nic jiného nežádám si umět mezi vámi než Ježíše Krista, a to Ukřižovaného.

Ve vážné době přicházím k vám, která v mnohých věcech velice pokročila, a v době, které jak sami nepřátelé náboženství neupíraje, něco schází. V národech jest jakýsi nepokoj, jakýsi rozruch, vše hledí k budoucnosti, od budoucnosti čekají nějakou pomoc, nějaký lék sporé společnosti lidské. Schází nám Ježíš Kristus, Kristus schází v tak mnohých zemích zákonům. Kristus schází mnohde, školám, rodinám, obcím, národům. Již nespravují se ve všem a všudy národové naukou Ježíše Krista, pročez mravnost klesá, lidstvo s obavou hledí vstříc budoucnosti, která dle soudu samého Svatého otce našeho nám chystá bouře děsné, převraty zkázonosné, spousty nesmírné. Ó, kéž bych tedy mohl navrátit všem Krista, kéž bych mohl k tomu působit, aby v mé diecési se všude a ve všem rozhodoval Kristus.

Nejmilejší, těžká to ovšem úloha! Víím, že život můj nebude pokojným, bude-li vám chránit statky nejdražší Ježíše Krista, totiž jeho učení, jím ku blahu lidstva zavedené náboženství. Víím, že bude proti mně bojováno. Ale mám snad utéci z místa, na které mne postavil Bůh, jako voják zbabělý? Tak s pomocí Boží nehodlám učinit nikdy. Jen o to se jedná, abyste vy, kterým náboženství náleží, mne podporovali, ano se mnou bojovali. Ale jakou máme zbraň, tážete se snad. Proti slovu máme slovo, proti knize neb listu musíme dát knihu neb list, proti spolku musíme postavit spolek, proti činnosti činnost, proti penězům peníze, proti zášti a fanatikům musíme dát lásku a klidnou odhodlanost. Víím, že odpůrci jsou silnější, ale jednu zbraň nemají, jest to modlitba. Té musíme užívat více než posud. Po Bohu pak musíme denně vzývat Rodičku Boží, o níž krásně dí církev naše, že ona jest, která všechny bludy potírá ve veškerém světě. Svaté patrony země české musíme si získat za spojence. Mezi nimi však budiž obzvláštním vůdcem naším sv. Jan Nepomucký, jež biskup královéhradecký hrabě Blümegen⁴⁹² roku 1772 za patronadiecése naší vyhlásil na sklonku století devatenáctého. Když netušila země naše, jaké bouře jí přinese století patnácté, dal život svůj tento svatý mučedník za věc přesvatou, a byl tak od Boha učiněn ochráncem země české v dobách nejhroznějších. Na sklonku století devatenáctého běře nový biskup náš do rukou berlu pastýřskou, na sklonku století, jež předpovídá nám v století budoucím bouře a rány děsné. Nuže na sklonku století budiž obnovena úcta sv. Jana Nepomuckého jako patrona diecése naší.

Pán ten buď s vámi. Setrvejte ve víře a lásce (I Tom. 2, 15). Milost Pána našeho, Ježíše Krista, budiž se všemi vámi. Amen Apos. 22, 21.

Dáno v Hradci Králové dne 25. března na den Zvěstování Panny Marie roku 1893

Eduard Jan Nepomuk,
biskup

20. června 1893

Na svátek sv. Petra a Pavla dne 29. června 1893 světil zdejší duchovní pastýř v devět hodin ráno s povolením nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové dato 22. června 1893, č. 4433, na vrchu bradském u filiálního kostela bradského nově postavený dřevěný kříž dvanáct metrů vysoký a dvě kamenné sochy sv. Petra a Pavla na památku nešťastné bitvy, která dne 29. června 1866 mezi naším rakouským a pruským vojskem svedena byla.⁴⁹³ U kříže nově postaveného držel důstojný pan P. František Okrouhlický,⁴⁹⁴ kaplan ostruženský, krátkou promluvu a duchovní pastýř sloužil nato pod širým nebem u nového kříže mši svatou za ty v tom nešťastném boji padlé vojíny u přítomnosti pana c. k. podmaršálka prince Schaumburg-Lippe,⁴⁹⁵ protektora slavného spolku pro zachování pomníků v bitvě roku 1866 u Jičina padlých vojínů, též u přítomnosti c. k. vojenského důstojenství a posádky jičínské, vyšších c. k. politických, soudních a samosprávných úředníků a mnoho z celého vùkolí shromážděného lidu.

Mohutný dubový kmen k tomu novému kříži daroval vysoce urozený pan hrabě Ervín ze Schliků⁴⁹⁶ a dvě kamenné sochy sv. Petra a Pavla v sochařské škole hořícké zhotovené daroval Jeho Excelence p. t. Pavel Gautsch,⁴⁹⁷ ministr osvěty a vyučování.

1893

V roce 1893 byl hromosvod na kostele a na faře v Ostružně dle c. k. nařízení od majitele elektrotechnického a optického závodu v Hořicích nákladem 163 zlatých obnoven, drát zesílen a deska měděná zvětšena, což se stalo i na kapli loretánské.

25. srpna 1893

Na schůzi v kněžském semináři v Hradci Králové dne 25. srpna 1893 po cvičení duchovních ustanovilo se u přítomnosti nejdůstojnějšího pana biskupa a 150 kněží diecésních Družstvo sv. Jana Nepomuckého, jehož úkolem jest rozšiřovat katolický tisk v českém jazyku, a tak čelit proti tisku

špatnému, který jest hlavní, ano, možno říci jedinou pákou ku šíření veškerého zla a všech neblahých zjevů ve společnosti lidské.

Veleslavné c. k. místodržitelství uznávajíc potřebu a důležitost dobrého tisku, schválilo stanovy družstva výnosem dne 14. října 1893, č. 123778.

Podnik tento pozdravilo a přijalo zejména p. t. duchovenstvo s nadšením a odtud možno vysvětlit, že v krátké době přihlásil se značný počet šlechetných dárců a obětavých členů s příspěvky opravdu veškerého uznání hodnými.

Dřevěný kříž a sochy sv. Petra a Pavla na vrchu Brada, 1928.

Družstvo sv. Jana Nepomuckého učinilo začátek práce své tím, že získalo za svůj orgán bývalé Chrudimské noviny, jež od té doby se nazývají Český východ, jenž má hájit a šířit zájmy konservativní ve východních Čechách. Než má-li Družstvo dle svého úkolu šířit tiskopisy dobré, úhledné a laciné, k tomu jest potřebí laciných prací tiskařských. Z té příčiny zakoupilo za 18 000 zlatých tiskárnu po zemřelém náměstku purkmistra královéhradeckého J. Pospíšilovi.

1894

Dne 1. dubna 1894 v neděli první po Velikonocích ohlásilo se z kazatelny všem věřícím, že dle přání nejdůstojnější biskupské konsistoře v Hradci Králové dato 16. října 1893, č. 5871, nařídila c. k. okresní školní rada v Jičíně de dato 22. února 1894, č. 137, aby školní mládež od devíti let v neděli a ve svátek k návštěvě služeb Božích přidržována byla, páni učitelové, aby ji do chrámu Páně uváděli a tam nad ní dozor vedli. Školní mládež z té obce, kde se farní chrám Páně nachází, aby každou neděli buď ranních, neb velkých služeb Božích se zúčastnila, ze vzdálených obcí pak aby v letní době o velkých službách Božích buď ve farním, neb filiálních kostelích přítomna byla.

Roku 1894 byly věže na kostele ostruženském s povolením slavného patronátního úřadu v Jičínovi od Václava Nováka, klempíře z Jičína, opraveny a dvakrát znova červenou fermežovou barvou natřeny, což stálo 72 zlatých. Střecha na kapli sv. Anděla strážného byla v roce 1894 fermežovou červenou barvou natřena, dle účtu 15 zlatých.

Nové plechové žlábký s rourami byly dato 12. září 1894 od pana Václava Nováka, klempíře z Jičína, okolo střechy kostela staroměstského pořízeny a červenou fermežovou barvou natřeny, dle účtu 76 zlatých.

V zimě roku 1894–1895 utrpěla břidlicová střecha a na ní připevněné sněháky na kostele ostruženském i na farní budově, takže břidlice na střeše musela být opravena a osm nových železných sněháků zasazeno od mistra pokrývačského z Rovenska Jana Bláhy, účet obnášel 40 zlatých 40 krejcarů, což se ze záduše ostruženské zapravilo.

Dne 12. srpna 1894 na neděli třináctou po sv. Duchu četl se v Ostružně při ranních a v Starém Místě při velkých službách Božích vrchnopastýrský list nejdůstojnějšího pana biskupa o domnělém zjevování Rodičky Boží v Suchdole u Police (Braunau), v němž věrným věřícím se oznamuje, že po pilném a svědomitém vyšetřování se shledalo, že ta domnělá suchdolská zjevení ani od Boha ani od Rodičky Boží nepochází, ano, že se událá věc ukazuje jako nepravdivá a klamná. Pročež nebude pravým křesťanem neřkuli katolíkem, kdo schválně zjevy suchdolské za zjevení Boží vydávat, pouti kvůli těm zjevům tam vodit neb konat, písničky a modlitbičky o Suchdolu tisknout,

prodávat, kupovat a přechovávat bude, že takový od zpovědníka ani rozhřešení neobdrží a že nehodně k stolu Páně přistoupí.

Dle vrchnoporučenského listu Jeho Milosti nejdůstojnějšího pana biskupa dne 5. srpna 1894 z kazatelny prohlášeného konala se ve farním chrámu Páně na svátek Nanebevzetí Blahoslavené Pany Marie nařízená pobožnost a vystavila se ve tři hodiny odpoledne velebná svátost k veřejnému uctění, vykonal se růženec slavný s tajemstvími a litanie loretánská s modlitbami a požehnáním s nejsvětější svátostí na usmíření Rodičky Boží za ty urážky, které se jí staly domnělým zjevováním a zdánlivými zázraky v Suchdole u Police v Čechách.

1895

Dne 16. května 1895 oznámeno slavnému patronátnímu úřadu v Jičínovsi, že dveře u kaple sv. Anděla strážného jsou časem od deště, od slunce a větrem tak rozstoupené a zchátralé, že se bez klíče snadno dají otevřít, a tudíž nových dveří jest zapotřebí.

Tyto nové dveře dřevěné, plechem pokryté zhotovil na poukaz slavného patronátního úřadu v Jičínovsi Josef Plechač, truhlář z Jičínovsi za 26 zlatých 30 krejcarů, které dne 13. června 1895 ke kapli Anděla strážného zasazena jsou.

Dne 18. února 1895 o jedné hodině odpoledne zesnul v Pánu Jeho c. k. Výsost, nejjasnější pan maršálek arcikníže Albrecht v Arku⁴⁹⁸ v jižním Tyrolsku v 78. roku svého věku. Staříčský maršálek velkého arciknížete Karla⁴⁹⁹ veliký syn, z celého Rakouska milovaný arcikníže Albrecht, skončil život svůj věnovaný zcela a plně císaři a říši. Jeho srdce přestalo tlouci, jež vřele katolicky cítilo a v jednání se skvělo příkladem hlubokého náboženského smýšlení, plného vykonání povinnosti a vroucí lásky k vlasti.

Mrtvola Jeho c. k. Výsosti byla drahou dne 24. února 1893 v noci do hradu císařského ve Vídni přivezena a dne 26. února ve tři hodiny odpoledne velkolepým slavným průvodem do chrámu kapucínského ve Vídni dovezena a tam po vykonaných pohřebních obřadech v c. k. hrobce uložena.

Za spásu duše Jeho c. k. Výsosti, nejjasnějšího pana maršálka, arciknížete Albrechta bylo dne 5. března běžícího roku ve zdejším chrámu Páně v osm hodin ráno zpíváné rekviem, k čemu se představenstvo obcí dostavilo a i školní mládež přítomna byla.

V minulé zimě 1894/1895 utrpěla spoustou sněhu a po zvolném tání a večerními mrazy střecha na kapli loretánské, a sice roztálá voda zůstala v plechových žlábkách a zatýkala na krovky a schůdky, které vedou nahoru kaple. Oprava byla svěřena panu Ferdinandovi Jakubcovi, mistru stavitelskému

ze Lhoty Hlásné. Dříví na opravu vazby, dovoz, hřebíky a tesařská práce stály dohromady 39 korun, kterážto částka na konta rozvržena, s povolením patronátního úřadu v Jičínovsi ze zádušní pokladny kaple sv. Anděla strážného zapravena byla. Za klempířskou práci a za hmotu při opravě střechy na kapli loreťanské obdržel Václav Novák, klempíř z Jičína, ze zádušní pokladny 14 zlatých 91 krejcarů.

V srpnu 1895 byla plechová střecha na kapli nejsvětější Trojice ze severní strany opravena a celá střecha fermežovou červenou barvou dvakrát natřena od pana Václava Nováka, klempíře z Jičína, jemuž se za hmotu a práci 16 zlatých ze zádušní pokladny vyplatilo.

V květnu pořídily se pro farní chrám ostruženský:

1. jeden pár nových fialových ministrantských komží, dvě nové příkrývky na dva postranní oltáře z kartounu v ceně 12 zlatých 45 krejcarů
2. pro filiální kostel v Starém Místě jeden pár nových fialových ministrantských komží, jeden pár nových červených ministrantských komží a [...] ⁵⁰⁰ na hlavní oltář a jeden pár černých komží za [...]. ⁵⁰¹
3. pro filiální kostel na Bradech jeden pár nových fialových ministrantských komží, jeden pár černých komží a jeden pár černých sametových oltářů per 16 zlatých 4 krejcare, což vcelku činí 37 zlatých 57 ½ krejcarů, kterážto částka s povolením slavného patronátního úřadu ze záduše týkající se chrámu Páně zapravena byla.

1897

Rok 1897 byl pro zdejší osadu a vůbec celý kraj nešťastný, po celý letní čas panovalo veliké mokro, takže mnozí hospodáři z jara ani zasít nemohli. Vzдор tomu ukazovala se na lépe položených pozemcích úroda dosti slibná, leč neustálé lijáky způsobily, že obilí, zvláště žito a pšenice, na stojatě zarostlo, takže ani zrno ani sláma za nic nestály. Následkem toho byla od c. k. úřadů odpuštěna valná část daní, na farské pozemky odepsáno daní 138 zlatých, které ovšem farář Tichý ⁵⁰² nájemcům polí k dobru ponechal.

Dne 1. května 1898 konal Jeho biskupská Milost nejdůstojnější pán, pan Eduard Jan Nepomuk Brynych, ⁵⁰³ v zdejší osadě generální visitaci a udílel svátost svatého biřmování, jak svrchu na straně 196 ⁵⁰⁴ blíže vypsáno. Toho roku byla úroda velmi hojná, takže dobrý Bůh štědře nahradil, co v minulém roku se nedostávalo.

Dne 10. září 1898 došla hrozná zpráva, že Její Veličenstvo císařovna a královna Alžběta⁵⁰⁵ v Ženevě ve Švýcarsku, právě když se chystala na loď vstoupit, aby odjela do Terstu, kde hledala a nalézala zotavení v trapné své chorobě, násilně zavražděna byla. Úkladný vrah jménem Lucheni, rodem Ital, člověk anarchista, vši víry prázdný, z pouhé zlomyslnosti přiostrěným trojhranným pilníkem ji na cestě k přístavu do srdce bodl, byl potom k doživotnímu žaláři v temném vězení odsouzen. Za spásu její duše bylo v zdejším chrámu Páně slouženo slavné rekviem.

Dne 2. prosince 1898 konala se v celé říši oslava padesátiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.⁵⁰⁶ Pro veliký smutek následkem zavraždění císařovny a královny Alžběty byly k přání Jeho Veličenstva císaře a krále chystané slavnosti odřeknuty a oslavily se většinou jen slavnosti v chrámu Páně. Byly toho dne ve farním kostele zdejším slavné služby Boží a po nich ve škole vyložené od zdejšího faráře dětem v přiměřené řeči, jakého významu má ten památný den, a dítky povzbuzeny, aby věrnost a oddanost k vznešenému panovníku v budoucím životě zachovaly.

1900, konec 19. a počátek 20. století

Dne 30. prosince 1900 byl nejdůstojnějšího pana biskupa Eduarda Jana Brynychy vydaný pastýřský list při službách Božích (na neděli po Narození Páně) předčítán a nařízená na památku konce 19. a počátku 20. století pobožnost konána po tři dny, totiž 30. prosince, v neděli po Narození Páně, 31. prosince na sv. Silvestra a 1. ledna 1901 na den Obřezání Páně, spojená s výstavou nejsvětější svátosti a modlitbami a *Te Deum*⁵⁰⁷ na poděkování Bohu za všechna v 19. století lidstvu prokázaná dobrodiní a vyprošení další jeho ochrany v novém 20. století.

Zajímavá jsou statistická data týkající se zdejší farnosti za uplynulých 100 let. Papežů bylo šest, biskupů královéhradeckých pět, farářů v Ostružně osm, kaplanů se vystříдалo dvacet, učitelů v Ostružně šest, v Holíně osmnáct, z panovníků jen tři.

Obyvatelstva měla kolatura na počátku 19. století as 1000 duší, koncem roku 1900 2379. Lhota Hlásná 247, celkem 2626.

Za sto let od 1801 do 1900 bylo:

Dle sčítání lidu dne 31. prosince 1900 bylo:

	<i>narozených</i>	<i>oddaných</i>	<i>zemřelých</i>	<i>čísel domů</i>	<i>obyvatelů</i>
<i>v Ostružně</i>	926	267	760	46	294 *)
<i>na Bradecb</i>	566	134	435	28	163
<i>v Břežině</i>	416	90	169	25	141

<i>v Holíně</i>	1551	329	1114	74	453
<i>v Lhotě Hlásné</i>	861	171	16	40	247
<i>v Lochově D.</i>	582	137	404	31	155
<i>v Lochově H.</i>	513	104	361	31	156
<i>v Prachově</i>	466	84	314	24	144
<i>v Rybníčku</i>	242	59	178	13	108
<i>v Ohařích</i>	552	131	379	27	148
<i>v Čejkovicích</i>	-	-	664	37	270 ^{*)}
<i>v Starém Místě</i>	-	-	685	35	347 ^{**)*)}
<i>Celkem</i>	6678	1506	5579	411	2626

^{*)} č. 16 neobydleno (stará škola), č. 39, 40 patří do Ohařic (Sv. Trojice)

^{**)*)} č. 13, 14 zbořeny

^{***)} č. 30 zbořeno a dva židé

1902

Panské rybníky, Čeperka, Ostruženský a Vyplatil, které více jak sto let byly toliko loukou, počátkem roku 1902 byly zatopeny a v nich ryby nasazeny. Občané ostruženští proti tomu všemocně se bránili, ale konečně byli se svými rekursy odmrštěni. Toliko kolem rybníku Ostruženského vedle selských pozemků musela být od vrchnosti zbudována ochranná strouha, aby přibývající voda odtékala a selské pozemky nezaplavovala.

Roku 1902 započala stavba okresní silnice z Ostružna k Dolenímu Lochovu. Ostruženská obec zavázala se dát zadarmo přívoz kamene, zásypky a šterk, ale pod výminkou, když okres přijme do správy kolovou silnici z Ostružna k sv. Trojici. Okres pronajal stavbu panu Charouskovi z Blat, ale zmíněná podmínka do protokolu vzata nebyla, takže obec Ostruženská se zase zdráhala slíbený přívoz kamene poskytnout a nastal další spor její s okresním výborem.

K této silnici bylo třeba u farních zájezdních vrat do dvora pořídit nový kamenný most. K žádosti děkana Tichého⁵⁰⁸ byl most tento s povolením patronátního úřadu v Jičínovsi 27. září 1903, č. 231, postaven ze jmění zádušního v obnosu 21 korun.

1908

Roku 1908 slavila Jeho Svatost papež Pius X.⁵⁰⁹ padesátileté jubileum svého kněžství. Při té příležitosti (16. listopadu) i náš nejdůstojnější pan arcipastýř rozhodl se putovat do Říma, aby u Svatého otce čerpal sílu, útěchu a požehnání pro sebe, duchovenstvo a ovečky své diecése.

Téhož roku dne 2. prosince slavilo Jeho Veličenstvo císař a král náš František Josef I.⁵¹⁰ šedesátileté jubileum své vlády. Při té příležitosti vyznamenán náš nejdůstojnější pan biskup titulem tajného rady.

1910

Vysokého církevního vyznamenání dostalo se Jeho Excelenci nejdůstojnějšimu panu biskupovi našemu, Dr. Josefu Doubravovi.⁵¹¹ Jeho Svatost Pius X. přihlížejce k četným a nepopíratelným zásluhám, které si získal náš milovaný arcipastýř v krátkých poměrně letech v obezřelé správě rozsáhlé diecése, ráčil nejmilostivěji vyznamenat Jeho biskupskou Milost hodností římského hraběte a asistenta papežského trůnu.

„Uvažuje na osadu tuto, vzpomínám ctěného přítele svého Jeho Milost nejdůstojnějšího pana monsignora Františka Xavera Brusáka,⁵¹² světicího biskupa pražského a děkana vždy věrné kapituly metropolitní u sv. Víta v Praze, s nímž pojí mě dávnoleté přátelství z dob, kdy spolu jsme působili v kněžském semináři pražském a v metropolitní kapitule u sv. Víta.

An osvícený šlechtný tento muž rodákem z osady zdejší a [...],⁵¹³ aby příslušnost jeho k této milé osadě v čestné paměti zachována byla, ustanovuji, by životopis slavného rodáka zdejšího na budoucnost v této knize vypsán byl.“⁵¹⁴

Jeho biskupská Milost, monsignore František X. Brusák, světicí biskup pražský

František Xaver Brusák narodil se v Ohavči dne 1. listopadu 1840. Obecnou školu navštěvoval v Ostružně, gymnasium v Jičíně. Po absolvování gymnasia byl přijat do kněžského semináře v Praze, kdež studoval bohosloví a byl 25. července 1868 na kněze od Jeho Eminence kardinála a arcibiskupa pražského Schwarzenberga⁵¹⁵ vysvěcen.

Po vysvěcení se dostal za kaplana do Příbrami, pak do Prahy k sv. Jindřichu a též k sv. Štěpánovi. Asi v roce 1885 byl spirituálem a rektorem v pražském semináři. Pak asi v roce 1890 byl jmenován kanovníkem kapituly u sv. Víta. V roce 1891 jmenován generálním vikářem a pak děkanem a v roce 1909 stal se světicím biskupem pražským. Jeho Veličenstvem císařem a králem Františkem Josefem I. vyznamenán byl řádem sv. Leopolda s hvězdou za příčinou šedesátiletého jubilea své vlády roku 1908.

Dne 25. dubna 1910 konal Jeho Excelence biskupská Milost, nejdůstojnější pan Josef Doubrava, biskup královéhradecký, v Ostružně generální visitaci a uděloval svátost svatého biřmování třem biřmovancům ze zdejší osady.

Toho dne časně z rána v půl osmé zavítala Jeho Excelence z Veliše, kamž v sobotu dne 23. dubna odpoledne z Králové Hradce přijel a kde čtyři noci nocoval, do Ostružna, byl u slavnostní brány, již obec postavit dala přede vsí u statku pana Vejlupek hořeního, od zástupců obce a zdejšího hasičského sboru a množství věřících uvítána. Naproti do Vokšic vyjelo banderium. U brány uvítán byl Jeho Excelence žačkou Kateřinou Brusákovou z Ohavče, pak za obec František Bednář rolník v Ostružně uvítal delší řečí Jeho biskupskou Milost, pak starosta obce Jan Splítek a nakonec místní duchovní správce, nejdůstojnější pan biskup poděkoval. Pak se hnul průvod, nejdříve školní mládež s korouhvemi a pány učiteli, pak hudba, mužští, duchovní, nejdůstojnější pan biskup. Poněvadž bylo velmi špatné počasí a velmi blátivá cesta, vsedl opět do vozu a jel k faře, kdež slezl a byl do farního domu uveden. Obleknuv pontifikální roucho ubíral se do kostela. Jelikož se dalo do velikého deště, šli lidé od fary hřbitovem do kostela a nejdůstojnější pan biskup v průvodu kněží šel též hřbitovem ke hlavním dveřím. Po mši svaté byla pobožnost za zemřelé a pak měl nejdůstojnější pan biskup sám kázání. Po kázání bylo biřmování. Po biřmování se šlo do školy, kdež byla zkouška z náboženství, první a druhá třída pohromadě a třetí třída a holešínská druhá třída též pohromadě. Žákyně druhé třídy Anna Říhová uvítala Jeho Excelenci při vstupu do třídy a žákyně téže třídy opět poděkovala, když Jeho biskupská Milost ze třídy odcházela.

Odpoledne po páté hodině vyprovoděn byl nejdůstojnější pan biskup do kostela, kdež mu poděkovala žačka Emilie Heptnerová z Lochova Hořeního, pak místní duchovní správce, Jeho Excelence odpověděla na poděkování a pak se průvod ubíral z kostela, aby Jeho biskupskou Milost ke kočáru na silnici u kostela doprovodil. Načež Jeho Excelence odjel provázen jen svým ceremoniářem, důstojným panem Josefem Huráněm a kanovníkem *a latere*⁵¹⁶ ThDr. Janem Soukupem⁵¹⁷ v jednom voze a veledůstojným panem vikářem s panem patronátním komisařem Josefem Nešněrou v druhém voze, odjel na noc na Veliš, aby druhého dne týž úkon konal ve farnosti samšínské.

Krádež v kostele ostruženském ze 16. května v noci na 17. května 1910

V noci ze 16. května na svátek sv. Jana Nepomuckého a zároveň druhý svátek Svatodušní z pondělka na úterek spáchána byla krádež v kostele

ostruženském. Zloděj uřízl dva provazy od zvonů, jež jdou od zvonů až dolů, aby nemusel kostelník chodit zvonit až na věž, vymáčkl světlík, který se nachází nade dveřmi, jež jdou na chór, prolezl jím na chór, provazy uvázal na pedály a spustil se z chóru po nich dolů do kostela. Zde si otevřel tabernákl,⁵¹⁸ z hostiáře vyndal velebnou svátost z lunuly,⁵¹⁹ lunulu ukradl a nejsvětější zpět do hostiáře vložil. V sakristii, ač tam byly kalichy, oba znova pozlacené, žádné nevzal. Jiného nic nevzal a zase snad touž cestou se dostal z kostela zpět. V kostele ztratil dláto. Četníci zloděje asi třetí den chytli. Byl to častokráte pro krádež potrestaný Karel Mikousek ze Železnice. Lunula byla u něho nalezena již rozlámaná a chycen byl na cestě do Rychnova, kde asi ji chtěl prodat. Dostal za to desetiměsíční těžký žalář.

1911

Rok 1911 byl velmi suchý, takže od května do září skorem ani nepršelo, následkem toho byla úroda slabá. V roce tom bylo na polích mnoho myší (hrabošů), které mnoho škod nadělaly. Následkem malé úrody se vše zdražilo, takže jedno slepičí vejce stálo až 0,14 haléřů, půl kila másla skoro 2 koruny a litr mléka 20 haléřů i všechny ostatní potraviny stouply velmi na ceně.

1912

Dne 9. července 1912 utopil se ve velkém ostruženském rybníce Karel Daniel, abiturient učitelského ústavu v Jičíně, protože neobstál při maturitní zkoušce.

1914

Dne 5. srpna 1914 utopil se v tomtéž rybníce František Lachman z Holína ze strachu před válkou, která právě vypovězena byla Rakouskem-Uherskem Srbsku.

Vyřízení generální kanonické visitace ve vikariátě kopidlenském v roce 1910

Josef, z Boží a Apoštolské stolice milosti biskup královéhradecký, Jeho Svatosti domácí prelát, asistent papežského trůnu, Jeho c. a k. apoštolského Veličenstva skutečný tajný rada, římský hrabě, svaté teologie doktor, člen

sněmu Království českého, pán na Chrasti, Podlažicích, Chlumu, Zájedci, Roubovicích atd. atd. atd.

Milému duchovenstvu vikariátu kopidlenského pozdrav a požehnání!

Vykonav za pomoci Boží kanonickou generální visitaci na osadách Vašich vázán povinností svého apoštolského úřadu, za užitečné mám podat Vám v hlavních alespoň rysech soubor zkušeností, jichž jsem tam nabyl. Bohu díky, že lze je nazvat příznivými.

1. Není to osobní ješitnost, jež rozpomíná se především na přivítání, jakým byl jsem přijat, přicházejce na osady. V uvítání zračívá se již na pomezí dědin farních duch víceméně zachovalý, smýšlení katolické víceméně probudilé, ale též proud nepřátelský náboženství a církvi. Uvítání toto na patnácti osadách vikariátu kopidlenského svědčí, že duch katolický osady tyto ovládá. I tam, kde starosta jako zástupce obce nepřišel, jako zejména v Slatinách, lid sám se postaral o důstojné uvítání svého vrchního pastýře. Na paměti mám vše, čehož jsem byl svědkem. Vzpomínám, kterak i za velké nepohody obec Vrbická nadšeně mne doprovázela a v Králové Městci v lijáku zástupcové a zástupy mě očekávali. Nezůstalo mně ovšem těž tajno, jak starosta Vaněk^{*)} nejen ve své obci

— — —

**) Již zemřel.*

Plovárna „Rybník“ u Ostružna, kolem roku 1930.

Slatinské, ale i jinde o to usiloval, aby lid nevítal svého biskupa (ku příkladu v Žeroticích). Z vítání tanou mi na mysl i zjevy milých dítek a mezi nimi děvčátko Anna Řeháková, dceruška řídícího učitele ve Vysokém Veselí, jež proslovením svým neobyčejně řečnický krásným vzbudila moji a přítomných pozornost. Však měl-li bych vyčerpat veškerou potěšnou zkušenost, musel bych vyjmenovat všechny osady, zejména počínaje Velišskou a konče Berounickou, přičemž bylo by mi pochvalně zmínit se o účasti téměř veškerého učitelstva.

2. Přirozeno, že visituje, toužím především shledat duchovenstvo po stránce soukromého a úředního života v souladu se vznešeným určením jeho. Vímt', že pak i osady budou povětšinou spořádány *qualis rex, talis grex*.⁵²⁰ Pokud bylo lze se přesvědčit, jest duchovenstvo tohoto svého povolání chvalitebně pamětlivo. a) Život kněžský spořádán v ohledu vnitřní askese, brevír⁵²¹ se duchovní modlí jen ve dvou případech. Příznáno, že někdy z pouhé netečnosti *officium*⁵²² opomenuto. Svatou zpověď koná duchovenstvo v kratších neb v menších lhůtách, dvanáct až jen dvě v roce. Meditaci⁵²³ pravidelných neshledáno, což namnoze vysvětluje se poznámkou jednoho ze starších duchovních, že nedostalo se duchovenstvu náležitého návodu. To ovšem v novějších dobách říci nelze. Adoraci pravidelných shledáno při kněžích adoratorech i nalezl jsem ve vikariátě počtem čtyři. Předpis o tonsuře⁵²⁴ klerikální byl vcelku zachován, nedbání jeho visitaci vysvětloval jeden z mladších duchovních výmluvou, že nechce se tu jevit lepším než jindy. Způsob tento nezasluhuje chvály upřímnosti, nýbrž výtky nešetřného jednání, jež se nejméně sluší mladému knězi. V pospolitém životě farářů s kaplany doznal jsem mimo dva případy útěchy z jejich bratrské shody a i v jednom z těchto případů neshody zavládl jakýs takýs *modus vivendi*.⁵²⁵

b) Hledě k působení duchovenstva vikariátního, všiml jsem si trojího úřadu v povolání a zmíním se o některých zkušenostech v té příčině nabytých.

Ze stránky učitelské bylo mi přesvědčit se o činnosti katechetské. Konaje zkoušku povětšinou ve škole shledal jsem na své uspokojení, že celkem dostavilo se dětí dosti, ač se též stalo jako v Beronicích, že na oprávněné pohoršení naše děti z filiální školy pro svaté břímování byly domů odvedeny. Dojemné bylo vidět chromého hošíka ve Vršcích, jenž ke zkoušce dal se dovést.

Prospěch ve škole mne uspokojil. Někde, jako ve škole královoměstecské, byl výborný. Metoda v katechesi shledána vcelku správnou. Vytkl bych jen toto: Jednostranné učení katechismu bez dokladů biblických a učení biblických dějin bez aplikace nenese nikdy celého ovoce. Katechisující kněz nechť vždy, třebas již po léta katechisuje, alespoň v duchu upraví si postup, aby nestala se pak katechese kostrbatou, nelogickou a v mnohém pro děti těžkou.

Pak nepřivykne kněz snadno některým nepřístojným zvláštnostem, jako tutéž otázku po každé dvakrát slovně opakovat, např.: „Pročpak Pán Bůh

stvořil anděly? Pročpak Pán Bůh stvořil anděly?“ Neb v jedno spojovat více otázek, např.: „Komu dal Pán Ježíš moc hříchy odpustit a kde?“ Neb vsu-
novat skorem v každou větu některá slova, např.: „vidíte“, „vidíš“, „pozor“.

S metodou nesrovnává se dětem dát sborem odpovídat celé biblické události, sborové odpovědi hodí se k definicím, např. kde třeba a možno, aby děti znaly věc doslova.

Pedagogicky jest nepřístojno ze strany katechety mezi modlitbou rukou takt dávat k rytmu modlitby, nápadnými posuňky, např. natahováním krku, vystupováním na špičky nohou, kontrolovat dítky, při zkoušení zahanbit z ukvapení i hodného žáka, jenž pak dá se do pláče, sedat na lavici dívek, zvláště toto co nejdůrazněji zrazují katechetům, znaje co trapného vyšetřování již zplodil tento zlovyk, při němž zajisté katecheta nemá toho nejmenšího zlého úmyslu.

Ze strany dítek nepřístojno příliš rychle se modlit, k chybné odpovědi hlasitě volat: „Chyba“. Hlasitě se hlásit: „Já, já.“

K učitelské činnosti v chrámu kázáním a křesťanským cvičením poznávám toto:

Nelze dosti důrazně doporučet kněžím, zejména mladším, aby kázání si psali; alespoň nástin logického postupu. Málo zdaru mají dle zpráv duchovních křesťanská cvičení, a tak se stává, že se konání jejich valně ochabuje. Potěšitelnou výjimkou jest, že dle sdělení cvičení tato konají se po celý rok v Samšině dle katechismu Spiragova⁵²⁶ a v Běrunicích, zde za čteného účastenství osadníků plnicích prostory chrámové. Připomínám radu danou duchovním správcem, aby pokusili se cvičení tato se svatým pozhledáním konat v podvečer; doufám, že v tuto dobu účast bude hojnější.

Vzhledem k úřadu kněžskému, jeho liturgickým úkonům a povinností budiž s uspokojením poznamenáno, že i tu shledána chvalitebná snaha duchovenstva o důstojnou bohoslužbu a přesné plnění předpisů vzhledem obřadů. Posvátné péče o svatostánek a svátost nejsvětější jsou duchovní dbalí, jen připomínám, že knězi, jenž vkládá do monstrance⁵²⁷ svatou hostii,⁵²⁸ především i potom jest v nádobce *ablutionis*⁵²⁹ umýt si prsty, toho často se nedbá. Účast při mši svaté pěkná. Chvalitebný obyčej doprovázet mešní úkony nejen zpěvem, ale i modlitbou dle *Oltáře*⁵³⁰ shledán mimo Veliš, Ostružno, Vysoké Veselí a Chotěšice ve všech chrámech a doufám, že i v těchto chrámech jmenovaných zpravidla způsob zmíněný zaveden jest. Zvláště pěkně osvědčily dítky v Žlunicích znalost oněch modliteb ke mši svaté, v Kněžicích s povděkem jsem shledal v chrámu poličky se zásobou *Oltářů* určených pro muže, aby jich užíli při mši svaté, v Samšině pak a v Žlunicích shledal jsem *Oltáře* rozložené k obecnému využití po lavicích chrámových.

Při výstavu velebné svátosti slyšel jsem dítky krásně pět *Pochválena a poždravena* v Kopidlně a v Městě Králové. Pozoroval jsem však, že při výstavu nejsvětější svátosti dítky namnoze vstávají ještě, než uloží se nejsvětější svátost v tabernáklu,⁵³¹ také pozoroval jsem, že ministranti mezi mší svatou

neklečí, jak se patří. V modlitbě *Zdrávas Královno* přidává si lid Ježíše Krista. Obřady dle tvrzení duchovních konají se správně, jak schválený rituál předpisuje. Upozorňuji jen vzhledem k odpolední pobožnosti, aby tam, kde užíváno Němečkovy *Rukověti*⁵³² v mnohém ovšem velmi dobré, šetřeno bylo předpisu o litaních a aby v litanii loretánské po *Beránku Boží* nepřidávalo se více *Pane, smiluj se*. Třeba též nařídit kostelníkům, aby k inscenaci připravili uhlí řeřavé, stává se i o visitaci, že přináší se uhlí vyhaslé a nakouřování pak nemožno.

V ohledu pastýřském studoval jsem bdělost duchovenstva a rozkvět osad s péčí o farní úřad. Pokud bdělosti se týče, shledal jsem především, že duchovní správcové dbali jsou povinnosti *aplikace pro populo*,⁵³³ jen exposita⁵³⁴ dymokurský sdělil se mnou, jemu že povinnost tato uložena nebyla, nýbrž zahrnuta zůstala osada dymokurská v *aplikace* faráře králově-městeckého. Sám jsa toho náhledu, že *cura separate*,⁵³⁵ již pověřen exposita vzhledem k dymokurským, spojena jest s povinností aplikování, neopomenou v této rozlišné zásadě doptat se spolehlivého rozhodnutí, aby dle něho expositové pak se pořizovali.

K bdělosti o osadu náleží dále vše, co pozvedá náboženského ducha a katolické vědomí lidu. Prostředků k tomu po stránce prvé naskýtá se svědomitému duchovnímu správci dosti. Mám tu na mysli v přední řadě pořádání svatých misií. Pokud se pamatuji ve vikariátě byly již všude mimo Samšinu, kde však prý budou co nejdříve, pak Chotěšice a Dymokury, kde nedostatek místa v obydlí expositové tomu brání. Snad bylo by tu promluvit se zbožnou mladou paní hraběnkou, zda nepřijali by misionáře v zámku pohostinně, aby i zde misie vykonat se mohla.

K jednomu zvláštnímu prostředku bych radil na povznesení náboženského citu a na útěchu osadníků; prostředek tento naskýtá se v časté návštěvě nejsvětější svátosti. K tomu cíli ovšem třeba, aby chrám aneb alespoň síňec u vchodu chrámového byl lidu za dne přístup. Bohužel, že to zřídka kde pořízeno, ač za náležité opatrnosti by se to opatřit mohlo. V Hradištku prý kostel alespoň v létě otevřen.

Z prohlídky farních úřadoven a úředních knih sluší mimo věci, jež o visitaci vytknuté byly, vytknout zejména neúplné, ba i nedostatečné zapisování do farních knih pamětních. Netřeba, jak to někde se shledává, zapisovat sem události povšechného významu, o nichž budou vypravovat dějiny. Farní kniha pamětní jest pro osadu farní a co pro tuto pamětihodno, náleží do knihy farní pamětní. Tak např. v Ostružně zajisté náleželo se, aby zapsáno bylo *curriculum vitae*⁵³⁶ nejdůstojnějšího světicího biskupa pražského Františka Brusáka, pocházejícího z osady Ostruženské. V pamětní knihu farní náleží též posloupnost duchovenstva na osadě, výsledek sčítání lidu. Budiž to tedy péčí duchovních správců a biskupského vikáře, aby zájmy osady pro její kulturní dějiny význačné bedlivěji se poznamenávaly. Na pohled nepatrné, a přece velice důležité jest, aby duchovní správcové užívali ku psaní matrik a úředních

spisů dobrého trvalého inkoustu, to potřebno připomenout např. v Žlunících. V nepořádku shledán ovšem vinou dřívějšího faráře ve farnosti hradištské.

K povznesení katolického vědomí, jež také jest předmětem bdělosti pastýřské, poslouží organizace katolického lidu a rozšiřování četby dobré! Buďte pečliví této novodobé nutné stránky pastorační. Zkaženost doby jest příliš značná, než abychom směli skládat ruce v klín.

3. Projeviv své zkušenosti o pastýřích přirozeně vzpomínám hned stádců osad duchovních. Číním to s útechou, že přes mnohá nebezpečí a bezohledné útoky duch náboženský dosud nevymizel a jednotlivé osady zasluhují čestného o něm svědectví.

Ovšem jsou těž obce, které neodolávají svůdným proudům. Bohu díky, že jsou to jen výjimky z útěšného pravidla. Shledáno toto: Na osadě Velišské duch vcelku jest dobrý, organizace pečlivá, k svatým svátostem přistupuje as 600 věřících. Starosta velmi hodný. V Ostružně celkem duch zachovalý, starosta dobrý, účast o svatých svátostech kolem 600. V Samšíně duch zachovalý, lid přítulný, dobré četby dychtivý, starosta dobrý, účast na svatých svátostech as 200 dospělých. V Slatinách lid dobrý, starosta Vaněk nepřátelsky zaujatý, nejen na osadě, ale i v okolí se snažil odvrátit lid od biskupa a překazit i náladu povznešenou. Přijímání svatých svátostí kolem 400. V Nemčovsi osada dobrá, starosta nezúčastnil se úředně, přece však přišel k příchodu alespoň v soukromí. Organizace v zárodku. V Hradištku lid a starosta namnoze dobrý, zejména ve Vrbici, smutně však to vypadá v Žeroticích, kdež, je-li pravdivá pověst, na obecní přírážku odebírají se listy jako *Cep, Právo lidu*. K svatým svátostem as 400.

Vysoké Veselí jest v lidu i v zastupitelství dobré. K svatým svátostem 1800. Kopidlna osvědčilo se chvalitebně, lid zachovalý, k svatým svátostem kolem 2700. Četbu dobrou na své útraty podporuje obětavý kaplan Valenta,⁵³⁷ štváči, k nimž náleží nedostudovaný Pásek, nenabývají půdy. V Choťšicích lid poněkud drsný, ale upřímný, návštěva služeb Božích přiměřená, přijímání svatých svátostí nečetné. Pohoršení se dává nedělní prací na panském dvoře. Nemyslím, že by to bylo v intenci majitelově, a učiním vhodné opatření, bych to zjistil a napravil. Chvalitebné zmínky zasluhuje tu kostelník Svoboda, jenž jest štedrým dobrodincem chrámu.

Ve Vrscích osada dobrá; přijímání svatých svátostí do 800, četby katolické hleděno. Na osadě pochvalné známky zasluhuje výborný katolík a řečník na sjezdech, starosta Ječný v Běcharech. Žlunice jsou osadou povětšinou dobrou, z níž ku 1200 přistupují k svatým svátostem a velmi pilně navštěvují služby Boží. Vidno tu, že příslušnost k agrární straně nevádí katolickému přesvědčení. Želet jen, že v kteréš obci panuje alkohol. V Dymokurech také lid dobrý, účast v přijímání svatých svátostí asi k 1400. I na této osadě pohoršlivo, že na velkostatku znesvěcuje se den sváteční a nedělní. Městec Králův

osvědčil se osadou dobrou, a zvlášť obce venkovské tohoto uznání zasluhují, k svatým svátostem přistupuje asi 1200 dospělých. Organizace hledí si tu zejména kaplan Solnička a lid vyhledává čile četbu dobrou.

Kněžice, ač nejsou prosty živlů radikálních, přece jsou osadou dobrou. Starosta okresní Sodoma duchem nepřátelským docílil prý v Záhornici usnesení nevšímát si visitace biskupské; za to však obec Dubečská se vyznamenala. V organizaci všímáno si tisku.

V Běrunicích na poslední štaci visitační, potěšil jsem se z osady velmi hodné, kdež přijímání svatých svátostí k 1200 a návštěva služeb Božích pěkná! Starosta Sodoma a ředitel Libus byli označeni jako mužové velmi hodní!

4. Chovaje k stavu učitelskému pro jeho význam v náboženském a národním ohledu opravdovou vážnost, se živým zájmem přihlížím o visitaci k učitelstvu, těše se velmi, když shledám se tu s muži vychovateli, bolestně žele, když zvím o výjimkách. Poměr duchovenstva s učitelstvem dle vylíčení byl vcelku dobrým a chování též o visitaci, kdy při příchodu všude ve školách mimoto ještě zvlášť, jako např. ve Veliši, ve Slatinách, ve Vysokém Veselí, Dymokurech, Králové Městci i Kněžicích, jsem byl vítán, zasluhuje vděčného uznání. Mezi učitelstvem setkal jsem se na své potěšení zejména s řídícím Žitným v Nemyčevsi, jenž 33 roků obětavě zastává službu chrámového kůru, s řídícím Vydrou v Hradíšťku, jenž v chrámu zbožně se modlí, s hodnými učiteli Bejrem⁵³⁸ a Endrysem⁵³⁹ v Kopidlně, s řídícím Břeským v Chotěšicích, jenž krásně v pamětní knize napsal na rozloučenou: „Dokonáno jest, s Pánem Bohem“, s řídícím Antošem v Dymokurech, s řídícím Šerfem v Králové Městci, Šimonem ze Slově, s řídícím Stránským ze Záhornice a Svobodou, jenž v Běrunicích řídí kůr.

Zato politováním mne naplnila zpráva o několika učitelích, jichž chování v naprostém rozporu s povoláním vychovatele mládeže. Není na příklad dobrým učitelem, kdo o peklu řekne dětem: „Vy tomu věříte?“ O návštěvě kostela: „Do kostela nemusíte, já nejdu a jsem také živ.“ Není dobrým učitelem, kdo podepíše volnomyšlenkářské prohlášení proti náboženství. Není dobrým učitelem, kdo o svátosti vzkříšení, kdy i židé okna prosvětlí, svůj byt nechá na pohoršení věřícího lidu neosvětlený.

Díky Bohu, že podobných smutných příkladů přece jen málo jsem shledal v porovnávání s výbornými muži, ač výčtem výše uvedeným zajisté jsem nevyčerpal všechny.

5. Hledě k chrámům a jejich inventáři bohoslužebnému, vcelku projevují své potěšení z toho, že ve vikariátě většinou jsou chrámy stavebně krásné, dobře upravené a též většinou opatřené příslušným částečně i cenným inventářem.

Zejména poznamenávám toto: Na Veliši v chrámu krásném poškozeny jsou fresky pozdějším přemalováním a na malebném schodišti ke chrámu vedoucím trpí kamenné skulptury olejovým nátěrem. Na hřbitově starý opuštěný kříž kovaný hoden zachování, očekávám, že mi bude zaslán.

V Ostružně krásný vnitřek chrámový znešvářen později postavenými dřevěnými oltáři bočními, jež nemají u porovnání s nádherným ostatním zařízením ceny a liturgicky nevyhovují, nemajíce ani kříže. V Samšíně žalostno, že v krásné epitafy zasekány vandalsky schody na kůr. Potěšitelno, že i po lavicích rozloženy *Oltáře*.⁵⁴⁰

V Slatinách překvapuje chrám architektonickou lepostí. V bohatém baroku nesouladná jest skříňka se sochou Lurdské Panny Marie.⁵⁴¹ Památná stará gotická monstrance budiž způsobem bezpečným odeslána Akademii křesťanské⁵⁴² na ocenění, a pokud třeba opravení. Nemyčovský chrám vnitřní úpravou působí poněkud sešle. Inventář nutně potřebuje ještě druhého kalicha. Na Hradíšťku chrám sešlý. V inventáři krásná tepaná lampa potřebuje opravy. V Kopidlně se jedná o slohovou vnitřku chrámového obnovu, jenž jí zasluhuje a velmi získá! V sakristii schází skříň. V Chotěšicích chrám čistý. Na hlavním oltáři třeba kámen a v inventáři zelené kasule.

Ve Vršcích chrám opraven, na oltářích třeba význačných křížů. Na opraveném kalichu zlacena kupa, ač byla prolomená. Bylo řečeno, že to vinou nespolehlivé firmy, již byla práce zadána a jež i v dodávce paténky z míry cenu přehnala. V Žlunicích po lavicích chrámu pěkně upraveného rozloženy *Oltáře*. K důkladné opravě slohové filiálního chrámu kozojedského dojde k mé intervenci zajisté co nevidět. V Dymokurech chrám půvabný, ač jednoduchý zařízením. Městec Králův má chrám pěkný, nehodí se ale v něm k celku gotické motivy v oknech.

Kněžický chrám půvabného slohu zohaven přemalováním fresek, přemalba musí být omyta. Na hlavním oltáři třeba nového kamene. V Běronicích chrám pěkně upravený chová krásné řezby a v inventáři velice pěkné ciborium. 6. O budovách farních poznamenávám jen to nejnutnější. Stavební důkladné odpomoci třeba fáře v Slatinách,⁵⁴³ k níž jsem již sám zjednal příhodný plán ve stavebním oddělení c. k. místodržitelství. Sešlá jest též fara v Hradíšťku, poškozená houbou. Nevhodný byt má exposita v Dymokurech, jsou v podruží panského pivovaru.

7. O poměrech patronálních nabyl jsem z výpovědi velebného duchovenstva zpráv vcelku potěšných. Tím, co v listu svém s velebným duchovenstvem sděluji, nevyčerpávám ovšem všechnu zkušenost visitační, jen v hlavních rysech načrtal jsem, co bylo shledáno.

Díky Bohu, že převažovala zkušenost potěšná! Vděčnost svoji osvědčil jsem z toho milému duchovenstvu, pokud zevnější uznáním se projevuje, již dříve a také laikům různých stavů, pokud byl jsem na ně upozorněn, jsem

tak učinil. Byl-li někdo opomenut, budiž mi dostatečně dán návrh, co a za co bych měl ještě učinit. Duchovním spolupracovníkům, jimž nejsem s to odvděčit veškerou práci, veškero strádání v povolání pastýřském za našich dnů tolik těžkém, plnou měrou odplat' sám nebeský Velepastýř, Ježíš Kristus. Ten zajisté nejlépe zná snahy naše a co jsme vykonali na spásu jednoho z nejmenších bratří svých, odplatí stonásobně. Jeho milosti, jeho lásce Vás i sebe odporučím a napomínám jednoho každého z Vás slovem apoštola sv. Pavla k Timotheovi (2, 2.3): „Pracuj jako dobrý bojovník Ježíše Krista.“ Amen.

Dáno v biskupském sídle v Hradci Králové dne 19. prosince 1910

Josef, biskup

Světnice chalupy č. 45 v Ostružně, 20.–40. léta 20. století.

28. července 1914 zavražděn v Sarajevě následník trůnu

V červnu, a sice 26. a 27., byly veliké manévry ponejprv v Bosně, jichž se zúčastnil jako nejvyšší velitel vojenský jeho c. k. Výsost následovník trůnu, arcivýsost František Ferdinand.⁵⁴⁸ Po manévrech přijel se svou chotí do Sarajeva, když naň hozena byla puma, ale pan arcivévoda ji odrazil. Nato vyjeli z radnice v automobilech a tu srbský devatenáctiletý mladík vystřelil dvě rány z browningové pistole, z nichž jedna usmrtila jeho choť vévodkyni z Hohenbergu⁵⁴⁹ a druhá rána usmrtila následovníka trůnu arcivévodu Františka Ferdinanda.

Vyšetřováním, které se zavedlo po zavraždění našeho následovníka trůnu Františka Ferdinanda, zjistily se hrozné věci. Shledalo se, že atentát byl zosnován v Srbsku, v Bělehradě, že Princip a Gabrinovič byli k němu srbskými důstojníky najmut, že byly jim z vojenských zásob dány pumy a browningy, že je major srbský naučil zacházet s ručními granáty a střílet z revolverů, a to na srbské vojenské střelnici. Úředníci pak srbsí pomohli pumy dopravit do Bosny. To se vše bezpečně zjistilo. Atentát měl způsobit v Bosně rozvrat a vést k odtržení jejímu k Srbsku. Mimo to se shledalo, že v Srbsku je celá organizace protirakouská, která má za úkol pořádat atentáty a stálou revoluci v Bosně.

Rakousko přirozeně nemohlo trpět, aby v zemi sousední se usídlili revolucionáři, kteří jsou podporováni samou vládou srbskou. Proto předložilo Srbsku notu, v níž žádalo, aby Srbsko viníky potrestalo a zavázalo se, že nebude o roztrhání Rakouska pracovat. V Srbsku vládla vojenská karamila, která žene zem do války, a ta žádosti rakouské nevyhověla. Proto opustil rakouský vyslanec Bělehrad a byla nařízena mobilisace osmi armádních sborů.

Dne 28. července 1914 vypovězena Rakousko-Uherskem válka Srbsku. Odpověď Srbska byla sdělena okamžitě našemu mocnáři, který v důsledku toho nařídil částečnou mobilisaci armády a částečné svolání domobrany. Ohlášení mobilisace přišlo na hejtmanství v sobotu večer a v neděli byly už ve všech vsích nalepeny žluté plakáty, kterými se mobilisuje u nás v Čechách veškeré vojsko při osmém a devátém sboru a domobrana do 37 let věku.

A během desíti dnů vypovězeny byly tyto války: Rakousko-Uhersko Srbsku, Rusku a Černé Hoře, Německo Rusku, Francii, Anglii, Belgii, Srbsku a Černé Hoře, Rusko Rakousko-Uhersku a Německu, Francie Německu, Anglie Německu, Belgie Německu. Zahájeno tedy celkem devět válek.

1921

Dne 20. února 1921 zemřel ve své residenci Hradci Králové nejslavnější pan biskup Dr. Josef Doubrava⁵⁴⁴ a za veliké účasti duchovenstva a věřících na hřbitově v Pouchově⁵⁴⁵ 24. února 1921 byl pohřben.

Jeho nástupcem od Jeho Svatosti papeže Benedikta XV.⁵⁴⁶ byl dne 13. června 1921 jmenován nejdůstojnější pan ThDr. Karel Kašpar.⁵⁴⁷ Narodil se v Mirošově dne 16. května 1870. Na kněze byl posvěcen 25. února 1893. Jako biskup koadjutor nejdůstojnějšího pana biskupa Josefa Doubravy byl od Jeho Svatosti papeže Benedikta XV. jmenován 8. března 1920 a posvěcen 11. dubna 1920, jako skutečný biskup královéhradecký byl slavnostně nastolen dne 29. června 1927.

Církev československá

Roku 1921 založena byla v Republice československé vlivem několika nespokojených kněží takzvaná církev československá, která se ujala následkem štváčů, několika pokrokářů a nevěrců z Jičína i v kolatuře ostruženské. K sektě československé odpadli někteří katolíci téměř ve všech osadách farnosti ostruženské, ale nejvíc jich odpadlo na Bradech, v Rybníčku, Holíně a Lochově Hořením. Někteří, když poznali nepravost sekty československé, vrátili se opět do církve katolické a vracejí se dosud jiní zase, poněvadž jsou úplně ve věcech víry neuvědomělí a říkají, že je to jedno, jen že je to v církvi československé všechno české, a přesto chodějí do kostela katolického. K rozšíření sekty československé přispělo hlavně odpadnutí několika kněží katolických k ní. Ale mnozí odpadlí kněží, když poznali, jak chybili, vrátili se zase do katolické církve zpět. Pán Bůh dá, že to časem bude přece jeden ovčinec a jeden pastýř.

Generální visitace 8. 5. 1924

Dne 8. května 1924 konal Jeho biskupská Milost, nejdůstojnější pan ThDr. Karel Kašpar,⁵⁵⁰ biskup královéhradecký, v Ostružně generální visitaci a uděloval svátost biřmování 273 biřmovancům. Toho dne v sedm hodin ráno zavítal nejdůstojnější pan biskup z Jičínovsi, kde v zámku u pana hraběte Jindřicha Schlika⁵⁵¹ ubytován byl, do Ostružna, kde byl u slavnostní brány u svatého kříže družičkou Marií Knížkovou, zástupcem obce panem Josefem Richterem a místním duchovním správcem Aloisem Nožičkou⁵⁵² uvítán. Po poděkování nejdůstojnějšímu panu biskupu ubíral se průvod s hudbou do chrámu Páně, kde nejdůstojnější pan biskup po krátké adoraci sloužil mši svatou a po ní byla pobožnost za zemřelé a pak měl pan biskup kázání. Po kázání po malém občerstvení udílel pan biskup svaté biřmování a pak byla zkouška z náboženství školní mládeže školy ostruženské a holínské. Odpoledne as o druhé hodině odjel pan biskup do blízké Ohavče, aby zhlédl dům, kde se narodil nejdůstojnější pan biskup František Brusák.⁵⁵³ Po návratu z Ohavče, as ve čtyři hodiny, odebral se zase nejdůstojnější pan biskup do

kostela, kde mu poděkovala družička Marie Frydrychová a místní duchovní správce. Pan biskup odpověděl na poděkování a po udělení požehnání s nejsvětější svátostí odebral se zase automobilem do zámku v Jičínovsi, aby pokračoval pak v generální visitaci jižní části vikariátu.

František Kordač

Roku 1931 odešel pro churavost a pokročilé stáří na zasloužený odpočinek dosavadní arcibiskup pražský, Jeho Milost Dr. František Kordač.⁵⁵⁴ Nástupcem jeho jmenován Svatým otcem 22. října 1931 dosavadní biskup královéhradecký, Jeho Milost Dr. Karel Kašpar,⁵⁵⁵ který na stolec arcibiskupský dne 15. listopadu 1931 slavnostně byl uveden.

Dr. Mořic Pícha biskupem v Hradci Králové

Diecése královéhradecká však osiřelá nebyla. Neboť téhož dne, kdy jmenován byl dosavadní biskup královéhradecký, Jeho Milost Dr. Karel Kašpar, arcibiskupem v Praze, byl kapitulní vikář pražský, Dr. Mořic Pícha,⁵⁵⁶ u Svatého otce Pia XI.⁵⁵⁷ jmenován biskupem v Hradci Králové! Nově jmenovaný pan biskup narodil se v Šebetově na Moravě dne 18. dubna 1869, na kněze byl posvěcen 25. února 1893, biskupem jmenován od Svatého otce Pia XI. dne 22. října 1931 a na biskupa posvěcen byl od arcibiskupa pražského Dr. Karla Kašpara dne 22. listopadu 1931. Nově jmenovaný pan biskup Dr. Mořic Pícha zavítal do Hradce Králové dne 5. prosince 1931 a byl slavnostně uvítán kněžstvem a věřícím lidem a v neděli 6. prosince na úřad biskupský byl slavnostně nastolen. Deo profilito ad plurimos annos!⁵⁵⁸

Generální visitace v Ostružně 2. 6. 1932

Dne 2. června 1932 vykonal Jeho Excelence nejdůstojnější pan biskup královéhradecký, Dr. Mořic Pícha, v Ostružně generální visitaci a uděloval svátost birmování. Toho dne přijel nejdůstojnější pan biskup v devět ráno z Jičínovsi, kde ubytován byl u pana velkostatkáře Jindřicha Schlika,⁵⁵⁹ do Ostružna. Až do Lhoty Hlásné přijelo mu naproti banderium z Ostružna, pan biskup provázen jen svým sekretářem a panem velkostatkářem Jindřichem Schlikem, sestoupil z auta u svatého kříže před Ostružnem, kdež u brány přivítal jej duchovní správce důstojný pan Alois Nožička,⁵⁶⁰ starosta obce Ostruženské pan Jan Bednář a družička Milada Hahemová z Horního Lochova. Nejdůstojnější pan biskup poděkovav za přivítání ubíral se do chrámu

Páně, kde sloužil mši svatou, a po ní byla pobožnost za zemřelé a potom měl pan biskup kázání. Po kázání po malém občerstvení udělal pan biskup svátost bířmování a pak byla zkouška z náboženství dítek školy ostruženské a holínské. Po zkoušce náboženské poděkoval se místní duchovní správce panu biskupovi za práci na osadě Ostruženské vykonávanou a pan biskup rozloučiv se s osadníky prohlédl kostel, bohoslužební roucha a faru, odpoledne v pět hodin odjel pan biskup do Hořeního Lochova k návštěvě pana ministra na vl. Václava Dolanského a odtud odjel navečer do Hradce Králové.

Rok 1938, náš stát slavil dvacetileté trvání

Tento rok zdál se už svým začátkem velice neklidný. Situace světová velice se přiosřila a napětí se sousedním německým státem vzrostlo. Příčin k tomu bylo mnoho, o kterých psát nejsem k tomu povoláným. Všechna energie vyčerpávala se jen na to, abychom měli co nejsilnější armádu a co nejvíce opevněné hranice. 21. května byla první mobilisace částečná, která však netrvala dlouho, a situace politická se na nějaký čas uklidnila. V této smutné době byl náš venkov postižen dobytčí nemocí slintavkou a kulhalkou, která trvala od jara do podzimu a mnoho škod na dobytku hovězím natropila. 14. září 1939 byla vyhlášena částečná mobilisace podruhé. Zdálo se, že hrozba války už nás nemine. I ve zdejší farnosti bylo utábořeno české vojsko. Na dvoře mělo kuchyni, na špejcharě pak složenou municii a šatstvo, protože zde vojáci z okolí byli oblékáni do vojenského. Pokoje budovy farní byly propůjčeny za byty důstojníků. Že při tom všem duchovní práce měla velké obtíže, jest nábledni, zvláště když o té době duchovní správce P. Alois Nožička byl připoután smrtelnou nemocí na lůžko.

Než naše tak do boje dobře připravené vojsko odložilo zbraně a demobilisovalo, protože úmluvou tří mocností, Itálie, Francie a Anglie, v Mnichově 1. října 1938 postoupeny byly říši německé všechny kraje Československé republiky obydlené Němci, tj. kraje čili území sudetské. Zbývající území se Slovenskem tvořilo novou Republiku československou s prezidentem Dr. Emilem Háchou.⁵⁶¹ Našemu státu se říkalo „druhá republika“. Bylo vidět, že není možno, abychom tak malý stát se mohli udržet oproti mocnému sousedu, zvláště když v nás stále hlodala slovanská nesvornost. 16. března 1939 říšské vojsko německé okupovalo území Čech a Moravy, když 14. března předtím odtrhlo se Slovensko od území „druhé republiky“ a utvořilo samostatný stát slovenský s prezidentem Dr. Tisou⁵⁶² v čele, pod ochranou Říše německé. Tak skončilo dvacetileté trvání svobodného státu československého, které mělo svůj konec v začátku stržením mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, založením sekty československé a vším zlem, které proti církvi svaté hned od jeho začátku způsobeno. První prezident Republiky československé Tomáš

Garrigue Masaryk⁵⁶⁴ se konce jejího nadočkal, druhý Dr. Edvard Beneš,⁵⁶⁵ aby se zachránil, uprchl za hranice, s ním odešlo i mnoho jiných vynikajících osobností.

V září téhož roku po mocném odporu německé vojsko dobylo Polsko, načež Říše uzavřela dohodu s Ruskem, v něž slovanstvo našich zemí vkládalo velké naděje, postoupivši mu části dobytého Polska. Budiž poznamenáno, že začátkem září jedna linie německého vojska jela po státní silnici od Sobotky k Jičínu. Od pondělí do středy rána silnice byla uzavřena. Stále za sebou jezdila vojenská auta naplněná vojáky, motorizované vojsko. Lid byl překvapen velikostí motorizované armády německé, která jen na tomto úseku byla tak početná. Začátkem října část téhož ztenčeného vojska vracela se opět po této silnici k Liberci.

1940

V roce 1940 opraven krov na zdejší farním kostele a část střechy na straně západní na kostele pokrytá červeným eternitem. V roce 1940 narodilo se ve zdejší farnosti čtrnáct dětí, z toho šest děvčat, osm chlapců, jedno dítě nemanželské. Zemřelo z nich téhož roku jedno. Z Ostružna byly děti čtyři, z Holína tři, z Hořeného Lochova dvě, z Ohavče jedno, z Prachova jedno, z Hlásné Lhoty tři. Sňatku ze zdejší farnosti bylo celkem deset. Konvalidován sňatek civilní jeden. Křty z Čejkovic a ze Starého Místa zaneseny jsou v Jičíně a na Veliši. Zemřelých bylo 24 a k tomu ze Starého Místa čtyři. Celkem tedy 28. Započteno sedm. Dítě zemřelo jedno, staré devět dní. Nepředvídaně zemřeli tři. Nezaopatřeno sedmnáct. Z Ostružna zemřeli čtyři, z Holína šest, z Dolního Lochova jeden, z Horního Lochova tři, z Prachova tři, z Ohavče tři, z Hlásné Lhoty tři, z Březiny jeden, ze Starého Místa čtyři. Ženského pohlaví šestnáct, mužského dvanáct. Nejstarší ze zemřelých byli Anna Drahoňovská, narozena 20. září 1852 a zemřela 19. ledna 1940 ve stáří 87 let 3 měsíce a 29 dní, a Jan Rychna z Holína, narozen 8. 5. 1853 a zemřel 7. 10. 1940 ve stáří 87 let 4 měsíce a 29 dní. Z církve katolické vystoupili do československé sekty dvě ženy a jeden muž. Do církve se vrátili ze sekty československé dva muži a dvě ženy.

1941

Zemský úřad v Praze výnosem ze dne 26. října 1941, č. 4988/1941, odd. 7, rozhodl takto:

Předložený sem rozpočet na opravy krytiny na římskokatolickém filiálním kostele ve Starém Místě byl zde přezkoušen a celkovou částkou

4455 korun upraven. Ministerstvo školství a národní osvěty v Praze sdělilo sem výnosem ze dne 18. 10. 1941, č. 130859/41-V/1, že povoluje provedení navržené opravy krytiny na římskokatolickém filiálním kostele ve Starém Místě nákladem 4455 korun a svoluje podle ustanovení § 38 zákona ze dne 7. 5. 1874, č. 50 ř. z., k tomu, aby zbytek nákladu, dokud nedojde úhrady v příspěvku 2 000 ze jmění filiálního kostela ve Starém Místě, byl zbytkem 2455 korun uhrazen ze jmění filiálního kompatronátního kostela na Bradech. Úprava rozpočteného nákladu stala se za předpokladu, že v ceně jsou zakalkulovány i náklady za lešení a že po provedení prací bude předloženo podrobné vyúčtování.

Za provedené opravy necht' ručí firma po dobu dvou let. Fermežové nátěry lze provést jen omezením podle vyhlášky ministerstva obchodu, průmyslu a živností z 5. 4. 1941, č. 15196/41. Farnímu úřadu (okresní úřad v Jičíně) tudíž ukládám, aby předmětné opravy dal v příhodný čas provést a po jejich převzetí stavebním technikem okresního úřadu sem předložil celý spis s řádně předadjustovaným účtem k dalšímu řízení. K účtu dlužno připojit árijské prohlášení podnikatele, ve smyslu oběžníku zemského 11. 6. 1940, č. 2306 ai 1940, odd. K.

Biskupské konsistoři v Hradci Králové k č. j. 9299, 28. 8. 1941, na vědomí a vyrozumění farního úřadu v Ostružně, za zemského presidenta

Smítek
vlastní rukou.

Zemský úřad v Praze výnosem ze dne 4. 11. 1941, č. 4824/1 ai 1941, odd. 7, rozhodl takto: Předložený sem rozpočet na opravu varhan v římskokatolickém farním kostele v Ostružně byl zde zkoušen a [...] ⁵⁶⁶ 1070 K upraven. Vzhledem k prokázané nutnosti této opravy nečiním za církevního souhlasu námitek proti jejímu provedení, ani proti úhradě nákladu s tím spojeného z postačitélného jmění farního kostela v Ostružně. Okresnímu úřadu v Jičíně tudíž ukládám, aby opravu tuto dal bezodkladně provést a po jejím převzetí beneficiátem a ředitelem [...] ⁵⁶⁷ sem předložil celý spis s řádně předadjustovaným účtem k dalšímu řízení. K účtu jest připojit árijské prohlášení.

za zemského presidenta

Smítek
vlastní rukou.

Konsistoři v Hradci Králové vzhledem k váženému předpisu ze dne 10. 7. 1941, č. 6876, zasílám na vědomí a vyrozumění farního úřadu v Ostružně, za zemského presidenta

Smítek
vlastní rukou.

Oba přípisys zaslané od biskupské konsistoře v Hradci Králové ze dne 12. 11. 1941, č. 13256, a 7. 10. 1941, č. 12946.

V roce 1941 zemřelo ve zdejší farnosti 22 osob, dospělých sedmnáct, zaopatřeno šest, dva zemřeli nepředvídaně a jeden nebyl již delší dobu při smyslech, osm zaopatřeno nebylo vinou domácích. Svateb bylo osm, narozených bylo sedmnáct, kromě narozených ve Starém Místě a Čejkovicích. Úmrtí jsou z celé farnosti, tedy i z Čejkovic i ze Starého Místa. Ze Starého Místa zemřeli dva a z Čejkovic tři.

Soupis zvonů 31. 12. 1941

Soupis zvonů na výzvu okresního úřadu v Jičíně ze dne 24. 12. 1941, č. 95 667 15-1/940 Š.:

Zvony v Ostružně:

č. 1, výška 46 cm, šířka 53, z roku 1300, s nečitelným nápisem, dostal značku D a ponechán.

č. 2, 212 kg těžký, výška 64 cm, šířka 69 cm s náterem, tón d2. Zvon tento ulit jest ke cti sv. Václava od firmy Richard Herold v Chomutově za děkana Aloise Nožičky⁵⁶⁸ roku 1935 s reliéfem. Značka T a odveden.

č. 3, 98 kg těžký, výška 51 cm, šířka 54 cm, s nápisem, tón fis2. Zvon tento ulit jest ke cti sv. Lidmily od firmy Richard Herold v Chomutově za děkana Aloise Nožičky 1935, s reliéfem sv. Ludmily. Značka T a odveden.

č. 4, zvonek 4,5 kg těžký ve věžní lucerně, byl vrácen.

č. 5, zvonek u sakristie 10 cm vysoký a 13 cm široký, byl vrácen.

V kostele na Bradech:

č. 6, zvon 60 cm vysoký, 69 cm široký, z roku 1452 s nápisem „Anno MCCCCLII“, který jediný byl ponechán ze světové války 1914–18. Značku D a nechán.

V kostele sv. Františka ve Starém Místě:

č. 7, zvon 51 cm vysoký, 59 cm široký, z roku 1459 s nápisem „Anno 1459“, tón e2, váha 127 kg, [...] ⁵⁶⁹ a odvezen 1. 6. 1942.

č. 8, 30 cm vysoký, 31 široký, ještě prý ze starého původního kostela, značku D a nechán.

č. 9, 205 kg těžký, 60 cm vysoký, 69 široký, z roku 1928, tón cis2, značku A a odveden. S nápisem „darovala Anna Havránková ke cti sv. Františka z Assisi, hostinská ve Starém Místě 1928“. Zvon byl ulit firmou Bureš-Riss z Kuklen. Kaple Božího srdce Páně v Březině:

č. 10, 40 cm vysoký, 45 cm široký, z roku 1909. S nápisem „Zvon tento zřízen jest ke cti sv. Jana Křtitele“, s reliéfem křtu Páně, od rodiny Obstovy L. P. 1909. Vážil 53 kg.

č. 11, 30 cm vysoký, 35 široký, z roku 1909, s nápisem: „Zvon tento zřízen jest ke cti sv. Rodiny nazaretské od rodiny Obstovy L. P. 1909“, s reliéfem Svaté rodiny, vážil 27 kg.

Oba značku A a odvedeny.

č. 12, v kapli Loreta v Hlásné Lhotě zvonek 12 cm vysoký a 13 cm široký byl vrácen.

Žádáno bylo o ponechání zvonů č. 1 v Ostružně, č. 6 na Bradech, ve Starém Místě č. 7 a 8, v Březině č. 10 a na Loretě č. 12.

Dne 22. 1. 1942 byl podán seznam zvonů č. 1, 6, 7, 8, 10, 12 Svazu českých statkářů a nájemců v Praze II, Senovážné náměstí 24 a konservatorovi profesorovi Antonínu Martínkovi⁵⁷⁰ v Jičíně, aby bylo intervenováno pro jejich ponechání. Zároveň oznámeno okresnímu úřadu v Jičíně, že zvony, které budou muset být odvedeny, sejmou se vlastními lidmi odtud. Také biskupské konsistoři v Hradci Králové byl odeslán dne 14. 1. 1942 seznam zvonů, jak byl zaslán okresnímu úřadu, a oznámení, o které zvony bylo žádáno, aby byly ponechány.

Výnosem okresního úřadu v Jičíně odd. 3. 3. 1942, č. 11920-vI-I/5-42, bylo nařízeno sejmut a označit zvony a dopravit je do sběrný do Jičína, č. 1, č. 2, č. 3 se značkou T z Ostružna, č. 4 a 5 z Ostružna se značkou D, č. 9 ze Starého Místa se značkou T, č. 10 a 11 ze Březiny se značkou T a č. 12 z Lorety se značkou T. To jsou zvony z Ostružna sv. Václav, sv. Lidmila, zvonek od sakristie a pozdvihováček⁵⁷¹ z věže. Ze Starého Místa sv. František věnovaný 1928 paní Havránkovou ze Starého Místa, oba zvonky ze Březiny a zvonek z Lorety. Zvonek od sakristie, pozdvihováček a zvonek z Lorety byly pak 23. 3. 1942 vráceny a zase zavěšeny na svá místa.

V Ostružně byly zvony sejmuty dne 15. 3. 1942 odpoledne, a sice byly sneseny schody dolů. Při snímání zvonů byli přítomni a pomáhali Jan Zahradka, domkář a slévač a modelář od firmy Knotek z Ostružna č. 7, František Vejlupek, rolník z Ostružna č. 32, Kykal Alois, rolník z Ostružna č. 4, Rychtr Josef, rolník z Ostružna č. 9, Karel Rychtr, hodinářský tovaryš z Ostružna, František Lubský, zedník a domkář z Ostružna č. 13, Zdeněk Vejlupek, rolnický syn z Ostružna č. 28, Páv František, domkář a kostelník z Ostružna č. 27, Oldřich Zachoval, rolník z Ostružna č. 21, František Frydrych, zedník z Ostružna č. 24.

Ve Starém Místě byl zvon sňat 21. 3. 1942. Zvony odvezl 23. 3. 1942 do Jičína Oldřich Zachoval, rolník č. 21, a zároveň kostelník přivezl zvon ze Starého Místa. Zvon ze Starého Místa byl vážen na městské mostní váze a naváženo bylo 176 kg. Administrátor František Pech⁵⁷² podle záznamu zde v knize tvrdil, že zvon váží 205 kg, a proto byl pak ještě jednou vážen na váze

na jatkách v Jičíně a naváženo 205 kg. Zvony dány do městské stodoly u jatek v Jičíně, odkud musí být odvezeny, až jich bude na celý nákladní vagon. Zvony musely být sejmuty a do Jičína dopraveny na náklad záduší příslušných kostelů.

Zvon sv. Václav z Ostružna podle seznamu č. 2, měl tón d2 a stál 3816 Kč a železný výstroj 424 Kč, zvon sv. Lidmila z Ostružna, č. 3 stál 1764 Kč, výstroj 196 Kč, montáž obou zvonů stála 380 Kč, jízdné montéra 148,40 Kč, obal 45 Kč, tříprocentní daň z obratu 203,20 Kč, celkem 6976,60 Kč, dovozní drahou 177,90 Kč, tedy celkem 7154,50 Kč. Cena jednoho kg zvonoviny byla 18 Kč.

Zvon sv. Františka z Assisi ve Starém Místě, č. 9, měl tón cis2, kg zvonoviny stál 25 Kč, zvon stál 5125 Kč, armatura 615 Kč, výtah a montáž 200 Kč, tedy 5940, dvouprocentní sleva z ceny zvonoviny, jelikož zvon byl objednan prostřednictvím chrámového družstva 122,80 Kč, tedy 5817,20 Kč, a k tomu pojišťovací prémie 25 Kč, tedy 5842,20 Kč, tj. 5842,20 Kč, oprava starých zvonů stála 200 Kč a celková suma 6 042,20 Kč. Starý zvon ve Starém Místě č. 7, váha 127 kg, tón e2 a [...] ⁵⁷³ sv. Františka bylo do malé tercie, tedy cis2. Odevzdáno zvonů ve váze 595 kg. + 127 kg = 722 kg.

Okresní úřad oznámil sem výnosem z 20. 5. 1942 pod č. 20342-VI.-1/5-S toto:

„Věc: Konečné přeražení bronzových zvonů do skupin. Sejmutí jednoho zvonu s věže na kostele ve Starém Místě.

Po přezkoušení celkových výsledků odvodů zvonů bylo od památkového úřadu provedeno konečné zařazení do skupin. Váš zvon z roku 1459 v kostele ve Starém Místě, který byl až do tohoto přeražení ve skupině D, zařazuje se tímto do skupiny C. V důsledku toho a na základě výnosu ministerstva hospodářství a práce v Praze ze dne 8. 5. 1942, č. 57476/42-1/9, nařizují Vám, abyste zvon s věže neprodleně sejmul, dle zdejšího oběžníku ze dne 15. 1. 1942, č. 2627/42, řádně označil a okamžitě odeslal na adresu v připojeném nákladním listě uvedenou.

Po odeslání zvonu v případě, že by na Vaší náboženské obci žádný zvon nezůstal, vyhotovte trojmo žádost o ponechání odeslaného zvonu a předložte tuto zdejšímu úřadu k dalšímu řízení. Nebude-li Vám možno z technického důvodu zvon z věže sejmut, oznamte tuto okolnost obratem.

O tom, že toto nařízení bylo provedeno, předložte zdejšímu úřadu zprávu doloženou duplikátem nákladního listu, na jehož podkladě bude na odevzdaný zvon vyhotovena stvrzenka, která Vám bude dodatečně zaslána.

Okresní hejtmán

František [hel...] ⁵⁷⁴

Zvon svrchu uvedený byl dne 8. .6. 1942 z věže sejmut a dne 9. 6. 1942 odvezen kostelníkem ze Starého Místa na nádraží v Jičíně. Zvon měl váhu 127 kg. Naposledy s ním bylo zvoněno na neděli božítelovou a pout' ve Starém Místě.

Pro visitační protokol – zvony ve farnosti Ostružno

Farní kostel:

Za války 1914–1918 sebrány zvony: Největší z roku 1500, střední z roku 1621, který měl trhlinu. Za války v roce 1942 sebrány podle seznamu:

č. 2, 212 kg těžký, výška 64 cm, šíře 69 cm, tón d2, s nápisem: „Zvon tento ulit jest ke cti sv. Václava od firmy R. Herold v Chomutově za děkana Aloise Nožičky r. 1935“, s reliéfem sv. Václava.

č. 3, 98 kg, výška 51 cm, šíře 54 cm, tón fis2, s nápisem: „Zvon tento ulit jest ke cti sv. Lidmily od firmy R. Herold v Chomutově za děkana Aloise Nožičky r. 1935“, s reliéfem sv. Lidmily.

Oba zvony stály: se zavěšením 7154 Kč a kg zvonoviny stál 18 Kč. Oba byly odvezeny do sběrný do Jičína 23. 3. 1942. Zůstaly zvony č. 1, snad z roku 1300, vysoký 46 cm, šířka 53 cm

a č. 4, 4,5 kg těžký ve věžní lucerně.

Filiální kostel sv. Bartoloměje na Bradech:

Za války 1914–1918 sebrán větší z roku 1567, ponechán č. 6. z roku 1462, 60 cm vysoký, 69 široký s nápisem: „Anno MCCCCLXII“.

Cesta do Ostružna, v pozadí vrch s kaplí sv. Anny, 1943.

Filiální kostel sv. Františka ve Starém Místě:

Za války 1914–1918 sebrán největší z roku 1545. Za války 1942 sebrány: č. 7, 127 kg, 51 cm vysoký, 59 široký, z roku 1459, s nápisem: „Anno 1459“, tón c2, odvezen do Jičína na nádraží 1. 6. 1942 a poslán do sběrný na Manínách v Libni v Praze.

č. 9, 205 kg, 60 cm vysoký, 60 cm široký, z roku 1928, tón cis2, s nápisem: „Darovala Anna Havránková ke cti sv. Františka z Assisi, hostinská ve Starém Místě, 1928.“ Zvon byl ulit firmou Buřival a Riss v Kuklenách a stál 5842,20 Kč a kg zvonoviny stál 25 Kč. Zvon byl odvezen do sběrný do Jičína 23. 3. 1942, do obecních stodol u jatek.

Kaple Božího srdce Páně v Březině:

č. 10, 40 cm vysoký, 45 široký, z roku 1909, s nápisem: „Zvon tento zřízen jest ke cti sv. Jana Křtitele od rodiny Obstovy z roku 1909.“ Vážil 53 kg, byl s reliéfem křtu Páně.

č. 11, 30 cm vysoký, 35 široký, z roku 1909, s nápisem: „Zvon tento zřízen jest ke cti Svaté rodiny nazaretské od rodiny Obstovy.“ Vážil 27 kg.

Oba zvony sebrány roku 1942 a odvezeny do sběrný do Jičína 23. 3. 1942 a v kapli nezůstal zvon žádný. V kapli Loreta v Hlásné Lhotě zůstal zvonek 12 cm vysoký a 13 cm široký.

Výška zvonů udána bez koruny. Odveden také ještě zvonek z kaple sv. Isidora na Vinici koncem května 1942, jest kaple soukromá.

Odvedeno zvonů v roce 1942 sedm, ve váze 722 kg a ještě k tomu váha zvonku z Vinice. Zvony byly sňaty a dopraveny do Jičína na náklad kostelů a kaplí a o náhradě nebyla doposud zmínka učiněna. 10. 6. 1942.

1942

Landesbehörde in Prag 30. 9. 1942 Z. 7499-1942, Abt. IV. A.
An die Bezirksbehörde in Jitschin Zur Z. 46523 IV–VIII vom 24. 8. 1942.
Wostruschan, römisch katholische Pfarrkirche Orgelreparatur

Die vorgelegte für die Orgelapparatur in der römisch-katholischen Kirche in Wostruschan, welche mit dem hiesigen Erlasse vom 4. 11. 1941, Z. 4824/1-1941, Abt. 7 bewilligt wurde, wurde u. a. geprüft und mit dem Betrage von 1070 K festgestellt. Die Deckung aus postgestellten Aufwandes [...] ⁵⁷⁵ hinreichenden Einkommen der Pfarrkirche in Wostruschan [...] ⁵⁷⁶

Platební výkaz na poplatkový ekvivalent pro farní obročí⁵⁷⁷ v Ostružně za dobu od 1. 1. 1941 až 31. 12. 1950

Z přiznané ceny pozemků per K	72 000		
Z práva myslivosti ročních 25 K x 20	<u>500</u>	ročně	
celkem	75 500	- 0,5 %	362,50

Z přiznaného jmění movitého:

hotovost	2,34		
vklady	4 844,14		
cenné papíry	<u>30 571,11</u>		
celkem	35 467,59 K		

Z práva požitečného dle farní fase

ročně 893 + 680,19 = 1573,19 x 20	31 463,80		
celkem	66 931,39		
ročně	<u>66 900</u>	- 0,25 %	167,20

ER 2377/41 celkem ročně 529,70 K

VPb 183

LE 91

1942

Okresní finanční ředitelství v Jičíně 3. 3. 1942.

Dne 28. ledna 1943 hlášeny dráty od hromosvodů obecnímu úřadu pro okresní úřad v Jičíně.

Na kostele v Ostružně čtyři hromosvody.

Fara v Ostružně jeden hromosvod.

Na kostele ve Starém Místě dva hromosvody.

Na kostele na Bradech jeden hromosvod.

Na kapli v Březině jeden hromosvod.

Na kapli sv. Anna jeden hromosvod.

Na kapli Anděl strážný jeden hromosvod.

Na kapli Loreta jeden hromosvod.

Na kostele v Samšíně dva hromosvody.

Na faře v Samšíně jeden hromosvod.

V roce 1942 bylo svateb z Březiny jedna, z Brad jedna, z Hlásné Lhoty tři, z Prachova tři, z Ohavče jedna, celkem devět. Porodů sedmnáct a dospělých křty dva. Pohřbů šestnáct a 4. 8. 1942 pohřben byl na Samšíně Josef Šrýba, rolník ze Šlikovy Vsi, ženatý, 44 roků starý, který se 4. 6. 1941 ztratil a teprve pak byl nalezen v Prachovských skalách v Hromové roklí, a sice sám

se kamením zazdil skoro úplně ve skalní sluji. Dítě nezemřelo žádné, všichni byli dospělí a nejstarší byl Ferdinand Brusák, výměnkář⁵⁷⁸ z Ohavče č. 21, narozený 29. 10. 1860, a byl stár 81 let 1 měsíc a 1 den. Mrtvé se narodilo jedno dítě, syn slévače z Lhoty Hlásné Řepka. Nejmladší byl František Tulák z Brad stár 38 let a zemřel na plicní tuberkulosu. Zaopatření byli tři, nepředvídaně zemřelo šest, náhle zemřeli dva, čtyři o zaopatření nedbali.

Vykoupení pozemků při omezníkování silnice Vokšice – Dolní Lochov

Bezirkestrassenverwaltung in Jitschin.

23. 5. 1944, č. j. 479/B Str-1944:

Fara, číslo katastrální 2, 123/1, 123/1, části o výměře 152 m² a podle prohlášení z 16. 11. 1943, cena 2 koruny za m², 304 korun.

24. 5. 1944, č. j. 485/B Str-1944:

Záduší povýšení sv. Kříže v Ostružně, číslo katastrální 120, 18 m², za 36 korun a jeden ovocný strom za 150 korun, podle prohlášení z 16. 11. 1943.

24. 5. 1944, č. j. 491/B Str-1944:

Záduší Ostružno, číslo katastrální 122, 124, 305, 125 m² za 250 K a pět ovocných stromů a čtyři topoly á 30 korun za 270, celkem 520 korun, podle prohlášení ze 16. 11. 1943.

27. 5. 1944 č. j. 506/B Str-1944.

Záduší Ostružno, číslo katastrální 305, 137 m² za 274 korun, podle prohlášení z 9. 12. 1943.

Poznámky:

- 1 V rámci obnovy církevní správy po třicetileté válce bylo v roce 1655 založeno biskupství v Litoměřicích a v roce 1665 v Hradci Králové. Původně zajišťovaly duchovní správu poměrně malého území – tehdejšího královéhradeckého kraje, resp. litoměřického kraje a šluknovského a frýdlandského výběžku, zatímco drtivá část území Čech byla součástí pražské diecéze. V roce 1784 v souvislosti s reorganizací krajské správy (viz poznámka č. 5) ale došlo k úpravě hranic jednotlivých diecézí – pod duchovní správu litoměřického biskupství byly zařazeny kraje litoměřický, boleslavský, žatecký a královéhradeckou diecézi nadále tvořily kraje časlavský, chrudimský, bydžovský a královéhradecký. V následujícím roce (1785) bylo zřízeno biskupství i v Českých Budějovicích.
- 2 Karel Boromejský Hanl, svobodný pán z Kirchtreu (1782–1875), byl 17. královéhradeckým biskupem, úřad zastával v letech 1832–1874.
- 3 Do jičínského vikariátu byly zařazeny tyto fary a lokálie: Jičín, Borovnice, Choteč, Lázně Bělohrad, Levínská Olešnice, Libštát, Lomnice nad Popelkou, Lužany, Nová Paka, Nová Ves nad Popelkou, Radim, Sobčice, Úbislavice, Železnice. Součástí kopidlenského vikariátu se staly tyto fary a lokálie: Kopidlno, Hradištko, Chomutice, Nemyčevy, Ohnišťany, Ostružno, Popovice, Samšina, Slatiny, Veliš, Vysoké Veselí, Vršče.
- 4 Centrem tohoto panství byl nejprve hrad Veliš, který je doložen již ve 12. století. Před třicetiletou válkou patřilo panství Trčkům z Lípy a krátce pak Jindřichovi z Thurnu, který ho po bitvě na Bílé hoře ztratil. Konfiskované panství posléze získal koupí Albrecht z Valdštejna. Po jeho smrti ho společně se sousedním panstvím Staré Hradky odkoupil Jindřich, hrabě Schlik (viz poznámka č. 65), a posléze ho zdědil jeho syn František Arnošt, hrabě Schlik (viz poznámka č. 9), který ho rozšířil příkoupením několika okolních svobodných statků.
Hrad Veliš byl za jeho vlády na základě císařského rozhodnutí (aby se zamezilo nebezpečí, že se v případě války stane útočištěm nepřátelského vojska) zbořen. Materiál byl využit např. na stavbu zámku v Milíčevsi na tehdejším jezuitském panství, vrchnostenského dvora ve Starém Místě a bezpochyby i na výstavbu nového sídla (patrně spíše jen úřednické budovy) ve Vokšicích, které vzniklo na místě zrušené vesnice přenesené do nedalekého Ostružna.
Panství se poté podle nového centra nazývalo vokšické, nebo velišsko-vokšické. Kolem roku 1700 zde byl zbudován i nový zámek. Další majitelé panství, potomci Františka Arnošta Schlika, ho dále rozšiřovali o okolní statky, které získali koupí nebo směnou. V letech 1714–1717 bylo na nově získaném území, v Jičíněvsi, zbudováno nové šlechtické sídlo s hospodářskými budovami, kam bylo přeneseno i správní centrum. V pramenech a starší literatuře se proto někdy objevuje i označení jičíněveské panství.
Více o zámku ve Vokšicích viz např.: Lucie RYCHNOVÁ, *Filip Spannbrucker. Diplomová práce, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2008, s. 83–85.*
- 5 Systém krajské správy, který platil v době vzniku kroniky, tj. v roce 1836, vznikl v době vlády Josefa II. Byl vyhlášen dekretem z 12. února 1784 a znamenal oproti původnímu stavu změnu územního členění krajů a také úpravu pravomoci krajských úředníků. V čele kraje byl hejtman, který byl postaven na roveň guberniálním radům, všichni úředníci krajského úřadu byli státní zaměstnanci (výjimkou byli pouze krajský chirurg a krajský fyzik, kteří byli placeni ze stavovských prostředků). Ostruženská farnost se nacházela v bydžovském kraji, jehož centrem byl Jičín.
V rámci osvětských reforem zaměřených na církevní záležitosti byla také provedena úprava hranic jednotlivých diecézí. Do litoměřické diecéze byl nově začleněn žatecký a boleslavský kraj (to se týkalo mj. i Libáňska), došlo také k rozšíření území, které spravovalo královéhradecké biskupství, o chrudimský a časlavský kraj a k drobným změnám při úpravě jeho hranic. To zasáhlo i kopidlenskou farnost, z níž byl

vyčleněn kostel sv. Martina v Údrnicích, který se stal filiálním k Libáni, tj. i součástí litoměřické diecéze.

- 6 Venkovská společnost první poloviny 19. století byla hierarchizovaná. Nejbohatší byli držitelé selských gruntů; podle jejich velikosti se dále členili na celoláníky, tříčtvrteláníky, půlláníky a čtvrtláníky. K celolánovému gruntu patřilo obvykle kolem šedesáti strychů půdy. Menší hospodáři byli chalupníci, kteří vlastnili zpravidla méně než dvacet strychů půdy. Nejchudší byli domkáři, jejichž majetkem byl pouze domek se zahradou, případně menší rozloha půdy, nanejvýš tři až sedm strychů.
- 7 Bohuslav Balbín (1621–1688), člen jezuitského řádu, spisovatel a pedagog, jeho odborný zájem zahrnoval historii, geografii, jazyk aj. Působil jako misionář v mnoha nekatolických oblastech, posléze začal vyučovat na řádových gymnáziích, působil mj. i v Jičíně.
- 8 *Codex decimatis* je součást Balbínova spisu *Miscellanea*. Bohuslav BALBÍN, *Miscellanea Historica Regni Bohemia (Rozmanitosti z dějin Království českého)*. Dílo vycházelo v letech 1679–1688.
- 9 František Arnošt, hrabě Schlik (po 1623–1675), syn Jindřicha, hraběte Schlika, zemský soudce a říšský dvorní rada. Zakladatel rodového fideikomisu, který mu bylo povoleno zřídit v roce 1661 (Fideikomis, svěřenectví, je nezczitelný a nedělitelný majetkový soubor, jehož vlastnictví náleží čekatelům svěřenectví, tj. v daném okamžiku vždy konkrétní osobě podle pravidel určených zakladatelem fideikomisu, zpravidla jím byl nejstarší syn. Fideikomis měl zaručit udržení daného majetku vždy v rodě.).
- 10 Tj. zakladatel této kroniky Jan Makeš (1786–1866), katolický kněz, vysvěcen 3. 8. 1808. V letech 1809–1825 působil jako kaplan v Kopidlně, poté byl devět a půl roku farářem ve Slatinách. V roce 1835 se stal farářem v Ostružně, kde působil až do své smrti. V roce 1837 začal psát ostruženskou farní kroniku.
- 11 Desátek byla důležitá součást církevních příjmů a poddanská povinnost, sestávala se většinou z naturálních dávek, především obilí. V Čechách byly desátky stejné jako v celé habsburské říši zrušeny zákonem ze 7. září 1848.
- 12 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 13 Alois Nožička (1875–1938), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1899. Působil jako kooperátor v Německé Rybné u Žamberka, poté krátce jako kaplan v Kopidlně. V letech 1900–1918 kaploval ve Veliši a v roce 1918 se stal administrátorem v Ostružně, kde pobyl ale jen krátce, protože v témže roce mu bylo svěřeno administrování v Samšíně. V roce 1919 se stal ostruženským farářem. Od roku 1832 nemohl úřad pro nemoc zastávat, a tak duchovní správu zajišťovali okolní faráři. Zemřel v Ostružně v roce 1838.
- 14 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 15 Překlad:
„Lidé mají rádi zkratky.“
- 16 Jiří z Poděbrad (1420–1471), pocházel ze šlechtického rodu pánů z Kunštátu a Poděbrad, v letech 1458–1471 byl, po zvolení českou šlechtou, českým králem.
- 17 Jednalo se o součást mocenských bojů mezi katolickou a nekatolickou stranou. Jiří z Poděbrad ve snaze získat kontrolu nad Čechami dobyl Prahu.
- 18 Bartoloměj Paprocký z Hlohol (1540/43–1614), český (a polský) spisovatel a historik. Významná jsou zejména jeho díla *Zrcadlo slavného Markrabství moravského* (1593) a *Diadochos* (1602), kroniky českých knížat a králů, církevních hodnostářů, české a moravské šlechty i měst.
- 19 Jedná se o součást Paprockého díla *Diadochos id est successio. Jinak posloupnost knížat a králů českých, biskupů i arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného Království českého, to jest panského rytířského a městského, krátce sebraná a vydaná skrze Bartoloměje Paprockého z Hlohol, Praha 1602.*

- 20 František Arnošt, hrabě Schlik (po 1623–1675) – viz poznámka č. 9.
- 21 Bohuslav Balbín (1621–1688) – viz poznámka č. 7.
- 22 Jedná se o spis Bohuslava Balbína *Historia collegii Jicinensis Societatis Jesu* sepsaný v roce 1667 v Jičíně. Nyní je uložen v Knihovně Národního muzea v Praze (inv. č. VIII D 22), v digitální podobě je přístupný na internetu: http://www.manuscriptorium.com/apps/main/en/index.php?request=show_tei_digidoc&docId=rep_remake105. K tématu jičínských jezuitů viz např.: František LEPAŘ, *K dějinám gymnasia jičínského*, in: Výroční zpráva gymnasia v Jičíně 1885/6, s. 4–51; Ivana ČORNEJOVÁ, *Jičínští jezuité a rekatolizace*, in: Rakatolizace v českých zemích. Sborník příspěvků z konference v Jičíně konané 10. září 1993, Jičín 1995, s. 65–72.
- 23 Překlad:
„Kašpar Hubrich, rytíř český.“
- 24 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 25 František Arnošt, hrabě Schlik (po 1623–1675) – viz poznámka č. 9.
- 26 František Lepař (1831–1899), profesor gymnázia v Jičíně, filolog a překladatel. Byl studentem kroměřížského a posléze olomouckého gymnázia, poté studoval v Olomouci klasickou filologii a po zrušení tamní filozofické fakulty dokončil studia v Praze. Od roku 1856 působil na jičínském gymnáziu, v roce 1871 se stal jeho ředitelem. Byl významnou osobností kulturního a společenského života Jičína v druhé polovině 19. století. Stál u zrodu jičínského odboru Klubu českých turistů v roce 1892 a stal se jeho předsedou.
- 27 Antonín Vánkomil Maloch (1823–1880), profesor jičínského gymnázia, historik (zabýval se regionální topografií a hudbou). Působil v Praze, poté v Jindřichově Hradci a od roku 1851 na jičínském gymnáziu.
- 28 Klub českých turistů byl založen v roce 1888 v Praze, jejím prvním předsedou byl Vojta Náprstek. Klub se podílel na propagaci a ochraně zajímavých přírodních lokalit a historických památek, značil turistické cesty, zřizoval ubytovny, cesty a rozhledny. K jeho činnosti patřilo i školení průvodců a pro členy zajišťoval řadu výhod při provozování turistiky. Jičínská pobočka Klubu českých turistů byla založena v roce 1892. Turistika se tu rozvíjela ale už dříve. Na popud Vojty Náprstka získal František Lepař už koncem 70. let 19. století souhlas Ervína, hraběte Schlika, majitele Prachovských skal, k jejich zpřístupnění. Prachovské skály se postupně stávaly jedním z velmi vyhledávaných výletních cílů.
- 29 Ervín, hrabě Schlik (1852–1906), syn Jindřicha Františka, hraběte Schlika (1820–1859). V roce 1872 převzal rodový majetek. Oženil se 28. 10. 1891 s Marií Terezií z Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst (1860–1916), manželství ale zůstalo bezdětné. Po jeho smrti se schlikovské panství rozpadlo na dvě části, neboť po několikaletém soudním sporu se dědici fideikomisní části panství stali vzdálení příbuzní z rodu Ungnadů a jeho bratr František (1854–1925) získal kvůli svému manželství, které odporovalo pravidlům dědictví fideikomisu, pouze alodiální část panství.
- 30 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.
- 31 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 32 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 33 Bartoloměj Paprocký z Hlohol (1540/43–1614) – viz poznámka č. 18.
- 34 *Popis stavu rytířského* – viz poznámka č. 19.
- 36 Bohuslav Balbín (1621–1688) – viz poznámka č. 7.
- 37 Krajská správa – viz poznámka č. 5.
- 38 Václav IV. (1361–1419), český král z rodu Lucemburků, syn Karla IV. Vládl v letech 1378–1419.
- 39 Bartoloměj Paprocký z Hlohol (1540/43–1614) – viz poznámka č. 8.

- 40 František Ignác Rost (1674–1743), jičínský měšťan a písař. Studoval jičínské gymnázium a posléze práva na pražské univerzitě. Několik let pracoval v Praze a v roce 1704 se stal písařem jičínského magistrátu. Na konci roku 1709 se oženil s Terezií Albrechtovou († 1740). V roce 1711 se jim narodil syn František Jan Rost.
- 41 *O stavu rytířském* – viz poznámka č. 19.
- 42 Bohuslav BALBÍN, *Epitome historica rerum Bohemicarum*, Praha 1677.
- 43 Překlad:
„Píše se, že tehdy v celých Čechách byli lapkové, zvláště u Jičina na hranicích boleslavského a královéhradeckého kraje byl bezpočet tvrzí obsázen lapky a téměř všechny cesty nejisté. ... Když už toho měla šlechta dost, vytáhla proti nim a zničila ona hnízda lapků.“
- 44 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálními kategoriemi obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 45 Ferdinand II. Habsburský (1578–1637), český král z rodu Habsburků. Vzhledem k tomu, že Matyáš Habsburský neměl potomky, byl českými stavy zvolen za jeho nástupce na českém trůně právě syn arcivévody Karla II. Štýrského (1540–1590) Ferdinand, který byl korunován ještě za života Matyáše, 29. června 1617.
- 46 František II./I. Habsburský (1768–1835), český král v letech 1792–1835. Byl také císařem Svaté říše římské, která byla ovšem po třicetileté válce už jen volným uskupením samostatných států. Vzhledem k politickému vývoji v Evropě se František v roce 1806 vzdal koruny a prohlásil hodnost císaře Svaté říše římské za zrušenou. Nadále užíval pouze nově založený titul císař rakouský. Z Františka II. (císař Svaté říše římské) se tak stal František I. (císař rakouský).
- 47 Napoleon Bonaparte (1769–1821), francouzský vojévůdce a státník, císař v letech 1804–1814 a 1815. Pocházel z korsické šlechtické rodiny, získal vzdělání na vojenských školách a této kariéře se věnoval celý život. Během francouzské revoluce se proslavil řadou vítězství, v roce 1799 byl jmenován prvním konzulem, v roce 1802 doživotním konzulem, v roce 1804 ale vyhlásil císařství a stal se francouzským císařem. Vítěznými válkami získal převahu nad státy západní a střední Evropy, teprve porážka s Ruskem (1812) se stala počátkem jeho konce. Proti francouzské koalici ho v roce 1814 donutila vzdát se trůnu. V roce 1815 se ho sice na krátko opět zmocnil, ale byl znovu poražen a donucen dožít v exilu na ostrově sv. Helena.
- 48 Alexander I. Pavlovič (1777–1825), ruský car vládnoucí v letech 1801–1825. Nastoupil na trůn v době intervencí proti francouzské revoluci. Přestože se jeho armády neúspěšně účastnily protinapoleonských válek, tak to byly nakonec právě ony, komu se Napoleona při jeho tažení do Ruska podařilo porazit.
- 49 Michael Caspar LONDORP, *Acta publica, das ist, der Röhmisschen Kayserlichen Mayestät, Matthia, hochlöblichen Andenckens, und der jetzo Regierenden Kays. Majestät Ferdinandi Secundi, auch daß h. Römischen Reichs Geistlichen und Weltlicher Chur und Fürsten, und anderer Reichs Ständten, Reichshandlung, von Vasalen deß Teutschen Kriags, Weyland Kayzers Matthia, und Ferdinandi II. wider die Böhmen, Hungern, und andere Standt daß Reichs und sonst, von Anno 1617 biß auff das 1629 Jahr, sieghafft geführ. In zweyne Tomos abgetheilet, mit schönne Kupferstücken gegieret, und zum ersten mal in Truck ververtiget, und continuirt*, Scönewetter 1629.
- 50 Mikuláš Adaukt VOIGT, *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen, nach chronologischer Ordnung, nebst einem kurzen Begriff des Lebens der Münzfürsten und anderer, auf welche sie geprägt worden, mit eingestreuten historischen Nachrichten von Bergbaue in Böhmen I – IV*, Praha 1771–1787.
- 51 Karel IV. (1316–1378), z rodu Lucemburků, český král (vlastně Karel I.), císař Svaté říše římské (Karel IV.), markrabě moravský a vládce mnoha dalších území. Byl synem Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.
- 52 Vartenberkové, Wartenbergové – český šlechtický rod odvozuující svůj název od hradu Vartenberk/Wartenberg v severních Čechách, patřili k odnoži rodu Markvarticů.

- Ve 14. století zastávali členové rodu významné úřady. Krátce po polovině 14. století získal rod panství Veliš, jež bylo v jeho držení až do vymření této větve v roce 1440. Poté ho získali příbuzní, Valdštejnové.
- 53 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 54 Pisatel větu nedokončil, jména obecních zastupitelů tedy chybí.
- 55 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 56 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 57 Rod z Vartenberka/Wartenberga – viz poznámka č. 52.
- 58 Karel IV. (1316–1378) – viz poznámka č. 51.
- 59 Rod Pruskovských z Pruskova – slezsko-polský šlechtický rod, v roce 1560 byli povýšeni do panského stavu. V Čechách se tento rod usídlil až v 16. století. Jiří Pruskovský z Pruskova († 1584), komorník císaře Maximiliána II. V roce 1568 nebo 1569 se oženil s Voršilou z Lobkowitz, dcerou Kryštofa Popela z Lobkowitz (1557–1604).
- 60 Základacími knihami Arnošta arcibiskupa se myslí *Libri erectionum* a *Libri confirmationum* z doby, kdy byl Arnošt z Pardubic pražským arcibiskupem.
- 61 Arnošt z Pardubic (1297–1364), syn Arnošta ze Staré a Adličky. V roce 1343 se stal pražským biskupem a o rok později, po povýšení pražského biskupského stolce na arcibiskupský, byl jmenován prvním pražským arcibiskupem.
- 62 Lobkowitzové, český šlechtický rod, poprvé zmiňovaný v druhé polovině 14. století. Vlastnili rozsáhlé statky, zejména v severních Čechách.
- 63 *Jičínský rukopis* – viz poznámka č. 22.
- 64 Rodovští z Hustiřan, český vladýcký rod pocházející z východních Čech. Asi nejznámějším členem rodu byl Bavor Rodovský z Hustiřan, významný alchimista 16. století.
- 65 Jindřich, hrabě Schlik (cca 1590–1650), nejvyšší polní maršálek, zakladatel schlikovského panství na Jičínsku. Z majetku, konfiskovaného po smrti Albrechta z Valdštejna, koupil panství Veliš. Později koupí a směnou získal i další panství (Staré Hradky, Kopidlna aj.). V rozšiřování dominia přikupováním okolních statků poté pokračovali i jeho nástupci. Jindřich, hrabě Schlik, nemohl kvůli své vojenské kariéře na panství pobývat příliš často.
- 66 Svobodní páni z Tiefenbachu, šlechtický rod, z části protestantský. K významným členům rodu patřil např. Rudolf, svobodný pán z Tiefenbachu (1582–1653), vojenský velitel, později polní maršálek bojující ve stavovském povstání na císařské straně. V roce 1623 konvertoval ke katolictví. Po zabití Albrechta z Valdštejna získal některá jeho někdejší panství, mj. Jičín.
- 67 Překlad:
„Muž z prastarého rytířského rodu.“
- 68 Mariánské společnosti byly jedním z typů barokních náboženských bratrstev, byly charakteristické pro barokní zbožnost období rekatolizace. Jednalo se o dobrovolná sdružení laiků, organizovaná při daném kostele, otevřená většinou mužům i ženám a vedená katolickým knězem (místním farářem či jiným duchovním). Kult Panny Marie byl nejčastější, existovala ale i bratrstva růžencová, škapuliřová (zasvěcená Panně Marii Škapuliřové), orientovaná na kult nějakého světce, nebo přímo na osobu Krista (Božího Těla, sv. Kříže, Nejsvětější Trojice). Bratrstva měla pevnou organizační strukturu, jasně daná pravidla fungování sepsaná ve statutech, kde byly definovány povinnosti členů, a zpravidla také vlastní majetkové zázemí.
- 69 Marie Elisabetha, vévodkyně frýdlandská, rozená hraběnka z Harrachu (1601–1655), dcera Karla Bernarda, hraběte z Harrachu (1570–1628), a Marie Elisabethy, svobodné paní z Schrattenbachu a Hagenbergu (1573–1653). V roce 1623 se provdala za

Albrechta Václava Eusebia, knížete a vévodu frýdlandského. V manželství se narodily dvě děti, dcera Marie Alžběta (1625–1662), která se později provdala za Rudolfa, hraběte Kounice (1617–1664), a syn Albrecht Karel (1827–1828), jenž po několika týdnech zemřel.

- 70 Jindřich, hrabě Schlik (cca 1590–1650) – viz poznámka č. 65.
- 71 František Arnošt, hrabě Schlik (po 1623–1675), syn Jindřicha, hraběte Schlika (cca 1590–1650), zakladatel rodového fideikomisu. Rozšiřováním rodových statků vybudoval rozsáhlé dominium, a rozhodl se proto zřídit zde rodový fideikomis. Fideikomis (svěřenectví) je nezczitelný a nedělitelný majetkový soubor, jehož vlastnictví náleží čekatelům svěřenectví, tj. v daném okamžiku vždy konkrétní osobě podle pravidel určených zakladatelem fideikomisu; zpravidla jím byl nejstarší syn. Fideikomis měl zaručit udržení daného majetku vždy v rodě, neboť ho nebylo možné volně prodat, zastavit, zadlužit, nebo odkázat někomu jinému než nástupci fideikomisu. Při ustavení fideikomisu do něho byly zahrnuty především důležité části rodového majetku a residence, ale také nemovitý majetek (šperky, knihovna, mobiliář, rodová galerie).
- 72 Leopold Antonín, hrabě Schlik (1663–1723), mladší syn Františka Arnošta, hraběte Schlika (po 1623–1675), a polní maršál rakouské armády. Vzhledem k tomu, že obě manželství jeho bratra Františka Josefa, hraběte Schlika (1656–1740), zůstala bezdětná, stal se jeho syn František Jindřich, hrabě Schlik (1696–1766), nástupcem fideikomisu. Získal tak do dědičného užívání Kopidlno a Staré Hradý.
- 73 Viz s. 55 této publikace.
- 74 Oba spisy jsou součástí Paprockého díla *Diadochos id est successio. Jinak posloupnost knížat a králů českých, biskupů i arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného Království českého, to jest panského rytířského a městského, krátce sebraná a vydaná skrze Bartoloměje Paprockého z Hlohol, Praha 1602.*
- 75 *Jičínský rukopis* – viz poznámka č. 22.
- 76 Překlad:
„Bratrstvo, jehož činnost ustala již po dvou nebo třech letech v důsledku války, začala znovu vzkvétat z iniciativy zvláště urozeného rytíře Rodovského, který ji zaštitil svým jménem a považoval za správné věrně sloužit blahoslavené Panně. Ani se nestyděl, coby velmi urozený muž, přicházet do společnosti jičínských obyvatel, při velkých procesích jet v jejich průvodu na koni, provázet zemřelé na poslední cestě a plnit i jiné členské povinnosti. Díky této zbožnosti byl později zaslouženě zvolen představeným tohoto bratrstva.“
„Který brzy potom, když přijal klíč a pochodeň, se pro ostatní stal vzorem, chudě opatroval pokrmem a almužnou a každoročně pátou neděli při přijímání jim omýval nohy.“
- 77 K sociální stratifikaci venkovské společnosti a jednotlivým sociálním kategoriím obyvatelstva viz poznámku č. 6.
- 78 Viz s. 55 této publikace.
- 79 František Khun (1759–1835), katolický kněz, vysvěcen 7. 6. 1787. Působil jako kaplan v Radimi, poté byl 17 let kaplanem ve Veliši, později v Ostružně a poté v Kopidlně. Později byl jeden rok administrátorem fary ve Vrščích, následně se stal farářem ve Slatinách a v roce 1807 farářem v Ostružně.
- 80 Překlad:
„Číslo 29 obce Hlásné Lhoty, mlýn, patří už od svého vzniku, tj. od roku 1793, k ostruženské kolatuře s plným právem na vysluhování všech svátostí, všech ostatních obřadů a konání kněžských povinností.“
- 81 Jakub František Hrzanka, katolický kněz. Působil jako administrátor v Ostružně na přelomu 17. a 18. století. Patrně byl prvním duchovním správcem po zřízení administratury v roce 1697.
- 82 Překlad:
„Matrika pokřtěných od roku 1704.“

Tato matrika bohužel dnes již neexistuje. Nejstarší dochovaná byla založena v roce 1715. Viz sbírka matrik Státního oblastního archivu v Zámrsku, signatura 123-I.

83 Překlad:

„Poznamenal jsem 25. listopadu 1706. P. Jakub František Hrzanka, administrátor ostruženský.“

84 Bohuslav Balbín (1621–1688) – viz poznámka č. 7.

85 *Codex decimalis* je součást Balbínova spisu *Miscellanea*.

Bohuslav BALBÍN, *Miscellanea Historica Regni Bohemia (Rozmanitosti z dějin Království českého)*. Dílo vycházelo v letech 1679–1688.

86 Bartoloměj Paprocký z Hlohol (1540/43–1614) – viz poznámka č. 18.

87 *Popis stavu rytířského* viz poznámka č. 19.

88 František Švenda (1741–1822), člen jezuitského řádu, později působil jako světský kněz. Byl literárně činný, publikoval zejména historické spisy. Je autorem čtyřdílné publikace o historii Hradce Králové, každý díl má zpravidla několik svazků:

František de Paula ŠVENDA, *První zlatý a stříbrný obraz města Králové Hradce nad Labem, to jest: Třpytící se památky starobylými příhodami, od založení města, vštípení zdravé víry Kristové, kostelů, oltářů, klášterů a odkazů pobožných ustanovení až do vzniklého bludu husitského v Království českém, Hradec Králové 1799.*

František de Paula ŠVENDA, *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem, to jest: Truchlivé proměny a příhody náboženství, síly udatnosti, mysle nepřemoženou stálostí provedené, od počátku bludu husitského v Království českém až do počátku věku sedmnáctistého I–V: 1500–1618, Hradec Králové 1800–1804.*

František de Paula ŠVENDA, *Třetí měděný obraz historie království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem, to jest: Něco blejskající se proměny a příhody v obnově náboženství v Království českém skrze uvedení biskupství a duchovenstva I–IV: 1619–1705, Hradec Králové 1807–1812.*

František de Paula ŠVENDA, *Čtvrtý hliněný obraz historie Království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem, to jest: Proměny Království českého v vojnách a ztenčení města pevností ohraženého v běhu věku 18. století I–IV: 1706–1790, Hradec Králové 1813–1817.*

89 Jan Karel Rohn (1711–1779), historik, kněz, člen křížovnického řádu. Studoval na gymnáziu v Jičíně, poté teologii v Praze (dosáhl titulu bakaláře). V roce 1735 vstoupil do kláštera u sv. Kříže na Malé Straně, kde působil mj. jako archivář, knihovník a notář. Publikoval náboženská díla a díla k dějinám Prahy a Čech.

90 Jan Karel Rohn vydával od roku 1774 své dílo *Antiquitas ecclesiarum etc.*, které bylo soupisem lokalit, v nichž se nacházely kostely, kaple, kláštery a jiné sakrální památky. Každý svazek byl věnován vždy jednomu kraji, autor stihl během svého života vydat pouze pět svazků (1774 kraj boleslavský, 1775 kraj kouřimský + Kladsko, 1775 kraj žatecký, 1777 kraj královéhradecký). Pisatel kroniky zde cituje z posledního svazku věnovaného královéhradeckému kraji: Jan Karel ROHN, *Antiquitas ecclesiarum, capellarum et monasteriorum aliarumque aedium sacrarum districtus et respective dieacesis Reginae-Hradecensis*, Praha 1777.

91 František de Paula Švenda, *Třetí měděný obraz historie království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem, to jest: Něco blejskající se proměny a příhody v obnově náboženství v Království českém skrze uvedení biskupství a duchovenstva IV: Od roku 1681 do roku 1705, Hradec Králové 1812.*

92 František Josef, hrabě Schlik (1656–1740), prvorozený syn Františka Arnošta, zemský soudce, královský mistodržcíp, majitel schlikovského panství na Jičínsku. První manželství s Kateřinou Kinskou z Vchynic a Tetova (†1713) i druhé s Annou Josefou Krakowskou z Kolowrat (1691–1773) zůstalo bezdětné. Za jeho éry byl přestavěn kopidlenský kostel sv. Jakuba Většího a vybudována nová fara, vznikla také řada dalších sakrálních staveb.

93 Leopold Antonín, hrabě Schlik (1663–1723) – viz poznámka č. 72.

- 94 V uvedeném roce byla v Ostružně zřízena administratura. Administratura – samostatná správní jednotka v rámci diecéze, která nepodléhala doзору farního úřadu (jako např. lokálie), ale přímo vikariátu, resp. biskupství. Bývaly zřizovány v místech, kde nebylo možné (např. s ohledem na hospodářské zabezpečení, malý počet osob spadajících pod duchovní správu kostela) zřídit faru. Spravoval ho duchovní správce nazývaný administrátor. Tento titul byl však užíván i pro duchovní, kteří spravovali faru, ale nebyli prozatím ustanoveni faráři.
- 95 Anna Josefa, hraběnka Schliková, rozená Krakowská z Kolowrat (1691–1773), dcera Jana Františka (1650–1723), ze starší, březnické linie rodu Krakowských z Kolowrat, a jeho manželky Marie Františky z Valdštejna (1654–1691). V roce 1716 se provdala za ovdovělého Františka Josefa, hraběte Schlika (1656–1740), majitele rozsáhlého dominia na Jičínsku; manželství zůstalo bezdětné. V této éře však na panství probíhala rozsáhlá stavební činnost, která dala vzniknout novým hospodářským budovám, rezidenčním sídlům a sakrálním památkám. Poté, co Anna Josefa v roce 1740 ovdověla, pokračovala v budování kostelů na alodiální části dominia, kterou spravovala. Díky tomu vznikl kostel sv. Václava ve Veliši, fara v Ostružně, kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách a řada dalších sakrálních památek. Anna Josefa také začala budovat kostel Povýšení sv. Kříže v Ostružně.
- 96 Quido, hrabě Ungnad z Weissenwolffu (1723–1784), syn Fendinanda Bonaventury, hraběte Ungnada z Weissenwolffu (1694–1781), a Marie Terezie, rozené hraběnky ze Starhembergu († 1738). V roce 1723 se oženil s Josefou, svobodnou paní ze Salzy a Heidersdorfu.
- 97 (Marie) Alžběta, kněžna z Esterházy a Galanty, rozená hraběnka Ungnad z Weissenwolffu (1718–1790), dcera Fendinanda Bonaventury, hraběte Ungnada z Weissenwolffu (1694–1781) a Marie Terezie, rozené hraběnky ze Starhembergu. V roce 1737 se provdala za Miklóse Josefa, knížete z Esterházy a Galanty (1714–1790).
- 98 Podle spolehlivého dobového zápisu ve staré farní kronice z Ostružna (viz s. 15 a 20 této publikace) se nejednalo o veškeré kostely patřící ke zdejšímu panství, jež tehdy vlastnila Alžběta, kněžna z Esterházy a Galanty, ale pouze o kostely z dílčích částí tohoto dominia, konkrétně z vokšického (tj. velišského, resp. veliš-vokšického) a z bartoušovského panství. Jednalo se o tyto kostely: sv. Václava ve Veliši, Nanebevzetí Panny Marie v Kostelci, Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách, sv. Šimona a Judy v Chyjicích, sv. Martina v Údrnicích (zde byla duchovní správa i kontrola hospodaření zajišťovány z Kopidlna), sv. Prokopa v Nadslavi, sv. Matouše v Dolanech, sv. Bartoloměje na Bradech, sv. Františka ve Starém Místě, Povýšení sv. Kříže v Ostružně.
- 99 Jan Jiří Selb (* cca 1725), katolický kněz. Studoval filozofii a teologii. V 70. a 80. letech působil v Jičíně, byl vikářem jičínského vikariátu, děkanem a kanovníkem kolegiátní kapituly sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi.
- 100 Josef Jindřich, hrabě Schlik (1754–1806), nejvyšší komoří zemský a tajný rada. Působil jako vyslanec v Dánsku, později byl jmenován nejvyšším komořím a tajným radou. Roku 1791 koupil od dědiců kněžny Esterházy panství Veliš-Vokšice, čímž došlo k opětovnému sloučení dominia pod vládou Schliků. Po jeho smrti spravovala panství jeho manželka Filipina Lidmila, rozená hraběnka z Nostitz (1766–1843), neboť syn František, hrabě Schlik (1789–1862), byl dosud nezletilý.
- 101 Jan Černý (cca 1751–1813), katolický kněz. Po studii teologie v Olomouci a vysvěcení získal kaplanské místo v Chocní, v roce 1787 se stal protokurátem (prvofarářem) nově založené fary ve Vršcích, kde působil až do roku 1794. Poté nastoupil na ostruženskou faru. V roce 1803 se stal farářem v Kopidlně. Měl titul čestného děkana, který mu udělil královéhradecký biskup v roce 1787.
- 102 Václav Diršmíd († 1792), katolický kněz. Po vysvěcení působil jako kaplan ve své rodné obci, ve Slatinách, poté se stal v roce 1774 kaplanem ve Veliši a v roce 1776 byl jmenován prvofarářem (protokurátem) nově zřízené fary v Ostružně. Zde působil až do své smrti v roce 1792.

- 103 Maria Tadeáš, hrabě Trautmannsdorf (1761–1819), katolický kněz. V letech 1794–1811 byl v pořadí patnáctým biskupem královéhradeckým a v letech 1811–1819 biskupem olomouckým. V roce 1816 byl jmenován kardinálem.
- 104 Překlad:
„Léta Páně 1797 nařídil vyzdobit tento kostel nejurozenější pán, pan Josef, hrabě Schlik, hrabě Svaté říše římské, pán na Kopidlně, Starých Hradech, Vokšicích atd., tajný císařský rada a legát mohučský, za faráře Jana Nepomuka Černého.“
- 105 Překlad:
„Léta Páně 1797 se zasloužil o vyzdobení tohoto kostela ctihodný a urozený pan Hynek Böhm, pán ve Lhotě Hlaváckově, hejtman na panstvích nejurozenějšího pána, pana hraběte Schlika, za faráře Jana Nepomuka Černého.“
- 106 Překlad:
„Léta Páně 1797, dne 17. září, vysvětil tento kostel zasvěcený Povýšení sv. Kříže nejjasnější pán, pan Maria Tadeáš z Boží milosti biskup královéhradecký a hrabě Svaté říše římské, hrabě Trautmannsdorf.“
- 107 Viz s. 59 této publikace.
- 108 František Černý († 1796), katolický kněz. Působil jako farář v Chomuticích, kvůli špatnému zdraví se uchýlil ke svému bratru, Janu Černému, faráři a děkanu v Ostružně, kde později zemřel.
- 109 Viz s. 41 této publikace.
- 110 Viz s. 84 této publikace.
- 111 Jan Černý (cca 1751–1813) – viz poznámka č. 101.
- 112 František Khun (1759–1835) – viz poznámka č. 79.
- 113 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 114 Karel Škréta (1610–1674), významný barokní malíř 17. století. Narodil se jako syn úředníka královské komory, nekatolíka. Po bitvě na Bílé hoře odešla jeho rodina do emigrace, Karel se však později do Čech vrátil a konvertoval ke katolictví.
- 115 Překlad:
„Léta Páně 1754, dne 16. měsíce prosince My, Antonín Petr svobodný pán Příchovský z Příchovic, z Boží a apoštolské milosti arcibiskup, biskup královéhradecký, skutečný tajný rada jeho císařské a královské milosti, nejdůstojnější a nejvznešenější představený, legát apoštolského stolce, urozený pán, pan koadjutor a nástupce arcibiskupa pražského, posvětili jsme tento altare portatile a vložil do něho ostatky sv. Honoráta a sv. Liberáta.“
Altare portatile – oltářní kámen, samostatná, obvykle mramorová deska s uloženými ostatky. Tento kámen se vkládal do dřevěných oltářů.
- 116 Mořic Pícha (1869–1956), královéhradecký biskup. Na kněze byl vysvěcen v roce 1893 po teologických studiích v Římě. Poté působil na Karlovarsku a v roce 1897 se stal ceremoniářem pražských arcibiskupů, později osobním tajemníkem biskupa a v roce 1912 kanovníkem pražské kapituly u sv. Víta. V roce 1931 byl jmenován královéhradeckým biskupem, post zastával až do své smrti v roce 1956.
- 117 Viz s. 75–81 této publikace.
- 118 *Altare portatile* – viz poznámka č. 115.
- 119 Viz s. 80–81 této publikace.
- 120 Viz s. 75–76 této publikace.
- 121 Viz s. 87 této publikace.
- 122 Překlad:
„Léta Páně 1510 byl odlit tento zvon ke cti Boha všemohoucího, Blahoslavené Panny Marie a všech svatých mnou Ondřejem z Hradce, zvaným Žáček.“
- 123 Autor kroniky uvedl špatně letopočet vzniku zvonu. Vzhledem k době, kdy byl František Josef, hrabě Schlik, majitelem panství (1675–1740) a kdy Heinrich Samuel Gselic zastával post hejtmána (70. a 80. léte 17. století), musel být zvon odlit v 70. nebo 80. letech 17. století.

- 124 František Josef, hrabě Schlik (1656–1740) – viz poznámka č. 92.
- 125 Heinrich/Jindřich Samuel Gselic/Gsölit, v 70. a 80. letech 17. století byl vrchním hejtmanem schlikovského dominia tvořeného tehdy panstvím starohradským, kopidlenským a velišským.
- 126 Překlad:
„Léta Páně ... Svaté trojice WCCC ... sv. Kříž ... zasvěcen ... Jan.“
- 127 Překlad:
„Zvony byly posvěceny dne 18. dubna 1781 z milosti nejctihodnějšího a nejjasnějšího pána, pana Jana Leopolda Haje, biskupa královéhradeckého, což za přítomnosti svědků dosvědčuji. – Dáno v Hradci Králové dne 18. dubna roku 1781 Ignatius Mayer, biskupský sekretář.“
Jan Leopold Hay (1735–1794), katolický kněz, vysvěcen 1758. Působil jako sekretář olomouckého biskupa a později se stal proboštem kapituly v Mikulově. V roce 1780 byl jmenován biskupem královéhradeckým.
- 128 Křesťanská liturgie je obřadem nejvyššího řádu, odkazuje s využitím pozemských prostředků k Bohu jako ke zdroji nejvyšší dokonalosti a krásy. Bohoslužebným předmětům, které se bezprostředně dotýkají proměněných posvátných objektů na způsob chleba a vína (tj. těla a krve Kristovy), se říká *vasa sacra* či *precioza* a věnuje se jim i po stránce materiálu a zhotovení nejvyšší pozornost. Zpravidla jsou z ušlechtilého zlata, které se ale obvykle nahrazuje stříbrem a u chudších kostelů mosazí. Oboje však musí být pozlaceno alespoň v místech, kde se dotýká konsekrovaného chleba či vína (vnitřky kalichů, lunula v monstranci apod.). Z důvodů drahocennosti jsou precioza vždy v čele soupisů chrámových inventářů.
- 129 Melchisedech, jinak také lunula, tj. držák na hostii nazvaný podle starozákonního krále a kněze Melchisedecha, který přinesl Abrahámovi chléb a víno.
- 130 Ciborium je obvykle kovová zlacená nádoba tvarově obdobná kalichu s víkem, ve které se uchovává eucharistická zásoba (tj. konsekrovaný chléb z bohoslužby) ve svatostánku na hlavním oltáři pro donášení nemocným a umírajícím. Pro tento účel však existuje malé přenosné ciborium (tzv. zaopatřovací) ve tvaru malé kruhové patény s malou schránkou na hostii uprostřed.
- 131 Pacifikál je přenosný kříž z kovu, někdy s ostatky, umístěný na oltáři, který věřící při slavných bohoslužbách uctívají políbením na znamení smíření s Bohem i lidmi (lat. *pax tecum* – Pokoj tobě, odtud jméno).
- 132 Kropenka na svěcenou vodu.
- 133 Konvičky slouží k důstojnému uchování vína a vody před tím, než se použijí při vlastní bohoslužbě. Bývají někdy v detailu od sebe odlišeny, aby se poznalo, jakou tekutinu uchovávají.
- 134 Svaté přijímání bylo vyhrazeno především knězi, věřící laici přijímali minimálně. Trientský koncil stanovil povinnost, aby každý pokřtěný věřící přijal Tělo Páně alespoň v době velikonoční po řádně vykonané duchovní přípravě, tj. svatě zpovědi. Hostie ke slavení bohoslužeb se pekly buď v klášterech, nebo v každém farním obvodu. K pečení byla užívána speciální forma, zvaná kleště na hostie.
- 135 Monstrance – ozdobná schránka určená k vystavování hostie, vyrobená z ušlechtilého kovu (zpravidla zlata, případně stříbra). Chudší kostely mívaly monstrance vyrobené z mosazy a pozlacené.
- 136 František Brusák (1840–1918), katolický kněz, vysvěcen v roce 1868, rodák z Ohavče. Působil jako kaplan v Praze, později se stal ředitelem arcibiskupského semináře, byl také jmenován kanovníkem metropolitní kapituly. V letech 1899–1908 zastával post generálního vikáře a oficiála pražské arcidiecéze, v roce 1908 byl jmenován světitím biskupem pražským. Byl členem spolku Dědictví sv. Prokopa, založeného za účelem vydávání náboženské literatury určené především pro duchovenstvo.
- 137 Viz s. 83–84 této publikace.
- 138 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.

- 139 Viz s. 86 této publikace.
- 140 Herrmann (Heřman) Šádek († 1805), katolický kněz, rodem z Nové Paky. Působil jako kaplan v Kopidlně, v roce 1803 byl jmenován farářem v Ostružně, kde o dva roky později zemřel.
- 141 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 142 *Missa defunctorum* či *Missa pro defunctis* – zádušní mše, tj. mše za zemřelé. Slouží se jako součást pohřebního obřadu, ale také samostatně, jako vzpomínka na zemřelé.
- 143 *Ritule romanum*, tj. Římský rituál je liturgická kniha definující podobu svátostí podle římského ritu katolické církve, její znalost je tedy pro kněze nezbytná. Obsahuje předpisy pro úkony jako křest, sňatek, pomazání nemocných a mnoho jiných.
- 144 Josef Gottwald (1760–1831), varhanář. Narodil se jako syn Johana Josefa Gottwalda (1731–1800) ve Lhotě u Semil. Jeho rodina se varhanářství věnovala několik generací (18. a 19. století). Josef byl nejúspěšnějším a nejvýznamnějším varhanářem celé dynastie. Byl mj. i rychtářem ve Lhotě u Semil.
- 146 Josef Stoklasa – jičínský řezbář, pozlacovač a štafir. Působil na přelomu 19. a 20. století.
- 147 Tzv. železné neboli zádušní krávy byly vlastně pravidelné poddanské platby ve prospěch příslušného záduší připsané na usedlostech. Původně se jednalo o skutečné krávy, které záduší pronajalo držitelům usedlostí. Závazek však měl trvat věčně, i pokud by zvíře uhynulo, proto tedy „železné“ (věčné) krávy. V případě úmrtí majitele, nebo prodeje usedlosti přecházela povinnost na nového majitele. Tento systém zádušních příjmů zanikl se zrušením poddanství v roce 1848.
- 148 Tzv. železné neboli zádušní krávy – viz poznámka č. 147.
- 149 Hostie – viz poznámka č. 134.
- 150 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 151 Jan Tichý (1843–1919), katolický kněz, vysvěcen 1865. Absolvoval jičínské gymnázium a na podzim roku 1861 vstoupil do biskupského semináře v Hradci Králové. V roce 1865 byl po udělení papežské dispenze vysvěcen. Výjimku bylo nutno udělit proto, že mu bylo pouze 22,5 roku, pro kněžské svěcení byl obvykle požadován věk 24 let (dnes je to 25). Působil jako kaplan v Libicích u Chotěboře, v Ostružně, od roku 1880 v Kopidlně. O osm let později se stal administrátorem ve Slatinách a posléze v Samšíně, kde byl v roce 1889 jmenován farářem. V roce 1896 se stal farářem v Ostružně a v roce 1905 byl prezentován na velišskou faru.
- 152 Beneficiát, tj. farář. Rozuměj: tehdejší farář Josef Stifter (1823–1896). Po gymnaziálních studiích v Rychnově nad Kněžnou absolvoval dvouletou filozofii v Litomyšli, poté studoval bohosloví v biskupském semináři v Hradci Králové. Dne 15. 7. 1848 byl vysvěcen a v listopadu téhož roku se stal kaplanem ve Veliši, kde působil 17 let, během té doby byl ale několikrát dočasným administrátorem okolních far. V roce 1866 se stal farářem ve Slatinách a v roce 1879 byl dosazen za faráře do Ostružna, kde působil až do své smrti.
- 153 Alois Hugo Lhota († 1901), varhanář. Vyučil se ve Vídni. Později se usadil v Hradci Králové, kde vybudoval úspěšný podnik na opravu a výrobu varhan.
- 154 Křesťanská akademie byla založena v roce 1875 v Praze. Její výtvarný odbor se staral o rozvoj uměleckých řemesel souvisejících s výrobou liturgických předmětů a textilu, zároveň je také vyráběl.
- 155 Josef Meergans (1813–1879), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1837. Stal se kaplanem ve Veliši, v letech 1842–1851 působil jako kaplan v Kopidlně a poté se stal farářem ve Vřscích. Po smrti Jana Makeše se stal v roce 1866 farářem v Ostružně, kde působil až do své smrti.
- 156 Tj. farář Josef Stifter (1823–1896) – viz poznámka č. 152.
- 157 Křesťanská akademie – viz poznámka č. 154.
- 158 Úcta k Panně Marii Lurdské se začala šířit brzy poté, co katolická církev uznala mariánské zjevení Bernadetty Sourbiousové v jihofrancouzském městě v podhůří

- Pyrenejí Lourdes v roce 1858. Dnes je to jedno z nejvýznamnějších mariánských poutních míst.
- 159 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 160 Josef Krejčík (1855–1913), sochař a řezbář. Narodil se ve Svojšicích, navštěvoval průmyslovou školu v Mladé Boleslavi. Mnoho zkušeností a uměleckých znalostí získal i během svého několikaletého pobytu v zahraničí, kdy navštívil mj. Německo, Holandsko, Belgii a Francii. V roce 1880 se usadil v Praze, kde založil sochařský a řezbářský závod, který se stal velmi vyhledávaným.
- 161 Kostel byl vystavěn v době pozdního baroka a nese charakteristické rysy této stavební epochy. Není tedy renesanční!!!
- 162 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 163 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 164 Překlad:
„Pane c. k. místopředsedácký rada a okresní hejtmane
Ve srozumění s biskupskou konsistoří v Hradci Králové povoluje místopředsedáctví podle přiložených dokumentů požadované zvýšení služného zaměstnanců kostela v Ostružně a příslušných kaplí v celkové výši 60 zlatých ročně na délku tří let počínaje 1. lednem 1892, dále pak zvýšení mezd zaměstnanců filiálního kostela ve Starém Místě a na Bradech, a sice u prvního kostela v celkové výši 74 zlatých 50 krejcarů u druhého v celkové výši 15 zlatých na stejné časové období.
Povoleno zvýšení mezd zaměstnanců kostela v Ostružně a příslušných kaplí budiž uhrazeno ze jmění kaple Svatého anděla Strážce patřící do ostruženské farnosti, zvýšení mezd zaměstnanců filiálních kostelů ve starém Místě a na Bradech ze jmění těchto kostelů.
Praha 14. května 1893, č. 119363.“
- 165 Josef Koblir (1851–1919), varhanář ze Staré Lomnice, která je v současnosti součástí města Lomnice nad Popelkou. Na přelomu 19. a 20. století využilo jeho služeb množství kostelů na Jičínsku. Viz Jan TOMÍČEK, *Romantický varhanář Josef Koblir*, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší 1997*, s. 39–56.
- 166 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 167 Hostie – viz poznámka č. 134.
- 168 Tabernákl, tabernákulum – eucharistický svatostánek, zdobená skříňka na oltáři určená pro uložení nádob s eucharistií.
- 169 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 170 Viz s. 61 této publikace.
- 171 Eduard Jan Brynych (1846–1902), katolický kněz. Na přelomu let 1892–1893 se stal čtrnáctým sídlením biskupem královéhradeckým a tento post zastával až do své smrti v roce 1902.
- 172 *Altare portatile* – viz poznámka č. 115.
- 173 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 174 Sv. Benigna (Svatá Dobrotivá), raněkřesťanská světice, členka družiny sv. Voršiny, společně s ní zemřela mučednickou smrtí.
- 175 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 176 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 177 Nečitelné slovo.
- 178 František Okrouhlický (1867–1947), katolický kněz, rodák z Nemyčevse, vysvěcen 12. 7. 1891. Poté působil několik měsíců jako výpomocný duchovní na Pecce, už na podzim roku 1891 se stal prozatímním kaplanem v Kopidlně, v roce 1892 byl jmenován kaplanem v Ostružně. V letech 1900–1905 působil jako kaplan v Kopidlně, posléze se stal tamním farářem a v Kopidlně také v roce 1947 zemřel.
- 178b Josef Stifter (1823–1896) – viz poznámka č. 152.
- 179 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 180 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.

- 181 Eduard Jan Brynych (1846–1902) – viz poznámka č. 171.
- 182 František Brusák (1840–1918) – viz poznámka č. 136.
- 183 Překlad:
„Ostruženskému kostelu věnoval František Brusák, kanovník metropolitního kostela pražského“.
- 184 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 185 Viz s. 86 této publikace.
- 186 Emanuel Rom, absolvent Akademie výtvarných umění v Praze a její pozdější profesor.
- 187 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 188 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 189 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 190 František Brusák (1840–1918) – viz poznámka č. 171.
- 190b Viz s. 61 této publikace.
- 191 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 192 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 193 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 194 Jindřich, hrabě Schlik (1875–1957), nejstarší syn Františka, hraběte Schlika (1854–1925) a Bertý rozené Roxerové (1854–1925). Viz též poznámka č. 29.
- 195 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 196 *Codex decimalis* je součást Balbínova spisu *Miscellanea*.
- 197 Jan Karel Rohn (1711–1779) – viz poznámka č. 89.
- 198 *Antiquitas ecclesiarum etc.* – viz poznámka č. 90.
- 198b Překlad:
“Brada, latinsky Barba; Malá Brada ... kdysi fara v jičínském děkanátu, v roce 1384 platila desátek 4 groše.”
- 199 Překlad:
„Toto místo (Brada) se celé rozkládá na kopci mezi skalami a lesy, přístup z ostruženské fary je k němu velmi obtížný a téměř nemožný v zimě, když je množství sněhu. Na severu s ním sousedí několik vesnic, z nichž docházejí věřící do kostela k bohoslužbám, protože cesta je pro ně mnohem pohodlnější, než pro obyvatele vesnic ležících na opačné straně směrem Ostružnu. Proto by bylo nanejvýš potřebné, aby na Bradech byl stálý duchovní; ostatně již tehdy, když se určovalo, kde vzniknou nové expozitury, bylo poznamenáno u královské komise a lidu příslibeno, že zde bude kněz; avšak přece potom Brada vlastního kněze nedostala a kdy se tak stane, není známo.“
- 200 Antonín Vánkomil Maloch (1823–1880) – viz poznámka č. 27.
- 201 Překlad:
„Dne 10. června 1755 jsem já Herrmannus Hanibal biskup královéhradecký posvětil tento postranní oltář zasvěcený sv. apoštolu Bartoloměji a uložil do něho relikvie svatých mučedníků Fortunata a Bonifáce.“
- 202 Překlad:
„S Boží pomocí mě vyrobil Briccius Pražský.“
Altare portatile – viz poznámka č. 115.
- 203 *Missa defunctorum* – viz poznámka č. 142.
- 204 *Rituale romanum*, tj. Římský rituál – viz poznámka č. 143.
- 205 Tzv. železné neboli zádušní krávy – viz poznámka č. 147.
- 206 Tzv. železné neboli zádušní krávy – viz poznámka č. 147.
- 207 Josef Churáček (* 1856), katolický kněz, vysvěcen 18. 7. 1880. Poté působil jako kaplan v Ostružně, v roce 1892 byl jmenován administrátorem fary v Samšíně a posléze se stal tamním farářem.
- 208 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 209 Emanuel Rom – viz poznámka č. 186.
- 210 Roku 1799 vydal císař František I. dekret, na jehož základě byla v následujícím roce v Praze založena Malířská akademie. Na jejím zrodu se podílela i Společnost

vlasteneckých přátel umění, která usilovala o etablování kvalitní umělecké školy v Čechách. Dnes je Akademie výtvarných umění veřejnou vysokou školou a nabízí vzdělání v rámci širokého spektra výtvarných činností. Během dlouhých let její existence zde získalo vzdělání množství později slavných umělců (Antonín Mánes, Václav Brožík, Mikoláš Aleš, Max Švabinský aj.).

- 211 Josef Meergans (1813–1879) – viz poznámka č. 155.
- 212 Josef Stifter (1823–1896) – viz poznámka č. 152.
- 213 Za rovného letopočtu, rozuměj: každý sudý rok.
- 214 *Manu propria* – vlastní rukou.
- 215 *Manu propria* – vlastní rukou.
- 216 *Manu propria* – vlastní rukou.
- 217 František Řádek (* 1852), učitel. Působil jako podučitel v Radimi a posléze v Kopidlně, později se stal učitelem v Rovensku. Na začátku školního roku 1878/79 byl jmenován řídícím učitelem v Holíně a zároveň se stal ředitelem kůru na Bradech.
- 218 Překlad:
„Místodržitelství č. 47.179 opis
C. k. okresní hejtmane v Jicině!
V souladu s královéhradeckou biskupskou konsistoří se povoluje zvýšení roční remuneratione pro holínského učitele Františka Řádka jako ředitele kůru ze jmění filiálního kostela na Bradech ve výši 1 zlatých 50 ½ krejcarů, a to počínaje 1. lednem 1890. Tímto budíž c. k. okresní hejtmanství v Jicině uvědomeno a zavázáno učinit patřičná opatření.
Praha 19. března 1890.“
- 219 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 220 Josef Meergans (1813–1879) – viz poznámka č. 155.
- 221 Eduard Prašinger (1826–1895), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1851. Působil jako kaplan v Hrochově Týnci, v roce 1857 byl jmenován tamním farářem. V roce 1885 se stal děkanem kapituly sv. Ducha v Hradci Králové a v roce generálním vikářem královéhradecké diecéze.
- 222 *Manu propria* – vlastní rukou.
- 223 Josef Šrůtek (* 1822), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1846. Působil jako duchovní na různých místech. Později byl jmenován kanovníkem kapituly sv. Ducha v Hradci Králové a biskupským notářem.
- 224 *Manu propria* – vlastní rukou.
- 225 Překlad:
„C. k. české místodržitelství Opis č. 101437
Pane místodržitelský rado a okresní hejtmane,
rozpočet nákladů na opravu filiálního kostela na Bradech předložený prostřednictvím královéhradecké biskupské konsistoře v dopise z 16. června, č. 23108, byl prověřen a ohledně řemeslníků a materiálu adjustován 1831 zlatými 22 krejcarů a co se týče manuální práce a povozů 534 zlatými a 98 krejcarů, dohromady tedy 2375 zlatými 26 krejcarů.
Na základě prokázané nutnosti se se souhlasem jmenované konsistoře povoluje a schvaluje provedení této opravy, přičemž celkový náklad bude uhrazen ze jmění jmenovaného filiálního kostela. O uvolnění finančních prostředků je sem nutně zažádat po proběhlé kolaudaci a zaslat kolaudační protokol a další dokumenty.
Praha 22. září 1892.“
„Opis č. 161066
Pane místodržitelský rado a okresní hejtmane v Jicině,
poté co byly úředně dopisem z 9. prosince 1893, č. 37629, s příloženým kolaudačním protokolem schváleny opravy na filiálním kostele na Bradech povolené místodržitelským oznámením z 23. prosince 1892, č. 10143, tak se c. k. místodržitelský rada a okresní hejtmán v Jicině opravňuje k uvolnění sumy z dostačujícího jmění filiálního kostela

na Bradech ve výši 2375 zlatých uvedených ve jmenovaném protokolu, a to na zaplacení práce Františku Kyselovi, zedníkovi a tesaři ze Šlikovsi.

Praha 31. května 1894“

226 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.

227 Josef Kobrle (1851–1919) – viz poznámka č. 165.

228 Šamot – keramický, žáruvzdorný materiál vzniklý pálením a drcením.

229 Eduard Jan Brynych (1846–1902) – viz poznámka č. 171.

230 Slavnostní svěcení kostela, oltáře, kalicha, zvonů aj. prováděné biskupem.

231 Překlad:

„Svatých mučedníků Firma a Teodory.“

232 *Te Deum laudamus* (Tebe, Bože, chválíme), začáteční slova latinského slavnostního hymnu používaného v římskokatolické liturgii, který složil sv. Ambrož (biskup v Miláně v Itálii) a která dala název celé skladbě, označované častěji zkráceným názvem *Te Deum*.

233 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.

234 Nečitelné slovo.

235 Nečitelné slovo.

236 Překlad:

„Opis

260304 ai 1910 Praha 12. I. 1911

Brada, filiální kostel – odvodnění pozemku, k dopisu ze 7. října 1910, č. 35528.

C. k. okresní hejtmanský v Jičíně.

Místodržitelství nemá v souladu s předloženým církevním souhlasem žádné námitky proti přihlášení pozemku patřícího filiálnímu kostelu na Bradech a náležejícího do katastru obce Kbelnice, katastrální číslo 6668163 a 6668164, k odvodňovacímu projektu vodní společnosti v Kbelnici a zároveň povoluje, aby náklad připadající na odvodnění jmenovaného kostelního pozemku byl uhrazen z dostačujícího jmění filiálního kostela na Bradech, s ohledem na možnost subvencí ve výši 40 % až do celkové výše 45 K 08 h.

Další subvence poskytnuté vodní společnosti musejí být samozřejmě přiměřeně využity ve prospěch kostela.

Po provedení odvodňovacího projektu a jeho řádné kolaudaci, necht' nám je k zaručení skutečných nákladů připadajících kostelu doručen ověřený opis kolaudačního protokolu včetně dokladu o povolené uvolnění subvencí z veřejných prostředků (státních, zemských atd.) a stejně tak ostatní dokumenty.

C. k. místodržícímu.“

237 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.

238 Překlad:

„Zemský úřad Praha Praha 12. 9. 1941

č. 7474/1–1942

Odd. IV–4

Patronátnímu úřadu ve Vokšicích,

předložené účty na opravu střechy filiálního kostela na Bradech zde byly úředně revidovány a adjustovány částkou 215 korun.

Na základě řádného provedení těchto prací uděluji ve shodě s biskupskou konsistoří v Hradci Králové dodatečné povolení k provedení těchto oprav a nemám žádné námitky proti jejich uhrazení z dostačujícího jmění filiálního kostela na Bradech.

Zemský viceprezident František Šádek.“

238b Překlad:

„Ke kostelu sv. Bartoloměje pod hradem Brada.“

239 Jan Karel Rohn (1711–1779) – viz poznámka č. 89.

240 *Antiquitas ecclesiarum* etc. – viz poznámka č. 90.

241 Překlad:

„Vesnice nazývaná Starý Místo [Antiquus locus = latinský překlad názvu obce] má kostel vystavěný k počtě sv. Františka Serafinského, není ale známo kdy a kým byl vystavěn. Hlavní oltář je zasvěcen sv. Františku, jeden boční oltář sv. Matce Boží Bolestiplné, druhý sv. Trojici. Tento kostel má krásnou věž, tři zvony umístěné vedle sebe v řadě. Druhý z nich byl ulit v roce 1459, z čehož vyplývá, že tento kostel byl postaven následujícího roku po korunovaci Jiřího z Poděbrad na českého krále. Je to filiální kostel přináležející k ostruženskému beneficiu.“

242 Zakládacími knihami Arnošta arcibiskupa se myslí *Libri erectionum* a *Libri confirmationum* z doby, kdy byl Arnošt z Pardubic pražským arcibiskupem.

243 Arnošt z Pardubic (1297–1364) – viz poznámka č. 61.

244 Viz s. 51 této publikace.

245 Viz s. 52 této publikace, poznámka f).

246 Překlad:

„Dne 5. dubna roku 1726, já, Václav František Karel z milosti Boží a apoštolského stolce biskup královéhradecký, svobodný baron z Koschin, kanovník katedrálního kostela v Olomouci a vratislavského kolegia sv. Kříže atd. jsem posvětil tento post-ranní oltář a uložil do něho relikvie svatých mučedníků Justina a Justiny.“

Altare portatile – viz poznámka č. 115.

247 Viz s. 53–54 této publikace.

248 Tzv. železné neboli zádušní krávy – viz poznámka č. 147.

249 Tzv. železné neboli zádušní krávy – viz poznámka č. 147.

250 Josef Kobrle (1851–1919) – viz poznámka č. 165.

251 Látka z vysychavých rostlinných olejů, užívaná k natírání na ochranu před vlivy povětrnosti, pro výrobu nátěrů, tmelů apod.

252 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.

253 *Altare portatile* – viz poznámka č. 115.

254 Překlad:

„Dne 14. června roku 1905 jsem, já, Josef biskup královéhradecký posvětil tento post-ranní oltář podle římského ritu a uložil do něho relikvie svatých mučedníků Adeodata a Candidy. Biskup Josef.“

255 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.

256 Jaroslav Schovánek (* 1875), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1898. Působil jako kaplan v Habrech, později jako katecheta a duchovní v obci Světlá, posléze se stal výpomocným duchovním v Jičíně a následně tam byl jmenován katechetou. Ve 40. letech působil ve Slatiňanech.

257 Nečitelné slovo.

258 Nečitelné slovo.

259 Překlad:

„Zemský úřad Praha Č. 7466/42,

Praha 29. 8. 1942, Odd. IV–4

Okresnímu úřadu v Jičíně, č. 90463 z 10/1942

Předložený účet na opravu střechy katolického filiálního kostela ve Starém Místě zde byl úředně revidován a adjustovány částkou 4455 korun, takže souhlasí s navrhovaným rozpočtem a nákladem povoleným ministerstvem školství, č. 130859/41.

V důsledku příznivého výsledku kolaudace stavby povolují provedení opravy střechy a nemám v souladu s nařízením č. 4988/ai41, oddělení 7 Ministerstva školství, č. 130859/41, žádné námitky proti uhrazení adjustovaného nákladu částkou 2000 korun z dostačujícího jmění filiálního kostela ve Starém Místě a částkou 2455 ze jmění spolupatronátního filiálního kostela na Bradech. Okresní úřad v Jičíně se pověřuje zařídit, pakliže se tak mezitím nestalo, vše potřebné pro neprodlené zaplacení práce s ohledem na odpovídající účet.

Zemský viceprezident, v zastoupení Smitek, vlatní rukou.“

260 František Josef, hrabě Schlik (1656–1740) – viz poznámka č. 92.

- 261 Překlad:
„po přepočtu“
- 262 Tabernákl neboli tabernákulum – viz poznámka č. 168.
- 263 Překlad:
„Dne 17. března roku 1693, já, Jan Ignác Hoveský z Dlouhé vsi, biskup milevitánský, sufragán a preposita pražský atd. jsem posvětil tento postranní oltář a uložil do něho relikvie sv. mučedníků Felicissima Geminia a Romania.“
Jan Ignác Dlouhoveský (1638–1701), katolický kněz, spisovatel. Narodil se jako syn Jindřicha Jana, rytíře Dlouhoveského, v Dlouhé Vsi u Vodňan. Studoval na jezuitském gymnáziu v Praze, teologii na pražské univerzitě. Působil nejprve jako duchovní v Německém Brodě (dnes Havlíčkův Brod), v roce 1667 se stal farářem u Panny Marie před Týnem v Praze na Starém Městě a v roce 1668 se stal kanovníkem vyšehradským a u sv. Víta. V roce 1679 byl jmenován pomocným biskupem pražským a generálním vikářem.
Altare portatile – viz poznámka č. 115.
- 264 Marie Filipína Ludmila z Nostic-Rieneck (1764–1813), dcera Františka Antonína, hraběte z Nostic-Rieneck (1725–1794), a Marie Alžběty, hraběnky Krakowské z Kolowrat (1728–1815). V roce 1781 se provdala za Josefa Jindřicha, hraběte Schlika (1754–1806).
- 264b Marie Alžběta (Eliška), hraběnka Schliková (1791–1833), dcera Josefa Jindřicha, hraběte Schlika (1754–1806), a Marie Filipíny Ludmily, hraběnky Schlikové, rozené z Nostic-Rieneck (1764–1813).
- 265 Tabernákl neboli tabernákulum – viz poznámka č. 168.
- 266 Tj. činěveské.
- 267 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 268 Litanie – prosebná modlitba, skládá se z krátkých melodických úseků, které při bohoslužbě pronáší kněz, a lidé po něm opakují.
- 269 Josef Churáček (* 1856) – viz poznámka č. 207.
- 270 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 271 Ferdinand Kopecký (1826–1899), katolický kněz, vysvěcen 25. června 1851. Vystudoval gymnázium v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě, poté filozofii v Litomyšli a teologii v Hradci Králové. Po vysvěcení působil krátce ve Vřesčích, ještě v roce 1851 byl jmenován druhým kaplanem v Kopidlně, poté zastával v letech 1867–1874 post faráře v Samšíně a následně byl jmenován kopidlenským farářem. V roce 1891 se stal farářem ve Veliši, kde působil až do své smrti.
- 272 František Okrouhlický (* 1867) – viz poznámka č. 178.
- 273 František Josef, hrabě Schlik (1656–1740) – viz poznámka č. 92.
- 274 Tabernákl neboli tabernákulum – viz poznámka č. 168.
- 275 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 276 Nečitelné slovo.
- 277 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 278 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 279 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 280 František Josef, hrabě Schlik (1656–1740) – viz poznámka č. 92.
- 281 Silvie Kateřina, hraběnka Schliková, rozená Kinská († 1713), dcera Jana Oktaviána, hraběte Kinského z Vchynic a Tetova (1604–1679). V roce 1684 se provdala za Františka Josefa, hraběte Schlika (1656–1740); manželství zůstalo bezdětné.
- 282 Překlad:
„Dne 5. října roku 1880 jsem já, Josef Jan, biskup královohradecký, posvětil tento postranní oltář a uložil do něho relikvie svatých mučedníků Firma a Theodory.“
Altare portatile – viz poznámka č. 115.
- 283 František Arnošt, hrabě Schlik (po 1623–1675) – viz poznámka č. 9.
- 284 Překlad:
„Po přepočtu.“

- 285 Překlad:
„Svatých mučedníků Firma a Theodory.“
- 286 Tabernákl neboli tabernákulum – viz poznámka č. 168.
- 287 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 288 *Z kraje Cidliny k horní Jizeře, okresy Jičín, Libáň, Nový Bydžov, Hořice, Nová Paka, Lomnice nad Popelkou, Jilemnice, Vysoké nad Jizerou, Semily, Železný Brod, Jičín 1941.*
- 289 Překlad:
„Zemský úřad Praha
Č. I-3-C-7481/2 1941 z 31. července 1943.
Okresnímu úřadu v Jičíně, č. 43117 z 21. června 1943
Týká se Ostružna, římsko-katolické kaple sv. Anny, opravy oken. Předložený účet za dodání a osazení čtyř oken na římsko-katolickou kapli v Ostružně zde byl přezkoumán a potvrzen částkou 2266 korun.
Na základě prokázané nutnosti těchto oprav a v souladu se souhlasem církevních úřadů nemám žádných námitek proti jejich provedení a proti pokrytí s tím spojeného nákladu 1500 korun z dostačujícího jmění filiálního kostela na Bradech, který je v kanonickém svazku s farním kostelem v Ostružně, a 766 korun z dostačujícího jmění římsko-katolické kaple sv. Anny v Ostružně.
Zemský viceprezident v zastoupení Smítek, vlastní rukou.“
- 290 František Josef, hrabě Schlik (1656–1740) – viz poznámka č. 92.
- 291 Viz s. 41 a 43 této publikace.
- 292 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 293 Emanuel Rom – viz poznámka č. 186.
- 294 Překlad:
„poslušen Boha“
- 295 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 296 Viz s.... této publikace.
- 297 František Ignác Rost (* 1694) – viz poznámka č. 40.
- 298 František Jan Baltazar Rost (1711–1758), syn Františka Ignáce Rosta a Terezie rozené Albrechtové. V roce 1740 se oženil s Marií Khernovou, dcerou voskaře ze Sobotky (1722–1783), s níž měl dvanáct dětí. Marie se po smrti svého manžela, v roce 1761 znovu provdala za jičínského měšťana Františka Josefa Štrekra, s nímž měla další čtyři děti.
- 299 Josef Antonín Rost (* 1743), syn Františka Jana Baltazara Rosta a Marie rozené Khernové, narodil se jako druhé dítě a nejstarší syn. Byl členem jezuitského řádu, po jeho zrušení pobýval v Jičíně. Od roku 1773 spravoval Vinici s kaplí sv. Isidora, po smrti matky v roce 1783 tyto nemovitosti zdědil.
- 300 Překlad:
„Vydáno v královehradecké biskupské konzistoři dne 3. března 1727. Tobíáš Josef Neumann, generální a úřední vikář, Jan František Michálek, biskupský sekretář a přísedící.“
- 301 Překlad:
„bez přiznání práva farního nebo filiálního kostela“
- 301b František Ondřej Ryc/Ritz (asi 1669–1743), katolický kněz, rodák z Kopidlna. Působil zde od roku 1706 až do své smrti v roce 1743 jako farář, zastával funkci vikáře jičínského vikariátu a byl také kanovníkem královehradecké diecéze.
- 302 Překlad:
„na věčnost“, „na věčné časy“
- 303 František Ignác Rost (* 1694) – viz poznámka č. 40.
- 304 Překlad:
„Nejjasnější a nejtíhodnější pan Václav Karel z milosti Boží a apoštolského stolce biskup královehradecký, svobodný baron z Koschin, generální vikář biskupské konzistoře královehradecké ve věcech duchovních i úředních dává tímto na vědomost, že František Ignác Rost, občan a syndik města Jičína, dosáhl skrze své ponižené prosby od nás povolení k vybudování a zasvěcení kaple k poctě

sv. Isidora a k jejímu dokončení ustanovil jako věčnou zástavu pozemky nazývané Vinice v hodnotě 100 zlatých rynských, kde nyní tato kaple stojí, tyto pozemky zdědil se svou manželkou Theresií a synem Františkem Janem od Jana Augustýna Hortulána, kdysi občana a syndika města Jičína. Vzhledem k okolnostem a na základě nabídky zmíněných dědiců a vlastníků, považujeme za vhodné přijmout tento dar a z moci naší biskupské autority potvrdit nejen to, aby tato kaple byla vysvěcena a sloužily se zde slavnostní mše o nejbližší neděli následující po svátku sv. Isidora, ale aby se zde sloužily mše také v jiné dny, a milostivě jsme dovolili, aby v době velkého sucha nebo naopak dešťů mohlo být ke kapli vypraveno procesí z Jičína.

Proto jsme tedy pověřili velmi váženého a vynikajícího pana Františka Rye, kanovníka katedrálního kostela královehradeckého, děkana a vikáře kopidlenského, aby výše zmíněnou kapli navštívil a zjistil, zda je dosti důstojná a pěkná, chtějíce, jak nejvíce s pomocí Boží můžeme, podpořit zbožné a prospěšné přání výše zmíněného pana Františka Ignáce Rosta. Soudíme také, že je třeba přijmout a potvrdit dar 100 zlatých se zástavou. Přijímáme ho proto před svědky a z biskupské pravomoci ho potvrzujeme a příkazujeme vložit svědectví o tomto daru na věčnou památku do knihy fundací a dotací na stranu 139, aby tento majetkový odhad byl v následujících letech uložen a uschován v pokladně u kteréhokoli administrátora anebo rektora ostruženského kostela a to ve světlíku nebo v jakékoli jiné místnosti vhodné k uložení posvátných věcí či uschování důležitých dokumentů, které je nutné s ohledem na prospěch všech zúčastněných navždy zachovat. Rovněž tak povolujeme vysvětit tuto kapli podle zanechaného přání jejího fundátora, který budiž pochválen, a dále povolujeme, aby byly, až bude stavba dokončena, u postranního oltáře slouženy mše svaté kterýmkoli řádným, světským či řádovým knězem soukromě v jakýkoli sváteční den roku a následující neděli po svátku sv. Isidora slavnostně a veřejně. Toto povolujeme pouze na tři roky, po uplynutí této doby, v případě, že v tutéž neděli po svátku sv. Isidora budou obřady slouženy také ve filiálním kostele bradském, ať je s administrátorem ostruženským dohodnuto tak, aby bylo co nejméně bráněno filiálnímu kostelu ve vykonávání stanovených obřadů, ten bude mít přednost před touto kaplí a ostruženský administrátor se zde v tyto dny zdrží konání obřadů. A konečně nemáme nic proti tomu, jestliže děkan jičínský v čase velkého sucha nebo naopak dešťů bude chtít vypravit k této kapli procesí, a to kolikrát bude chtít, jen ať to dříve oznámí ostruženskému administrátorovi. Jak a kolikrát není pevně stanoveno ani farnímu ani filiálnímu kostelu.“

Altare portatile – viz poznámka č. 115.

305 Překlad:

„Ostruženskému farnímu úřadu, tímto Vám oznamujeme stížnost manželů Šimona a Terezie Goliathových a Františka Langkramera ve věci jmění 50 zlatých rakouského čísla kaple sv. Isidora pojištěné na nemovitosti č. 59 v Jičíně a připojujeme vyjádření c. k. finanční prokuratury ze 7. listopadu minulého roku, č. 50381. Zároveň žádáme, abyste obratem vrátili stížnost c. k. finanční prokuratuře a podali tam zprávu, zda skutečnost uvedená ve stížnosti o promlčení jmenovaného kapitálu, se zakládá na pravdě, a následně nás s připojením vyjádření finanční prokuratury o celé záležitosti informovali.

Biskupská konsistoř v Hradci Králové,

9. listopadu 1879.

Rais Hampler.“

306 Překlad:

„Č. 54957,

v reakci na zprávu z 21. 11. 1879, č. 52821, a s odvoláním na ctěnou zprávu z 9. 11. 1897, č. 6653, posílá c. k. finanční prokuratura vysoce důstojné biskupské konsistoři extrakt z pozemkové knihy vyžádaný od c. k. krajského úřadu v Jičíně, v němž pole s číslem topografickým 647 „U Čekanů“ per 10 ¼ srychů ručí bezprostředně po odvedení

c. k. daní užívajících přednostní právo kapitálem 50 zlatých rakouského čísla na 5 % tabulační priority pro kapli sv. Isidora. Pokud také při oceňování pragmatikální jistoty nebude knihovni kupní hodnota tohoto pole per 2460 zlatých nahlédnuta jako směrodatná, tak je krycí fond pro tento kapitál jistě víc než dostačující, neboť obnáší 50 zlatých rakouského čísla, tj. 21. zlatých konvenční měny, a v důsledku toho nemůže být zahrnut obnos dvou třetin stonásobného daňového základu.

Zcela se tak zdůvodňuje povolení k uvolnění hypotéky u domu č. 59 na Starém Městě v Jičíně udělené váženou zprávou z 24. I. 1879, č. 7032.

Praha 5. 12. 1879.“

307 Překlad:

„C. k. finanční prokuratura č. 2988

Opis

Sděljuje se vysoce důstojné biskupské konsistoři v Hradci Králové v reakci na zprávu z 5. 12. 1879, č. 54957, s podotknutím, že bylo při soudním líčení u c. k. krajského soudu v Jičíně 16. 12. 1879 ve věci sporu manželů Šimona a Terezie Goliatových proti finanční prokuratuře kvůli vymazání zástavního kapitálu kaple sv. Isidora per 50 zlatých rakouského čísla ze strany c. k. finanční okrskové direkce intervenováno, stížnost proti zrušení závazku přijata a žalobcům vydáno vysoce důstojnou konsistoří prohlášení o výmazu.

Budiž o tom prostřednictvím příslušného patronátního úřadu zpraven i farní úřad v Ostružně.

Praha 23. I. 1880.“

308 Eduard Prašinger (1826–1895) – viz poznámka č. 221.

309 Překlad:

„Z pravomoci biskupského úřadu

je vydáno milostivé povolení, aby se v kapli sv. Isidora pod Bradami ve dnech svátečních (z obvyklých velkých svátků jsou to např. Narození Páně, svátek Tří králů, Velikonoce, Letnice, Zvěstování Páně a Nanebevzetí Panny Marie, sv. apoštolů Petra a Pavla a rovněž svátek všech svatých) sloužily mše svaté u postranního oltáře od kteréhokoli kněze řádně vysvěceného buď světského, nebo řeholního, který má ordinariátní povolení, avšak tak, aby toto povolení konat veřejné bohoslužby nijak neomezovalo práva farního kostela volně a podle libosti sloužit a konat mše. Dle nařízení ordinariátu platí toto povolení pět let a je třeba ho vyvěsit na vhodném a přístupném místě, aby si ho mohli přečíst všichni, kteří tam přijdou na mši.

Z biskupské konsistoře královohradecké dne 6. května 1886

Eduard Prašinger vlastní rukou, představený a asesor Leod. Vacek“

Altare portatile – viz poznámka č. 115.

310 Překlad:

„Vydáno z pravomoci biskupského ordinariátu v biskupské konsistoři v Hradci Králové dne 14. května 1891. Č. 3783.“

311 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.

312 Překlad:

„Já, Mořic, z Boží milosti a papežského stolce biskup královohradecký, doktor svaté teologie jsem se přesvědčil, že kaple na Vinici pod Bradami vystavěná a zasvěcená sv. Isidoru je v pořádku a potvrzuji, že disponuje právem konat poloveřejné obřady a že zde mohou být slouženy mše svaté ve všechny sváteční dny v průběhu roku vyjma tří dnů během velkého velikonočního týdne, avšak pod tou podmínkou, aby to nebylo na újmu farními kostelu. Potvrzuji toto povolení a zápis o tom nechť je vyvěšen na veřejném místě a po uplynutí pěti let trvám na tom, že bude opět nutné žádat o toto povolení.

Dáno v místě našeho biskupství v Hradci Králové dne 10. června roku 1940.

Č. j. 7150

Biskup Mořic.“

- 314 V letech 1835–1866 byl ostruženským farářem zakladatel této farní kroniky, Jan Makeš (1809–1866). Od roku 1857 ale nebyl kvůli své nemoci schopen úřad zastávat, a zastupoval ho místní kaplan. V roce 1863 byl biskupskou konsistoří jmenován ostruženský kaplan František Rašín administrátorem *in spiritualibus*. V případě nemoci či úmrtí faráře nebo v důsledku jinak zapříčiněné nepřítomnosti faráře existuje několik řešení. Jedno z nich spočívá v rozdělení správy farnosti na oblast duchovní, kterou zajišťuje administrátor *in spiritualibus*, tj. buď duchovní ze sousední farnosti, resp. z okolí, případně místní kaplan, a na oblast péče o materiální záležitosti, což má na starosti administrátor *in materialibus*.
- 315 František Rašín (1826–1895), katolický kněz, rodák z Vesce ve velišské farnosti, vysvěcen 15. 7. 1853. Stal se kooperátorem ve Vršcích, už v roce 1854 byl ale jmenován kaplanem v Ostružně, a to na žádost ostruženského faráře Jana Makeše, který byl po smrti Františka Aloise Vacka pověřen správou kopidlenského vikariátu a potřeboval schopného pomocníka pro správu farnosti. Po smrti faráře Makeše krátce působil jako ostruženský administrátor, v témže roce se stal kaplanem v Kopidlně, kde působil do roku 1872. Poté byl farářem v Libáni a jeho posledním působišťem se v roce 1899 stala Velíš.
- 316 Sochařská rodina Stuchlíkových patřila k významným tvůrcům řady sochařských děl na Jičínsku. Více viz: Vladimír ULEHLA, Sochařská rodina Stuchlíků, in: Z Českého ráje a Podkrkonoší, roč. 22, 2009, s. 111–142.
- 317 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 318 Josef Meergans (1813–1879) – viz poznámka č. 155.
- 319 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 320 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.
- 321 Popis průběhu svaté misie je uveden v kapitole věnované životopisům duchovních, která není součástí této edice.
- 322 Ervín, hrabě Schlik (1852–1906) – viz poznámka č. 29.
- 322b Překlad:
„Toto je slavný mučedník za mlčení utopený ve vodě.“
„Tento obdivuhodný pro svou řeč září ve hvězdách.“
- 323 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 324 Josef Meergans (1813–1879) – viz poznámka č. 155.
- 325 Vilém Hrubý (* 1824), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1849. Působil na různých místech, v 70. letech jako farář v Poniklé, později ve Velkých Petrovích.
- 327 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 328 Josef Jan Hais (1829–1892), katolický kněz. V letech 1875–1892 byl osmnáctým královéhradeckým biskupem.
- 329 Josef Meergans (1813–1879) – viz poznámka č. 155.
- 330 Uvedené označení uložení listin ve farním archivu bylo připsáno dotatečně, text s původním označením uložení je nečitelný.
- 331 Nečitelné slovo.
- 333 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 334 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.
- 335 František Brusák (1840–1918) – viz poznámka č. 136.
- 336 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 337 Bitva u Jičína byla součástí prusko-rakouské války, v níž na jedné straně bojovalo Pruské království, Italské království a jejich spojenci proti Rakouskému císařství a jeho spojencům na straně druhé. Bitva u Jičína skončila porážkou Rakušanů. bojová akce přímo zasáhla i obyvatele vesnic v blízkosti Jičína. Vítězství Pruska nad Rakouským císařstvím vedlo ke vzniku Rakousko-Uherska a k pruské hegemonii v Severoněmeckém spolku.
- 338 Schaumburg-Lippe je historické území v německém Vestfálsku, rovněž šlechtický rod, který byl jeho držitelem. V roce 1842 koupil Jiří Vilém, kníže Schaumburg-Lippe

- (1784–1860), náhodské panství, které zdědil jeho syn Vilém (1834–1906), a založil tak náhodskou sekundogenituru. Jeho potomkům pak toto panství patřilo až do roku 1945. Pisatel kroniky se dopustil omylu ve jméně – generálem rakouského vojska byl zmiňovaný Vilém, kníže Náhodský Schaumburg-Lippe.
- 339 František Okrouhlický (* 1867) – viz poznámka č. 178.
- 340 Ervín, hrabě Schlik (1852–1906) – viz poznámka č. 29.
- 341 Pavel, svobodný pán Gautsch (* 1851), ministr kultu a vyučování. Narodil se ve Vídni v rodině policejního komisaře, studoval na Tereziánské akademii a poté práva. Nastoupil k finanční prokuratuře, v roce 1873 se stal sekretářem a ředitelem presidiální kanceláře na ministerstvu kultu a vyučování. V roce 1885 byl jmenován ministrem kultu a vyučování. V roce 1890 byl povýšen do šlechtického stavu
- 342 Označení uložení listiny ve farním archivu bylo dodatečně přepsáno, původní text: „Regist. III. Fasc. VIII.“
- 343 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 344 Viz s. 168 této publikace.
- 345 Josef Meergans (1813–1879) – viz poznámka č. 155.
- 346 Označení uložení listiny ve farním archivu bylo dodatečně přepsáno, původní text je nečitelný.
- 347 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 348 Nečitelné slovo.
- 349 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 350 Josef Meergans (1813–1879) – viz poznámka č. 155.
- 351 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 352 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.
- 353 Označení uložení listiny ve farním archivu bylo dodatečně přepsáno, původní text: „Reg. III. J. Fasc. VIII.“
- 354 Jan Makeš (1786–1866) – viz poznámka č. 10.
- 355 Josef Stoklasa – viz poznámka č. 146.
- 356 Ignác František Cimbrich († 1752), katolický kněz. Působil jako farář v Ostružně v letech 1738–1752.
- 357 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 358 Melchisedech – viz poznámka č. 129.
- 359 Pacifikál – viz poznámka č. 131.
- 360 Mešní konve – viz poznámka č. 133.
- 361 Ciborium – viz poznámka č. 130.
- 362 „Rakouské číslo“, „vídeňská měna“, také „císařská mince“, platila od státního bankrotu 1811 a trvala do roku 1858. Po roce 1858 byla u nás v peněžnictví zavedena desítková soustava. Na jejím základě má Rakousko v letech 1858–1892 základní jednotku mincovní 1 zlatý (zlatka), který měl 100 krejcarů (rakouského čísla). Na zlatky a krejcare se u nás počítalo ještě dlouho poté, co byly zavedeny jako platidlo koruny a haléře. Názvy zlatka a krejcar vymizela až s I. světovou válkou. To proto, že v mincích byly v oběhu stříbrné dvoukoruny (platily za dřívější zlatku) a bronzové dvouhaléře (dřívější krejcare).
- 363 Štolové poplatky – poplatky, které se platily farářům při některých církevních úkonech (např. křest, svatba), při kterých z liturgických důvodů používal štolu (odtud název).
- 364 Více k tomuto sporu viz s. 122–125 této publikace.
- 365 Karel Boromejský Hanl, svobodný pán z Kirchtreu (1782–1875), byl 17. královéhradeckým biskupem. Úřad zastával v letech 1832–1874.
- 366 František, hrabě Schlik (1789–1862), rakouský vojevůdce, generál, vyznamenal se mj. v bojích roku 1848. Rodové statky převzal v roce 1810, kdy byl prohlášen za plnoletého, a spravoval je až do své smrti v roce 1862.
- 367 František Alois Vacek (1780–1854), katolický kněz, vysvěcen 30. srpna 1806. V letech 1806–1809 působil jako kaplan v Kopidlně, poté se stal administrátorem v Samšíně.

- V roce 1813 byl jmenován farářem v Kopidlně a v roce 1834 po povýšení kopidlenské fary na děkanství se stal tamním vikářem.
- 368 Rocheta, z latinského *rochetum*, od staroněmeckého *Roch*, *Rock*, volné bílé liturgické roucho s rukávy, sahající po kolena, na okraji často zdobené krajkou.
- 369 Pontifikálie, soubor velekněžských insignií (tj. odznaků a rouch), kterými se odívají biskupové a jiní vyšší preláti, a odlišují se tak od prostých kněží. Biskupské pontifikálie jsou např. mitra, biskupská berla, biskupský prsten, pektorál (zdobený náprsní kříž).
- 370 „*Ecce sacerdos Magnus, qui in diebus suis, placuit Deo*“, což znamená: „Hle, velký kněz, který se ve svých dnech, zalíbil Bohu“, je to antifona (krátké zvolání, vyňatý verš z Písma svatého, který se zpívá nebo recituje před a po žalmu během modlitby liturgických hodin).
- 371 Faldistorium, obřadní církevní křeslo se zkříženými nohama, někdy skládací a bez opěradla, často zdobené řezbami (lvi tlapy, zvířecí hlavy). Užívá se při slavnostních bohoslužbách.
- 372 Biřmování je jednou ze sedmi svátostí, zároveň se křtem a eucharistií je jednou z iniciačních svátostí.
- 373 Vincenc Dominik Bíba (1820–1906), český pedagog, dlouholetý profesor na učitelských ústavech, tvůrce metodiky pro základní školy a autor jazykovědných učebnic.
- 374 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 375 Šlo o vyměřování stabilního katastru pro stanovení pozemkové daně. Na základě patentu císaře Františka I. z 23. prosince 1817 došlo k podrobnému podchycení, evidenci a vyměření půdního fondu celé habsburské monarchie. V Čechách probíhalo vyměřování v letech 1824–1843 (na Jičínsku v roce 1842).
- 376 Korec jako jednotka duté míry měl objem cca 93 litrů.
- 377 Jan Müller (1792–cca 1845), katolický kněz, vysvěcen 24. 8. 1816. Působil jako kaplan ve Veliši, později se stal farářem ve Slatinách, kde také zemřel.
- 378 František Sláma (* 1797), katolický kněz, vysvěcen 24. 8. 1821. Poté působil jako kooperátor v Miloticích a následně ve Veliši. V roce 1822 byl jmenován kaplanem v Ostružně, v roce 1835, po smrti faráře Františka Khuna (1759–1835; viz poznámka č. 79), tam byl několik měsíců administrátorem, následně se stal opět kaplanem. V roce 1845 byl jmenován administrátorem fary ve Slatinách, následujícího roku v Samšíně a v roce 1850 se stal farářem ve Vřscích.
- 379 Josef Jakl (* 1819), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1845. Po vysvěcení se stal kaplanem v Ostružně, kde však pobyl pouze jeden rok. Posléze působil jako kaplan nebo administrátor na různých dalších farách královéhradecké diecéze. Teprve v roce 1866 získal místo faráře, a to v Prácheň (1866–1874) a poté v Turkovicích (od roku 1874).
- 380 Ludwig August, rytíř von Benedek von Felső-Eőr (1804–1881), rakouský vojevůdce, generál, maďarský šlechtic. Velel rakouským vojskům v prusko-rakouské válce.
- 381 Eduard, hrabě Clam-Gallas (1805–1891), rakouský vojevůdce, generál, český šlechtic. Byl nejstarším synem Kristiána, hraběte Clam-Gallase (1771–1838) a Josefíny, rozené hraběnky Clary-Aldringerové (1777–1828). Kvůli prohrané bitvě u Jičina byl po válce postaven před vojenský soud, byl ale osvobozen.
- 382 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 382b Antonín Novák (1812–1891), katolický kněz, vysvěcen 2. 8. 1835 od pražského arcibiskupa Ondřeje Ankvíče z Poslavice (1777–1838). Od roku 1836 působil více než dvacet let v litoměřické diecézi, a to jako kaplan v Libáni. Poté byl přijat za královéhradeckého diecézana a jmenován farářem ve Slatinách. V roce 1866 se stal farářem ve Veliši, kde zůstal až do své smrti.
- 383 Tabernákl neboli tabernákulum – viz poznámka č. 168.
- 384 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 385 Biřmování – viz poznámka č. 372.
- 386 Karel Boromejský Hanl, svobodný pán z Kirchtreu (1782–1875) – viz poznámka č. 2.

- 387 Dominik Mayer, katolický kněz. V letech 1763–1785 působil jako apoštolský polní vikář.
Apoštolský polní vikariát (jednalo se vlastně o samostatné biskupství), který sídlil ve vídeňském Novém Městě, zajišťoval duchovní správu pro potřeby vojska a zároveň jmenoval vojenské duchovní.
- 388 Překlad:
„Bud' pozdraven, námi toužebně očekávaný pastýři.“
- 389 Eduard Prašinger (1826–1895) – viz poznámka č. 221.
- 390 Ferdinand Kopecký (1826–1889) – viz poznámka č. 271.
- 390b Josef Stifter (1823–1896) – viz poznámka č. 152.
- 390c Antonín Novák (1812–1891) – viz poznámka č. 382b.
- 391 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903), katolický kněz, vysvěce v roce 1837. Po vysvěcení se stal papežským diplomatem, v roce 1853 byl jmenován kardinálem. V letech 1878–1903 byl 256. papežem.
- 392 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 393 Josef Jan Hais (1829–1892) – viz poznámka č. 393.
- 394 Rudolf František Karel Josef (1858–1889), korunní princ rakouský, syn Františka Josefa I. a Alžběty Bavorské. Byl vychováván jako následník trůnu a pro vojenskou kariéru. V roce 1889 spáchal sebevraždu. Dne 10. května 1881 se oženil se Štěpánkou (1864–1945), dcerou Leopolda II. Belgického. V manželství se narodila dcera Alžběta (1883–1963).
- 395 Stefanie Clotilde Luise, korunní princezna rakousko-uherská, rozená princezna Belgická (Štěpánka Belgická), dcera Leopolda II., krále belgického (1835–1909), a Marie Henrietty, arcivévodkyně rakouské (1836–1902). V roce 1881 se provdala za rakouského korunního prince Rudolfa.
- 396 Viz strana 135–136 této publikace.
- 397 Stefanie Clotilde Luise, korunní princezna rakousko-uherská, rozená princezna Belgická (1835–1909) – viz poznámka č. 395.
- 398 Alžběta Marie, arcivévodkyně rakousko-uherská (1883–1963), byla jediným potomkem korunního prince Rudolfa a jeho manželky Štěpánky Belgické. V roce 1902 se provdala za Ottu, knížete Windisch-Grätze (1873–1952; knížecí titul získal právě sňatkem s arcivévodkyní Alžbětou Marií). Manželství, v kterém se narodily čtyři děti, skončilo v roce 1924 rozvodem. Arcivévodkyně se poté znovu v roce 1948 provdala za Leopolda Petznea (1881–1956), učitele a sociálně demokratického politika.
- 399 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903) – viz poznámka č. 391.
- 400 Marie Anna Savojská (1803–1884), savojská princezna, dcera Viktora Emanuela I. (1759–1824) a Marie Terezie Habsbursko-Lotrinské (1773–1832), vnučky císařovny Marie Terezie. V roce 1831 se Marie Anna Savojská provdala za Ferdinanda I. Habsbursko-Lotrinského, zvaného Ferdinand Dobrotivý (1793–1875), v letech 1835–1848 rakouského císaře. Po jeho abdikaci (1848) žil manželský pár v Praze.
- 401 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 402 Biřmování – viz poznámka č. 372.
- 403 Josef Jan Hais (1829–1892) – viz poznámka č. 393.
- 404 Antonín Zima (* 1828), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1852. Působil na různých postech při biskupství v Hradci Králové (mj. v 60. letech jako sekretář a ceremoniář biskupa). Později se stal kanovníkem tamní kapituly sv. Ducha.
- 405 Ferdinand Kopecký (1826–1889) – viz poznámka č. 271.
- 406 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 407 Bedřich Schwarzenberg (1809–1885), katolický kněz, vysvěcen v roce 1833. V roce 1836 se stal salzburským arcibiskupem, v roce 1842 byl jmenován kardinálem a roku 1850 se stal pražským arcibiskupem. Mj. inicioval založení *Spolku pro dostavbu chrámu sv. Víta*.

- 408 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903) – viz poznámka č. 391.
- 409 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 410 Nečitelné slovo.
- 411 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 412 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 413 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 414 Panna Marie Lurdská – viz poznámka č. 158.
- 415 Křesťanská akademie – viz poznámka č. 154.
- 416 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903) – viz poznámka č. 391.
- 417 František Josef I. (1830–1916), z rodu habsbursko-lotrinského, v letech 1848–1916 rakouský císař.
- 418 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 419 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 420 Rudolf František Karel Josef (1858–1889) – viz poznámka č. 394.
- 421 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 422 *Asperges me* – latinská antifona, modlitba, pronášena při kropení věřících svčenou vodou před nedělní mší svatou.
- 423 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903) – viz poznámka č. 391.
- 424 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 425 Ervín, hrabě Schlik (1852–1906) – viz poznámka č. 29.
- 426 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 427 Jednalo se o Františka Rašína (1826–1905) – viz poznámka č. 315.
- 428 Viz strana 75–76 této publikace.
- 429 Ervín, hrabě Schlik (1852–1906) – viz poznámka č. 29.
- 430 Marie Teresie, hraběnka Schliková, rozená z Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst (1860–1916), dcera Egona Karla, knížete z Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst (1819–1865). V roce 1891 se provdala za Ervína, hraběte Schlika (1852–1906). Manželství zůstalo bezdětné.
- 431 Duino-Aurisina – město v Istrii na Jadranském pobřeží, v oblasti patřící dnes k Itálii.
- 432 František Brusák (1840–1918) – viz poznámka č. 136.
- 433 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 434 Kryštof Kolumbus (1446/56–1506), mořeplavec, se španělskou pomocí realizoval svůj plán na cestu do Asie západním směrem a následně podnikl několik dalších cest. Kontinent, který objevil, se posléze stal cílem kolonizačních snah nejen Španělska, ale i dalších evropských mocností. Rok objevení Ameriky je považován za jeden z mezníků historických epoch středověku a novověku.
- 435 Josef Jan Hais (1829–1892) – viz poznámka č. 393.
- 436 František Schönborn (1844–1899), katolický kněz, vysvěcen 12. 8. 1873. Studoval teologii v Innsbrucku a Římě. Po vysvěcení působil několik let jako kaplan, v roce 1879 se stal vicerektorem a v roce 1882 rektorem pražského arcibiskupského semináře. V letech 1883–1885 byl českobudějovickým biskupem, poté byl jmenován pražským arcibiskupem. V roce 1889 se stal kardinálem. Zemřel v průběhu biskupské vizitace v Sokolově, pohřben byl v katedrále sv. Víta.
- 437 Emanuel Jan Křtitel Schöbel (1824–1909), katolický kněz, vysvěcen roku 1848, člen křížovnického řádu. V roce 1852 získal titul doktora teologie, následně působil jako zastupující profesor na pražské univerzitě, poté se stal katechetou a profesorem na pražské obchodní škole. V roce 1882 byl jmenován čtrnáctým litoměřickým biskupem a tento post zastával až do své smrti.
- 438 Křestní jméno je chybně uvedeno, správně: Martin Josef Řiha (1839–1907), katolický kněz, vysvěcen roku 1862. V roce 1869 získal titul doktora teologie, působil

- na bohosloveckém učilišti v Českých Budějovicích. V roce 1885 byl jmenován českobudějovickým biskupem, post zastával až do své smrti.
- 439 Ferdinand Jan Nepomucký Kalous († 1907), katolický kněz. V letech 1891–1907 působil jako světitel biskup pražský.
- 440 Leopold, vévoda z Croy (1827–1894), syn Filipa Františka, vévody z Croy (1801–1871), a Johany ze Salm-Salmu (* 1796). Absolvoval úspěšnou vojenskou kariéru, stal se generálem rakouské jízdy a velitelem devátého armádního sboru v Josefově.
- 441 Více o rodu Schaumburg-Lippe viz poznámka č. 338.
- 442 František Antonín, hrabě z Thun-Hohenstein (1847–1916), český šlechtic a politik, syn Bedřicha Thun-Hohensteina (1810–1881) a Leopoldiny z Lamberka (1825–1902). V 70. letech 19. století se začal věnovat politickému životu, byl několikrát členem českého zemského sněmu. V roce 1889 byl jmenován českým místodržícím.
- 443 František Schönborn (1844–1899) – viz poznámka č. 436.
- 444 *Miserere* – *Slitu se nad námi* jsou úvodní slova zádušní mše.
- 445 *Castrum doloris* – bohatě zdobený katafalk s vystavenou rakví při smuteční mši.
- 446 Jan Kobr (* 1848), katolický kněz, vysvěcen 20. 7. 1873. V 80. letech působil nejprve jako kaplan v Chrasti, poté jako administrátor benefícia v Chrudimi. Později se stal farářem a vikářem v Chrasti. Byl také jmenován kanovníkem kapituly sv. Ducha v Hradci Králové.
- 447 Eduard Prašinger (1826–1895) – viz poznámka č. 221.
- 448 Josef Jan Hais (1829–1892) – viz poznámka č. 393.
- 449 Jan Valerán Jirsík (1851–1883), katolický kněz, vysvěcen roku 1820. Působil jako duchovní na Mělnicku, v roce 1836 se stal kanovníkem svatovítské kapituly a v roce 1851 byl jmenován v pořadí čtvrtým biskupem českobudějovickým.
- 450 Pektorál – zdobený náprsní kříž, který se nosí zavěšený na krku. Viz též poznámka č. 369.
- 451 Rudolf František Karel Josef (1858–1869) – viz poznámka č. 394.
- 452 František Jaroslav Vacek-Kamenický (1806–1869), katolický kněz. Během svých bohosloveckých studií v Českých Budějovicích se seznámil mj. s F. L. Čelakovským, V. Karmárytem a dalšími českými spisovateli, byl literárně činný. Po vysvěcení působil jako duchovní v různých lokalitách, později se stal děkanem v Blovicích, kde působil až do své smrti.
- 453 C. k. ústav pro vzdělání světských kněží u sv. Augustina (K. u. K. höheres Weltpriesterbildungsinstitut zum hl. Augustin) byl znám také pod názvem Frintaneum nebo Augustineum. Poskytoval vyšší vzdělání pro světské kněžstvo. Byl určen pro vysvěcené kněží, absolventy kněžských seminářů a studia teologie, kteří chtěli získat doktorát teologie. Z každé diecéze byl přijímán obvykle jen jeden uchazeč. Ústav byl založen v roce 1816 ve zrušeném klášteře sv. Augustina ve Vídni a fungoval až do roku 1918.
- 454 Karel Boromejský Hanl, svobodný pán z Kirchtreu (1782–1875) – viz poznámka č. 2.
- 455 Jan Marie, hrabě Mastai-Ferreti, papež Pius IX (1792–1878), katolický kněz, vysvěcen roku 1819. Postupně zastával několik významných církevních postů. V roce 1840 byl jmenován kardinálem a v roce 1846 se stal papežem (přijal jméno Pius IX).
- 456 František Josef I. (1830–1916) – viz poznámka č. 417.
- 457 Rudolf František Karel Josef (1858–1869) – viz poznámka č. 394.
- 458 František Josef I. (1830–1916) – viz poznámka č. 417.
- 459 Pektorál – viz poznámky č. 369, 450.
- 460 Karel IV. (1316–1378), z rodu Lucemburků, český král (vlastně Karel I.), císař Svaté říše římské (Karel IV.), markrabě moravský a vládce mnoha dalších území. Byl synem Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.
- 461 *Exercitia spiritualia* (duchovní cvičení) jsou náboženská cvičení jak pro duchovní, tak i pro světské osoby. Tradiční podobu jim dal Ignác z Loyoly; jeho publikace na toto téma se stala základem jezuitské spirituality. Kněžská exercicia jsou specifická duchovní cvičení určená pro duchovní.

- 462 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903) – viz poznámka č. 391.
- 463 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 464 Papežská hymna, neboli papežský pochod, je slavnostní hymna Svatého stolce a od roku 1949 i oficiální hymna Vatikánu. Jejím autorem je francouzský skladatel Charles Gounod (1818–1893), jenž ji v roce 1869 složil příležitosti výročí intronizace papeže Pia IX.
- 465 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 466 Eduard Prašinger (1826–1895) – viz poznámka č. 221.
- 468 Eduard Jan Brynych (1846–1902) – viz poznámka č. 171.
- 469 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903) – viz poznámka č. 391.
- 470 František Schönborn (1844–1899) – viz poznámka č. 436.
- 471 Litanie – viz poznámka č. 268.
- 472 Eduard Prašinger (1826–1895) – viz poznámka č. 221.
- 473 Matiaš Musil (* 1834), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1858. V 60. letech působil jako katecheta na královéhradecké hlavní škole. Později se stal ještě kanovníkem kapituly sv. Ducha.
- 474 František Schönborn (1844–1899) – viz poznámka č. 436.
- 475 Martin Josef Říha (1839–1907) – viz poznámka č. 438.
- 476 Emanuel Jan Křtitel Schöbel (1824–1909) – viz poznámka č. 437.
- 477 Eduard Prašinger (1826–1895) – viz poznámka č. 221.
- 478 Josef Haydn (1731–1809), hudební skladatel. Narodil se v rodině koláře a lidového hudebníka v městečku Rohrau v Dolním Rakousku. Základy hudebního vzdělání získal v Hainburgu, v osmi letech se stal členem katedrálního sboru u sv. Štěpána ve Vídni, který v období dospívání musel opustit. V jeho hudební kariéře mu bylo oporou mecenášství maďarské knížecí rodiny Esterházy. Haydnovo dílo čítá téměř 2000 prací.
- 479 „Ecce sacerdos Magnus, qui in diebus suis, placuit Deo“ – viz poznámka č. 370.
- 480 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 481 Matiaš Musil (* 1834) – viz poznámka č. 473.
- 482 Vincenzo Giocchino Raffaele Luigi Pecci, papež Lev XIII. (1810–1903) – viz poznámka č. 391.
- 483 Eduard Prašinger (1826–1895) – viz poznámka č. 221.
- 484 *Homagium* – hold symbolizující podřízení se něčí vládě nebo správě. V katolické církvi skládají kardinálové *homagium* papeži, v rámci diecéze potom diecézní klérus biskupovi. Ve středověkém lenním právu znamenal obřad *homagia* přijetí závazků vůči lennímu pánovi.
- 485 Akolyta – osoba s nižším kněžským svěcením, která vykonávala pomocné obřadní povinnosti při bohoslužbě. Akolyté (pouze svobodní muži) se posléze zpravidla stali knězi. Po reformě druhého vatikánského koncilu se služba akolyty stala jednou ze služeb udělovaných před jáhenským svěcením a stala se přístupnou i pro ženaté muže.
- 486 Josef Jan Hais (1829–1892) – viz poznámka č. 393.
- 487 Jan Klein (* 1821), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1844. Působil v různých funkcích při biskupství v Hradci Králové, později se stal farářem, resp. posléze děkanem v Činěvsi a zároveň zastával post kanovníka kapituly sv. Ducha v Hradci Králové; byl farářem a později děkanem v Činěvsi.
- 488 Nečitelné slovo.
- 489 Správně: „Eamus, et nos ut moriamur cum eo.“ Překlad: „Pojďme i my, ať zemřeme spolu s ním.“ Jan II. 16.
- 490 V roce 1846 založil v Elberfeldu (dnes část Wuppertalu) učitel Jan Jiří Breuer Jednotu katolických tovaryšů, spolek na podporu vzdělávání a katolické výchovy chudých

- mladíků. Rok poté se jejím ředitelem stal katolický kněz Adolf Kolping, který tuto myšlenku posléze rozšířil do nebyvalých rozměrů. Po změně svého působíště (odešel do Kolína nad Rýnem) podporoval zakládání Jednot a s nimi spojených domů, které poskytovaly potřebný azyl mladým mužům. Podle tohoto vzoru vznikaly stejné spolky i v Rakousku-Uhersku. Ve Vídni a Praze vznikla Jednota katolických tovaryšů v souvislosti s návštěvou A. Kolpinga v roce 1852.
- 491 Anežka česká (cca 1211–1282) byla dcerou českého krále Přemysla Otakara I. Stala se abatyší kláštera klarisek v Praze na Malé Straně, který založila spolu se svým bratrem, králem Václavem I. Úcta k ní má své kořeny už ve středověku. Blahoslavena byla v roce 1874 papežem Piem IX. na základě podnětu pražského arcibiskupa Bedřicha Josefa Schwarzenberga a svatořečena 12. listopadu 1989 Janem Pavlem II.
- 492 Heřman Hanibal hrabě z Blümegen (1716–1774), královhradecký biskup, jmenován 1763, potvrzen 9. dubna 1764, zemřel 17. října 1774.
- 493 Prusko-rakouská válka – viz poznámka č. 337.
- 494 František Okrouhlický (* 1867) – viz poznámka č. 338.
- 495 Více o rodu Schaumburg-Lippe viz poznámka č. 436.
- 496 Ervín, hrabě Schlik (1852–1906) – viz poznámka č. 29.
- 497 Pavel, svobodný pán Gautsch (* 1851) – viz poznámka č. 341.
- 498 Albrecht Friedrich Rudolf (1817–1895), arcivévoda rakouský a těšínský, syn Karla Ludvíka (1771–1847), arcivévody rakouského a těšínského. Stejně jako otec nastoupil vojenskou kariéru, které se věnoval celý život.
- 499 Karel Ludvík (1771–1847), arcivévoda rakouský a těšínský, syn Leopolda II. (1747–1792), významný vojévůdce a vojenský teoretik. Po smrti svého strýce Alberta Saského (1738–1822) zdědil Těšínsko a s ním i titul těšínského vévody.
- 500 Nečitelné slovo.
- 501 Udání částky je nečitelné.
- 502 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 503 Eduard Jan Brynych (1846–1902) – viz poznámka č. 171.
- 504 Popis biskupské vizitace je v kronice zaznamenán v kapitole věnované jednotlivým ostrouženským administrátorům a farářům, která není součástí naší publikace.
- 505 Alžběta Amálie Evženie (1837–1898), z rodu Wittelsbachů, v letech 1854–1898 rakouská císařovna, manželka Františka Josefa I. (1830–1916).
- 506 František Josef I. (1830–1916) – viz poznámka č. 417.
- 507 *Te deum laudamus* – viz poznámka č. 232.
- 508 Jan Tichý (1843–1919) – viz poznámka č. 151.
- 509 Giuseppe Melchierre Sarto (1835–1914), katolický kněz, vysvěcen v roce 1858. V roce 1875 se stal kanovníkem katedrály v Trevisu a generálním vikářem diecéze, vyučoval i v tamním semináři. V roce 1884 byl jmenován biskupem v Mantově, později se stal kardinálem a po smrti papeže Lva XIII. novým papežem.
- 510 František Josef I. (1830–1916) – viz poznámka č. 417.
- 511 Josef Doubrava (1852–1921), katolický kněz, vysvěcen v roce 1876. Stal se kaplanem v Petrovicích u Sedlčan, posléze administrátorem v Dublovicích. Od roku 1880 působil na pražské teologické fakultě, v roce 1883 se stal vicerektorem a později rektorem arcibiskupského semináře. V roce 1903 byl jmenován královéhradeckým biskupem.
- 512 František Brusák (1840–1918) – viz poznámka č. 136.
- 513 Nečitelné slovo.
- 514 Zápis (není jisté, zda vlastnoruční) biskupa Josefa Doubravy.
- 515 Bedřich Schwarzenberg (1809–1885) – viz poznámka č. 407.
- 516 *A latere* – po boku.
- 517 Jan Soukup (1849–1929), katolický kněz, kanovník kapituly sv. Ducha v Hradci Králové, od roku 1912 děkan kapituly.
- 518 Tabernákl neboli tabernákulum – viz poznámka č. 168.
- 519 Lunula, jinak také melchisedech – viz poznámka č. 129.

- 520 *Qualis rex, talis grex* – jaký pán, takové stádo.
- 521 Breviář, breviář – soubor modliteb, které se kněží denně povinně modlí.
- 522 *Oficium* – povinná denní modlitba římskokatolických kleriků, modlitební závazek breviáře (modlitební kniha kněze).
- 523 Meditace, rozjímání – rozjímavá modlitba obvykle nad biblickými texty v délce půl hodiny, původně mnišská praxe.
- 524 Tonzura – vystříhané znamení ve vlasech, vnější znak zasvěcení duchovního, pravidlo různým způsobem obcházené, zrušeno po druhém vatikánském koncilu (1962–1965).
- 525 *Modus vivendi* (doslova způsob soužití) – dohoda mezi dvěma právními subjekty. Pro dohodu církve a státu se zpravidla užívá termín konkordát. Zde ve smyslu dohoda, urovnání sporu.
- 526 František Spirago (1862–1942), katolický kněz, pedagog, autor náboženských a pedagogických děl.
Patrně se jedná o dílo: František SPIRAGO, *Katolický lidový katechismus I–III*, Praha 1903–1910.
- 527 Monstrance – viz poznámka č. 135.
- 528 Hostie – viz poznámka č. 134.
- 529 Nádobka *ablutionis*, abluční nádobka – slouží k omývání prstů, používá se při jakékoli manipulaci s nejsvětější svátostí.
- 530 *Oltář. Poučná a modlitební kniha i zpěvník pro diecézi královéhradeckou*, Hradec Králové 1900.
- 531 Tabernákl neboli tabernákulum – viz poznámka č. 168.
- 532 Josef NĚMEČEK, *Rukověť odpoledních pobožností křesťansko-katolických*, Praha 1871.
- 533 Aplikace, aplikační povinnost – obětování duchovních užitků mše svaté na konkrétní předem daný účel.
- 534 Expozita – výpomocný duchovní, sídlící ve víceméně samostatné duchovní správě v místech vzdálenějších farní osadě.
- 535 *Cura separate* – samostatná, oddělená duchovní správa.
- 536 *Curriculum vitae* – životopis.
- 537 Josef Valenta (* 1873), katolický kněz, vysvěcen 25. 7. 1899. Působil jako kaplan ve Žlunicích, v letech 1906–1918 byl kaplanem v Kopidlně.
- 538 Metoděj Bejr, učitel. Na počátku 20. století působil nejprve jako prozatímní, posléze jako stálý ředitel nově zřízené měšťanské školy v Kopidlně.
- 539 Josef Endrys (* 1861), učitel. Navštěvoval nižší reálnou školu v Jičíně, následně tamní učitelský ústav. Od roku 1883 působil jako zatímní učitel a od roku 1896 jako definitivní podučitel v Kopidlně. V roce 1902 se navíc stal zatímním učitelem na kopidlenské měšťanské škole.
- 540 *Oltář. Poučná a modlitební kniha i zpěvník pro diecézi královéhradeckou*, Hradec Králové 1900.
- 541 Panna Marie Lurdská – viz poznámka č. 158.
- 542 Křesťanská akademie – viz poznámka č. 154.
- 543 Se stavbou se započalo v roce 1912, kdy byla zbourána stará dřevěná budova a nahrazena kamennou novostavbou.
- 544 Josef Doubrava (1852–1921) – viz poznámka č. 511.
- 545 Pouchov, dnes městská část Hradce Králové, původně obec nacházející se cca 3 km od centra Hradce Králové, s farním kostelem sv. Pavla apoštola. Nachází se zde mj. hrobka kanovníků královéhradecké kapituly sv. Ducha.
- 546 Giacomo della Chiesa, Benedikt XV. (1854–1922), katolický kněz. Pocházel ze šlechtické rodiny z Janova, studoval práva, poté však vstoupil do kněžského semináře. Působil v diplomatických službách papežského stolce, v roce 1914 byl jmenován kardinálem a krátce poté byl zvolen nástupcem zemřelého papeže Pia X., přijal jméno Benedikt XV.
- 547 Karel Kašpar (1870–1941), katolický kněz, vysvěcen roku 1893. Studoval v Římě, kde také přijal kněžské svěcení. V roce 1899 se stal spirituálem Strakovy akademie v Praze

- a roku 1907 kanovníkem pražské kapituly u sv. Víta v Praze. V roce 1920 byl jmenován světitím biskupem královéhradeckým a v roce 1921 se po smrti Josefa Doubravy stal tamním biskupem, o deset let později se stal pražským arcibiskupem a v roce 1935 byl jmenován kardinálem. Karel Kašpar byl vysoce vzdělaný člověk, znalec církevního práva a liturgie, je autorem řady knih, článků a studií, které publikoval většinou v Časopise katolického duchovenstva.
- 548 František Ferdinand d'Este (1863–1914), synovec císaře Františka Josefa I. (1830–1916), syn Karla Ludvíka (1771–1847), arcivévody rakouského a vévody těšínského. Po smrti korunního prince, arcivévody Rudolfa (1858–1889), se stal následníkem trůnu.
- 549 Marie, hraběnka Chotková z Chotkova a Vojnína (1868–1914), dcera rakouského diplomata a českého místodržícího Bohuslava, hraběte Chotka (1829–1896), a Vilemíny, hraběnky z Vchynic a Tetova (1838–1886). V roce 1900 se provdala za Františka Ferdinanda d'Este. Protože nepocházela z panovnického rodu, mohl se sňatek uzavřít jen jako morganatický (potomci neměli nárok na trůn).
- 550 Karel Kašpar (1870–1941) – viz poznámka č. 547.
- 551 Jindřich, hrabě Schlik (1875–1957), syn Františka, hraběte Schlika (1854–1925; k němu více viz poznámka č. 29). Po otcově smrti se v roce 1925 stal majitelem jičínoveského panství (tj. velišského, resp. veliš-vokšického; více o proměnách názvu panství viz poznámka č. 4).
- 552 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13
- 553 František Brusák (1840–1918) – viz poznámka č. 136.
- 554 František Kordač (1852–1934), katolický kněz. Studoval teologii na Gregoriánské univerzitě v Římě, kde získal doktorát z teologie a filozofie. Stal se kaplanem v Liberci, poté působil v kněžském semináři v Litoměřicích, v letech 1889–1905 dokonce jako jeho rektor. V roce 1905 odešel do Prahy, aby přednášel na teologické fakultě české univerzity. V roce 1919 se stal pražským arcibiskupem (předchozí biskup Pavel, hrabě Huyn /1868–1946/, v reakci na politickou situaci, tj. vznik Československa, rezignoval). Post zastával až do roku 1931, kdy se ho musel vzdát s ohledem na své zdraví.
- 555 Karel Kašpar (1870–1941) – viz poznámka č. 547.
- 556 Mořic Pícha (1869–1956) – viz poznámka č. 116.
- 557 Ambrogio Damiano Achille Ratti, Pius XI. (1857–1939), katolický kněz, vysvěcen v roce 1879. Po studiích na Gregoriánské univerzitě v Římě působil jako profesor teologie v semináři v Padově, posléze v milánské Ambrosiánské knihovně a následně ve Vatikánské knihovně. V roce 1922 byl jmenován arcibiskupem milánských, ale o rok později byl po smrti Benedikta XV. zvolen papežem.
- 558 Překlad: „
„K božímu prospěchu po dlouhá léta!“
- 559 Jindřich, hrabě Schlik (1875–1957) – viz poznámka č. 194.
- 560 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.
- 561 Emil Hácha (1872–1945), právník, politik. Po absolvování českobudějovického gymnázia studoval práva na pražské univerzitě, v roce 1898 nastoupil k českému zemskému místodržitelství v Praze, posléze působil jako dvorní rada Nejvyššího správního soudního dvora ve Vídni (1916–1918). Po vzniku Československa se stal členem Nejvyššího správního soudu, v letech 1924–1929 působil na právnické fakultě v Praze. Byl mj. i členem haagského rozhodčího soudu. Po abdikaci Edvarda Beneše v důsledku mnichovské dohody se stal prezidentem republiky (1938–1939) a posléze prezidentem Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945).
- 562 Jozef Tiso (1887–1947), katolický kněz, vysvěcen 1910. Působil jako kněz na různých místech, na začátku první světové války sloužil jako vojenský kaplan na ruské frontě v Haliči a posléze v Mariboru. Od roku 1915 působil na kněžském semináři v Nitře, v letech 1920–1924 byl biskupským tajemníkem. Byl činný v politice, jako člen Slovenské ľudové strany (později Hlinkovy Slovenské ľudové strany), v letech 1930–1938

- byl jejím místopředsedou. Od roku 1925 byl poslancem Národního shromáždění. Po přijetí Mnichovské dohody se stal ministrem pro správu Slovenska, po rozpadu Československa se 16. října 1939 stal prezidentem Slovenské republiky. Po válce byl odsouzen a popraven.
- 564 Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), filozof, univerzitní profesor, politik a státník. Působil na vídeňské univerzitě, v roce 1882 získal post na české pražské univerzitě. Po vzniku Československé republiky se stal jejím prvním prezidentem.
- 565 Edvard Beneš (1884–1948), politik a státník. Po abdikaci T. G. Masaryka se v roce 1935 stal druhým československým prezidentem. Po přijetí mnichovské dohody ale abdikoval, uchýlil se do USA, v roce 1939 přesídlil do Londýna a byl činný v čsl. exilové vládě. V roce 1945 se stal prvním poválečným prezidentem, post zastával do své abdikace v červnu 1948.
- 566 Nečitelné slovo.
- 567 Nečitelné slovo.
- 568 Alois Nožička (1875–1938) – viz poznámka č. 13.
- 569 Několik nečitelných slov.
- 570 Antonín Martínek, profesor jičínského gymnázia a konzervátor památkové péče.
- 571 Malý zvon, umístěný zpravidla na sanktusníkové vížce.
- 572 František Pech (* 1894), katolický kněz, vysvěcen 2. 6. 1918. Působil jako katecheta na obecné škole ve Dvoře Králové nad Labem, v letech 1920–1926 byl kaplanem v Lázních Bělohrad, poté vystřídal jako kaplan a administrátor mnoho působišť (Choteč, Mříčná u Jilemnice, Libštát, Jilemnice, Třebechovice pod Orebem, Nové Město nad Metují, Bystré u Poličky aj.) V roce 1940 se stal administrátorem fary v Ostružně.
- 573 Nečitelné slovo.
- 574 Nečitelné slovo.
- 575 Několik nečitelných slov.
- 576 Překlad:
 „Zemský úřad v Praze 30. 9. 1942
 Č. j. 7499-1942, Abt. IV.A
 Okresnímu úřadu v Jičíně
 K č. j. 46523 IV–VIII z 24. 8. 1941.
 Ostružno, římsko-katolický kostel, oprava varhan.
 Předložený [návrh] na opravu varhan v římsko-katolickém kostele v Ostružně, která byla povolena nařízením ze 4. 11. 1941, č. 4824/1-1941, Abt. 7, byl revidován a částka 1070 byla potvrzena. Povoluji uhrazení nákladu z dostačujícího jmění farního kostela v Ostružně.
 [nečitelný podpis].“
- 577 Obročí, čili beneficium – výraz církevního práva, označující příjem spojený s určitou službou, postavením nebo úřadem, případně i toto postavení samo. Obročí vznikla v raném středověku, kdy výnos z pozemkového majetku byl jediný způsob, jak v naturálním hospodářství trvale zajistit obživu kněze nebo faráře.
- 578 Výměnkář – někdejší hospodář, který předal statek novému hospodáři, pobýval na výměnku. Měl právo na zajištění obživy.

Drobné památky ostruženské farnosti

Vladislava Říhová (hlavní editorka)

Aleš Hvízdal, Tereza Justová, Věra Kašparová, Roman Kolář, Pavel Mrověc,
Radka Pavlovská, Hana Vávrová, Petra Zítková, Lucie Živná

Drobné památky ostruženské farnosti v terénu

Ostruženská farnost leží na území jihovýchodně a východně od Jičína. Z jihu je ohraničena táhlým hřbetem vedoucím od vrcholu s Loretou západním směrem. Na severu tvoří její přirozenou hranici Prachovské skály s okrajovým vrcholem Brada. Mezi krajinnými dominantami jsou v mírně zvlněných údolích a na úpatích kopců zakomponovány menší vesnice obklopené lány polí. Ty byly původně protkány celou sítí cest, z nichž v terénu existují už jen některé. Hlavní provoz přešel na páteřní komunikaci vedoucí z Mladé Boleslavi kolem Sobotky do Jičína, která už v 18. století jako císařská silnice a v současnosti jako frekventovaná silnice I. třídy doslova rozpárala farnost na severní a jižní část. Horní Lochoy, Prachov, Rybníček, Holín a Brada rámuje Prachovské skály. Jižně od silnice leží okolí samotného farního kostela, kam patří Ostružno, Dolní Lochoy, Březina a Hlásná Lhota, východní hranici farnosti v největší vzdálenosti od farní obce tvoří Čejkovice a Staré Místo.

Studenti při dokumentaci sloupu se sochou Panny Marie ve Starém Místě.

Mezi těmito vesnicemi se v zimním semestru akademického roku 2011/2012 pohybovalo devět studentů z Fakulty restaurování, zapsaných v semináři Management regionálního dědictví. Jejich práce přímo v terénu spočívala ve vyhledání objektů, zachycení jejich umístění a jeho porovnání s historickými mapami. Věnovali se základnímu měření celku a jednotlivých částí soch a drobné architektury. Vizuální průzkum soustředili především na informace o fyzickém stavu objektů, o použitých materiálech a sledovali také tesané datace, erekční nápisy či sochařské signatury. Součástí průzkumu byla jednoduchá kresebná dokumentace a poměrně důkladná fotodokumentace objektů, která kromě celku a detailů umělecké výbavy (například reliéfů) zachycovala charakter poškození materiálu. Studenti kladli důraz na detailní pozorování povrchu kamenných či omítaných prvků, na nichž hledali fragmenty historických barevných úprav. Konfrontovali je se zprávami z písemných pramenů, jež často zmiňují různé barevné nátěry či zlacení.

Na vizuální průzkum památek navázalo v letním semestru vypracování seminárních prací, jejichž základem bylo porovnání aktuálně zachycených informací s údaji, které je možné vytěžit z archivních pramenů a fotodokumentace. Účastníci semináře si tak mohli doplnit představu o poničených či částečně zachovaných dílech a na základě překladu z ostruženské farní kroniky a spisového materiálu z farního archivu také doplnit základní data vzniku a vývoje objektů. Kapacita semináře vedeného na Fakultě restaurování nebyla dostačující k tomu, aby byly zdokumentovány všechny objekty ve farnosti. Nevěnovali jsme tedy pozornost fragmentu

Studenti při dokumentaci sochy sv. Františka Xaverského v Březině.

křížku v Holíně, který stojí u domu na soukromém pozemku za plotem domu čp. 62, a stejně tak studenti blíže nezkoumali sochu sv. Jana Nepomuckého v zahradě domu čp. 1 v Horním Lochově. Bez bližší dokumentace zůstal také křížek u domu čp. 14 v Březině a sochy u tamní kaple. Do užšího výběru objektů, které vyžadovaly dokumentaci z důvodů aktuálně špatného stavu, nepatřil ani nedávno restaurovaný sv. Florián ve Starém Místě, sloup se sochou Panny Marie a sousoší Nejsvětější Trojice v Čejkovicích. V době, kdy jsme prováděli terénní průzkum, nebyl na svém místě kříž v obci Prachově, který se aktuálně opravoval. Přímo před farním kostelem v Ostružně jsme nedokumentovali dřevěný misijní kříž a pozornost nebyla věnována ani nedaleké soše Panny Marie, která byla v dobrém stavu.

Soubor dat získaných při práci v terénu posloužil nejen při vzniku monografických hesel objektů v této publikaci, ale byl využit také při sestavování orientačních rozpočtů restaurátorských prací, které budou po skončení projektu odevzdány do rukou majitelů drobných památek a mohou se stát podkladem při žádostech o dotace na jejich obnovu. Práce studentského semináře tak přinesly nové informace o historickém vývoji drobných památek ostruženské farnosti a zároveň mohou mít dopad i na jejich další existenci.

Vladislava Říhová

Dokumentace soch sv. Petra a Pavla na vrcholu kopce Brada.

Drobné památky ostruženské farnosti v písemných pramenech

Při průzkumu drobných památek v ostruženské farnosti jsme měli mimořádné štěstí na bohatou archivní dokumentaci. Už v dřívější době ji při sestavování soupisu *Mariánské a další světecké sloupy na Jičínsku* použili autoři článku Vratislav Nejedlý, Miloš Suchomel a Pavel Zahradník.¹

Kromě ostruženské farní kroniky, s jejímž překladem měl čtenář možnost se seznámit v úvodu publikace, jsme jako důležité doklady vzniku a života drobných památek využili spisový materiál z fondu Římskokatolický farní úřad Ostružno.² Jednotliviny roztríděné v první polovině 20. století do složek rozdělených podle lokalit a samotných objektů obsahují korespondenci farního úřadu s biskupskou konzistoří a také se samotnými vlastníky památek. Najdeme zde různé dokumenty, převažují však žádosti k posvěcení nově vzniklých a opravených objektů a reverzy na jejich udržování, ve kterých se stavebníci zavazují k další údržbě a pomocí nadačních peněz, uložených většinou ve fondu na faře, zajišťují budoucí péči o objekty. Dozvídáme se, jak byly peníze v konkrétních případech využity či jak se řešilo, když se některý z majitelů chtěl závazku obstarávání sochy nebo kříže vzdát.

Z hlediska samotného vzniku děl jsou důležitými doklady plány a náčrty budoucích soch. Dávají nám přehled o kresebných schopnostech sochařů a v širším pohledu také o celkové úrovni umělecké tvorby v blízkém okolí. Zachovaly se jen některé z nich, navíc pouze z novější doby. Můžeme se tak seznámit s návrhem na kamenný kříž v Ohavči z roku 1892, na sochu sv. Jana Nepomuckého určenou pro náves obce Holín z roku 1837 a s dvěma náčrty pro drobné památky v Horním Lochově – pro sochu sv. Jana Nepomuckého z roku 1855 a o dvacet let mladší statui Panny Marie.

Mezi písemnosti týkající se soch je ve fondu zařazen též pramen, který pro své zápisy využila i samotná farní kronika. Jedná se o soupis drobných církevních památek nazvaný *Beschreibung der religiösen Standbilder im Wostružner Pfarrbezirke 1837*. Podobné soupisy vznikaly na základě nařízení zemských úřadů³ ve všech českých a moravských farnostech. V minulém roce jsme v semináři

1 Vratislav NEJEDLÝ – Miloš SUCHOMEL – Pavel ZAHRADNÍK, *Mariánské a další světecké sloupy na Jičínsku*, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 7, 1994, s. 131–156.

2 SOKA Jičín, Římskokatolický farní úřad Ostružno, i. č. 126, sochy.

3 Jana OPPELTOVÁ – Věra SLAVÍKOVÁ, *Poklady farních archivů 4. – Soupisy církevních soch, křížů a kaplí a normálie*, IKD (Informace královéhradecké diecéze), 2008, roč. XVIII, č. 4.

Návrh na postavení sochy sv. Jana Nepomuckého v Horním Lochově z roku 1855.

Paul H. Simon

Nejtsitslejapje' Bisupskyj Ordinariat

Hyndri. Nidore.

[illegible]

Spis v knězi ude podpisyvaný řád a nespodržení
místních pánů B. Království, aby se mohlo s celou
poslední částí nové stěby mluvit a udělat řád.

Nycticoetes dostojnyj zasluzitel' b. rosyjskogo gosudarstva i b. razn. por. imen. krasnoe, jakoby jazykom na to vidovoznačajut, podozreva, bytovoje izmynitsel'skoje slovo, aby takie slova pre budущеj racy o po-
bitelja udostojanova, a yachewana byla.

Fornite viride e l'acqua del S. Cirillo. Bgl.

R. Tesei-Richter
junior

Management regionálního dědictví věnovali pozornost edici stejného typu pramene, který vznikl v sousední farnosti Kopidlno.⁴ Soupis ve formě tabulky tvoří několikastránkový sešit většího formátu. V základních polích se zde pro každý objekt vyplňovala lokalita, v níž stál, název, číslo, popis dle konstrukce, nápisů, zřízení a původu, aktuální stavební stav, pozemek, na němž byl umístěn, donátor či stavebník. Dále byly řazeny informace o tom, kdo má povinnost památku udržovat, zda existuje nadační jmění, a případně se zde objevilo také další sdělení, které se mohlo vejít do závěrečné poznámky na konci řádku. Tento pramen jsme využili pro sledování drobných památek ve farnosti jako základní informační bázi.

Kromě dokumentů farního fondu však mohou o památkách této oblasti vypovídat také další archivy. Zkoumali jsme například fond Muzejní spolek v Jičíně, v němž jsou uloženy různé prameny k meziválečné památkové péči,⁵ a také novější písemnosti o ochraně a restaurování uměleckých děl Jičínska ve fondu Okresního národního výboru.⁶

Záležitosti památkové péče jsou archivovány také ve fondu Státní památková správa v Národním archivu. Zde byly získány cenné údaje týkající se oprav kostela v Ostružně, pylonů v obci Březina i kaple Loreta a výstavby hřbitova v Horním Lochově.⁷ Fotodokumentace k těmto objektům byla vložena zčásti ve spisů a zčásti uložena ve sbírkách fotoarchivu ústředního pracoviště Národního památkového ústavu.⁸ Cenné fotografie památek regionu jsou součástí sbírek Regionálního muzea a galerie v Jičíně.

Pro studium novější dokumentace a fotodokumentace památkových objektů jsme využili i kartotéku, spisovnu, archiv restaurátorských zpráv a fotoarchiv Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově. Tyto materiály, týkající se téměř výhradně objektů zapsaných nebo prohlášených za nemovité kulturní památky, vhodně doplnil fotoarchiv Oddělení státní památkové péče Městského úřadu v Jičíně. V jeho fondu jsou kromě současné fotodokumentace uloženy rovněž starší snímky drobných památek pořízené v 70. a 80. letech 20. století a sledující také „nezapsané“ objekty regionálního významu.

Vladislava Říhová

4 Jana STRÁNÍKOVÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ (edd.), *Kopidlenská farnost, minulost a současnost jejích drobných památek*, Pardubice 2012, s. 9–58.

5 SOkA Jičín, Fond: Muzejní spolek v Jičíně, kt. 7.

6 SOkA Jičín, Fond: Okresní národní výbor, kt. 1076, 1077, 1572, 1573 – zdejší dokumentace však nebyla pro výzkum sledovaných lokalit příliš přínosná.

7 NA Praha, Fond: Státní památková správa, kt. 87, 96, 392.

8 Snímky se však soustředí spíše na architektonické památky.

Drobné památky jako průsečík oborů

Drobné památky byly ve druhé polovině 20. století opomíjenou součástí kulturní krajiny a stejně zanedbán byl také jejich výzkum, ačkoliv už generace badatelů 19. století pochopila, že se bez nich neobejde například při sledování dějin regionů. Jednoduchý průzkum vedený napříč semináři na Fakultě restaurování a Filozofické fakultě Univerzity Pardubice shrnul základní bádání o tomto fenoménu v jedné oblasti pevně vymezené historickým územím ostruženské farnosti. Studenti neměli prostor k sondám, které by vedly k hlubšímu průzkumu jednotlivostí. K němu však může posloužit tato publikace sestavená z jejich dílčích prací. Jaké další výzkumy na poli historie, dějin umění či vývoje péče o památky může inspirovat, si dovolím představit na následujících příkladech.

Průzkum drobných památek jako dokladů historie regionu

Průzkum sochařských děl v okolí vesnic a křížů v polích či kapliček zasazených u pramenů v lese může někdy přinést pohled do minulosti vzdálenější, než bychom čekali. Všechny objekty mají svůj vlastní příběh vzniku a existence, ne vždy se nám jej podaří odhalit. Některé jsou výjimečné, jiné jsou svým vznikem typickou ukázkou strategií, jež do zakládání podobných sakrálních děl vkládali obyvatelé vesnic. Sochy sloužily jako zhmotnění modliteb za narození dětí, ochranu úrody i celých vesnických společenství. Zastavme se u dvou sochařských děl, u kterých si pozadí založení můžeme jen domýšlet. Zato známe poměrně dobře jejich donátora.

Na severním okraji obce Březina stojí naproti sobě dva poničené pylony, dekorované rokajovými kartušemi s mnohafigurovými reliéfy. Východně je umístěn pylon zasvěcený sv. Janu Nepomuckému, jeho protějšek tvoří obdobná architektura s reliéfní výzdobou věnovanou sv. Antonínu Paduánskému. Zadavatel akceptoval u obou děl naprosto výjimečnou podobu. Nesetkáváme se zde s typickými pozdně barokními či rokokovými sochami umístěnými na vhodných soklech. Neznámý autor zvolil zcela odlišný způsob ztvárnění ikonograficky běžného tématu doprovázejícího výzdobu dobových mostních konstrukcí. I v Březině stály pylony původně na mostku, který zprístupňoval vesnici přes náhon vedený mezi dvěma rybníky, po formální stránce se však staly oslavou světců komponovanou do pyramidálních útvarů a doprovázenou ne celými figurami, ale pouze reliéfy s výjevem ze světčova života. Ve vrcholu pylonu sv. Antonína Paduánského se světec objevil zobrazen v podobě poprsí, jak tiskne tvář k líčku Ježíška, jehož drží v náručí.

U sv. Jana Nepomuckého nahradili vrcholovou kompozici světce pouze dva putti s festony, kteří nejspíše drželi v rukou některý z jeho atributů.

Zadavatelem děl byl podle ostruženské farní kroniky „*vrchnostenský úředník z Vokšic jménem Říha*“ a nechal je postavit v roce 1766, což ještě v 19. století dokládaly „*poněkud chybně vyryté chronografy na obou sochách*“. Nejspíše byly vepsány do rokajových kartuší na soklech – na pylonu sv. Jana stálo: „*HIC taCenDo est MartYr gLorIosVs In aqVIs*“ a na soše sv. Antonína Paduánského: „*HIC LoqVenDo MIrabilIs fVLget In astrIs*.“¹

Zakladatele soch znal pouze z doslechu stařícký březinský rychtář Valenta, který na něj faráře při soupisu drobných památek v roce 1837 upozornil. Kdo jím mohl opravdu být a jaké měl kulturní zázemí, když nechal vytvořit podobně netypickou zakázku? Odpověď musíme hledat v okruhu nejvyšších úředníků velišsko-vokšického panství, do jehož správy ve druhé polovině 18. století spadala také obec Březina. Panství vlastnila mezi lety 1740–1771 vdova po Františku Josefu Schlikovi hraběnka Anna Josefa Schliková, rozená Krakovská z Kolowrat. Na předchozích stránkách edice farní kroniky se s ní setkáváme v roce 1756 při založení nové farní budovy v Ostružně.² Ta měla být jen předstupněm pro další aktivity, jež nakonec vedly k položení základního kamene nového ostruženského chrámu a později také ke vzniku vlastní samostatné farnosti.³ Anna Josefa Schliková ovdověla v roce 1740. Své dědictví po manželovi v podobě alodiální části panství musela soudně hájit před synovcem Františkem Jindřichem Schlikem sídlícím na fideikomisní části panství v Kopidlně.⁴ Při vyhrála a je zcela pochopitelné, že na Kopidlně nechtěla být dále žádným způsobem závislá. Ani v záležitostech farní správy kostelů a kaplí, které v té době spadaly pod společnou velkou kopidlenskou farnost. Začala tedy budovat síť nových kostelů, z nichž se jí podařilo dokončit chrám sv. Václava ve Veliši (1747–1752) a přestavbu kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách (1760–1764). Kromě nich založila ještě novostavbu kaple sv. Matouše v Dolanech (1765–1768).

Už při výstavbě prvního velkého a velkolepě vybaveného kostela sv. Václava ve Veliši měla po boku schopného pomocníka. Byl jím „ředitel stavby“ úředník Karel Říha. Známe jej jako autora souborného účtu za vedení stavby velišského kostela a zcela unikátně také z votivního obrazu založení kostela,⁵ kde stojí po boku Anny Josefy Schlikové, velišského kaplana Jiřího Půlpána a architekta Anselma Luraga. Muž v barokní paruce oděný do zeleného kabátce drží v ruce účetní knihu a v legendě obrazu je popsán „*Karolus Říha* –

1 Viz s. 169 této publikace.

2 Viz s. 14 této publikace.

3 Tamtéž.

4 Vladislava ŘÍHOVÁ – Jana STRÁNÍKOVÁ, Schlikovský úředník Karel Říha a výstavba kostela ve Veliši, in: *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 473–490.

5 Obraz je zavěšen v presbytáři kostela.

Director et promotor aedificiū“. Průzkum osobnosti Karla Říhy nebyl jednoduchý, ale přinesl zajímavý pohled na úředníka, který ze své pozice a díky svým kontaktům s umělci pracujícími pro majitelku panství mohl zasáhnout do podoby okolní barokní kulturní krajiny.

Karel Říha se narodil jako nejstarší syn v rodině purkrabího Jana Františka Říhy, byl tedy pro úřednickou kariéru ve službách schlikovské vrchnosti v podstatě předurčen. Oženil se s Annou Josefou, o níž se nepodařilo zjistit, odkud pocházela, ale víme, že se jim v roce 1726 narodil první syn Kajetán Josef. Jeho kmotrem byl Kajetán Krakowský z Kollowrat, bratr hraběnky Anny Josefy Schlikové, a ona sama vystupovala u obřadu v roli svědkyně. Kajetána následovalo ještě dalších sedm dětí, až do roku 1741, kdy první manželka Karla Říhy zemřela. V té době přešel úředník do služeb hraběnky vdovy a přestěhoval se na jedno z center její části panství do Jičíněvsí. Na nový sňatek si několik let počkal, až roku 1755 se oženil s vdovou po vrchním úředníku velišsko-vokšického panství Annou Klárou Chvalovskou. Oddal je jeho vlastní syn Bartoloměj (Kajetán) Říha, člen premonstrátské kanonie na Strahově.

Kariéra Karla Říhy byla od počátku svázána se schlikovským dominiem položeným jižně od Jičína. Mezi lety 1720–1734 je doložen jako kopidlenský purkrabí, posléze přešel do úřadu důchodního starohradského panství, po sedmi letech se vrátil do Kopidlna, protože byl jmenován tamním důchodním. Brzy nato, po rozdělení panství mezi dva majitele, přešel do služeb vdovy Anny Josefy Schlikové a jeho působištem se stalo velišsko-vokšické panství. Později byl povýšen na sirotčího a kontribučenského správce všech jejích statků a v 50. letech 18. století se stal nejvyšším úředníkem – v této funkci pravděpodobně také zemřel. Posledním údajem, který s ním můžeme spojit, je právě zmínka, že byl v roce 1766 donátorem výstavby pylonu u Březiny.

Otcova kariéra v různých úřadech na různých částech panství přinášela rodině časté stěhování. Svou první nevěstu si Karel Říha přivedl do Kopidlna, později se přestěhovali do Starých Hradů. Znovu pobývali v Kopidlně a už jako vdovec žil nejspíše v Jičíněvsí. 50. léta 18. století jsou spojena s vedením stavby kostela ve Veliši, což předpokládá, že rodina sídlila v blízkosti. Nabízí se vokšický zámek, ale také nedaleká Střevač, odkud úředník vysílal své posly,⁶ což znamená, že zde asi i bydlel.

Karla Říhu jsme si představili jako zaměstnaného muže, který nejspíše svou vrchnost přesvědčil, že je velmi dobrým organizátorem. Dá se předpokládat, že minimálně při výstavbě a výbavě kostela sv. Václava ve Veliši byl v těsném styku s provádějícími umělci. Na bočních oltářích a souboru soch na rampě před kostelem a ve vrcholech hřbitovních kaplí

6 SOKA Jičín, fond Farní úřad Kopidlno, neusp., účet za provedenou stavbu kostela ve Veliši z roku 1757, nestr.

pracoval sochař Martin Krupka. Velkou měrou se podílel i na dalších zakázkách pro hraběnkou Annu Josefu Schlikovou, například na výzdobě interiéru kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách.⁷ Z jeho rukou vyšel i pilíř se sochou Panny Marie zasazený naproti panské sýpce ve Střevači z roku 1754⁸ a o tři roky později také Kalvárie na střevačské návsi a nedatovaná socha sv. Jana Nepomuckého tamtéž. Můžeme předpokládat, že iniciátorem jejich vzniku byl právě agilní úředník, pokud by donátorkou byla sama Anna Josefa Schliková, jistě by na soklech soch nechyběl její erb sdružující erbovní znamení Schliků a Krakovských z Kolowrat. Ten však na obou objektech schází a nenajdeme zde ani žádnou jinou stopu po zadavateli zakázky.

Bez označení jsou i březinské pylony. Jejich vazbu na vrchního úředníka velišsko-vokšického panství zaznamenává jen citovaný zápis z ostruženské farní kroniky. Spojení děl s osobností Karla Říhy je tak jenom do jisté míry pravděpodobnou hypotézou. Možná ji v budoucnu potvrdí nějaké další písemné prameny. Samotné pylony jsou dnes značně poškozené, jejich nápisy už ve 20. století nebyly čitelné, a tak od nich nemůžeme očekávat další svědectví. Můžeme se jen pokusit jejich příběh rekonstruovat v širších souvislostech a připoutat k nim pozornost, která by mohla vyvolat zájem o jejich další zachování.⁹

Průzkum drobných památek jako podklad pro restaurátorské zásahy a památkovou péči

Průzkum archivních fondů a komparace získaných informací s aktuálním stavem sochařských děl může přinést cenné podklady pro památkovou péči a pro plánování restaurátorských zásahů. Za zvláště důležité musíme v tomto směru považovat soupisy drobných církevních památek, které vznikaly v Čechách od roku 1836 na základě nařízení zemských úřadů. V posledních letech jsou tyto prameny pro výzkum drobných památek stále populárnější, málokdy však uchovávají podrobné popisy sledující nejen umístění a finanční zajištění, ale také vzhled a aktuální barevnost památek.¹⁰

7 Markéta NOVOTNÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ, *Dílo sochaře Martina Krupky (nejen) v okolí Veliše a na Kopidlensku*, in: Jana STRÁNÍKOVÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ (edd.) *Kronika a drobné památky velišské farnosti*, Pardubice 2010, s. 177, 180.

8 Tamtéž, s. 177, s. 180.

9 Na základě podkladů získaných v rámci semináře a dodaných Mgr. Viktoru Blažkovi z NPÚ–ÚOP Josefov se na jaře roku 2012 začala shromažďovat dokumentace a jednat o prohlášení pylonů za nemovitou kulturní památku.

10 Vladislava ŘÍHOVÁ, *Barevné úpravy sochařských děl ve farnostech Kopidlna, Ostružno a Veliš*, in: *Monumenta vivent*, sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově, sv. 2, 2012, s. 91–100. Zde byla publikována část použitého textu zasazená do kontextu situace okolních lokalit.

Soupis památek z farnosti Ostružno byl vyhotoven v roce 1837.¹¹ Byl poměrně důkladný a je pro nás cenný i tím, že jeho údaje můžeme komparovat se stejně starým soupisem soch a drobných architektur ve farnosti Kopidlno.¹² Tamní sochy byly natřeny většinou fermežovými barvami. Na dubové kříže se používala téměř výhradně tmavě červená. Pískovcové sochy na náměstí v Kopidlně byly opatřeny blankytně modrým („*Himmelblau*“) nátěrem, jenž se uplatnil i na dalších podobných objektech (protějškové dvojici soch sv. Jana Nepomuckého a sv. Blažeje) na okraji Kopidlna. Podobnou barevnost měly i architektonické části sochy Panny Marie v Budčevsi, samotná figura byla štafírovaná – tedy, jak plyne z použití tohoto výrazu v kontextu celého textu, opatřená lokálními barvami. Celou barevnou kompozici ještě doplňovalo dřevěné zábradlí natřené na černo. Nebeská modř se v roce 1822 uplatnila i na kamenném kříži v Ketni. Kontrastovala zde s částečně pozlaceným korpusem Ukřižovaného.

Druhá barevná varianta soch v kopidlenské farnosti využívala monochromní stříbrošedý („*Silbergrau*“) nátěr. Byly jím upraveny sochy na vstupních branách hřbitova u kostela sv. Jakuba v Kopidlně a objevil se i na statui sv. Jana Nepomuckého u lesa Habrovniku a na soše téhož světce mezi vesnicemi Drahoraz a Únětice. Jednobarevné nátěry bylo možné zpestřit zlacením detailů, které se uplatnilo u mariánské statue na náměstí v Kopidlně, případně doplnit dalšími druhy úprav, tak jak je využil neznámý štafirer pro kříž v Pševsi. Stříbrošedou architekturu tu doplňovala mramorovaná římsa. Zapsaná úprava musela být staršího data, protože v době soupisu byly barvy už vybledlé.

Farnost v Ostružně měla většinu soch i křížů v jiné barvě. Dubové kříže zde byly natřeny černou fermežovou barvou, jen ve dvou případech se setkáváme s červenou jako u všech stejných památek v sousední farnosti. Monochromní úprava soch se zde téměř nevyskytovala. Navíc se nikdy neobjevuje v bledě modré či stříbřitě šedé barevnosti. V kurzu byla spíše světle zelená. Uplatnila se na kamenném kříži v Ohavči z roku 1780, který byl padesát let po svém vzniku nově natřen světle zelenou fermežovou barvou. Stejnou barevnou úpravu dostala i barokní socha Panny Marie na pilíři v Čejkovicích a oblibu této barevnosti dokazují také sv. Florián z roku 1830 ze Starého Místa a pilíř se sochou Panny Marie tamtéž. Na něm však byla světle zelená použita pouze na architektonické prvky a samotná figura byla „štafírována“, tedy prezentována v lokálních barvách. Zajímavý je pohled na to, jak si s monochromní barevností poradil při následující opravě soch řezbář

11 SOKA Jičín, fond Farní úřad Ostružno, inv. č. 126, *Beschreibung der religiösen Standbilder im Ostružner Pfarrbezirke* 1837.

12 Jana STRÁNÍKOVÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ (edd.), *Kopidlenská farnost, minulost a současnost jejích drobných památek*, Pardubice 2012, s. 9–58. Je zde publikována edice a překlad soupisu.

Návrh na postavení sochy sv. Jana Nepomuckého v Holíně z roku 1843.

a pozlacovač z Jičína Josef Stoklasa. Při obnově Panny Marie ve Starém Místě zvolil pestřejší barevnou kombinaci. Figurou Bohorodičky pozlatil, zeměkouli natřel tmavě modrou a zbytek se sloupem a soklem tmavě zelenou barvou. V Čejkovicích opravil v roce 1873 sloup Panny Marie tak, že veškeré architektonické části natřel žlutě a vrcholovou sochu vyzlatil.

Srovnání soupisů drobných památek v sousedních farnostech nás nutí k zamyšlení nad tím, nakolik byla barevná úprava povrchu soch invencí samotného malíře – natěrače či pozlacovače – a nakolik vyhovovala přání zákazníků z řad obecních rad či soukromých osob. Rozdílné pojednání v podstatě shodných sochařských děl, vyráběných téměř sériově, můžeme v ostruženské pamětní knize sledovat na příkladu dílny sochaře Čenka Johana z Podhorního Újezda u Hořic. Sochu Panny Marie vystavěnou na návsí v Ostružně v roce 1865 natřel bledě červenou barvou. V roce 1883 se tento nátěr opakoval a prováděl jej opět přímo autor díla. Tentýž sochař pracoval v roce 1867 i na soše Panny Marie pro Holín. Zvolil však jinou barevnost – figura byla celá vyzlacena, jen zeměkoule, na níž Panna Marie stála, měla světle modrou barvu. V Johnově dílně vznikla i Panna Marie postavená v Horním Lochově. Dle smlouvy s autorem měla být pozlacená a zbytek natřen (blíže neidentifikovanou) barvou. Farníci se ale před dokončením prací rozhodli, že chtějí vyzlatit také reliéfy na soklu, čemuž se sochař, po dohodnutí dalšího honoráře, nebránil. V „reverzu“ na zachování sochy pak sochu sami pořizovatelé popsali následovně: „*Na obecním pozemku č. 82 kamennou sochu matky Boží z pískovce na podstavě též takovém s takovým též zábradlím obraženou, obecním nákladem v ceně tři sta padesát zlatých postaviti dali, tak sice, že figura Marie Panny, věnec kolem její hlavy, požůstávající ze dvanácti hvězd, dobře pozlacený, ostatní pak části sochy, jakož i zábradlí olejovou barvou jsou natřeny.*“¹³

Zajímavé mohou být i úvahy nad tím, proč byly sochy či kříže ve 30. letech 19. století natřeny tak rozdílnými barvami, ačkoliv stály v podstatě v sousedních vesnicích, připadajících však do různých farností. U dřevěných trámových křížů bychom očekávali, že budou dodržovat tradiční červený nátěr, který jim byl dáván už od baroka a podtrhoval eucharistickou symboliku.¹⁴ Na Ostružensku se však na většině křížů uplatnila černá barva, která rozhodně nepatřila mezi tradiční formu úpravy. Protože se objevuje na větším množství objektů napříč celou farností Ostružno, můžeme uvažovat o tom, že její použití nebylo invencí samotných vesnických obyvatel nebo obcí jako majitelů památek, ale že ji doporučil místní kněz. Pátání po důvodech by však, při současné znalosti písemných pramenů, bylo bezvýsledné.

13 SOkA Jičín, fond Farní úřad Ostružno, kt. č. 3, inv. č. 126, sochy – spisový materiál.

14 Červené nátěry trámových křížů vztyčovaných v době baroka jsou pro celé území Čech a Moravy doloženy jak v písemných pramenech, tak v historické ikonografii.

Znalosti, které nám písemné prameny poskytují o dřívější podobě sochařských děl, mohou pomoci při další péči o ně a mohou rozpoutat širší debatu, zda na pískovcové světecké sochy a dubové trámy křížů tuto barevnost vracet či nikoliv. Rozhodně však rozšiřují a prohlubují pohled na tyto památky a tím podporují možnost věnovat jim kvalitnější péči.

Pro restaurátorské zásahy, při nichž se například doplňuje devastovaná část fragmentárně dochovaného díla, jsou důležité také údaje o autorství jednotlivých soch, které umožňují při rekonstrukci vycházet z detailů dalších dochovaných děl stejného tvůrce. Sledování širšího území tak přispělo k určení typické regionální sochařské produkce 18. a 19. století. Na rozdíl od sousedních farností Veliše a Kopidlno se na Ostružensku téměř nezachovala barokní sochařská díla. Výjimkou je pilíř se sochou Panny Marie v Čejkovicích z roku 1717 a už zmiňované pylony sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína Paduánského na okraji obce Březina. Mnohem širší záběr zde měli sochaři a kameníci 19. století. Dosud anonymní zůstává autor sochy sv. Františka postavené v roce 1836 u polní cesty z Březiny do Ostružna. Jeho rukám musíme přičítat i kresebný návrh na postavení (dnes neexistující) sochy sv. Jana Nepomuckého na návsi v Holíně z roku 1843.¹⁵ Shodné traktování drapérie zachované sochy a návrhu, stejně jako kompozice, tvarování soklu a adjustace světeckého reliéfu ukazují na stejného autora, jehož signaturu však na soše ani na návrhu nenacházíme. Dokladem autorsky známého díla je pilíř se sochou Panny Marie ve Starém Místě od Jana Suchardy z Nové Paky.

Z novopacké rodinné dílny vyšel i další sochař – Antonín Sucharda, který pracoval v roce 1863 na kříži pro Hlásnou Lhotu. Jeho výrazným konkurentem byl Čeněk John z Podhorního Újezda. Ve farnosti se mu podařilo získat hned několik zakázek. V 60. a 70. letech 19. století sem dodal soubor tří obdobných soch Panny Marie. Jeho osobnost představuje důležitý proud sochařské produkce 19. století, která Jičínsko ovlivňovala z východu, z oblasti kolem Hořic proslulých těžbou pískovce. Z hořické sochařské školy vyšly také sochy sv. Petra a Pavla na vrcholu kopce Brada, vztyčené v roce 1893.

Průzkum drobných památek ve farnosti Ostružno byl přínosný tím, že sledoval větší území a vznikl v kontextu průzkumů sousedních farností Kopidlno a Veliš. Pomohl rozšířit nejen pohled na jednotlivé objekty, ale také na strategie jejich vzniku, způsob využití a regionální tvůrčí osobnosti. Ačkoliv nemohl, vzhledem k počtu zapojených studentů, obsáhnout všechny zachované památky, pomohl inspirovat některé další výzkumy, které v budoucnosti osvětlí konkrétní detaily ze života drobných památek a péče o ně.¹⁶

15 SOKA Jičín, fond Farní úřad Ostružno, kt. č. 3, inv. č. 126, sochy – spisový materiál.

16 V současnosti například vzniká na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice bakalářská práce sledující restaurátorské zásahy sochařské dílny Suchardů.

Kaple sv. Isidora na Vinici

– příběh drobné architektonické památky v čase

Při průzkumu drobných památek ostruženské farnosti jsme se věnovali hlavně sochařským dílům, ačkoliv je tato oblast známá spíše zásluhou souboru barokních kaplí vytvářejících ucelenou krajinnou kompozici. Právě díky nim získala poetický název „Mariánská zahrada“.¹ Kaple Loretu, Anděla Strážce a Nejsvětější Trojici nechal postavit František Josef Schlik. Loreta vznikla na přelomu 17. a 18. století na prvním kopci táhlého hřbetu zvaného „Hřeben“. Nedaleko od ní na osamělé vyvýšenině a potom v lese u pramene byly postaveny ještě drobné kapličky Anděla Strážce a Nejsvětější Trojice. Obě vznikly kolem roku 1720 a charakterizují je centrální půdorysy. V krajině je doplňuje ještě okrouhlá kaplička sv. Anny stojící na osamoceném kopci nad Ostružnem. Je nejstarší částí celého souboru. Byla postavena ještě otcem Františka Josefa Leopoldem Schlikem v roce 1670. Na manželovo zakládání sakrálních staveb navázala i jeho vdova Anna Josefa Schliková, rozená Krakovská z Kolowrat. Podpořila finančně výstavbu hned několika kostelů a větších kaplí (například kaple sv. Matouše v Dolanech). Drobné sakrální objekty financovali spíše její úředníci. U nedaleké vesnice Drštěkryje, která od konce 18. století spadá do farnosti Samšina, nechal v roce 1762 nad pramenem ve svahu údolí nad potokem vystavět kapli zasvěcenou sv. Prokopu jeden ze členů úřednické rodiny Chvalovských.

Z ostruženské farnosti známe jen jednu další kapli, která zakladatelskému úsilí vrchnosti sekundovala. Nechal si ji jako soukromou kapličku postavit František Ignác Rost, jičínský měšťan a majitel rozsáhlé štěpnice na jižním svahu kopce. Kaple vznikla nedaleko roubeného barokního stavení, v podstatě na okraji sadu zvaného „Vinice“. O historii jejího založení, budování a další existence nás už v předchozí edici informovala farní kronika.² Sám farář však v zápisu zmiňuje, že své údaje načerpal v „*rodinné kronice, ...která je nyní uchovávána na zmiňované Vinici*“ a kterou sepsal vnuk zakladatele kaple, bývalý člen jezuitského řádu a doktor teologie Josef Antonín Rost.

Fotokopii opisu kroniky dosud vlastní majitel usedlosti.³ Samotný opis z roku 1945 pořídil jičínský gymnaziální profesor Jiří Trejbal. V současnosti je uložen ve fondu Regionálního muzea a galerie v Jičíně.⁴

1 Pavel HÁJEK, *Česká krajina a baroko*, Malá Skála 2003.

2 Viz s. 158–166 této publikace.

3 Současným majitelem sousedního domu jsou manželé Černí. Pan Ing. Vít Černý kapli i fotokopii rukopisu ochotně zpřístupnil našemu výzkumu.

4 Regionální muzeum a galerie v Jičíně, Pozůstalost Jiří Trejbal, *Památká štěpnice Podbradské „Vinice“ od roku 1591 do roku 1807, napsal P.Th. Dr. Josef Antonín Rost v létech 1798–1807, Jičín 1945.*

V nedávné době se však podařilo dohledat také vzácný originál, který je součástí pozůstalosti Františka Lepaře ve fondu Státního okresního archivu v Jičíně.⁵

Josef Antonín Rost psal svou soukromou kroniku na základě písemností, které bylo možné vyhledat v jičínských gruntovních knihách. Hlavní část informací však načerpal z archivu vytvořeného jeho předky. Písemné prameny využil nejen pro sepsání kroniky Vinice, ale také pro kompletování rodinné historie v *Sepsání věcíh Rostovského rodu se tejčích*.⁶ Bohatství informací, které v obou rukopisech najdeme, může využít celé spektrum oborů. Pro průzkum drobných památek jsme se soustředili hlavně na zprávy o vzniku, budování, vybavení a opravách kaple sv. Isidora. Využil je ostatně při sepisování topografie památek v politickém okrese Jičín už Zdeněk Wirth.⁷ Jeho soupis však zůstal nepublikován a s ním i zajímavé údaje o jedné drobné památce. Na následujících řádcích budeme věnovat prostor přepisu některých pramenů a v závěru také popisu současného stavu kapličky.

Historie kaple v rodinné kronice

Původ kapličky sv. Isidora osvětluje zapisovatel rodinné kroniky takto: „Měl děd můj pan František Ignatius Rost častá vnuknutí Boží, aby na té štěpnici ke cti nějakého svatého, který by patronem této Vinice byl, kapličku s obrazem vystavěl. I nevěda on, kterého by svatého sobě vyvoliti měl, snažně skrze drahný čas Pána Boha o osvěcení žádal. I připadla naň času jednoho, když na Vinici byl, se dřímota, a na tom samým místě, kde nyní kaplička stojí, se položil a usnul. Procitě nalezl na sobě obrázek svatého Izidora Voráče a Vyznavače Páně takový, jaký se při kongregaci české sodálím mariánským měsíčně rozdávatí tehdáž obýčej býval. Divil on se tomu nemálo! a poněvadž o tom svatým nikdá nic nevěděl, ani dotazujice se při kongregaci české v Jičíně, že by mezi jejich patrony svatý Izidor k nalezení byl, se dopídití nemohl; protož vzal on tuto příležitost za vnuknutí Boží.“⁸

Před samotným vznikem malé stavby žádal zakladatel Ignác Rost (1674-1743) na královéhradecké biskupské konzistoři o povolení: „Vysoce důstojní, urození a vysoce učené páni milostivě přizniví. Vaším vysoce důstojným velebnostem a milostem poníženě netajím, kterak majíce já jistou štěpnici od starodávna Vinici řečenou, kterou jsem tak s manželkou a s synem mým po nebožtíkovi pobožné paměti panu

5 SOKA Jičín, Fond: Soudobá dokumentace okresu Jičín, neusp., písemné památky, V/5, Josef Antonín Rost, Památka tejkající se štěpnice Podbradské od starodávna tak řečené Vinice, jak daleko v knihách purkrechtních města Jičina nad Cidlinou zaznamenáno stojí, ode mně kněze Josefa Rosta, držitele na ten čas Vinice této, pro potomky mé sepsána a zanechána. Za vyhledání rukopisu a poskytnutí dosud nezpracovaného materiálu děkujeme pracovníkům Státního okresního archivu Jičín.

6 Tamtéž.

7 Ústav dějin umění AV ČR, Archiv, Pozůstalost Zdeňka Wirtha, kt. č. 23.

8 Viz pozn. 4 – Památka štěpnice Podbradské „Vinice“, f. 21–31.

trvala jen čtyři měsíce od března do 18. června. Vystavení kapličky stálo 110 zlatých a 55 krejcarů. Dalších 73 zlatých a 5 krejcarů stál oltář a bohoslužebné vybavení:

<i>„Náklad na kapličku sv. Izidora</i>	<i>zlatý</i>	<i>krejcar</i>
<i>Práce zednická v summě koštovala</i>	23	56
<i>Práce kamenická</i>	23	31
<i>Práce tesařská</i>	9	39
<i>Práce nádenická</i>	7	10
<i>Práce kovářská</i>	5	-
<i>Práce zámečnická</i>	3	21
<i>Práce truhlářská</i>	5	-
<i>Práce pilnikářská za 2 kříže</i>	2	20
<i>Za vápno přišlo dáti</i>	3	54
<i>Za dříví</i>		
<i>Cibly koštovaly</i>	8	48
<i>Kamení se spotřebovalo za</i>	12	42
<i>Šindele za</i>	5	30
<i>Prken za</i>	1	4
<i>Summa stavění kaple</i>	110	55

Náklad na oltář a jinší věci k čtení mše svaté přináležející:

<i>Za obraz vymalovaný svatého Izidora</i>	4	30
<i>Za ornát a misál</i>	8	-
<i>Za olej a barvu</i>	3	-
<i>Za antependium a jiné malování malíři</i>	9	
<i>Za čtyry svícny dřevěné</i>	-	48
<i>Za konvičky cínový</i>	-	50
<i>Za kalich s patenou stříbrný a pozlacený</i>	38	-
<i>Za ubrusy na oltář a jiné přípravy</i>	4	57
<i>Za expedici do konsistoře</i>	4	-
<i>Summa vydání na oltář</i>	73	55“

Po dostavení kapličky žádal František Ignác Rost biskupskou konzistoř, aby ji posvětila na den sv. Isidora, který připadá na 10. května: „*Že Vaše vysoce důstojná velebnost a milost mně consens na vystavení kapličky ku počtění svatého Izidora milostivě uděliti ráčili, ponížene díky činím. A poněvadž nadepsaná kaplička již vystavena jest a na jiném nepožůstává, jediné aby k benedictování přišla. Ano taky, pokudžby Vaše Vysoce důstojná velebnost a milost své milostivě povolení dáti ráčili, aby v týž kapličce na den svatého Izidora a časem, když patres societatis JESU na rekreaci sobě vyjdou, mše svaté sloužiti se mohly; takovou bych dotíravati pak Instrumentum Dotis*

ke Vaším Vysoce důstojným velebnostem a milostem ke milostivé ratifikaci poslušně odeslati neopominul. Pročež Vaše Vysoce důstojné velebnosti a milosti poníženě žádám, že se ke mně tak nakloníte a nadepsané mé žádosti milostivě gratificírovati ráčejí, kteréžto milosti, když se proslušně těším, zůstávám.“

Po doručení kladného vyrozumění se pan František Ignác Rost s manželkou Terezií a synem Františkem Janem Baltazarem Rostem usnesli, že co nejdříve darují kapličky věno ve výši 100 zlatých zapsané na štěpnici. Mělo být v budoucnu využito na jakékoliv opravy a udržování kaple: „*Tak jakož Vaše Vysoce Důstojné Velebnosti a Milosti na mou poníženou žádost za příčinou benedicírování té s předcházejícím Milostivým Consensem na gruntě mým ku Počestnosti Svatého Izidora vyzvednuté kapličky, mně milostivou resolučí poděliti ráčili, totiž: pokudž ta kaplička za dostatečnou, by v ní časem mše svaté sloužiti se mohly, se uzná a s věnem se zaopatří: že žádosti ponížené mé milostivě deferírováno býti má. To vše mně skrze Důstojné Velebného a Vysoce Učeného Pana Františka Ritze Kanovníka, Vicariusa Foranea a Děkana Kopidlenského intimírováno jest bylo, podle čehož poslušně živ jsouce příležíci Instrumentum Dotis přikládám s tou poníženou žádostí že Vaše Vysoce Důstojná Velebnost a Milost takový ku právu milostivě přijíti a ratificírovati ráčejí. A poněvadž má o to největší starost a péče jest, aby sv. Isidor v té kapličky ctěn byl, kdežto okolo města Jičina na mnoho mil, ku počestnosti Jeho, žádný kaple vyzvednuté se nenacházejí.*

Pročež Vaší Vysoce Důstojnou Velebnost a Milost poníženě žádám, že se ke mně tak milostivě nakloníte a ke benedicírování té zhubsta psané kapličky svůj milostivý Consens mně pak tu milost, abych sobě ke benedicírování ji duchovního správce obráti mohl. Neméně, aby v té kapličky tu neděli po svátku svatého Izidora mše svatá a někdy všední den sloužiti, jakož i jsouce svatý Isidor při Velebnosti Božské v čas velikého horka obzvláštní za dešť a zase v čas deště za slunečnost Patron, by velebný pan děkan jičinský k tomuž svatému dle libosti procesí védsti mohl (bez všeho pak mého poníženého vyměření) milostivě uděliti ráčejí.“

Biskupská konzistoř záležitost vyřídila kladně – dekretem ze dne 24. listopadu 1727 věno kapličky potvrdila. Další zvelebení čekalo kapli za vlastnictví syna zakladatele Františka Jana Baltazara Rosta (1711–1758). V roce 1745 nechal pořídit nová paramenta a také další vybavení interiéru a vydal knížku o životě sv. Isidora, kterou opatřil modlitbou a litanií, protože v polovině 18. století probíhaly na Vinici slavné pouti. Při každé se sešlo několik duchovních, kteří zpovídali poutníky, vedli bohoslužbu a nakonec se jako hosté majitele zúčastnili hostiny: „*Aniž také opomenul otec můj kapličku svatého Izidora zvelebovati: nebt' léta 1745 dal dělat nový zelený květovaný ornát, an koštoval 23 zlatých 3 krejcar, jak následuje:*“

	zlatý	krejcar
<i>Za 8 loket porteru, loket po 1 zlatém, 30 krejcarech</i>	12	-
<i>Za 14 loktů širokejších portů, loket po 7 krejcarech</i>	1	38
<i>Za 17 loktů ouzkejších portů, loket, po 4 krejcarech</i>	1	8
<i>Za klancovaného plátna 5 loket po 21 krejcarech</i>	1	45

9 Viz pozn. 4 – Památka štěpnice Podbradské „Vinice“, f. 35–37.

Pohled na čelní stranu kaple sv. Isidora, 2011.

<i>Za kaučky k ornátu</i>		6
<i>Za hedvábí</i>		12
<i>Za kašpár</i>		3
<i>Za 4 a čtvrt lokte zlatých krapeček na šátek kalichu</i>	2	15
<i>Za 1 loket dikyty pod šátek kalichu</i>	1	6
<i>Od šití discretionis nomine</i>	2	
<i>Celkem</i>	23	3

Nechal též udělati dva veliký reliquiáře silně pozlacené. Item zvonec na vížku kapličky. Item čtyry cejnovy svícny místo prvních, od pana děda mého koupěných, který dřevěný a postrříbřený byly. Vyjednal též ostatky sv. Izidora s autentikou k políbení jich. Nechal také vytisknouti od sebe zhotovený knížky český s životem tébož svatého, krásná modlení a litanie k prozřetelnosti Božské v sobě obsahující. Vymohl pro slavnost poutě sv. Izidora plnomocné odpustky od Svatosti papežské na 7 let vždy trvající..“

I v dalších letech, kdy měla Vinici i soukromou kapli na starosti vdova po Františku J. Baltazarovi Rostovi, vybavení interiéru přibývalo. Roku 1761 byla zhotovena nová monstrance za 31 zlatých i s obalem za další 4 zlatky, ciborium a kadidelnice s loďkou, která byla zaplacená z pokladny kaple a stála 12 zlatých. V roce 1762 vznikla nová kazatelna za 7 zlatých a bylo pořízeno velum s „dobrymi zlatými krajkami“.

Dalším dobrodincem byl František Goldgraber († 1777), bývalý jezuita, který se v roce 1773 přistěhoval do Jičína ze zrušené jezuitské koleje v Kutné Hoře. Působil jako regent kutnohorského semináře, patřil mezi příbuzné Rostovy rodiny. Chystal se rozšířit dům na Vinici a usadit se zde natrvalo, záhy, v roce 1777, však zemřel „šlakem jsa poražen“. Kapli věnoval následující vybavení:

- „1. stříbrný kalich s patenou
2. pacifikál s ostatky a s autentikou sv. Rosalie
3. misál nový s breviářem starým
4. ornát aksamitový červený s celým aparámentem
5. několik alb, též hojnost věcí bílých od korporálů purifikatorií a ručniců.“¹⁰

V roce 1784 byl sestaven „Inventář věcí kapli sv. Isidora patřících:

	<i>kus</i>
<i>Monstrance s melchidesechem dobře pozlacená ve futrálu</i>	1
<i>Kalichy stříbrný s patenama</i>	2
<i>Stříbrné ciborium</i>	1
<i>Roucho k velebné svátosti</i>	1
<i>Kaditedlnice s loďkou</i>	1
<i>Ostatky sv. Izidora a svatého Vojtěcha na poduštiče s authenticama</i>	2
<i>Ornáty celý ke mši svaté a na kalich šatkama</i>	3 ¹¹

¹⁰ Viz pozn. 4 – Památka štěpnice Podbradské „Vinice“, f. 49–50.

¹¹ (-troj-) Kaple sv. Isidora, Muzejní noviny, č. 7, květen 1995, s. 9 – foto jednoho z ornátů.

<i>Superpelliceum</i>	1
<i>Baldachýne z rúžového majlandskeho hrubého hedvábného šátku od urozeného pana Karla Hüblera strejce našeho darovaný</i>	1
<i>Alby</i>	4
<i>Corporálii</i>	10
<i>Purifikatoriích a ručníčkův dobromady</i>	36
<i>Palli na přikrytí kalicha z plátna</i>	12
<i>Pacifikál s ostatky sv. Rosalie</i>	1
<i>Rouškový šátek s krajka</i>	1
<i>Map neboližto prostíradel na oltář</i>	7
<i>Mappa malá na přikrytí ara portatilis</i>	1
<i>Ara portatilis</i>	1
<i>Humerali</i>	11
<i>Cingula, jedno modré hedvábné, druhé karasové a třetí bílé</i>	3
<i>Pro sbírání almužen pytlíček štikovaný</i>	1
<i>Dvoje tabulky canonicky, obsahující v sobě každá z nich tři kusy, z nich jedny jsou zrcadlový</i>	6
<i>Missály, z nich jeden jest z novovělej</i>	2
<i>Celý breviář starý</i>	1
<i>Polštář pro misál</i>	1
<i>Škatulka dřevěná kulatá pro hostie</i>	1
<i>Quadrát</i>	1
<i>Svícný cejnový hrubý</i>	4
<i>Svícný cejnový k velebné svátosti</i>	2
<i>Svícný metalový</i>	2
<i>Hrníčky cejnový pro květiny</i>	6
<i>Zvoneček</i>	1
<i>Konvičky cejnových 3 páry, jeden bez talířku</i>	6
<i>Religiáře dřevěný dobře pozlacený</i>	2
<i>Krucifixy, jeden dřevěný druhý metalovej dobře pozlacený</i>	2
<i>Lampa mazačná s lampou v ní skleněnou</i>	1
<i>Seslička k zpovídání</i>	1
<i>Přikryvadlo z modrého plátna pro oltář</i>	1
<i>Modrá pentle červeně proplétaná</i>	1
<i>Krystal štikovaný ku klíčku tabernakuli</i>	1
<i>Lichtpuc</i>	1
<i>Kazatedlnice</i>	1
<i>Stolice k klekání dvě, jedna velká z nich</i>	2
<i>Antependium malované cum pedali</i>	1 ¹²

12 Viz pozn. 4 – Památka štěpnice Podbradské „Vinice“, f. 71–72.

V následujících letech se o kapli staral pisatel rodinné kroniky Josef Ignác Rost. Ačkoliv zde probíhaly početné pouti a kaple byla dobře zabezpečena, spadl v roce 1785 strop. Za opravu byly zedníkovi zaplaceny 4 zlatky. V tomto roce také majitel koupil v dražbě v Hradci Králové postamentář, který patřil české kongregaci, sošku Navštívení Panny Marie a k ní patřící oblaka pod figuru anděla. Celou kompozici upravil jičínský truhlář Antonín Červinka, rozřezal podstavec a sestavil jej na míru do presbytáře kapličky.

Kaple sv. Isidora v soupisu památek Jičína

Na počátku 20. století vytvořil Zdeněk Wirth rukopis,¹³ který měl být podkladem pro nevydaný soupis památek politických a umělecko-historických pro politický okres jičínský. Wirthovy zápisky jsou pro nás velmi cenným pramenem, věnuje se zde nejen popisu kaple sv. Isidora a jejího inventáře, ale přepisuje také některé pasáže z Rostovy kroniky, případně si dělá výpisky z rukopisu, který byl v této době v majetku „*sl. Anny Marie Kleinové v Jičíně*“. Zajímá se i o drobný inventář kaple v podobě knih, parament a bohoslužebných předmětů a poznamenává, že v roce 1908 byly tyto věci uloženy na statku ve vykládaném prádelníku: „*Brada. Na Vinici čp. 17. Barokní dům zděný, jednopatrový, s dřevěnou sloupkovou pavlačí na dubových sloupcích kolem dokola (deformována na severu a východě přístavbou), dnes s bedněnou*

13 Ústav dějin umění AV ČR, Archiv, Pozůstalost Zdeňka Wirtha, kt. č. 23.

Fragment oltáře v kapli sv. Isidora, 2011.

a šindelovou mansardou, dnes eternitem krytou 2. pol. 18. stol.). Na dvoře studna, pískovcový kruhový parapet, dřevěná stříška šindelová s rumpálem. 1825. Vedle domu kaple barokní sv. Isidora zděná, v půdorysu (pozn.: připojena kresba obdélného půdorysu s polokruhově zakončeným presbytářem), se štítem trojúhelným a pravoúhlým, kamenem orámovaným vchodem v průčelí a 2 okny (pozn.: připojena kresba polokruhem zaklenutého okna) v bocích. Střecha valba, eternit, oplechovaný sanktusník bez zvoneku. Uvnitř plochý strop. Ve štítě ze slunečních hodin zbyla železná rafie. Před průčelím 4 lípy.

Oltářník s obrazem sv. Jana Křtitele(?), olej na plátně z konce 18. století a 2 dřevěné barokní relikviáře. Predella, původně podstavec pod sochu P. Marie, dřevěná, obložena zcela kovovým pláštěm. Uprostřed oválná deska s rytým nápisem a věnováním bratrstvu mariánskému v Hradci Králové 1731. Plechové obložení predelle je členěno na výplně mezi stojatými volutami a za(...) z terčí mosazných, v jejichž cviklech jsou aplikace ornamentální z prosekaného a tepaného plechu stříbrného, místy nasazeny nepravé drabokamy.“

K materiálům sebraným pro soupis památek na Jičínsku je připojen také podrobnější popis kaple sv. Isidora, který je psán jinou rukou a Zdeněk Wirth jej dostal nejspíše jako podklad pro svou terénní práci: „Brada vystav. 1727. Kaple sv. Isidora obdélného půdorysu s polokruh. apsidou. Nad hlavním portálem na západě barokní štít s pilastry, ukončený trojúhelníkovitě. Ve štítě kulatý otvor. Stěny olísěnovány, římsy karnýsové, taška, valba se sanktusníkovou vížkou, v ní nepřístupný zvonek. Lodi osvětlena dvěma nízkými okny. Stěny hladké, u plochého stropu článkovaná římsa. Lodi obdélná 3.80 x 2.85 m s plochým stropem. Na vých. apsida s plochým stropem. Kolem lodi i apsidy profilovaná římsa. V lodi dvě jednoduchá špaletová okna polokruhem zaklenutá. Predella oltářní zdobena výplněmi s prolamovaným kováním, dělenými volutovými příporkami. Uprostřed kartuš s nápisem:

AD
MAIOREM DEI GLORIAM
BEATAE VIRGINIS MARIAE CVLTVM ET HONOREM
PIA LIBERALITATE EREXIT
HANC STATVAM SODALITAS MARIANA
SVB TITULO
VIRGINIS AB ARCHNAGELO SALVLATE
REGINAE: HRADECII ANNO MDCCXXXI

Nad tím obdélný obraz sv. Isidora ve slušně řezaném barokním rámcí. Po obou stranách řezané relikviáře s malými na pergamenu malovanými obrázky sv. Jana a sv. Barbory. V lodi kovaný železný závěs a obraz Madony z počátku 18. století a bezcenný obraz Ježíška v pěkném renesančním rámcí.

Kalich č. 1: Kupa stříbrná zřácená s rovným retem 9 x 7 cm. Košíček stříbrný, prolamovaný s květinovým dekorem. Noha nová.

Kalich č. 2: Noha okrouhlá, tepaná (ovocné skupiny) nodus bruskovitý. Kupa 9,5 cm široká, v košíčku prolamovaném s rozvilinami akantovými a třemi elipsovitými medailony: sv. Václav, sv. Kateřina, sv. Barbora. Výška 22 cm.

*Detail řezby kartuše s novodobou aplikací ze sušených květín a vloženou pohlednicí, 2011.
Původně byla kartuše opatřena nápisem s datací do roku 1731.*

Monstrance. Noha tepaná. Nodus vázovitý. Střed z uší, posázený falešnými drabokamy. Po stranách tepané víno a klasy. Celek otočen svatozáří. Nad tím holubice a žehnající Bůh Otec se svatozáří. Hrozny jsou barveny. Melchisedech s dvěma okřídlenými hlavičkami andílky. Výška 46 cm.

Kadidelnice barokní, tepaná (uši a barokní rozviliny).

Lodka tepaná, noha s podobě delfína.

Svícný barokní, cínové trojnobé 4 velké, 2 malé.

Tabulky oltářní s rámečky z (...) zrcadel.

Breviář z roku 1746 a modlitby z roku 1744 v celokožených vazbách se zlatými razítkovými ozdobami.

Pluvíál zelený se stříbrnými květy a kasule zelená s barevnými květy z první poloviny 18. století.“

Záznamy z roku 1908 ještě zachycují kompletní vybavení kaple sv. Isidora. To ale dodnes v podstatě zmizelo. V roce 1948 píše konzervátor památkové péče Jaroslav Mencl pražskému památkovému úřadu, že kaple je v zuboženém stavu, má vybitá okna, „která jsou terčem posměchu kolemjdoucích a majitelka slečna Marie Kleinová se bojí, že by mohlo dojít ke krádeži významného oltářního obrazu a dvou božnic“. Od 50. let 20. století se stav mobiliáře stále zhoršoval až do podoby, kterou zachytil poslední průzkum v roce 2011 a které se věnujeme v následující kapitole.

Současný stav kaple sv. Isidora

Kaple sv. Isidora stojí severovýchodně od obytného domu. Jednoduchá architektura je tvořena obdélnou lodí a presbytářem na polokruhovém půdorysu. Interiér kaple je prostý, pozoruhodné je však vybavení kněžiště. Na jednoduché hranolové menze je umístěn zbytek menšího barokního oltáře vyřezávaného ze dřeva. Oltář má dekorativně-architektonický charakter. Hlavní část je rozčleněna na tři panely, z obou stran navazují jednodušší postranní části. Před středovou částí oltáře je umístěn dřevěný relikviář, před ním stojí sádrová socha světice s beránkem u nohou, nejspíše sv. Anežky.

K významným úpravám a doplnění výzdoby oltáře došlo v 70. letech 20. století, kdy místní obyvatelka paní Janotová¹⁴ obohatila vyřezávané prvky dekorativními vázami. Dva páry váz jsou zhotoveny z prázdných skleněných lahví s ochrannou plastovou síťkou, které jsou natřeny barvou a doplněny barevnými růžičkami a lístečky z plastické hmoty (nejspíše moduritu), třetí pár je zhotoven ze stejným způsobem zdobených kovových lahví, které sloužily nejspíš jako svícny. Další obdobná váza je umístěna také mimo oltář. Motiv plastických růžiček nacházíme také na panelech oltáře, rovněž současný stříbrný nátěr oltáře a relikviáře pravděpodobně provedla paní Janotová.

14 Dle sdělení současného majitele kaple pana Víta Černého.

Do zrcadla relikviáře byla vložena plastová pohlednice s motivem ukřižování. Dále paní Janotová nad oltář doplnila tři vlastní obrazy v neumělém naivistickém stylu. Pannu Marii na nebesích zde po stranách rámuji obrazy dvou andělů. Doplnky z plastické hmoty natřela autorka stříbrnou a zlatou barvou a stejným způsobem upravila rovněž dochované obrazy zavěšené na stěnách – najdeme zde dvě vyobrazení Krista, neznámého světce a malbu Nejsvětější Trojice, která je zřejmě nejstarší ze zachovaných děl. Bez zásahu paní Janotové zůstala pouze novodobá tištěná ikona Panny Marie s dítětem.

Kromě zmíněného mobiliáře tvoří vybavení kapličky přizdřená kamenná kropenka, menší dřevěné klekadlo se skříňkou a jednoduchá klekácí lavice před oltářem, v současnosti natřená na růžovo, stejně jako mensa. Stěny kněžiště jsou vymalovány světle modře, ostatní zdi jsou vyběleny. Vnitřní prostor kaple v současnosti slouží jako skladiště stavebního materiálu pro opravu přilehlého domku.

Kaple je z technického a vizuálního hlediska v neuspokojivém stavu. V nedávné době na ní byla opravena střecha se sanktusovou věžičkou, osazeny nové okapy, oplechována římsa ke svodu vody ze střechy do okapů a plechové zakončení štítu. Omítka na celé stavbě silně degraduje, odlupuje se a odpadává, čímž odhaluje několik dalších spodních vrstev, které byly na stěny v minulosti nataženy. Pod poslední vrstvou jsou viditelné malé otvory po biologickém škůdci, který měl za následek velké opadání omítky na levé

Ukázkou novodobých úprav interiéru kaple jsou i tři obrázky, které nahradily původní oltářní obraz. Jsou dílem nepoučeného malíře a na okrajích improvizovaných rámu, natřených stříbrnou, mají nalepeny aplikace vytvořené z odpadu.

boční straně. Římsa pod střechou má cihlový základ a spolu s nárožními pilastry je štukována. Na presbytáři omítka zcela chybí a je zde odhaleno nepravidelné kamenné zdivo se stopami úprav špičákem. Na přední straně jsou patrné velké trhliny zdiva. V kamenném ostění začíná až 1 cm široká trhlina, která postupuje směrem vzhůru ke štítu. Tam se, v prostoru kolem malého okenního otvoru, nachází nástěnná malba původních slunečních hodin. V minulosti byla pekována a překryta vrstvou omítky. Dnes je kvůli zvětrávání opět částečně odkryta, ale zcela nečitelná. Uprostřed motivu jsou patrné zbytky železných čepů ukazatele hodin. Kamenné zakončení štítu je zvětralé, narušené černým depozitem.

Portál vstupu do kaple má trhlinu v překladu a na jeho povrchu je několik vrstev barevného nátěru – červený, okrový, tmavě červený a několik bílých. Práh je poškozen vlivem stárí a opotřebením, vepředu jsou zbytky vápenného nátěru a slabé biologické napadení. Kamenná dlažba před vstupem je napadená mechy a lišejníky. Dřevěné dveřní křídlo stavem odpovídá svému stáří. Červený nátěr vnější strany dožívá a kovové prvky podléhají korozi. Zevnitř mají dveře nepůvodní hnědý nátěr a i ozdobné kovové prvky uchycení dveří jsou natřeny.

Na bočních stranách lodi jsou situována půlkruhová okna s římsami, jejichž kamenná ostění byla v minulosti ošetřena nátěrem stejně jako dveřní ostění. Okna jsou opatřena mřížemi, které v okolí ukotvení na několika

Kování dveří kaple sv. Isidora, 2011.

místech rezavěji. Na spodní části zdiva kaple vyzděné z kamenných kvádrů nalezneme několik vápenných vrstev nátěrů, které silně degradují a opadávají i s původním materiálem. Toto narušení doprovází biologické napadení. Interiér kaple slouží dočasně jako skladiště. Výmalba stropu je popraskaná, v presbytáři je přetřena modře a v horních místech opadáva. Strop presbytáře je poničen, omítka je zde popraskaná nebo chybí a zetlelá prkna se propadají vlivem dlouhodobého zatékání do střechy, které způsobilo i rozsáhlé poškození vnější římsy a korunní části zdiva presbytáře.

Svatý patron sedlák Isidor

Při průzkumu současného stavu kaple jsme nenarazili na žádný hmotný doklad původního zasvěcení objektu. V interiéru se nezachoval oltářní obraz, ani soška, grafika nebo malba s námětem světecké legendy sv. Isidora. Jen písemné prameny zachytily, že zde ještě na počátku 20. století visel obraz světce adjustovaný do obdélného rámu. Původní malbu sv. Isidora vytvořil pro hlavní oltář kaple v roce 1727 jičínský malíř Jan Jiří Major. Údajně jej vyhotovil podle „*obrázku svatého Izidora Voráče a Vyznavače Páně, takového, jaký se při koregaci české sodálum mariánským měsíčně rozdávatí (...) obyčej bývat*“.¹⁵ Obrázek našel, dle rodinného vyprávění, zakladatel kaple „*na sobě*“ po té, co usnul na Vinici. Na přední straně byla nejspíše grafika s postavou svatého a na zadní byl vytištěn jeho krátký životopis v češtině. Podobal se obrázkům, jaké dostávali členové bratrstev sv. Isidora, zasvěcených většinou zároveň Panně Marii.¹⁶

Ačkoliv rodinný mýtus mluví o zázračném snu, nebyl výběr světce nijak náhodný. Svátý Isidor žil podle legendy nedaleko Madridu a za svého života vykonal řadu zázraků.¹⁷ Pracoval jako šafář na statku, takže měl na starosti obdělávání polí svého pána. Protože navštěvoval ranní bohoslužby, přicházel do práce pozdě. Pán mu to vytkl, a když ho napříště kontroloval, tak zjistil, že za sv. Isidora orají na poli dva bíle odění mladíci – Bohem vyslaní andělé. Podle této práce se sv. Isidoru říká také sv. Isidor Oráč. Kromě zázračné orby jsou s jeho životem spojeny také další legendární příběhy vyprávějící o oživení mrtvého syna, vytrysknutí zázračného pramene a uzdravování za života i po smrti. Po kanonizaci v roce 1622 se světec stal patronem venkovanů a selské práce.

15 Sodály se nazývali členové náboženských bratrstev.

16 Jiří MIKULEC, *Kult svatého Izidora sedláka v českých zemích*, in: Zdeněk HOJDA, *Kultura baroka v Čechách a na Moravě: sborník příspěvků z pracovního zasedání*, Praha 1992, s. 65–82.

17 Barbora VALEŠOVÁ, *Bratrstvo sv. Isidora v Kníních u Boskovic*. Diplomová práce FF MU Brno, 2012, s. 19.

Kované závěsy dveří kaple sv. Isidora.

Původně španělský kult vzápětí pronikl i do střední Evropy. První české zpracování isidorské legendy vyšlo tiskem už v roce 1630.¹⁸ Šíření kultu bylo svázáno hlavně s jezuitským řádem. Byl určen k „*rozšíření katolické zbožnosti ve venkovském prostředí*“.¹⁹ S jeho šířením souviselo zakládání bratrstev sv. Isidora, která vznikala ve městech u jezuitských kolejí, ale sdružovala hlavně obyvatele okolních vesnic. V případě bradské kaple a jezuitské koleje v nedalekém Jičíně se existenci bratrstva sv. Isidora zatím nepodařilo doložit. Písemné prameny mluví o kapli na Vinici jako o soukromé nadaci. Víme však, že zakladatel František Ignác Rost měl k jičínským jezuitům blízko. V rodinné kronice jsou zmiňováni hned několikrát. Poprvé, když po zázračném objevení obrázku budoucí zakladatel zjišťuje, co je sv. Isidor za světce, a později, když píše biskupské konzistoři o povolení, „*aby v této kapliče na den svatého Izidora a časem, když patres societatis JESU na rekreaci sobě vyjdou, mše svaté sloužiti se mohly*“.²⁰ Hlavní přínos zasvěcení viděl František Ignác Rost v možnosti přimluv za dobré počasí, které bylo pro pěstování ovoce v přilehlé štěpnici klíčové: „*jsouce svatý Izidor při Velebnosti Božské v čas velikého horka obzvláštní za dešť a zase v čas deště za slunečnost patron*“.²¹

Kaple sv. Isidora je nepochybně zajímavou památkou. Od počátku 18. století dotváří úbočí kopce Brada. Je zasazena do autentického prostředí bývalého sadu s barokním roubeným domem s mansardovou střechou a jednodušším domem šafáře. Nechybí zde kamenné zidky, studna s původním okovem ani ovocné stromy, díky nimž zde všechny stavby vyrostly. Domy jsou dodnes využívány pro obytné účely, respektive pro rekreaci, ale kaple už během první poloviny 20. století svůj význam jako místo slavných poutí ztratila. Od této doby můžeme datovat její postupné chátrání, které příslovečných pět minut před dvanáctou zastavila nedávná obnova střechy. Nebývalá šíře historických informací, které se o drobné památce podařilo získat, ji řadí mezi památky významné v celostátním rozsahu. Vazba zachované stavby na unikátní písemné prameny dělá z průměrné architektury barokní kapličky důležitý hmotný doklad detailně vykresleného historického příběhu, v němž známe to, co u jiných památek schází – okolnosti vzniku a téměř třísetleté existence drobné soukromé kaple. Doufáme, že odhalení těchto písemných pramenů a příběhu rodu Rostových a jejich následovníků napomůže zachování kaple pro budoucnost a možná také podpoří její zápis do seznamu nemovitých kulturních památek.

18 Jiří MIKULEC (viz pozn. 14), s. 69.

19 Jiří MIKULEC (viz pozn. 14), s. 69–71.

20 Viz s. 303 této publikace.

21 Viz s. 304 této publikace.

**Drobné památky ostruženské farnosti
výběr dokumentovaných objektů**

Brada

Kamenný kříž

1887

naproti vstupu do areálu hřbitova u kostela sv. Bartoloměje

Kříž se nachází u úpatí kopce Brada za kostelem sv. Bartoloměje otočený čelem k západu. Objekt o celkové výšce 527 cm, z toho 276 cm kříž, stojí na základně o rozměrech 103 × 81,5 cm.

Jedná se o celopískovcový kříž postavený na dvou stupních, který sestává z podstavce s gotizujícími prvky a mohutného tesaného kříže s korpusem ukřižovaného Ježíše Krista, nad jehož hlavou se nachází titulus s nápisem INRI. Spodní část podstavce se skládá ze tří postupně se zužujících kvádrů, přičemž nejsvrchnější se zkosenými hranami nese vpředu zapuštěnou bílou mramorovou desku s nápisem: „*Pobled' na nás božský Ježíši. Hasnoucím*

Detail soklu se sochou Panny Marie, fotografie pravděpodobně z 60. let 20. století.

svým okem žebnej nám bolest' duše at' se utiši. Láskou Tvou at' zmizí břichu klam.“ Centrální dírk je zhotoven z barevně odlišného červeného pískovce, zatímco zbytek objektu je ze světlého pískovce. Jeho přední stranu zdobí mělká nika s lomeným obloukem a tesaným reliéfem Panny Marie se sepjatýma rukama a skloněnou hlavou; na zadní straně se nachází nápis: „*Ke cti a chvále Boží a k veřejnému uctění kříž tento postaven jest nákladem obce Bradské leta Páně 1887.*“¹ Na podstavec nasedá přečnávající korunní římsa vpředu zdobená zrcadlově otočenými volutami.

Kolem kříže stojí čtyři vzrostlé stromy, které jsou příčinou rozsáhlého biologického napadení. Podesta se schodem je pokryta mechy a prorůstající zelení. Ve spodních partiích podstavce se objevují mechy a lišejníky, místy je materiál zvětralý. Mramorová deska je nejvíce poškozená po stranách. Na silně degradované římse soklu se vyskytují tmavé depozity. Ty se objevují také na zadní části prvku, kde je můžeme určit jako sádrovcovou krustu. Kříž je místy zvětralý a pokrytý depozitem se zelení. Lokálně se dochovala polychromie objektu, která je především patrná na reliéfu Panny Marie a listoví okolo niky, kde se nacházejí zbytky zlaté a modré barevné vrstvy.

Dřevěný kříž, který původně stál pod hradem vedle dřevěné zvonice, časem sešel.² Proto byl roku 1887 nahrazen současným celokamenným, který byl zhotoven jako památka obětím války z roku 1866 sochařem Aloísem Khunem z Vojic, jehož jméno je vytesáno po levé straně ve spodní části podstavce. Na zadní straně podstavce se však nachází rok 1887. Tato datace odpovídá dochovanému dokumentu z 12. června 1887, kdy bylo vydáno povolení k posvěcení. Kříž byl postaven nákladem bradské obce, která zaplatila sochaři 120 zlatých.³ Nevíme, kdy přesně byl přenesen na nynější místo, tedy za kostel sv. Bartoloměje, ale je zřejmé, že nahradil snad dva původní dřevěné kříže, které zde byly zaznamenány na císařských povinných otiscích map stabilního katastru z roku 1842.⁴

Věra Kašparová, Petra Zítková

1 V literatuře k tomuto objektu se v minulosti objevila nesprávná datace – rok 1877. Viz (-troj-), *Kamenný kříž*, Muzejní noviny, č. 7, květen 1995, s. 9.

2 SOkA Jičín, Fond: Farní úřad Ostružno, kt. č. 3, inv. č. 126, sochy – spisový materiál.

3 Viz s. 178 této publikace.

4 <http://archivnimapy.cuzk.cz>, císařský otisk mapy stabilního katastru obce Brada 1842.

Brada

Sochy sv. Petra a sv. Pavla

1891

na vrcholu kopce Brada

Na vrcholové plošině vrchu západně nad obcí Brada v areálu zříceniny gotického hradu z pol. 13. století¹ stojí pískovcové sochy sv. Petra a Pavla. Mezi nimi je zasazen vysoký dřevěný kříž. Kříž se sochami byl na bradském vrchu vztyčen roku 1891 z iniciativy hraběte Ervína Schlika na připomínku bitvy u Jičina roku 1866. Bitva u Jičina se odehrála na den sv. Petra a Pavla, kteří jsou proto považováni za její patrony. Právě na tomto místě se navíc roku 1866 usadil rakouský dělostřelecký pluk.²

Pamětní kniha farnosti Ostružno uvádí, že osazený kříž byl vysoký 12 metrů a dub pro jeho zhotovení daroval ze svých panských lesů hrabě Ervín Schlik. Sochy sv. Petra a Pavla nechal zhotovit Pavel Gautsch, ministr osvěty a vyučování, v hořícké sochařské škole. Celá kompozice byla vysvěcena 29. června 1893.³

Dřevěný kříž je prostý, nezdobený, dnes asi 6 metrů vysoký,⁴ na podstavci tvaru komolého jehlanu. Podstavec je vysoký asi 170 cm, z pískovcových kvádrů opracovaných zubákem (povrch kvádrů není opracován do hladka). Západně od kříže je umístěna socha sv. Petra, východně od kříže socha sv. Pavla. Obě jsou zpracovány stejným způsobem. Každá ze soch stojí na podstavci tvaru komolého jehlanu, u paty členěného stupni částečně zapuštěnými do země. Dřík podstavce se základnou 90 × 90 cm dosahuje výšky téměř 200 cm, celková výška podstavce se stupni je v nejvyšším viditelném místě asi 250 cm. Podstavce jsou složeny z bloků kamene opracovaných zubákem. Materiálem je středně hrubozrnný pískovec a mezi kameny se uplatňuje výrazné příznané spárování.

Vlastní sochy světců jsou vysoké asi 165–170 cm. Jsou zhotoveny z jemnozrnného pískovce. Nedílnou součástí každé ze soch je nízký čtvercový soklík, který je základnou monolitického kvádrů, z něž byla socha vytesána. Sv. Petr stojí po pravé straně kříže a je zobrazen jako starší muž se vzpřímenou hlavou, s pleší nad čelem, kratšími vlnitými vlasy a kratším plnovousem. Je oděn v jednoduché splývavé roucho sahající na zem, obě ruce má volně zkřížené před tělem, přičemž v levé drží velký klíč. Pravou nohu má mírně pokrčenou v koleni, zpod šatu mu vystupují prsty nohou. Sv. Pavel je umístěný po levé straně kříže a vypadá jako muž o něco mladší, s delšími vlasy a dlouhým plnovousem. Hlavu má skloněnou, bradu opřenou v dlani levé ruky. Zápěstím pokrčené pravé ruky, ve které drží knihu, se opírá o jílec dlouhého meče. Zpod bohatěji řaseného splývavého roucha vystupují prsty mírně pokrčené pravé nohy.

1 Ruiny hradu nejsou, zejména vinou rozsáhlé lomové činnosti v 19. století, dnes téměř patrné.

2 NPÚ–ÚOP Josefov, kartotéka, evidenční list nemovité kulturní památky.

3 Viz s. 178 této publikace.

4 Tamtéž, v pamětní knize je výška kříže uvedena jako 12 m, evidenční listy nemovité kulturní památky uvádí asi 6 m. Měření nebylo vzhledem k výši objektu možné, 6 m výšky je však pravděpodobnějším údajem.

Sochy se zachovaly v dobrém stavu. Pozorovaná poškození jsou způsobena především biologickými činiteli a povětrnostními vlivy. Spáry mezi pískovcovými bloky tvořícími podstavce jsou značně biologicky napadeny, především lišejníky. Bloky jsou mírně pokryty zelení, místy se tvoří černé depozity. Ve spodních místech se na povrchu objevují puchýře. Sochy stojí na nechráněném kopci, a proto jsou více vystaveny působení

Detail sochy sv. Pavla.

atmosférických vlivů. Velká část plastiky sv. Petra je pokryta černým depozitem a zelení. Lokálně se objevuje ztráta povrchu originálního kamene. Socha sv. Pavla je více napadena zelení, především na zadní části, na což má zřejmě vliv nedaleko stojící vzrostlý strom. Na ostří meče, o který se opírá sv. Pavel, jsou patrné zbytky zlaté polychromie.

Ve fondech Národního archivu se zachoval dopis datovaný 25. 2. 1927. Předseda Spolku pro udržování ossaria, pomníku a hrobů na bojišti jičínském z roku 1866 v Jičíně jej adresoval Státní památkové péči v Praze a ozřejmoval v něm informace o opravách na sousoší apoštolů sv. Petra a Pavla a také poukazoval na postupně mizící zdivo hradu, který tu v minulosti stál.⁵

Sochy sv. Petra a Pavla byly, stejně jako areál hradu Brada zapsány do Státního seznamu kulturních památek usnesením ONV ze dne 29. 10. 1963. Ve fotoarchivu Regionálního muzea a galerie v Jičíně jsou uloženy tři černobílé fotografie vzniklé v první čtvrtině 20. století zachycující vrch s křížem a sochami. Další materiály, zejména evidenční listy nemovitých památek, jsou uloženy v kartotéce a spisovně NPÚ–ÚOP Josefov.

Věra Kašparová, Radka Pavlovská, Petra Zítková

5 Národní archiv, Fond Státní památková správa, kt. č. 87.

Brada-Rybníček

Výklenková kaple

1766

u hlavní komunikace

Pískovcová výklenková kaplička se nachází na okraji vesnice Brada-Rybníček při výjezdu směrem na Jičín. Objekt o celkové výšce 347 cm o rozměrech půdorysu $163,5 \times 68,5$ cm je postaven z pískovcových kvádrů.

Čelní strana nese mělkou niku s nízkým segmentovým obloukem o rozměrech $85,5 \times 105,5$ cm, ve které je zavěšen současný obrázek lidové zbožnosti zobrazující madonu s dítětem. Po bocích niky se nacházejí pilastry s patkou a stylizovanými hlavicemi nesoucí korunní římsu obíhající celý obvod stavby. Štít je ve spodní partii zdoben zrcadlově orientovanými stlačenými volutami, nad kterými se nachází nika završená půlkruhovým obloukem a opatřená datací: „*Domino 1766*“. Vrchol štítu zakončuje segmentově vzduťá římsa osazená kamenným křížkem.

Historická fotografie ze 30. let 20. století.

Kaplička byla v roce 2005 neodborně opravena, jak je patrné z nápisu „*Opraveno roku 2005 s finanční pomocí rodiny Kropáčkovy*“. Po celém povrchu jsou zřetelné fragmenty bílého nátěru, který byl přesekáán zřejmě za pomoci pneumatického nářadí. Prostor výklenku byl nejspíše opraven cementovou maltou a také přesekáán. Ve výklenku jsou zbytky modrého nátěru předchozí barevné úpravy. Zepředu a po bocích je aplikován scelující okrový nátěr sloužící k zakrytí spár. Zezadu jsou spáry přetřeny až na kamenné bloky. Vytvořily se zde stékance. Kaplička stojí mezi dvěma vzrostlými kaštany a především v oblasti štítu, hlavně v zadní části, je patrné větší biologické napadení povrchu kamene.

Dle datace v malé nice je pravděpodobné, že byla barokní pískovcová poklona postavena roku 1766. Farní kronika žádné detaily existence objektu nezachycuje, ale najdeme jej vyznačený již na mapě 1. vojenského mapování, které bylo pořízeno v letech 1764–1768 a upravováno v letech 1780–1783 (tzv. rektifikace).¹

Věra Kašparová, Petra Zítková

1 <http://oldmaps.geolab.cz>, 1. vojenské mapování, Čechy, mapový list č. 60.

Nika vrcholového nástavce s datací 1766.

Březina

Pylony sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína Paduánského
1766

na okraji vsi u cesty do Vokšic

Pylon sv. Antonína Paduánského, 1932.

Pylon sv. Jana Nepomuckého, kolem 1905.

Na malém mostku u vesnice Březina stojí proti sobě dva sochařské objekty. Nejde o sochy v pravém slova smyslu, spíše o kamenné reliéfy postavené na vyzděných soklech. Dříve byla ve vrcholech pylonů umístěna ještě další sochařská díla, ale ta zde dnes již nejsou. Jedna ze soch zmizela, druhou se nám podařilo nalézt uloženou na zahradě jednoho z domů v obci.

Oba objekty mají betonový základ (půdorys o rozměrech 118 × 60 cm), na němž jsou umístěny sokly vyzděné z hrubozrnného pískovce. Přední strana obou soklů je omítnutá a je opatřena na obou stranách jedním kusem kamene, jehož povrch je upravený bosáží. Na přední straně obou soklů se nachází reliéfně provedený motiv rokajové kartuše. Přes tyto kameny je položen překladový kámen. Na překladu se (v případě obou objektů) nachází podstavec samotných soch zdobený reliéfem. Tento podstavec má dynamicky tvarované boční stěny a je zdoben profilovanou římsou. Na podstavcích je fragment původních soch zdobený stlačenými volutami a reliéfem.

Objekt na západní straně: tato socha byla zasvěcena svatému Antonínu Paduánskému. Reliéf na podstavci sochy zobrazuje orámovaný diptych. Reliéf je špatně čitelný, ale patrně znázorňuje výjevy ze života Antonína Paduánského. Spodní dochovaná část sochy má mezi stlačenými volutami umístěný reliéf. Také tento reliéf je mechanicky poškozený, což znesnadňuje jeho čitelnost. S pomocí ikonografických poznatků však rozpoznáme, že reliéf zachycuje výjev, kdy Antonín Paduánský káže rybám. Fragment této sochy se dochoval z větší části než socha na východní straně. Je zdobený rokajovými motivy a na podstavci je pouze volně položen, není nijak připevněn. Podle fotografie z roku 1998 víme, že socha zobrazovala sv. Antonína Paduánského s Ježíškem.

Objekt je v celkově velmi špatném stavu. Socha na betonovém podkladu byla posunuta a podkladová betonová hmota se drolí a rozpadá. Celý objekt je biologicky napaden lišejníky. Povrch kamene je zvětralý, drolí se především hrany a vystouplé části reliéfů. Po celém objektu nacházíme množství dožilých vysprávek a spár. Socha na vrcholu objektu byla mezi lety 1998–1999 odnesena. V současnosti leží na místní zahradě a její stav je špatný, stejně jako stav jejího podstavce. Povrch sochy je biologicky napadený a silně degradovaný.

Objekt na východní straně: tato socha byla patrně zasvěcena sv. Janu Nepomuckému. Reliéf na podstavci sochy, zřejmě zobrazující výjevy ze života Nepomuckého, je stejně jako u prvního objektu členěn do orámovaného diptychu. Spodní část sochy nese reliéf umístěný mezi volutami. Reliéf zpodobuje shazování sv. Jana Nepomuckého do řeky. Obě reliéfní vyobrazení jsou značně poškozená a špatně čitelná. Socha umístěná na tomto podstavci zřejmě zobrazovala sv. Jana Nepomuckého. Tento patron českých zemí podle legendy zemřel proto, že nechtěl vyzradit zpovědní tajemství. Byl umučen a shozen z Karlova mostu do Vltavy.

Socha na vrcholu podstavce se nedochovala, nicméně na fotografii z roku 1998 je ještě na svém místě a domníváme se, že zobrazuje sv. Jana Nepomuckého s andělíčkem. Také tento objekt je ve špatném stavu, jeho povrch je biologicky napaden zejména lišejníky. Na rozdíl od protilehlé sochy je tato na mnoha místech pokryta silikátovým nátěrem. Povrch kamene je silně degradovaný, hrany se drolí a ztrácí svůj tvar. Na levé straně podstavce sochy se nachází velká prasklina vedoucí po celé délce až k překladovému kameni. Tato prasklina byla ze zadní stany zajištěna kramlí a vyplněna tvrdým minerálním tmelem. Stejným tmelem byly doplněny některé rohy ve spodní části soklu.

Podle kroniky byly sochy opatřeny vyrytým chronogramem, z něhož kronikář vyčetl rok 1766.¹ Po nápisech se dnes nezachovaly žádné stopy. Od roku 1837 se o sochy měla starat obec. V Národním archivu jsou dochovány dokumenty, ve kterých je uvedeno, že již v roce 1942 byly sochy ve špatném stavu a Památkový úřad byl upozorňován na jejich dezolátní stav a bylo mu navrhováno jejich opravení, popř. odstranění, v zájmu bezpečnosti a zachování památek.² Nemáme zprávy o reakci Památkového úřadu na tuto záležitost. Další zmínka o sochách pochází z roku 1992, kdy se zřejmě uvažovalo o jejich restaurování. Poslední fotografie, na kterých jsou sochy zachyceny ještě na svém místě, pochází z roku 1998, na fotografiích z následujícího roku však sochy už chybí.³

Aleš Hvízdal, Roman Kolář, Lucie Živná

1 Viz s. 170–171 této publikace. Více o objednateli viz s. 292–295 této publikace.

2 Národní archiv, Fond: Státní památková správa, kt. č. 96, včetně dobové fotodokumentace.

3 Městský úřad Jičín, oddělení státní památkové péče, fotoarchiv.

Vrcholová část pylonu s poprsím sv. Antonína Paduánského s Ježíškem po poničení, 1999.

Březina

Socha sv. Františka Xaverského

1836

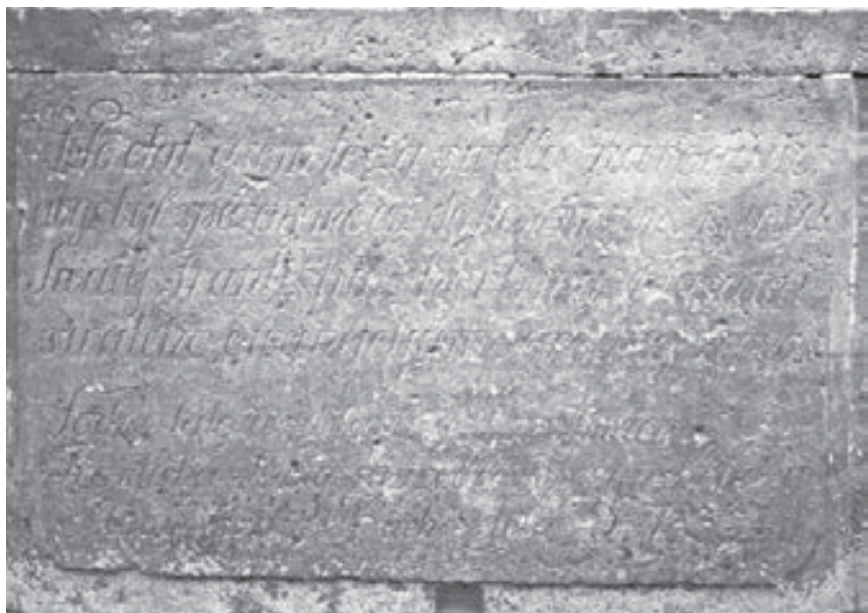
u polní cesty z Březiny do Ostružna

Socha sv. Františka Xaverského stojí vedle vzrostlého javoru u polní cesty z Březiny do Ostružna. Je vytesána (včetně soklu a podstavce) z pískovce hoříckého typu. Schody byly vytvořeny z hrubozrnného pískovce.

Základ je tvořen dvěma stupni profilovaných schodů, na kterých stojí socha s podstavcem. Rozměry spodního schodu jsou 204×175 cm. Celková výška sochy včetně soklu přesahuje 4 m, půdorys v nejširším místě má rozměry 107×170 cm. Podstavec se skládá ze dvou částí, na přední straně podstavce se nachází nápis: „*Hle! dal gsem tě za světlo národum, abys byl spasenj mé až do končin země. Isa4i. 9,6. Swatý Františku, horlivý blásatelj swatého ewangelium! Orodug za nás! Socha tato wzděłana gest nákladem Františka Lboty sauseda Březínskeho a Anny manželky geho. Leta Paně 1836.*“ Ze tří stran je podstavec zdoben vystoupilým rámečkem. Středová část je ve všech čtyřech rozích rozšířena volutami, přičemž horní voluty jsou zalamované a méně mohutné než dolní. Mezi spodními volutami je vysekán rostlinný ornament s akantovými listy. Nad ním se nachází reliéf sv. Anny s Pannou Marií. Je umístěn v nise s jemně profilovaným rámcem. Plochu nad nikou zdobí vavřínový feston, nad nímž se zvedá vzdutý nástavec se zaoblenou bohatě profilovanou římsou, v jejímž čele vystupuje akantový list.

Samotná socha zobrazuje sv. Františka Xaverského, jezuitského misionáře, v životní velikosti, postava je typicky esovitě prohnutá. Je oblečen do bohatě našaseného roucha, v pravé ruce drží kvadrátek a levou rukou si tiskne na hrud' krucifix. Figurě bohužel schází hlava.

Detail nápisu poničeného korozí kamene.

Schody pod sochou se skládají ze čtyř dílů, které k sobě nejsou vzájemně připevněné kramlemi, pouze volně leží vedle sebe. Zadní schod je prasklý, hrany schodnic jsou olámané a oba schody jsou ve velké míře pokryty mechy a lišejníky. Zadní strana celého objektu je nejvíce biologicky napadena. Reliéf ve středové části je mechanicky poškozen, poničené jsou zejména obličejové části obou figur. Římsa na levé straně hlavičky celá chybí. Nejvýraznějším poškozením sochy je chybějící hlava sv. Františka Xaverského, ale také celý povrch objektu nese známky mechanického poškození. Na soše i podstavci se nacházejí zbytky barevných vrstev, které jsou patrné především v dešťových stínech, např. na reliéfu, draperii figury a pod římsami.

Ve farní kronice se uvádí,¹ že svého jmenovce sv. Františka Xaverského nechal v roce 1836 zřídit místní sedlák František Lhota. Protože dlouho otálel s vysvěcením, natřel kdosi sochu načerno a zanechal na něm Františku Lhotovi vzkaz. Po této události nechal záhy František sochu vysvětit a přetříť na bílo. Roku 1900 byl tento objekt natřen fermežovou barvou a částečně pozlacen.

Aleš Hvizdal, Roman Kolář, Lucie Živná

I Viz s. 170 této publikace.

Detail soklu s reliéfem sv. Anny.

Dolní Lochov

Sloup s litinovým křížem

1860

u cesty z Dolního Lochova do Ostružna

U cesty z Dolního Lochova do Ostružna se po levé straně tyčí kamenný sloup, do nějž je vsazen litinový kříž. Objekt je postaven na dvou profilovaných schodech, skládá se ze soklu, dříku sloupu, hlavice sloupu (z pískovce hořického typu) a litinového kříže. Celková výška sloupu včetně kříže činí přibližně 530 cm. Sokl a pata sloupu jsou tvořeny z jednoho kusu kamene, jehož výška je přibližně 1 m. Sokl je pravoúhlého půdorysu o rozměrech 118 × 145 cm s profilovanou patkou i hlavicí. Na soklu je reliéfně vyhotoven nápis: „*Kříž tento zřízen jest k uctění/ Syna Božího Ježíše Kry/ sta a jeho bolestné matky/ blaboslavené Panny Ma/rie nákladem obce Dolen/ ní- Lochovské roku 1860./ Ježíši smiluj se nad nad námi/ Svatá Maria oroduj za nás.*“ Nápis je pouze zčásti čitelný a je lineárně orámovaný.

Dřík sloupu je zdoben kanelurou a nepatrně se zužuje směrem k vrcholu, jeho průměr v nejširším místě činí cca 47 cm. Hlavice sloupu má čtvercový půdorys a je profilovaná. Na hlavici je umístěn litinový křížek,

Vrcholový litinový křížek.

jehož ramena se nezachovala celá, Kristovy ruce proto trčí volně do prostoru. Pod nohama Krista je zasazena oválná nápisová kartuše a pod ní zakomponován reliéf Panny Marie obklopené oblačnými nebesy.

Objekt je celkově ve špatném stavu, je pokryt prachovým depozitem a lišejníky, jeho povrch je zvětralý, zejména na návětrné straně. Schody jsou zarostlé silnou vrstvou mechu a lišejníků. Horní část bloku kamene, z něhož je vyhotoven sokl, je na více místech puklá, přičemž praskliny zasahují až do těla soklu a rozdělují jeho hmotu na více částí. Praskliny vycházejí ze středu, z čehož lze usuzovat, že jsou způsobeny kovovými čepy. Čepy zapříčinily také prasknutí sloupu, který je ve spodní části zajištěn pomocí kovové obruče. Litinový křížek na vrcholu sloupu je připevněn ocelovým táhlem do hmoty sloupu. V minulosti byl opatřen stříbrným nátěrem, ten však již neplní svou funkci, a proto kov koroduje. Zasazení litinového kříže zřejmě způsobilo prasknutí hlavice sloupu.

Farní kronika uvádí,¹ že původně stál na místě současného kříž z dubového dřeva natřený černou fermežovou barvou a opatřený postavou Spasitele malovanou na plechu. Tento kříž byl zřízen obcí Dolní Lochovo roku 1830, ale již o třicet let později byl poničen větrem a nahrazen současným sloupem s litinovým křížem. Roku 1889 nechala obec objekt oplotit a vysvětit.

Aleš Hvízdal, Roman Kolář, Lucie Živná

I Viz s. 173–174 této publikace.

Detail patky sloupu.

Hlásná Lhota

Kamenný kříž

1863, Antonín Sucharda

na křižovatce při jižním okraji vsi

Celek kříže, 30.–40. léta 20. století.

Kamenný kříž z roku 1863 autora Antonína Suchardy je umístěn na okraji vsi Hlásná Lhota při hlavní komunikaci krátce protínající tuto obec, a to směrem od Vokšic na Ostružno. Kříž byl vytesán z jemnozrnného pís-kovce a je orientován k jihozápadu. Okolo něj je umístěn železný plůtek s kovaným dekorem, který měří cca 300 × 250 cm.

Základna kříže je tvořena dvěma schody, spodním, měřícím 213 × 174 cm a horním, který je na všech stranách zhruba o 40 cm menší. Spodní 69 cm široký sokl je vepředu opatřen nápisem, později zvýrazněným černou barvou: „*Pokoj Boží, kterýž převyšuje všeliky smysl, ostříbej srdcí vašich i myslí vašich v Kristu = Ježíši. Filipp. 4/7 Nebo žádný nemůže jiného základu po = ložití mimo ten kterýž položen jest jenž jest Kristus Ježíš Kor 1. 3/11*“

Na 135 cm vysokém a 72 cm hlubokém soklu zakončeném profilovanou římsou s reliéfem Panny Marie Bolestné se z nápisu ze zadní strany dozvíme, že kříž byl postaven nákladem obce roku 1863, je zde označeno Suchardovo autorství a jsou zaznamenány opravy, které byly provedeny v letech 1888, 1936 a 2006. Tento sokl je zakončený římsou, nad níž je umístěna figura

Detail nápisů na zadní straně soklu.

beránka, který má hlavu výrazně otočenou směrem doleva. Z historické fotodokumentace je patrné, že dříve hleděl přímo.¹ Nad soklem následuje profilovaný podstavec kříže, odstupňovaný, s římsou a volutami uprostřed. Na něm je umístěn již samotný kříž se skulpturou ukřižovaného Krista. Kříž má jetelová zakončení a u jeho paty je vytesán had obtáčející lebku se zkríženými hnáty.

Kříž je dnes v poměrně dobrém stavu, je nově zrekonstruován a opatřen žlutým nátěrem. Na mnoha místech vidíme zatmelení spár. Schody jsou napadeny nízkou vegetací. U beránka je zřetelná svislá prasklina rozdělující jeho hlavu, levá část je původní, u pravé se jedná o tmelený doplněk. Obdobný tmel byl použit i na doplnění tvaru tváře Panny Marie. Tmelení je provedeno bez znalosti původního vzhledu jednotlivých prvků.

Podle pamětní knihy farnosti v Ostružně byl roku 1888 kříž na žádost obce jeho autorem obnoven, natřen a opatřen železnou ohradou. Vyzlaceny byly rokaje, postava Krista, Panny Marie, mušle, beránek a had. Další oprava kříže a následné vysvěcení proběhly roku 1936, poslední oprava byla provedena v roce 2006.

Pavel Mrověk, Tereza Justová

I Regionální muzeum a galerie v Jičíně, Sběrka pozitivů a negativů, inv. č. 4816.
Viz foto na s. 341 této publikace.

Detail ležícího beránka s novodobým doplňkem hlavy.

Holín

Socha Panny Marie Immaculaty

1867, Čeněk John

na zahradě domu čp. 36

Sochu Panny Marie vytesanou z jemnozrnného pískovce obklopuje balustráda čtvercového půdorysu o rozměru stran 324 cm se zábradlím vyplněným kružbami. Několikastupňový sokl taktéž čtvercového půdorysu začíná mírným schodem, na který se váže další zkosený schod. Ten navazuje na spodní část podstavce, na níž je čitelná signatura sochaře Čenka Johna. Na střední části soklu jsou v nikách vytesány reliéfy sv. Josefa, sv. Kateřiny, sv. Alžběty a sv. Františka. Pod nimi je v průčelí situován nápis: *Kdo mne nalezl, obdrží spasení od Hospodina. Přísl 8,35. V každé svízelí měj na mysli Marii. Dokud na ni myslíš – nezabloudíš, dokud se jí držíš – nezapadneš, dokud tě ona chrání – netřeba čeho se bát. Sv. Bernard.* Reliéfy příkrývá gotizující obloučkový vlys s římsou, nad níž se do středu točí volutový listový motiv.

Vrcholová socha je 200 cm vysoká, představuje Pannu Marii v tradiční ikonografické kompozici neposkvrněného početí. Panna Marie stojí na sféře se sepiatýma rukama, které přenáší těžiště kompozice k očím mířícím k nebi. Kolem hlavy má svatozář s dvanácti hvězdami. Původně byla celá socha pozlacená, jen sféra byla natřena modrou barvou.

V nejhorším stavu nalézáme balustrádu, která je zvětřalá a v nejrůznějších místech jsou odlomené velké kusy kamene. Na pravém boku je zábradlí dokonce rozpuštěné. Mechanická poškození vychází i z některých železných kramlí, které jednotlivé kusy balustrády spojují. Spáry jsou vypadané a staré bílé vápenné tmely, které svítí v tmavším pískovci, jsou již dožilé. V nikách jsou zbytky okrových a zelených nátěrů, které opticky rozbíjejí reliéfní

Fotografie domu čp. 36 se sochou umístěnou za plotem v zábradlí, 1942.

kompozice světců. Reliéfy jsou jinak, kromě menších lokálních poškození, v dobrém stavu. Po lucerně, která je patrná v přední části soklu na dobové fotografii z roku 1942, zbyl jen kovový držák. Ve srážkovém stínu u vlysu je patrná sádrovcová krusta a pod ní hloubkově degradovaný kámen. Biologické napadení se vyskytuje spíše lokálně na horní části sochy a na místech vystavených nejvíce vodě. Po stranách sochy a ve srážkovém stínu se objevuje zvětrání pískovce.

Socha se vyjímá za plotem historické usedlosti, kterou dal v roce 1861 zbudovat Josef Ježek se svou manželkou Kateřinou. Z farní kroniky se dozvídáme, že stavebníci nechali v roce 1867 postavit i sochu, u níž byly, za nemalých nákladů, slouženy mše.¹ Majitel se také zavázal k údržbě tohoto objektu, později se však ze závazku vyplatil vysokým obnosem. K tomuto úkonu, který byl úspěšně završen roku 1889, se dochovala korespondence uložená ve fondu Farního úřadu Ostružno ve Státním okresním archivu v Jičíně. Zde se dozvídáme i další detaily existence objektu. Socha byla roku 1883 obnovena a pozlacena pozlacovačem Josefem Stoklasou z Jičína.

Pavel Mrovč, Tereza Justová

¹ Viz s. 179–181 této publikace.

Reliéfy světců na soklu piliře.

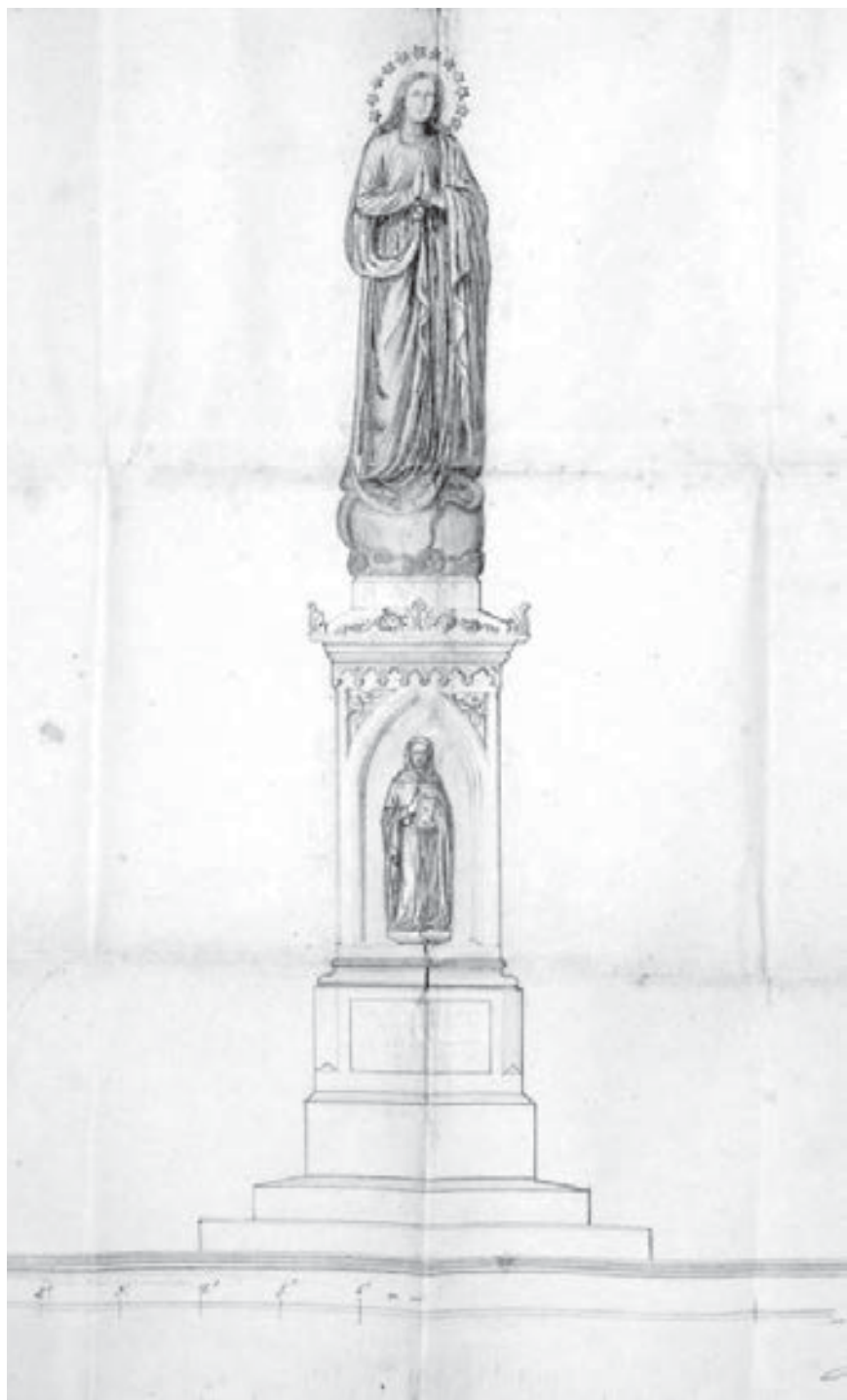
Horní Lochov

Socha Panny Marie Immaculaty

1875, Čeněk John

před domem čp. 10

Kresebný návrh sochy Panny Marie signovaný Čeněkem Johnem.

V obci Horní Lochove se u obecní silnice před domem čp. 10 nachází pískovcová socha Panny Marie Immaculaty z roku 1875. Socha s podstavcem je obehnaná pískovcovým zábradlím s nárožními sloupky. Od silnice vedou k objektu přes potůček čtyři stupně kamenných schodů. Samotná socha Panny Marie je vysoká asi 250 cm, přibližně stejně vysoký je také její podstavec. Základna podstavce má rozměry 148 × 174 cm.

Podstavec je členěn na vícestupňový hranolový sokl zakončený jednoduchou profilovanou římsou a užší vertikální část zdobenou reliéfy. V ploše soklu z přední strany je vsazena mramorová deska s nápisem *Blaboslavení, kteří ostržbají cest mých. Kdo by mne nalezl, najde život a obdrží spasení od Hospodina. Přísl. 8, 32-35. Chráníž nás a přimlovej se za nás sv. Panno Maria! Ze zadní strany soklu pak je přímo do pískovce vytesáno *Ke cti a chvále Boží a Jeho čistotné Matky, jakož i k veřejnému uctění socha tato zřížena jest nákladem počestné obce Lochova Hořeního leta Páně 1875*. Na vertikální části podstavce jsou ze všech čtyř stran v nikách ve tvaru gotického lomeného oblouku zasazeny reliéfní postavy svatých, a to: z přední strany postava sv. Anny, po pravé ruce Panny Marie reliéf Anděla Strážce s dítětem, po levé ruce sv. Petra a ze zadní strany sv. Pavla. V horních rozích nad každou z nik je plocha stěny podstavce vyplněna reliéfními trojlísty s jednoduchým rostlinným plastickým dekorem uprostřed. Zcela pod římsou je podstavec po celém obvodu zakončen plastickým ornamentálním obloučkovým vlysem s jeptůškami. Vertikální část podstavce je završena profilovanou římsou završenou palmetami. Na tomto podstavci stojí samotná socha Imma-*

Detail vrcholové sochy Panny Marie.

culaty. Panna Marie má ruce sepjaté v modlitbě, na záda jí padají dlouhé vlnité vlasy, které doplňuje kovová kruhová svatozář se dvanácti šesticípými hvězdami, a je oděna do splývavého roucha. Stojí na kamenné zeměkouli nesené obláčky. U nohou má půlměsíc a hada s jablkem v tlamě.

Podloží sochy je silně podmáčeno kvůli potůčku protékajícímu vedle silnice. Kamenné schody, které k soše přes potůček vedou, jsou ve velmi špatném stavu. Některé stupně jsou rozlomené a kvůli vlhkosti podléhají biologickému napadení. Stejně tak je mechy a lišejníky silně napadeno zábradlí a spodní sokly podstavce. Na pravém boku soklu se vyskytují i oranžové lišejníky. Asi polovina povrchu kamene je pokryta černým depozitem. Místy dochází k povrchové ztrátě originálního materiálu. Mramorová deska je rovněž zvětřalá, lokálně ji pokrývají tmavé depozity. Sekané písmo bylo zlaceno. Reliéfní sochy ve výklencích, ornamentální prvky i římsa nesou degradované zbytky zlaté polychromie. Výklenky byly vymalovány okrovým nátěrem. Na soše Immaculaty jsou také patrné zbytky zlaté a modré povrchové úpravy. V minulosti byla nad čelním reliéfem sv. Anny nejspíše umístěna lampa.

O historii sochy se ve spisovně farního archivu zachovalo poměrně hodně informací.¹ Dnem 12. srpna 1875 je datován „*Revers zástupců obce Horního Lochova*“. Uvádí, že pískovcová socha se soklem a zábradlím byla postavena na obecním pozemku, parcele č. 82, obecním nákladem 350 zlatých, „...*tak sice, že figura Marie Panny, věnce kolem její hlavy, požůstávající ze dvanácti hvězd, dobře pozlacený, ostatní pak části sochy, jakož i zábradlí olejovou barvou jsou natřeny*.“ Podepsaní občané se v reverzu zavázali, že budou sochu udržovat v dobrém stavu a obecním nákladem hradit všechny opravy. Zachovaly se také licence k posvěcení z 19. srpna 1875 a tužková návrhová kresba od kamenického mistra Čenka Johna z Podhorního Újezda.

Socha byla vícekrát opravována. Farář František Dvořák žádal 13. srpna 1907 biskupskou konzistoř v Hradci Králové o povolení k vysvěcení sochy po opravě. O tři dny později byla adresována kladná odpověď. Socha byla znovu opravována roku 1931, a to nákladem 4000 Kč. Opravu provedl pan Stoklasa z Jičína a nové vysvěcení proběhlo 6. září 1931. V listu biskupské konzistoře v Hradci Králové ze dne 1. září 1931 je vedle povolení k posvěcení uvedeno: „*Socha, jak se zdá, nemá udržovacího kapitálu. Snad by bylo možno učiniti při slavnosti svěcení sbírku a založiti fond na příští opravy*.“ Pamětní kniha farnosti v Ostružně uvádí,² že pozlacená měla být původně pouze socha Panny Marie. Po dokončení sochy pak byly na přání občanů za příplatek 30 zlatých dodatečně pozlaceny také reliéfy světců, „...*takže celá socha bez přívězu, bez podezdívky a jiného vedlejšího vydání 380 zlatých rakouského čísla stála*.“

Radka Pavlovská, Petra Zítková

1 SOKA Jičín, Fond: Farní úřad Ostružno, kt. č. 3, inv. č. 126, sochy – spisový materiál.

2 Viz s.175–176 této publikace.

Ohaveč

Kamenný kříž

1892, Josef Stuchlík

na návsi

Novogotický kříž tvoří dominantu návsi obce Ohaveč. Je umístěn na mírné vyvýšenině, oplocen a po jeho bocích rostou dva stromy. Je vytesán z pískovce hoříckého typu. Celá kompozice je 420 cm vysoká, postavená na půdorysu přibližně 80 × 90 cm. Kříž stojí na kamenném základě obehnaném kovaným plotem (225 × 245 cm), skládá se z podkladového kamene (140 × 115 cm), dále z masivního soklu ve tvaru hranolu, na kterém se nachází mramorová nápisová deska. Na desce je vytesán úryvek z evangelia sv. Matouše, který zní: „*Pojďtež ke mně všickni kteří/ pracujete a obtíženi jste/ a já vás občerstvím/ Matouš 11.28.*“

Ve střední části je umístěna goticky tvarovaná nika se soškou Panny Marie. Nad vrcholkem niky je lucernička s kovaným ramenem. Střední část je zakončena trojúhelnou stříškou ozdobenou kraby. Objekt je završen kamenným křížem nesoucím ukřižované tělo Krista. Zadní strana celého objektu je tvořena plochou v jedné rovině, na níž se nacházejí nečitelné zbytky nápisu.

Nika s reliéfem Panny Marie.

Kresebný návrh kříže.

Kříž se zachoval v poměrně dobrém stavu. Velká část jeho povrchu je znečištěná a pokrytá biologickým napadením. Je zde patrné také poškození povětrnostními vlivy; nejvíce zvětřalá je hrana na pravé straně soklu a spodní část kříže pod korpusem Krista. Pravá strana soklu nese nápis, který je však vlivem zvětřování čitelný jen částečně. Lze z něj však rozeznat jméno autora Josefa Stuchlíka. U základového kamene chybí roh na levé straně. Mramorová nápisová deska na soklu je popraskaná. Levá zadní hrana soklu byla v minulosti doplněna kamenickým doplňkem (cca 15 × 5 cm). Nika, ve které je umístěna Panna Marie, je natřena bílou až namodralou barvou a kolem hlavy Panny Marie jsou namalovány hvězdy. Samotná Panna Marie byla opatřena nazelenalým nátěrem. Obruba niky je též zelená. Ozdobné rameno nesoucí lucerničku je silně zkorodováno.

Kříž nechal na návsi osadit kanovník František Brusák jako vyjádření vděčnosti svému rodišti Ohavči a nadací financoval i jeho další údržbu. Ve farním archivu se dochovala licence k posvěcení a kresebný návrh.¹ Zhotovení díla bylo svěřeno sochaři Josefu Stuchlíkovi. Kolem roku 1940 byl kříž opravován.

Aleš Hvízdal, Roman Kolář, Lucie Živná

I SOKA Jičín, Fond: Farní úřad Ostružno, kt. č. 3, inv. č. I 26, sochy – spisový materiál.

Lampa ve vrcholu čelní strany soklu.

Ohaveč

Kamenný kříž

1780, kříž z roku 1902

v jižní části vsi, u cesty k Ostruženskému rybníku

Kamenný křížek stojí ve vesnici Ohaveč u rozcestí silnice a polní cesty. Jeho celková výška přesahuje 300 cm, rozměry jeho půdorysu jsou v nejširším místě zhruba 70 × 40 cm. Kříž má betonový základ a skládá se z pěti částí: soklové části, středové části s nikou, hlavice, soklíku kříže zdobeného lebkou a samotného vrcholového kříže s korpusem Krista. Všechny části jsou vysekány z hrubozrnného pískovce, vyjma kříže s korpusem – ten je vytvořen z jemnozrnného pískovce hoříckého typu. Soklová část je ze tří stran zdobena rytým rámečkem, v němž je na přední straně vytesán špatně čitelný nápis informující o obnově kříže roku 1865. Nad horními rohy rámečku je umístěn letopočet 1780. Středová část je také zdobena rámečky (ze tří stran). Uprostřed je hrubě vysekaná nika doplněná soškou Panny Marie z hoříckého pískovce. Domníváme se, že nika byla vysekaná v pozdější době. Profilovaná hlavice pilíře nese soklík kříže, na němž je reliéfně vyobrazena lebka se zkříženými hnáty. Objekt je završen křížem s tělem Ukřižovaného.

Detail vrcholového kříže.

Celý objekt je biologicky napaden lišejníky a řasami. Na některých místech jsou patrné vysprávky pomocí minerálního tmelu. Kromě vrcholového kříže se na povrchu kamene zachovaly zbytky barevných vrstev. Například hlavičky byla zřejmě natřena červenou barvou, středová část ze zadní strany byla tmavě modrá až černá. Na hlavičce, soklíku kříže a patě kříže jsou viditelné praskliny způsobené zřejmě korodujícími kovovými čepy.

V ostruženské farní kronice¹ je uvedeno, že objekt pochází z roku 1780, z této doby se však nedochoval kříž s korpusem. První opravou prošlo sochařské dílo v roce 1830, roku 1865 bylo opraveno znovu a vysvěceno. Další oprava proběhla roku 1902, zajistil ji ohavečský rodák František Brusák, který nechal na sokl umístit nový kříž.

Aleš Hvízdal, Roman Kolář, Lucie Živná

I Viz s. 178 této publikace.

*Nika čelní části soklu doplněná
sochou Panny Marie.*

Ostružno

Kamenný kříž

1874, Čeněk John

na okraji vsi na křižovatce cest do Březiny a Hlásné Lhoty

Novogotický kříž stojí na začátku polní cesty, která vede z Ost-ružna do Březiny. Je vytesán z pískovce hoříckého typu. Základnu tvoří jeden schod, na němž je osazeno zábradlí, jehož půdorysné rozměry jsou 245×230 cm. Je složeno ze čtyř polí a čtyř rohových sloupků. Pole jsou členěna protínajícími se kruhy. Se sloupky jsou spojena železnými kramlemi zapuštěnými do horní plochy zábradlí.

Uvnitř ohrazené plochy stojí samotný kříž o celkové výšce 435 cm. Skládá se ze základového kamene, dvoustupňového soklu (ze dvou kamenů), středové části s reliéfem a vrcholového kříže s korpusem Krista. Půdorys má v nejširším místě rozměry přibližně 90×80 cm. Sokl je pravoúhlý a na zadní straně nese reliéfně vyhotovený nápis: „*Ke cti a chvále Boží a k věčnému uctění kříž tento přestaven jest nákladem obce Ostruženské léta páně 1874*“. Na přední straně se nacházela dnes již nedochovaná nápisová deska. Hrany středové části soklu jsou z přední strany zkosené. Na středové části je zapuštěna nika s gotickou kružbou s reliéfem Panny Marie zasazeným uprostřed. Horní část niky lemují žebra zdobená kraby, která v minulosti vybíhala nejspíše do křížové kytky. Středová část je zakončena stříškou s cimbuřím na okrajích římsy, z jejíhož vrcholu vyrůstá kříž nesoucí Ukřížovaného. Patka kříže je také lemována pásem cimbuří.

Povrch celého objektu je značně degradovaný povětrnostními vlivy. Biologické napadení řasami a lišejníky je patrné zejména na zábradlí. Mechanické poškození vzniklo hlavně v místech ukotvení kramlí. Zadní část soklu

Detail nápisu poničeného korozí kamene.

je silně zvětřalá a je na ní patrná značná ztráta materiálu. Chybí vrcholek lomeného oblouku gotické křížby včetně křížové kytky a části cimbuří. Značně poškozen je také reliéf Panny Marie. Návětrná strana kříže je silně degradovaná. Tělu Krista schází spodní část nohou, zhruba od půli stehen.

Ostruženská farní kronika uvádí,¹ že na místě současného kříže stál původně dřevěný kříž z roku 1829 s malbou Ježíše Krista na plechové podložce. Roku 1874 byl na náklady obce nahrazen kamenným křížem se zábradlím. Tělo Krista i reliéf Panny Marie byly pozlacené. Původní návrh předpokládal pouze pozlacení Krista, ale místní obyvatelé si prosadili shodnou úpravu také u reliéfu Panny Marie.

Aleš Hvízdal, Roman Kolář, Lucie Živná

I Viz s. 167–168 této publikace.

Detail poškozeného korpusu Krista v současnosti a pohled na vrcholový kříž z konce 80. let 20. století.

Ostružno

Sochy kartuziánských světců sv. Mikuláše a bl. Anthelma
1749

před hlavním vstupem na hřbitov u kostela

Socha sv. Anthelma, 2011.

Sochy bl. Mikuláše a sv. Anthelma zdobí po stranách vchod do areálu bývalého hřbitova kolem kostela Povýšení sv. Kříže v Ostružně. Kostel byl vystavěn jako pozdně barokní projekt významného stavitele Františka Hegera v letech 1772–1780. Obě sochy jsou přičítány sochařské dílně Pacáků a jsou starší než ostruženský kostel. Byly vyhotoveny již v roce 1749 pro neďaleký kartuziánský klášter ve Valdicích. Ten byl v roce 1792 dekretem císaře Josefa II. zrušen, stavba byla dána do veřejné dražby a začala chátrat. Proto byly sochy přesunuty k novému kostelu v Ostružně.¹

Sv. Anthelm

Socha sv. Anthelma je z jemnozrnného (hoříckého) pískovce a stojí po pravé straně vchodu na bývalý hřbitov. Je orientovaná na západ stejně jako průčelí kostela. Sochařský rukopis nese znaky Pacákovské dílny ve vrcholně barokní podobě.

Celý podstavec je vysoký 168 cm, šířka podstavce s křídly zabírá 100 cm. Konvexně vypuklý nízký sokl má boční úhlopříčně natočená křídla. V horní části je odstupněný a ukončený výžlabkem a dvěma oblouny. Na sokl je posazen podstavec s volutami v úhlopříčně posazených křídlech. Křídla jsou vprostřed přerušena dvěma pravoúhlými překrývajícími se pásy s kruhovou výplní z boku. Voluty jsou nahoře ze stran osazeny plastickým motivem listu. Uprostřed podstavce je kartuše s bohatě zdobeným rámováním. Uvnitř je vytesaný kapitální nápis s chronogramem formulovaný jako přímluva: „s. / *anthelmVs* / *epIsCpVs* / *s orCartVs* / *professVs* / *egenIs at in* / *fantIbVs benIg* / *nVs pater* / *LIbertates ec* / *CLesIae In VICto* / *zeLo propV* / *gnans*.“ Masivní bohatě profilovaná římsa, která ukončuje podstavec, je uprostřed vzduť, přechází v nízký soklík pod samotnou sochou. Soklík je 28 cm vysoký a sleduje půdorys středního soklu, je ukončen jednoduchou rovnou římsou.

Světec je zobrazen v mírném kontrapostu, zdobí ho bohatě řasené roucho s pluviálem, na prsou má pektorál, na hlavě zdobenou mitru.² Původní sochy andílků, osazené ještě do nedávna po obou stranách u nohou sv. Mikuláše, dnes už bohužel chybí, známe je však z historické fotodokumentace.³

Celá socha nevykazuje větší poškození. Patrné je zejména napadení nízkou vegetací téměř po celém povrchu sochy a pak na nejvíce deštěm zatěžovaných místech, obzvláště na vrchních římsách a spodním nízkém soklu. Na rukávu pravé ruky světecké postavy je hluboká prasklina. Na soklu jsou patrná lokálně zvětřalá místa, především na zadní straně.

1 Emanuel POCHE (red.), *Umělecké památky Čech II*, Praha 1978, s. 562.

2 NPÚ–ÚOP Josefov, kartotéka, evidenční list nemovité kulturní památky.

3 Jsou dílem rozkradeni a dílem uloženi v depozitáři.

Původní stav sochy sv. Anthelma s andělky u nobou, 1995.

Socha bl. Mikuláše Albergati.

Bl. Mikuláš Albergati

Socha blahoslaveného Mikuláše Albergatiho je stejně jako její pandán zhotovena z jemnozrnného (hoříckého) pískovce. Stojí na levé straně vchodu na bývalý hřbitov.

Podstavec je tvarově shodný s podstavcem sochy sv. Anthelma, liší se však nápisem v kartuši: „*b. / NIVoLaVs / aLbergatI / reLIgIosVs / Cart-VaIanVs / aCpraesVL / bononIansIs / saCraereCarDI / naLIssaCIItate / etapo-stoLICI / LegatIonIbVs / CLarVs*“.

Světec je ztvárněn v mírně podživotní velikosti v pravém kontrapostu. Drží diagonálně položený bohatě zdobený latinský kříž osázený kompozicí z drahých kamenů. Je oděn do dlouhého hábitu s kapucí. U nohou postavy byly v minulosti zasazeny sošky andílků, pravý se opíral o kardinálský klobouk – atribut blahoslaveného Mikuláše Albergatiho. Kolem hlavy má kovovou svatozář s paprsky vyzařujícími ze středu malého kotouče. Evidenční karty NPÚ nepřesně uvádějí Mikuláše Albergatiho jako svatého.¹ Ačkoliv byl v 15. století členem kartuziánského řádu, biskupem a kardinálem, byl za své skutky a způsob života později prohlášen za blahoslaveného, k jeho svatořečení dosud nedošlo.

Socha a horní část soklu vykazují biologické napadení nízkou vegetací. Také na spodním nízkém soklu se nacházejí mechy a lišejníky. Světec má uraženou špičku nosu se zbytkem světlého tmelu. V evidenčním listu NPÚ z roku 1988 se uvádí, že na soše jsou viditelné zbytky původní polychromie.² Při posledním vizuálním průzkumu již nebyly patrné.

Pavel Mrovč

1 NPÚ–ÚOP Josefov, kartotéka, evidenční list nemovité kulturní památky.

2 Tamtéž.

Ostružno

Sv. Kateřina Sienská

přelom 19. a 20. století

západně od obce na palouku u kaple Nejsvětější Trojice v lese

Nedaleko kaple Nejsvětější Trojice postavené v roce 1720 nad pramenem v lese u Ostružna je zasazena pololidová plastika. V archivních dokumentech, ani v jiných pramenech se k ní nepodařilo najít žádné identifikační údaje. Přesto, nebo právě proto, ji zahrnujeme mezi dokumentovaná díla. Socha mohla být součástí většího kompozičního celku, mohla však stát i samostatně. Pravděpodobně není dokončená a nejasné je též, koho má představovat. Ikonografické ztvárnění odpovídá dominikánské světici sv. Kateřině Sienské. Postava v životní velikosti je komponována v pokleku. Levou nohu má zvednutou, ruce překřížené a hlavu vyvrácenou s pohledem upřeným do nebes. Je oděna do zdobené tuniky, ramena jí zakrývá řasený plášť a hlava je přikrytá rouškou, na kterou dosedá trnová koruna. Oděv ženy odpovídá hábitu dominikánské terciářky. Dole žrasený plášť i tunika volně přecházejí v poloopracovaný kamenný valoun.

Sv. Kateřina Sienská byla mystička a členka dominikánského řádu. Žila ve 14. století. V jednom z jejích mystických zjevení jí Spasitel nabízel, aby si vybrala ze dvou korun. První byla zlatá a ozdobená drahokamy, druhá trnová. Kateřina klečící před Kristem si vybrala korunu z trní, která se stala jejím hlavním atributem. Socha u kaple mohla být umístěna samostatně a představovat tak světici, která už korunu převzala, má ji usazenu na hlavě a nyní adoruje Krista. Ten mohl být přítomen jako součást sousoší, sv. Kateřina však mohla pokleknout také pod samotným křížem. V barokních vyobrazeních se světice objevuje samostatně jen sporadicky. Většinou bývá doprovázena postavou sv. Dominika, případně ji charakterizují další atributy, jako kříž s lilií, kniha, růženec nebo odhalená stigmata.¹

Stáří ostruženské sochy lze v současnosti jen těžko odhadnout. Půvabné pololidové zpracování můžeme klást nejspíše do 19. století, promyšlená kompozice a spontánnost výtvarného projevu však odkazují na starší barokní mistry. Jako méně pravděpodobná se jeví hypotéza, že socha vznikla v počátcích fungování nedaleké hořícké kamenické školy jako odložený nedodělek.

Světice je vytesána z kvalitního jemnozrnného pískovce. Celý povrch sochy je pokryt vegetací, zejména lišejníky a mechy, na hlavě, rukách a u nohou poměrně vzrostlými. Povrch kamene je již částečně erodovaný. Největší poškození je patrné na reliéfu obličeje, který je přímo vystaven srážkám. Nos už téměř chybí. Hlubší degradace kamene se zatím neobjevuje. Donedávna byla socha vystavena pro kámen drsnému (i když pohledově romantickému) prostředí lesa zarostlého bujnou vegetací. Dnes je okolí upraveno a zkulturnováno, takže socha dotváří atmosféru lesního palouku u kapličky.

Pavel Mrověc

1 James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha – Litomyšl 2008, s. 95, 214.

Pohled na sochu z levé strany.

Staré Místo

Sv. Jan Nepomucký

1839

za vsí u cesty k Vokšicím

Socha sv. Jana Nepomuckého stojí na malém kopečku na kraji obce Staré Místo u cesty směrem ke Šlikově Vsi. Její orientace je dána založením – byla postavena naproti obydlí zadavatele, sedláka Jana Hakena.

Socha je vytvořena z jemnozrnného hoříckého pískovce a měří celkem 400 cm. Doplňují ji kovové atributy svatozáře a palmové ratolesti. Podstavec obdélníkového půdorysu se skládá ze tří částí. Spodní část soklu má výšku 70 cm, šířku 99 cm a hloubku 75 cm a je horizontálně členěná. Nese na sobě čtyři nápisy, z jejichž znění nám vyplývá ikonografické určení sochy, jméno zadavatele i zhotovitele. Na přední straně je napsáno: „*Ostribati budu cest svých, abych nezhrěšil jazykem svým. Žalm 38.*“ a hned pod tím „*Svatý Jene Nepomucký, věrný slubo a slavný Mučedníku Boží! Orodij za nás.*“ Na zadní straně je nápis: „*Socha tato postavena gest k slávě Boží a k uctění gebo Svatých nákladem Jana Hakena sauseda Staromístského a jeho manželky Kateřiny. Léta Páně 1839.*“ Ve farní kronice není zapsán přesně.¹

Ve střední části podstavce se nachází nika, ve které je reliéfně zobrazena svatá Kateřina s jejími typickými atributy – loukot'ovým kolem a palmovou ratolestí. Po bocích niky jsou situovány dva pilastry, které nesou půlkruhově vypjatou římsu tesanou jako součást hlavice soklu. Nad ní je položena korunní římsa složená ze dvou stýkajících se volut.

Socha sv. Jana Nepomuckého má mírně zvlhčenou osu těla a jemnou klidnou modelaci tváře a rukou. V rukou nese kromě kříže plechovou palmovou ratolest. Na krajkové borduře a štóle jsou patrné zbytky zlacení. Tento

1 Viz s. 183 této publikace.

Fotografie sochy před restaurováním v roce 1987.

nález barevné povrchové úpravy podporují i historické prameny, které hovoří o bílém a zlatém štafírování.² Dnes je vidět na celém objektu více nátěrů. Například na středním soklu jsou zbytky okrového a černého nátěru, který je pravděpodobně sekundární.

Poslední restaurátorský zásah proběhl v letech 1987–1988, kdy byl objekt ve velmi špatném stavu.³ Socha ležela poničená na zemi a měla uraženou hlavu. V rámci tehdejšího restaurování byla hlava přilepena na čepy a doplněna chybějící levá ruka, která drží kříž. V současnosti se na soše lokálně projevuje biologické napadení nízkou vegetací, patrné na nejvíce zatěžovaných místech. V nejhorším stavu je spodní sokl v oblasti nápisů, kde se objevuje hloubková degradace kamene hrozící znečitelněním základních informací o vzniku a existenci objektu.

Pavel Mrověk, Tereza Justová

2 Viz s. 182 této publikace.

3 NPÚ–ÚOP Josefov, Restaurátorské zprávy, sign. JC 282a. Zdeněk Jiřík, *Souhrnná zpráva o způsobu a časovém postupu kamenických a restaurátorských prací při opravě sochy sv. Jana Nepomuckého ze Starého Místa u Jičína*, 1989.

Reliéf sv. Kateřiny.

Staré Místo

Pilíř se sochou Panny Marie

1830, Jan Sucharda, Jan Josef

jižně od kostela u hlavní komunikace

Mariánský sloup od sochařského mistra Jana Suchardy byl postaven roku 1830 na okraji vsi Staré Místo. V současnosti stojí u hlavní komunikace mezi dvěma stromy při hlavní silnici po pravé straně ve směru od Čejkovic na Jičíněves.

Sloup se sochou byl vytesán z jemnozrnného pískovce a je orientován čelem směrem k východu. Skládá se z podstavce – dvou k sobě spojených soklů čtvercového půdorysu o velikosti 65 cm, z asi 160 cm vysokého sloupku a samotné sochy Panny Marie. Informaci, že si sochu objednala obec roku 1830 a že je jejím autorem řezbář Jan Sucharda ze Staré Paky a kameník Jan Josef z Vojic, se dozvídáme z nápisu vysekaného na vyšším spodním soklu: „*Nákladem počestných obywatelů zdejších. Zhotoveno od Ja. Suchardy řezbáře z Paky a Ja. Josefa kameníka z Vojic.*“ Na podstavci je umístěn sloup, který vrcholí 130 cm vysokou sochou Panny Marie stojící na nebeské sféře s mírně pokrčenou levou nohu. Panna Marie vzhlíží k nebi a ruce má sepjaté v gestu modlitby. Je oděna do volného splývavého roucha s množstvím mísovitých záhybů.

Celý sloup je napaden nízkou vegetací. Mechy a různobarevné lišejníky se vyskytují zejména na spodním soklu, v horní polovině a na podstavci sochy Panny Marie. Kámen je degradovaný vlivem povětrnosti, místy se odděluje či samovolně odpadává. Nejvíce jsou patrné úbytky hmoty při rozích na spojnicí obou spodních soklů. Jsou vytmeleny vápenným tmelem, který je také aplikován do praskliny ve vrchní části sloupku, kde je umístěn čep na lampu, který dnes vykazuje korozi. Nebeská sféra pod nohama postavy praská,

Detail poškození vrcholové části sloupu s prasklinou u lampy.

ze tří stran je spojena zatmelenými kramlemi. U Panny Marie, jejíž hlava má uražený nos, byly použity vápenné tmely viditelné na spodním rouchu.

Jak dokládá pamětní kniha farnosti v Ostružně, při dokončení tohoto sloupu byl kolem sochy umístěn jeden kamenný stupeň a dřevěný, černě natřený plot.¹ Postava Panny Marie měla hlavu obklopenou věncem hvězd, byla zřejmě celá zlacená a zbytek sloupu byl natřený bledě modrou fermežovou barvou. Na spodním soklu byl nápis „*Welebj duše má Hospodina, a plesá duch můj w Bobu Spasiteli mém. Matko Spasitele orodug za nás! Leta Páně 1830.*“ V roce 1874 byl spodní sokl zvýšen o další část a figura Panny Marie byla pozlacena, nebeská sféra byla natřena modrou, podstavec a kulatý sloup tmavě zelenou. Další oprava sloupu proběhla roku 1931, provedl ji Z. Stuchlík z Jičína.

Pavel Mrověk, Tereza Justová

¹ Viz s. 182 této publikace.

Socha Panny Marie.

Archivní prameny
Literatura
Obrazová dokumentace

Archivní prameny

- *Archiv ústavu dějin umění Akademie věd ČR:*

Fond: Pozůstalost Zdenka Wirtha, kt. č. 23.

- *Národní archiv:*

Fond: Státní památková správa, kt. č. 87, 96, 392.

- *Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště Josefov:*

Spisovna.

Kartotéka evidenčních listů nemovitých kulturních památek.

Archiv restaurátorských zpráv, JC 282a.

- *Regionální muzeum a galerie Jičín:*

Pozůstalost Jiří Trejbal: *Památka štěpnice Podbradské „Vinice“ od roku 1591 do roku 1807, napsal P. Th. Dr. Josef Antonín Rost v letech 1798–1807*, Jičín 1945 (opis).

- *Státní okresní archiv Jičín:*

Fond: Farní úřad Ostružno, neusp., farní kronika z let 1836–1955.

Fond: Farní úřad Ostružno, kt. č. 3, inv. č. 126, sochy – spisový materiál.

Fond: Farní úřad Kopidlno, neusp., účet za provedenou stavbu kostela ve Veliši z roku 1757 (nestr.).

Fond: Muzejní spolek Jičín, kt. č. 7, inv. č. 116, Ostružno – ochrana kostela.

Fond: Vladimír Lepař, kt. č. 1–3.

Fond: Soudobá dokumentace okresu Jičín, neusp., písemné památky, V/5, Josef Antonín Rost, *Památka tejkající se štěpnice Podbradské od starodávna tak řečené „Vinice“*.... (rukopis).

Fond: Okresní národní výbor Jičín, kt. č. 1076, 1077, inv. č. 2219, Ochrana kulturních památek dle obcí.

Fond: Okresní národní výbor Jičín, kt. č. 1572, 1573, inv. č. 2708–2711, Státní památková péče.

- *Státní okresní archiv Hradec Králové:*

Fond: Biskupská konzistoř Hradec Králové II, část fondu Knihy 1702–1950, inv. č. 187–231, 233.

- *Fara Ostružno:*

Stará ostruženská farní kronika *Liber memorabilium*...

- *Archivní prameny přístupné na internetu:*

Mapy stabilního katastru zpřístupněné na portálu Ústředního archivu zeměměřičství a katastru – <http://archivnimapy.cuzk.cz>.

Mapy I. a II. vojenského mapování – <http://oldmaps.geolab.cz>

Literatura

- *Encyklopedie:*

Ottův slovník naučný.

Vladimír FORST a kol. (edd.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce I–IV*, Praha 1985–2008.

- *Články:*

Karolína ADAMOVÁ, *Tak zvaná věčná (železná) zvěřata a jejich funkce v hospodářském zajištění církevních institucí se zaměřením na české země (14.–19. století)*, AUC-Iuridica 1–2, 1972, s. 127–155.

Jana OPPELTOVÁ – VĚRA SLAVÍKOVÁ, *Poklady farních archivů 4. – Soupisy církevních soch, křížů a kaplí a normálie*, IKD (Informace královéhradecké diecéze), 2008, č. 4.

Jiří MIKULEC, *Kult svatého Izidora sedláka v českých zemích*, in: Zdeněk HOJDA, *Kultura baroka v Čechách a na Moravě: sborník příspěvků z pracovního zasedání*, Praha 1992, s. 65–82.

Vratislav NEJEDLÝ – Miloš SUCHOMEL – Pavel ZAHRADNÍK, *Mariánské a další světecké sloupky na Jičínsku*, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 7, 1994, s. 131–156.

Jana STRÁNÍKOVÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ, *Schlikovský úředník Karel Říba a výstavba kostela ve Velšiši*, in: *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 473–490.

Vladislava ŘÍHOVÁ, *Barevné úpravy sochařských děl ve farnostech Kopidlno, Ostružno a Velšiši*, in: *Monumenta vivent*, sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově, sv. 2, 2012, s. 91–100.

(-troj-), *Kamenný kříž*, Muzejní noviny, č. 7, květen 1995, s. 9.

(-troj-), *Kaple sv. Isidora*, Muzejní noviny, č. 7, květen 1995, s. 9.

- *Monografie a sborníky:*

Beitrag zur gräflich schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte, Jičín 1895.

Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC – Irena VESELÁ – Vít VLNAS, *Velké dějiny země koruny české IX: 1683–1740*, Praha – Litomyšl 2011.

Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA, *Velké dějiny země koruny české X: 1740–1792*, Praha – Litomyšl 2001.

Vlastimil BORŮVKA – Josef KRÁM – Jakub PAVEL, *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*, Praha 2000.

Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC – Vít VLNAS, *Velké dějiny země koruny české VIII: 1618–1683*, Praha – Litomyšl 2008.

Pavel HÁJEK, *Česká krajina a baroko*, Malá Skála 2003.

James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha – Litomyšl 2008.

Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň 1994.

Tomáš HORÁK, *Varhany a varhanáři na Jičínsku*, Jičín 2008.

Radek MARTINEK – Jana OPPELTOVÁ – Tomáš SEDONÍK – Věra SLAVÍKOVÁ – Daniela ŠTĚPÁNOVÁ, *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů. Archiválie, knihy, notový materiál a liturgické textilie*, Olomouc 2008.

František PISKAČ, *Dějiny bradu Velíše a panství šlikovského. Historické pojednání*, Jičín 1898.

Emanuel POCHE (red.), *Umělecké památky Čech I*, Praha 1977.

Emanuel POCHE (red.), *Umělecké památky Čech II*, Praha 1978.

Jana STRÁNÍKOVÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ, *Kronika a drobné památky velišské farnosti*, Pardubice 2010.

Jana STRÁNÍKOVÁ – Vladislava ŘÍHOVÁ (edd.), *Kopidlenská farnost, minulost a současnost jejích drobných památek*, Pardubice 2012.

Ivan ŠŤOVÍČEK, *Ediční teorie a metodika*, Praha 2008.

Alice VELKOVÁ, *Krutá vrchnost, uboží poddaní?*, Praha 2009.

- *Diplomové práce:*

Leoš PECHA, *Postavení nižšího kléru na pardubickém panství ve 2. polovině 17. století*. Diplomová práce, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno 2007.

Lucie RYCHNOVÁ, *Filip Spannbrucker*. Diplomová práce, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2008.

Barbora VALEŠOVÁ, *Bratrstvo sv. Isidora v Kníních u Boskovic*. Diplomová práce, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno 2012.

Obrazová dokumentace

Městský úřad Jičín, oddělení státní památkové péče, fotoarchiv
– *fotografie na stranách 320, 333, 360 vpravo, 363.*

Národní památkový ústav, ústřední pracoviště Praha, fotoarchiv
– *fotografie na straně 159.*

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Josefov,
sbírka restaurátorských zpráv, sign. JC 282a
– *fotografie na straně 370.*

Regionální muzeum a galerie v Jičíně, sbírka pozitivů a negativů
– *fotografie na stranách 46, 53, 58, 78, 104, 127, 131, 136, 152, 155, 172, 197, 202, 211, 222, 231, 238, 248, 327, 330, 331, 341, 345 (inv. č. 2718/b, 4803, 14899/1, 7526, 3702, 13149, 2707/b, 2708/b, 2880, 2878, 2553/b, 2872, 573, 2546, 2534/b, 13186/2, 4019, 2875, 4723/a, 2556/a, 3704, 4816, 2596).*

Státní okresní archiv Jičín,
Fond: Farní úřad Ostružno – *fotografie na stranách 42, 71, 111, 290, 289, 297, 348, 353.*
Fond: Osobní pozůstalost Františka Lepaře – *fotografie na straně 302.*

Státní oblastní archiv v Zámrsku
Fond: Ústřední správa schlikovských velkostatků
– *fotografie na stranách 93, 97, 115, 122, 148, 191.*

Ostatní použité fotografie současného stavu sochařských a architektonických památek Ostruženska pořídili studenti a pedagogové Fakulty restaurování Univerzity Pardubice v rámci semináře *Management regionálního dědictví* – Jana Stráníková, Vladislava Říhová, Aleš Hvizdal, Tereza Justová, Věra Kašparová, Roman Kolář, Pavel Mrověk, Radka Pavlovská, Hana Vávrová, Petra Zítková, Lucie Živná.

Jana Stráníková – Vladislava Říhová (edd.)

Kronika a drobné památky ostruženské farnosti

Autorská monografie vzniklá v rámci odborných seminářů na FF a FR UPa

Vydala Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická a Fakulta restaurování
v roce 2012

Sazba a grafická úprava textu:
Jana Stráníková, Vladislava Říhová

Zpracování grafického návrhu obálky: Martin Fišr

Vytisklo Tiskařské středisko Univerzity Pardubice
Vydání I.
Náklad 200 výtisků

ISBN 978-80-7395-503-8 (print)
ISBN 978-80-7395-504-5 (online)

ISBN 978-80-7395-503-8 (print)
ISBN 978-80-7395-504-5 (online)